

STUDENTSKÁ HLÍDKA

Č·L·A

ROČNÍK VIII.

ČÍSLO 1.

OBSAH:

Jar. Ř.: Na rozhraní. — *J. Žal.*: 1914 — ? — *F. S.*: Z dob válečné persekuce. — *J. Žal.*: Podfatá bříza. — *Dr. J. N.*: Nové výchově vstříc. — *J. P.*: Hostýn. — *Dr. J. N.*: Disciplína na školách středních. — *Ypsilon*: Od Slovanských bratří. — *A. K.*: Náš domov. — *Slavko Rozgaj*: Život a organisace chorvatského katolického studentstva. — *K.*: Svaz a my. — *S.*: Proti rektoru theologu. K reformě školství. — *J. O.*:
- Z vojákovy deníku. Co život dal. — (Rozhled.) - -

SDĚLENÍ REDAKCE:

Prosíme své přátele, aby nám pomohli rozhojnit a obohatit obsah časopisu pracemi vědeckými, literárně-kritickými i belletrií. Rukopisy budou vráceny jen k zvláštní žádosti, budou-li současně přiloženy známky. Dotazy budou zodpovídaný v listárně redakce. Zejména prosíme o spolupráci v rubrice „Co život dal“, aby se stala věrným obrazem myšlenkových a uměleckých snah českých. Nejlepší práce budou honorovány. Uzávěrka 2. čísla 15. ledna.

Řídí redakční sbor. — *Zodpovědný redaktor Rudolf Březina.*
REDAKCE A ADMINISTRACE: PRAHA II., VORŠILSKÁ 1.

SDĚLENÍ ADMINISTRACNÍ:

Agitujte! Získávejte přátele našemu hnutí, takto k Vám opětně po dlouhé době voláme. — Z technických důvodů, hlavně následkem citelné nouze o papír vyjdou jen čtyři čísla tohoto ročníku. Naši příznivci, kteří vždy tak štědře naše hnutí podporovali, prominou nám, že jsme přenesli na ně větší část režijních výloh, abychom umožnili našemu studentstvu v nejhojnější míře odbírání našeho časopisu. Příští číslo bude vydáno koncem ledna. Složenky poštovní spořitelny budou přiloženy k číslu druhému, netřeba tudíž předem předplatné poštovními poukázkami zasílati. Kdo si podrží číslo, bude pokládán za odběratele. Na přiložených korresp. lístcích nechť každý oznámí svoji přesnou adresu a připojí jména těch, o kterých by se dalo předpokládat, že St. Hl. budou odebírat. Prosíme též o adresy bývalých odběratelů St. Hl. nyní v polidlicích. Své přátele, kteří nemíní časopisu odbíratí prosíme, alespoň o tolik námahy a šetrnosti vůči nám, aby nám toto číslo v původní pásce navrátili.

STUDENTSKÁ HLÍDKA vychází čtyřikrát ročně. Studenti předplácejí ročně 3 K, nestudenti 5 K. Jednotlivé číslo K 1.50. Veliká drahoty všech tiskářských potřeb znemožňuje nám stanovit cenu nižší.

**MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA
AKADEMICKÁ.**

**TISKEM ČESKOSLOVANSKÉ AKCIOVÉ TISKÁRNY
V PRAZE II., SPÁLENÁ UL. ČÍS. 15.**

STUDENTSKÁ HLÍDKA

REVUE ČESKÉHO KATOLICKÉHO STUDENTSTVA.

ROČNÍK VIII.

1917.

ČÍSLO 1.

ÚVODEM.

Po dvouleté přestávce, zaviněné válečnými poměry zahajujeme nový (VIII.) ročník Studentské Hlídky. Za ten čas nastaly nové poměry v každé složce veřejného života. Česká Liga Akademická nebyla válkou donucena změnit svůj program, přece však i na ni měla válka vývojový vliv. Chceme v novém ročníku Studentské Hlídky zaujmouti kritické stanovisko ke všem současným zjevům, chceme také aktivně přiložiti ruku k vybudování nového života kulturního u nás. Proto rozšířili jsme obzory Studentské Hlídky a mluvíme nejen k obci studentské, nýbrž ku širokým vrstvám české veřejnosti. Všecky otázky budeme ovšem řešit s hlediska křesťanského názoru světového.

Chceme českému studentstvu poskytnout určitě vyhraněné hledisko, jímž dlužno se dívat na dramatický spád událostí včerejška i dneška a otevřít mu výhled do krajin, nad nimiž, z bolestí přítomné doby zrozeny, počínají se růzověť červánky slibnějších a bohatších zítřků

Hodláme ze skromných počátků vytvořiti forum, na němž by se u společného díla sešlo studentstvo i intelligence, forum žijící demokratickým duchem vanoucím Evropou.

Název časopisu zůstává prozatím přes rozšíření hranic jeho snah nezměněn; bude úkolem budoucích let, aby „Stud. Hl.“ zůstala vyhrazena nižšímu studentstvu a pro studentstvo vysokoškolské, klerus a intelligenci, vyšlou z Č. L. A. aby vytvořen byl podnik nový, velká reprezentativní, kulturně-politická revue, důstojná snah, pro jichž uplatňování reklamujeme si již nyní v národě své místo.

Snad se bude leckomu zdát drsným ovzduší, jež k němu zavane z této revue; než tak je tomu vždy, vystoupí-li se z plochých rovin na vysoké hory. Cesta je sice strmá a příkrá, ale za to cítíš tam tep nového, silného života a tvému užaslému zraku otevrou se horizonty nových krajin, lačnicích po vláze a zkypření a slibujících oddanému dělníku bohatou žeň...

Vkládajíc do rukou naší veřejnosti tuto malou publikaci, prosíme, aby přízeň, jež nám bývala vždy věnována, zůstala nám tím vřeleji zachována v dnech dnešních, kdy odhodlaně, v duchu opravdového demokratismu a zdravého pokroku vstupujeme na cestu, již ubírat se káže nám náš program, naše svědomí a naše poctivé reformní snahy.

ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ

NA ROZHRANÍ.

Glosy kulturně-politické.

A válka prochází nyní svým těžkým, železným krokem čtvrtým rokem; její konce jsou prostě nedohledny. Problémy a hodnoty, jež jsou v sázce, dotýkají se příliš životních nervů a samých základů existence a ctiúčastněných národů, než aby bylo možno s nadějným optimismem čekat na brzké jich vyřešení.

V rakouském parlamentě padla slova, že válka je rozhodnuta strategicky i morálně; zdá-li se leckomu prvé tvrzení poněkud odvážným a předčasným, nebude o bodu druhém valných sporů.

Stojíme nyní na prahu čtvrté válečné zimy; miliardové dluhy rostou do závratných výšek a zmučené, vysílené a ožebra-

čené lidstvo dál vleče na svých bedrech hrozný kříž. Celý starý i nový svět stojí v táboře dohody. A všechny válčící státy, soudě alespoň dle jejich opětovných proklamací, bojují prý za volnost utlačených národů, svobodu moře, trvalý a čestný mír, pokojné soužití států a ostatní všelidské statky

*

Není oboru, na němž by nespočinula tíha války a málo je hodnot a principů, jež zůstaly nadál ve svých základech neotřeseny. Evropou vanou nové myšlenky a každý národ toužebně čeká, až po mrazu válečných let usměje se nad jeho zemí pokoj a mír vesny. Na své jaro s úzkostnou touhou čeká i národ český. Jeho úděl je tragický: má slavnou minulost a klesl téměř k bezvýznamnosti, má bohatou kulturu, pilný, pracovitý, šetrný lid, ale nemá možnosti, aby svobodně rozvíjel své schopnosti, nemá volného vzduchu, aby rostl a zrál a přispíval svou skromnou hřivnou k rozmnožení statků všelidských.

Dochází k fusím politických směrů, vytyčují se programy, hledají se přátelé, kladou požadavky. Nikdo není na pochybách, že toho, po čem dychtíme, dosáhneme lehce a bez prudkých zápasů. Zdá se však, že česká politika zabočuje v poslední době příliš na levo; ozývají se hesla a vyhláší programy, nemající reálné, pevné půdy a za národní zrádce a zaprodance vyhláší se lidé, kteří neplují beze všeho s proudem a kteří si zachovali o událostech dneška vlastní úsudek. Strach a zbabělost v těchto historických dnech jsou ovšem nejméně na místě; ale extrémně radikalizujících našich některých politiků následovat nemůžeme a nechceme.

Vysoké vzepjetí národní vůle, jehož jsme v nynější době svědky, naplňuje každého Čecha uspokojením; ale aby se zas nevrátily doby proskripce, vnitřních bratrovražedných sporů, vylučování z národa, aby se nevrátily doby protináboženského záští a proticírkevního boje! Ať se nezapomíná té části národa, jistě četné, poctivé a nejlepší úmysly mající, jež věrně stojí pod korouhví svatováclavskou a střeží si drahé dědictví otců! Ať není urážena, vylučována, posmívána! Zapomenula starých příkoří a chce věrně spolupracovat.

Kdo vezme na sebe zodpovědnost a odmítne tu upřímně nabízenou ruku?

Jsou zjevy, jež bolí; lichva rozmáhá se příšerným způsobem, sociální a stavovské rozpory hrozí propuknouti živelnou silou. Zlato vyhladilo svědomí a srdce mnohých ztvdlo v kámen. A přece jen národ spravedlivý a zdravý, národ hotový obětovat poslední statky za své ideály, může doufat, že po bezhvězdě noci vzejde mu čisté, slunné a slavné jitro, jitro sebeurčení a nerušeného rozvoje — —

*

V tom příboji nových myšlenek, hesel a programů stojí i studentstvo, seskupené v České Lize Akademické. Dívá se pozorně na zjevy, jež v dramatickém spádu přináší nový den, orientuje se a hledá si své místo, na němž by mohlo pracovat o dosažení cílů, za něž vyšlo bojovat. Nová doba klade i jemu nové úkoly, těžké a zodpovědné a tlak okolností nezůstává bez vlivu na směr jeho činnosti.

Minulost naše je čestná a dny budoucí slibují nám úspěch. Máme odvahu, povědět pravdu nahoru i dolů a nedáme se mást ani dočasnou nepřízní, ani nevraživostí svých odpůrců. Chceme a budeme pracovat dál na své líše a budoucnost nalezne nás při oddané práci na velkém díle české národní kultury ...

A bez náboženství není kultury, jež by uzrála v bohaté, požehnané plody a přetrvala každý náraz, podniknutý na její kořeny. Úžasný, nepokrytě doznávaný bankrot materialismu a jednostranný kult technické kultury předválečných let jsou toho markantním dokladem.

Má-li tento zápas národů v lidské historii být posledním, k tomu nestačí jen regulace hranic, usnesení o snížení stavu vojsk, odstranění pletichářské diplomacie, nýbrž každý jednotlivec musí přispět hřivnou svojí k tomu, aby národ jeho stal se pokojným, pracovitým a mravním členem pestré rodiny národů, aby každý viděl v příslušníku národa druhého ne nepřítele, nýbrž svého bratra, aby vytvořen byl takový stav vzájemného soužití, který by dal zapomenout na hrůzy války a stal se požehnáním celému světu.

Nesmí dojít k tomu, aby pokračovalo se prostě tam, kde se přestalo; válka ať je rozhraním dvou dob a ať nám přinese to, oč pracovaly nejlepší hlavy lidstva a oč usilovat touží každý člověk dobré vůle; a tento poznatek, tato hodnota, trpce a těžce vykoupená, ať rozkvetne na krvi napojených a granáty rozrytých frontách — !

✱

J. ŽAL:

1914—?

Dědičná pole dozrála ke žnám.
Hospodář vyšel, rozhlédl se kolem,
potěžkal klasy, postál nad koukolem
a časně z rána, zbuzen zvonkem věžním
vyšel s kosou v milované pole.
Ostrá kosa vjela v stonky holé — — —
Úpěl koukol . . . Svobodnými hlasy
velebily život klesající klasy.
Pšenka i koukol na lánech žití
horečným lokem směly slunce píti,
růsti a kvěsti, kvěsti a zráti.
Než přišel čas a po souvrati
je slyšet ostrou kosu zníti .

— — — — —
Evropa rodí v těžkých bolestech.
Končí se věky. Rodí se nové.
Dozrály cnosti, dozrály hříchy.
Za zpěvu kos o velkých žních
v chroptění kultur nemocných
v daleku na horách vzházejí noví dnové . .
Najdou náš národ, najdou i nás nové???

✱

F. S.

Z DOB VÁLEČNÉ PERSEKUCE.

Rok 1915, průlom ruské fronty u Gorlice a vítězná offensiva Mackensenova měly v zápětí v Předlitavsku zosílený protičeský kurs. Jestliže již před tím absolutistická vláda hraběte Stürgkha sevřela Čechy všemožnými patenty, nařízeními, tajnými instrukcemi, censurou a všemi těmi železnými prostředky tvrdého absolutismu, dostoupil nyní po vítězném opojení a zdánlivém a definitivním porazení Ruska útisk Čechů nejvyššího stupně. Válečný dozorcí úřad, státní policie a celý byrokratický aparát staral se

poctivě, aby přirazil Čechy těsně ke zdi, aby vyhladil každou upomínku na jejich slavnou minulost a zahnal jim chut vztyčit hlavu a hlásit se o své právo. Vládl jen výminečný stav a vojenské soudy. Na sto českých listů bylo zastaveno, všichni významnější politikové pozavíráni a konfinováni — jak zřejmo, pracoval byrokraticko-vojenský aparát spolehlivě.

Až bude jednou kulturní historik psát — netížen censúrou — historii těchto let, vyjdou na jevo věci, proti nimž Bachova persekuce jeví se nevinou idylou. Byly to doby, kdy rozsudky vojenské odůvodňovány slovy: Auch ein pathologischer Lügner kann ausnahmsweise Wahrheit sprechen — (proces E. Špatného), kdy lakýrníci nesměli užívat barev červené, bílé a modré, kdy byly zakázány trojbarevné krabičky sirek, obálka Vilímkova jízdního řádu, kdy pod hrozbou zastavení listu a zatčení redaktorů vnučovány byly časopisům policií články psané tónem svrchovaně hrubým (viz na př. článek denních listů z 25. III. 1916 hemžící se termíny: mrzký peníz, drzí vetřelci, politika banditů, zjednaní vrazi atd.) a kdy bylo zločinem zpívat písně Kdybys byl Jeníčku, Hej pod Krivánom, Mí zlatí rodiče...

Část tohoto ponurého materiálu byla sebrána a s obnovou ústavních poměrů říšské radě předložena zvláštní interpelací Českého Svazu. Z obsáhlé látky bude nás nejvíce zajímat persekuce divadel a literatury.

Když pražské Národní divadlo chtělo uvést na scénu Jiráskovu veselohru M. D. Rettigová, ode dávna hranou a známou, oznámila policie divadelní správě, že tato hra za stávajících poměrů hrána býti nemůže odůvodnivši svůj zákaz těmi klasickými slovy: Závadného v ní není nic, ale mluví se tam trochu německy, třebaže beze vší protiněmecké tendence. A v nynější době musíme si býti my v Rakousku vědomi, že tu vojnu jen pomocí Německa vyhraje a proto se musíme stříci všeho, co by se pražských Němců sebe méně dotklo — —

Bylo zakázáno uvést, že hra je přeložena z frančiny či angličiny. A když se jednou přece stalo, že na ceduli originální titul v závorce a malým tiskem byl uveden, musila býti tato během dne k policejnímu rozkazu na všech nárožích jiným plakátem přelepena.

V opeře „Na starém bělidle“ musila být škrtnuta slova: vojna, ten kabátek bílý, fi-

gura desátníka proměněna v panského drába. závadnými shledána i slova „umřel v cizí zemi“, poněvadž prý to připomíná osud našich vojáků, kteří padli na frontách v cizím území. — V předběžném jednání žádal pak censor, aby se děvče neloučilo s hochem s pláčem, aby bylo naopak na scéně patrné, že hoši jdou na vojnu rádi, vesele, statečně a pozůstalí že je vesele vyprovázejí — — *Difficile est satyram non scribere!*

V čítance pro měšťanské školy shledán závadným úryvek ze „Slávy dcery“, rovněž i výňatek z Palackého Dějin národa českého o bitvě u Domažlic r. 1431 a řeč Františka Palackého při položení základního kamene k Národnímu divadlu v Praze.

Báseň Fr. S. Procházky „Žluté kvítí“ musila být vypuštěna, poněvadž prý líčí smutné opuštění Hradčan. Týž osud stihl Nerudovu „Romanci o Karlu IV.“, ježto prý Karel IV. tak nikde nemluvil, rovněž i úryvek Jiráskových Psohlavců, ježto prý je to rozčilující a líčí se tam dojemně smrt odsouzence, hájícího práv proti zpupné vrchnosti. Nebezpečným a pobuřujícím shledán Kolárův výrok: Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážit každou, ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok. Přečin proti veřejnému řádu spáchán slovy: Obchod ve Slezsku je čilý, ale je v rukou Němců a Židů.

S bezohlednou přísností bylo vystupováno proti názvu „země koruny české“. Titul tento byl odstraňován z učebnic dějepisných i zeměpisných, pro tento nápis shledány závadnými mapy, názvu toho nesmělo se užívat ani při výkladech ani při zkoušení — — —

Bylo by takto lze citovat a uvádět doklady censurní praxe do nekonečna. Kdyby to nebyly zjevy tak zarážející a nesmyslné, bylo by možno přes ně přejít jako přes groteskní epizodu. Cíle, kterýž tímto postupem byl sledován, nebylo ovšem dosaženo ani v nejmenším.

Zmíněná vládní praxe stihla ovšem i knihy Macharovy, Masarykovy a celé řady jiných literátů a publicistů, vůči nimž jsme vždycky stáli na stanovisku naprosto odmí-

tavém. Censura a trestní soudy se jich chopily ovšem ne z lásky k náboženství a katolické církvi — to by byly musily učinit dávno před válkou —, nýbrž proto, poněvadž jejich činnost pokládaly za nebezpečnou pro stát. Pravíme otevřeně, že takováto metoda represálií nikterak nás nemůže nadchnout a to z důvodů ryze zásadních; naopak je s to, aby dodala Macharovi a soudruhům zbytečnou gloriolu a povznesla jejich nesporně klesající popularitu. Reakce proti Masarykovu skepticismu a Macharovu cynismu, s nímž napadal církev (ovšem jen katolickou) a náboženství, musí se projevit jinak: publikacemi, soustavnou poučovací a výchovnou prací, vyzvedáním kladných hodnot náboženství, zdůrazňováním nezbytnosti křesťanské ethiky pro mravní výchovu charakteru a podobnou pozitivní, osvětovou a organizační činností. Vládní persekuce však byla brutální a nesmyslná a dosáhla pravého opaku toho, čeho dosíci chtěla. A že řádila i v člancích ryze náboženských, jež se dívaly na válku trochu jinak, než vládní „Fremdenblatt“, je známo dostatečně. Chceme věřit, že tomuto mechanickému reglementování, jež na př. v Anglii a jiných kulturních státech je prostě nemyslitelné, bude nyní navždy a definitivně konec.

J. ŽAL:

PODĚTATÁ BŘÍZA.

Úryvek z románu.

Nedávno v Haliči, na Zlaté Lipě se jeho srdce modlilo. Za svůj bezcenný, bezúčelný život. Nevědělo, nač ještě žít a modlilo se za život. Nevědělo ke komu, ale modlilo se. Modlilo se k Bohu, jehož přes všecky pochyby nemohlo necítit.

Byl tehdy parný, slunečný den: skřivani zpívali v modru a suché obilí se vlnilo i vzduch nad ním. Celý prapor ležel schován v žitě ve střeleckých řadách. Setnina poručíka S. tvořila čtvrtou řadu; všecko usínalo únavou, poněvadž po tři noci málo spali a vytrpěli mnoho námah. Kulky pískaly nízce nad hlavami. Život visel každou chvíli na nitce. Poručík poslal hlídky ku předu, aby věděl, co dělají přední řady. Obloha byla čistá a jasná. Sám ležel bez hnutí v žitě, unaven, v horkém a dusném obilí, s ně-

hož se sypal pel květů a pozoroval se zatajeným dechem, jak se kloní stébla, chvěje tráva a slunéčka lezou vzhůru po klasech. Chrpy se vlnily kolem a vydechovaly vůni.

Bylo mu z toho pohledu k slzám; nevěděl proč, ale cítil, že částečně i on sám je vinen tou válkou a měl tichou, hlubokou radost, že může trpět za vinu svou i svých bratří. Zdálo se mu, že ty hvízdající střely nepatří jemu, nýbrž těm, kdož nedošli ještě k tomu poznání.

Obloha, slunce, skřivani, plovoucí mráčky — vše zpívalo mu tehdy hlubokou, tvrdou i sladkou píseň života.

Přemáhal se násilně, aby neusnul. Zmocňovala se ho nesmírná únava; slunce se pomalu klonilo k zemi a mladí vojáci vroucně sledovali jeho sklon, jeho západ nad drahou rodnou zemí. Tam daleko myslí na ně matky, milenky a oni zde k smrti unaveni ustupují před ruskou přesilou.

K večeru se řady zvedly a nepozorovaně se posunovaly ku předu. Poručík obsadil břeh řeky, již nebylo pro rákosí vidět, až k vesnici po pravé straně. Konečně se zakopali v louce; každý si vyházel před hlavou hromádku hlíny a lehl do vykopaného hrobečku. Do rákosí vyslal poručík hlídky, aby prohledaly, možno-li přejít bažinu. Hlídky se dostaly až k řece, avšak jen na proutěných, širokých náslapcích, neboť botu měkká hlína neudržela.

Nad rákosím roztekly se mlhy, polité zapadajícím sluncem a přes řeku přeletěli s výkřikem vyplašení vodní ptáci. Země vydechla sladkou vůni; poručík se rozhlédl. Jak rád by si promluvil s někým, kdo by mu rozuměl. Nemá zde však nikoho. Teprve nyní si všiml, že louka za ním je modrá, plná pomněnek, vlníc se jejich drobnými květy. Ach, jaká krása, prolnulo mu nitrem, jak krásný je přece život!

Zapomněl, že každé chvíle může vzplnout boj, natrhal si pomněnek a rozprostřel je kolem své jamky v zemi. Proč? Z těch vonících, něžných květů hleděly naň dívčí oči. Oči matky, sestry, oči jeho neznámé milenky . . . oči všech milenek, jež mají zde své hochy . . . A hleděla naň z nich i naděje, že vyvázne, dýchala z nich krása a mládí čistého žití, vůně života.

Zadíval se na ně rozšířenýma zornicema, vzal do ruky dopisy z domů a četl je opět

a opět. Byl tak divně šťasten v té chvíli. Všiml si, že jeho sluha pozoruje dva brouky, lezoucí mu do jeho jamky.

Mladému poručíkovi se zdálo, že splývá téměř s okolím. Se zpěvem ptáků, horkem dne i chladem noci, s modrem oblohy i životem brouků a trávy. Slunce zapadlo.

Je nádherný večer. Měsíční světlo teče po bílých mlhách, stoupajících z bažin a volající zapalují ohně ve svých děrách, jež spojují hned příkopem, připravující tak zákopy. Daleko na západě zmlírají tiše rudé červánky. Po nebi jde bílý měsíc, za vodou hoří vesnice a vysoké plameny šlehají k obloze. Nebe je modře zelené, temné a hluboké a měsíc rozhodil mléčné třásně po bažinném rákosí. Hvězdy planou jak výstražné ohně nepřátel na dalekých horách. V dálce zní temně děla a v předu třeskne po chvílích rána hlídek. Světelné rakety létají do výše, určující směr fronty.

Poručíkovi se najednou zdálo, jakoby nepochopitelným způsobem jeho mozek, mysl i vše v něm a kolem něho bylo odstrčeno stranou a na dně jeho duše se cosi zvedlo; cosi jako modlitba. Chtěl potlačit ten pocit, ale neměl síly. Lekl se; dospěl tak daleko, že už nevěřil téměř ničemu. Ještě krok a řekne snad, že není ani Boha... Stále se bránil, mozek bil o spánky, ale už se vzdával. Už nechtěl, nemohl vzdorovat. Na dně duše živelnou silou propukla a jeho nitrem rozlila se touha modlitby; jeho nevěra se začala modlit:

Tobě, Pane, jenž víš o mých útrapách, sílo trpících a radosti umírajících, děkuji za všechny bolesti, jimiž čistíš a zkoušíš duši mou. Mou slabou, bédnou, hříšnou duši, duši tisíců a milionů, již jsou slabí a bídní jako já, jenž zkoušíš a taviš vše, co zbylo ještě dobrého na dně srdcí po hříších a bludech staletí — můj sladký Tvůrce žití, zkoušej mne víc! Víc bolestí, víc útrap těla i duše pošli na mne, aby duše má byla čistá a silná, aby žila dle Tvého určení a šla po cestách Tvých. Ohně na věčných pohorích šlehejte silněji v duši mou a sviťte jí na cestu! Jsem vinen před Tebou i před sebou na této bouři; jsem vinen celým životem svým. O dej mi, abych mohl nésti kříž svůj i těch, kdož už klesají! Ty, jenž máš v rukou žití mé i smrt mou, jak se mnou naložíš? Zachraň mne, o Pane! Přiveď mne domů k mým drahým! Můj milosrdný Bože,

učíš co chceš, podle vůle své! Ne má, ale Tvá vůle se staň!

Za svůj život prosím, o Bože, ač vím, že jsem nehoden dále žít. Ale moje maminka, o milosrdný Bože, moje sestra, ty nejsou ničím vinny a pro ně, pro jejich lásku k Tobě, pro jejich lásku ke mně — vrať mne jim! Ony se k Tobě denně modlí, jejich vzpomínky, bolesti a strasti jsou stálou k Tobě modlitbou, jsou stálou prosbou za mne. Vyslyš otce mého pozemského, jenž se modlí za mne!

Ach není-li to vůle Tvá, o Bože, zachraň alespoň duši mou, jež lituje poklesků svých a šťastny učin moje drahé! Ne za sebe nehodného, ale za ně prosím, o Bože, nekonečně dobrotivý. Shlédni s výše na mne ubohého, na hříšnou duši velikého hříšníka, jež se ti vzdává na milost!

Pane, vyslyš modlitbu mou!

Zachvěl se a zrak se mu zrosil. Zdálo se mu, jakoby matka stála u něho a hleděla mu do tváře, jakoby ho prosila a on jí nemohl odepřít. Její přítomnost přemohla vše, co ho odvádělo od ní, tak že už pro ni, pro její lásku k němu, musil se modlit. Jeho srdce vylilo tím všechny své slzy, všechny žaly a hořkosti, všecku svou pokoru a bídu. Pokořilo se a cítilo sladkou úlevu.

Na nebi hořely veliké, bílé hvězdy a nad rákosím řeky tekly tiše postříbřené, bělavé mlhy

DR. J. N.

NOVÉ VÝCHOVĚ VSTRÍC.

Kdo po válce bude prožívat velkou tragedii lidstva v celé její hloubce a nespokojí se jen zjištěním a podivem nad převraty a celým životem národů za války, nýbrž půjde až ke kořenům všech těch zjevů, shledá jistě, že celá válka i se všemi zjevy ji provázajícími, jest velkou měrou důsledkem a ovocem výchovy školské i mimoškolské, která po dlouhá desítilétí zpracovávala lidstvo a vyčkovávala mu určité ideje a předsudky, jež ve vzájemném rozporu se srážely a konečně vyvrcholily ve světové válce.

Výchova hlavně ve státech střední Evropy nesla se směrem intelektualistickým. Všecka snaha nesla se k tomu, aby rozumové schopnosti žáků se vypěstovaly až za meze po-

třeby a aby paměť byla zatížena co možno největším množstvím poznatků ze všech oborů lidského vědění. O síle rozumu se soudilo, že zabezpečí trvale kulturní blaho lidstva. Ostatní mohutnosti duše, hlavně pak mravní hodnoty, jež vytvářejí charakter, se nepěstovaly vůbec, ba soudilo se, že vyspělý rozum dovede všechny stránky duše spojit v dokonalou jednotu.

Jednostranný kult výchovy rozumové mohl se ovšem před válkou vykáhati skvělými úspěchy vnějšími. Odchovanci škol intelektualistických — odchovanci technické kultury — budovali díla, jež budila obdiv, pokrok technický a materiální šel mílovými kroky ku předu. Skvělá díla technická jsou toho dokladem.

Válka však ukázala, že výchova předválečná nesla v sobě zárodek choroby, ježto rozumu nedala jako silnou protiváhu mravnost, že se nepostarala o to, aby lidstvo s vyspělostí rozumu přijalo spolu jemnost a svědomí mravní a nabylo tak potřebné stability v soužití všeobecném.

Ve válce vidíme, jak proti každému dílu kulturnímu nalezl člověk vychovaný intelektualisticky, bez silného působení mravních zásad ničivý stroj, že těžká děla boží katedrály, jež dovedly po staletí nadšením naplňovati duše jemné, že z výše syje se děšť třaskavin na pokojné obyvatelstvo, nevinné ženy a děti, které jsou přece jen obětí války. Vidíme, že výchova předválečná zpracovala národy tak, že jim není svato právo druhého a že vládne jen právo silné pěstě, vše to ve jménu rozumu, který se zvrhl v pustý egoism.

Nebezpečí pouhé výchovy rozumové chápal už Aristoteles, když napsal:

„Výchova mravní jest proto tak důležitá, ježto člověk, čím více jest vzdělán pouze rozumově, tím spíše se zvrhne v nejbezuzdnější a nejdivočejší všech bytostí.“ Při výchově nestačí vštěpovati po natky a učiti, co se může dělat, nýbrž nutno vkládati do srdce mravní zákon, že to, co dobré, má se plniti a siliti vůli, aby provedla zásadu ve skutek. Nedostatek výchovy mravní pocítujeme dnes i v životě národním i v sociálních poměrech, kde lichva, bezohlednost, neúcta ku cti, právům a majetku druhého vydává denně květy tak smutné.

Oproti těmto smutným výsledkům jednostranné výchovy intelektualistické může znamenati výchova anglosaská, jaká jest v An-

glii a Americe, skvělý úspěch. Tam výchova se neděje tak jednostranně jako u nás, školství jest tam položeno na základ mravní a výchova charakteru jest v první řadě úkolem učelišť. Anglosaské plémě, které touto výchovou bylo odkájeno, ukázalo za této války duševní sílu tak skvělou, že bude tato doba válečná počítána k nejskvělejším epochám ducha jeho. Anglie, poprvé za svého trvání zavádí brannou povinnost, čin to, jakého nečekal nikdo. Vědomí povinnosti k národu a státu, založené výchovou charakteru, srazilo všechny Anglosasy i z dálných kolonií v jeden tábor. A Amerika činí podobně a vstupuje do války dle svého úředního prohlášení, nikoli aby dobývala, nýbrž aby se postavila na obranu práva, které bylo porušeno. Ať už pohnutky těchto národů mají v sobě i stránku sobeckou, jistě obdivu jim nesmí upřiti ani nepřítel, nýbrž uvažovati musí o výchově, která z národů nevojenských tvoří tak hroznou válečnou moc.

My Čechové pevně věříme, že z krvavé této lázně vyjde náš národ svobodný a že se splní jeho ideály, jež chová tak dlouho. Budeme svobodni státi po boku svobodných národů. Svou kulturu a školství musíme si potom budovat, aby bylo naše, aby výchova ve školách dala se v našem duchu a byla úměrná naší povaze a v souhlasu s ideami, jež vedly národ po celé dráze jeho života. Výchovu dosavadní bude nutno změnit od kořene. Výchova ta není naše, neodpovídá našemu národnímu charakteru a stránky, které by posilovaly naše národní bytí, jsou úmyslně potlačovány. Výchova nynější jest odvar výchovy germánské, upravený pro naše poměry, nepřiměřený naší slovanské duši. Stránka mravní, která ve staré výchově české byla tak důležitá (stačí vzpomenouti Štítného, Husa, českých bratří, Komenského), chybí rakouskému školství úplně. Do českého školství musí býti zavedena, neboť výchova charakteru ve všech vrstvách národa jedině zajistí trvalost nových našich poměrů.

Bude nutno změnit celý podklad vyučování a dáti mu všude ráz mravní. Vědomosti se získávají a zapomínají, několik dní po zkouškách neví kandidát značnou část toho, co musel znáti, ale hodnoty charakteru, které si osvojí žák ve škole, nese si do života, do všech jeho bojů a všude se projevuje jejich blahodárny vliv. Státník, který nezná kolik metrů měří Mont Blank neb jaký jest logaritmus čísla 2, může býti vůd-

cem svého národa a zasloužit si jeho věčnou paměť, ale člověk sebe vzdělanější, nebude-li mít základu mravního, bude vždy jen šířit zlo.

Není zapotřebí snižovati vzdělání rozumné, jen třeba rozlišiti mezi tím, co pro vytvoření osobnosti jest důležité a co méně potřebno a upravit celou výchovu harmonicky vzhledem ku všem vyšším schopnostem duše.

Aby všechny učební předměty plnily svou úlohu ve vytváření charakteru, musí přestati veliký rozdíl, který vládne dnes mezi duchem učení ve škole a v životě skutečném. Škola, hlavně střední, nemá velkého styku se životem, nezabývá se jeho složkami, aby názor na život prohlubovala, nýbrž — možno tak říci — s jakýmsi praeparatem jako usušenou rostlinou v herbáři neb živočichem uloženým v lihu s barvami vybledlými, tvorem skomoleným, že ve skutečnosti nelze mu najíti nic podobného. I humanistické studium, které se pokládá za nejlepší prostředek k výchově charakteru, netvoří výminku. Životní moudrost klasická je docela jiná než nynější, jest neživotná, neapeluje na skryté mravní hodnoty v duši a neprobouzí je. Tím více to platí o předmětech ostatních.

Vrcholem všeho vyučování vůbec měla by býti morálka na podkladě náboženském a ta by měla míti na rozvoj ducha ve škole vliv nejmocnější.

Všimněme si však, jak tomu jest ve skutečnosti. Vlivem okolí, četby a i v řadě nikoli poslední vlivem špatné metody stalo se náboženství na středních školách předmětem, kterému se žáci učí jen pro známku, jako tomu je též u logiky a psychologie, který nezanechává při výchově velký dojem. Náboženství stalo se na středních školách předmětem jen formálním, obsah žákům uniká, a na ně nepůsobí, ač by měl formovati duši nejvíce.

Při vyučování věrouce užívá se spousty pojmů, kterých žák pro jejich abstraktnost pochopiti nemůže a jež mu zůstávají cizí. Přirozeně nelze v náboženství všemu rozumět, pak by náboženství nebylo tím čím jest, ale paedagogický zájem žádá, aby obrazy a pojmy byly voleny vhodně vzhledem k duševní vyspělosti a kde přesahují tuto mez, aby výklad naplnil duši zbožným úžasem nad nekonečností božskou. A mravo-

uka měla by býti uvedena v nejužší styk s denním životem. Kniha i učitel mravouky měli by dbáti skutečných konfliktů, které v určitých periodách věku v duši žáka vznikají, konfliktů, které se přiházejí ve škole, ve styku žáků s profesory i styku vzájemného, bouří duševních, které vyvolá v každém studentu probudivší se pud pohlavní a na těchto skutečných konfliktech zákových se sebou i okolím ukazovati hloubku a prozřetelnost příkazů mravních, jak jsou formulovány v mravouce křesťanské. Takto by apeloval katecheta na duševní život každého žáka, nutil by jej, aby se zamyslel nad sebou, a vsugeroval mu přímo vznešenost a absolutnost zákona mravního a působil k tomu, že by žák udržel si i víru a ztratil-li ji už, že by ji uviděl ve světle mu přístupném. Schopenhauer napsal: „Morálku kázati jest lehké, morálku odůvodniti (aby se uznala) jest těžké.“ Bohužel na středních školách se morálka jen káže a nedávají se žákovi popudy k myšlení o sobě. Každý, kdo život na školách zná, ví v jak úrodnou půdu padají slova učitele týkající se života vnitřního i veřejně studentského, ale pronášená nikoli kantorsky, nýbrž mluvou studentskou, přátelsky a vybízející k sebepozorování. Cestou touto by se docílilo daleko lépe a jistěji, než studeným přednášením, že by žáci poznali, že příkazy mravní jsou výsledkem hluboké moudrosti životní, moudrosti zbavené všeho pomíjejícího a nesprávného, co do úvah vnáší sobeckost a vášně lidské a byli by naplněni obdivem nad Tvůrcem, jenž tak životný a jedinečně správný zákon mravní dal. Tedy méně formalismu ve vyučování náboženství a více znalosti života!

Zcela musí býti změněno vyučování dějepisu, neboť není předmětu, v němž bylo více ve výchově na českých školách hřešeno, jako právě v dějepise. Historia est magistra vitae, — dějepis je učitelem života — ale co přinesl životu českého studenta dějepis přednášený dle učebnic schvalovaných vídeňským ministerstvem vyučování? Dějepis má seznamovati s celým životem národů, se všemi jeho složkami; v něm máme zjišťovati všechny proudy myšlenkové, které nesly život národa, jak v průběhu, tak v důsledcích, abychom mohli oceniti i proudy vládnoucí v přítomnosti a předvídati analogicky výsledek. A místo toho, co nám podávají knihy dějepisné? Válka

začala, měla průběh. strhly se bitvy a byly uzavřeny mírem. A u všeho letopočet. Anebo: panovník X. Y. nastoupil tehdy a tehdy, vedl ty a ty války a zemřel toho a toho roku. A k tomu nutné přídavky: byl lidumilný, statečný, podporoval vědy a umění atd. Dějepisné knihy, které mají být obrazem života národů, jsou spíše dějepisným vypsáním rodokmenů panovníků a válek. Po vnitřní souvislosti dějů není většinou ani potuchy. Dějepis má být předmětem silně výchovným a za takový se též pokládá. Ale co má při nynějším směru vyučovacím v dějepise vychovávat? Silným výchovným prostředkem u mladých mužů jsou vzory, které v životě pronikly. Ale kde jich jest v dějepise našem? Panovníci, jimž jest dáno v dějepise tolik místa, onu výchovnou sílu nemají. Nemají ji proto, že z důvodů falešně patriotických jest jejich život a povaha skreslena. Vzor, mám-li se jím řídit, musí mít tvářnost lidskou se všemi vášněmi a city, abych ihned viděl v něm tvora, jakým jsem sám, který ale silou svého ducha přemohl nízké ve své povaze a dospěl k metám tak vysokým. Ale osoby panovnické jsou vyličený v dějepise zcela neživotně. Nesmíme se o nich dovědět, že měli vášně a sklony anebo chyby, jsou střiženi dle jedné zcela neskutečné šablony a nemohou být proto vzorem. Jak jinou výchovnou moc mají vzory z dějepisných knih anglo-amerických. Osoby jako Washington, Wellington, Lincoln a jiní jsou osobami téhož masa a krve jako ostatní, a přece jejich osobnosti a duševní vlastnosti získané životem skutečným mají démonickou sílu, aby byli mladými muži, kteří v boji se sebou i v boji vnějším vidí cíl žití, fanaticky nápodobování.

Knihy, jež mají učit dějinám naší vlasti, nesmějí seznamovat s proudy, jež v jednotlivých dobách ovládaly náš život, nemají vypsání života sociálního a kulturního — vyjma staré zbytky bez vnitřní spojitosti — ač právě náš život národní má oporu a původ v sociálním životě nejširších vrstev. Jest umlčována naše kultura, naše umění a vůbec celý náš osobitý národní život. Tento směr, který za války byl sesílen až k směšnosti, padne sám sebou a svobodný národ český dá jistě svému dorostu do rukou knihy, jež mu odhalí zdroje naší kultury a síly, které udržely národ před záhubou ve státech pro nás tak trudných.

Reforma postihne jistě i předměty ostatní,

které musí uvést v těsnější styk se životem skutečným. Tak v logice bude nutno vypustiti verbalistický balast, zbylý ze starých dob a logiku myšlení prováděti na příkladech ze skutečného života. Tím bude pro tuto suchou vědu získán zájem a práce v ní vykonaná bude podněcovati k logickému myšlení i mluvení. V psychologii nechť se opustí t. zv. empirický směr, který není než učeností kathedrovou, a který soudí, že duši v jejich sklonech, vášních a vůbec celé bohatosti lze poznati mikroskopem a proměřiti měřítkem. Psychologie tato nedovede vysvětliti pochody duševní a omezuje se na popsání některých fysických reakcí, které určité duševní pochody vyvolávají. Celý obor duševních jevů rozumových, citových a zvláště projevů vůle jest jí cizí a při empirické metodě jí cizí zůstatí musí. Duši poznati lze zas duší, sebepoznáním a přizpůsobením se duševnímu stavu druhého. Psychologie má vésti k tomu, abychom hlubokým pochopením vlastní duše ve všech jejích sklonech dovedli pochopiti i jednání druhého. Tedy opět nutno psychologii odtrhnouti od mrtvé spekulace filosofické, na níž tkví a vrátiti ji úkol, jemuž je určena, skutečné duši.

Ani ostatní discipliny nemohou zůstatí nedotčeny reformou, již si bude žádati nová doba. Mnoho přebytečného a formálního musí odpadnouti a škola musí býti otevřena zjevům skutečným, s kterými se denně setkáváme, aby byly tam osvětleny a celému žití dán hlubší podklad. Zdaž není absurdní, když žáci se učí o sociálních poměrech ve státech antických, ale pochopení sociálních poměrů vlastního národa jest jim cizí, když vědí vše o dobývání diamantů, rýžování zlata, ale dobývání uhlí ve vlastní zemi jest jim neznámo atd.

Tímto přiblížením se vědy ve škole přestované ku životu skutečnému neutrpí úroveň, nýbrž naopak předměty se stanou zajímavější a budou probouzeti v duši chuť k sebepozorování i pozorování celého života a nabádati tak ku prohloubení názorů. A výsledek tohoto způsobu vzdělávání na výchovu bude jistě mnohem větší než při dnešním systému učebním.

Náš český národ bude při upravování nových svých poměrů potřebovatí charakterů vyzbrojených všemi zbraněmi ducha, osobností, v nichž v harmonii budou se spojovati vědomosti, úsudek, cit i vůle.

Školství a výchova v demokratickém státě českém musí býti uvedena na nejvyšší stupeň dokonalosti, aby český národ, malý počtem, zaujal opět místo význačné v duševním životě národů evropských.

J. P

HOSTÝN.

Poutníkový dojem.

Dlouhá léta už hořela mi v duši touha podívat se na Moravu a na posvátném kopci hostýnském položit na oltář Matky krásného milování a svaté naděje své drobné, lidské srdce. Teprv letos bylo mi popráno splnění mé dávné tužby; byl jsem na Hostýně, viděl jsem pravou moravskou pouť a procítil každým nervem její vzrušené, strhující dojmy. A vzpomínka na ni leží mi v duši jako slunný den, kterýž pokojně dohořel v červánkách západního nebe; a jako se soumrak měkce klade na usínající dědiny, řeky, svahy a stráně, tak chvěje se mi nitrem i touha, pokleknout tam na těch místech zas a zas, opět slyšet slavnou kovovou melodii hostýnských zvonů, splynout s těmi nekonečnými zástupy poutníků ze všech končin Moravy, Slezska i Čech a zírat, když půlnoc minula a obzor na východě růžoví, k vysokému nebi, jak se tam chvěje hvězda jitřní . . .

Hvězdo jitřní, Maria, matko naše drahá, pohleď na nás, své děti, svým milosrdným, dobrotivým okem — —!

Vlak za vlakem hřmí z hulínského nádraží k Bystřici; a každý je přeplněn poutníky do posledního volného místečka a každý z nich zaznívá písní a modlitbou růžence. Dívám se oknem ven na úrodné nivy požehnané Hané, s nichž se chvatně sklízí poslední obilí a poddávám se zcela měkkému dojmu poutní nálady. Slunce hoří na bezoblačném, siném nebi a vršky lesnatých strání zahaleny jsou šedavou mlhou podléta; vlak duní, písně znějí a rty poutníků chvějí se v modlitbě — ach, teď oko zavadilo o jakousi kupoli, věž, — toť Hostýn!

Hostýne, Hostýne! Co lidí sem přede mnou putovalo, co slz tu bylo vylito, co

nadějí tu rozkvetlo, co bolů tu bylo usmířeno! Královským zrakem díváš se se své výše a laskavě kyneš všem, kdož putují do tvého sladkého, tajemného stínu: věky tu stojíš a věky tu budeš kynout, »neboť jen to náboženství jest pravé, které má také oltář posvěcený ženě — svaté Panně a svaté Matce — třikrát svaté Panně Matce.« (Arne Garborg.)

Cestou, již chodí poutníci i od nás, stoupám do příkrého vrchu. Cestou, již šla kdysi moje sestra a kdys před léty i matka. Vím, že se tu modlila za své děti, za mne . . . Tenkrát ovšem i její životní slunce hořelo v zenitu a dnes, kdy tou cestou jde její syn, níží se už k západu Jaké teskné, tiché drama!

Širý kopec i chrám vlní se poutníky. Není volného místečka v kostele, mezi krámy, po celé hoře. A přes tu chvíli zahlaholí zvony — to nové procesí se zvolna sune po kamenných, vctivních schodech. Plynou hodiny, aniž by si člověk uvědomoval toku času. Je tu tak volně a lehce a duše tak plná divného, vyššího štěstí. Štěstí, jehož svět nedává a dát nemůže.

A po bezoblačném nebi jde dál slunce svou odvěkou drahou. Už nepálí a jen měkce líbá štíhlé kupole; chýlí se zvolna k západu. Tam kdesi za modrými lesy, směrem k mé rodné zemi, dohořívají jeho poslední plameny. Pocítil jsem v té chvíli veliký stesk: byl bych si přál, abych mohl usednout aspoň na okamžik vedle své rodičky, jež tu na těchhle místech kdysi klečela, položit svoji mdlou hlavu na její klín, zlíbat jí tvrdé, mozolné ruce i šedivější vlasy a dívat se s ní za umírajícím sluncem

Stíny se dlouží a zvony zpívají andělský pozdrav; v poutnických skupinách rozhořely se svíčky a v jejich mihotavém plápolu vyhlíží vše, poutníci, stromy i budovy, tak podivně a fantasticky. Lidé obsadili kde jaký kout v kostele, kaplích, schodech a opření o stromy chystají se přenocovat pod vysokým hvězdným srpnovým nebem. Není kde spát a spát se ani nechce. Vzrušená, vysoko vzedmutá vlna lidských nadějí, úzkostí, modliteb, vzdechů a písní valí se po celém kopci a schvacuje každého do svých strhujících proudů. Pruh mléčné dráhy pělí nebe a v

odrazu hvězd probleskuje mosaikový obraz svaté Panny, k níž vzhlíží zvlhlé oko poutníků se sladkou důvěrou.

Zem usnula, ale hora žije, dýchá, zpívá a šumí modlitbou. — Chápu, proč tisíce lidí sem ročně putuje, chápu lásku a teplo vzpomínky na chvíle zde prožité, chápu svátek duše, jež vyzařuje v nitru modlitba zde vylitá a vyplakané hoře, chápu, čím je Hostýn Moravě a mariánský kult lidskému srdci vůbec. Chápu, proč nejkrásnější písně jen Jí jsou věnovány, nejslavnější obrazy a sochy Jí se pokorně koří a nejmohutnější hymny jen Jí skládají svůj oddaný hold . . .

Maria, Maria!
Nad slunce jasnější.
nad hvězdy krásnější,
nad perly vzácnější
Maria!

Jde jeseň melancholicky českým krajem; kalné ranní mlhy snoubí se s Vltavou a uvadlý list padá tiše za listem se žloutnoucích stromů . . . Vzpomínám na Hostýn a představuji si, jak se s výše dívá do žírné Hané a kyne do dále těm, kdož v jeho stínu prožili jedinečné chvíle vzrušeného štěstí. Štěstí, jehož svět nemá a dát nemůže a jež bude svítit člověku, až i jeho životem se položí podzimní den dohořívajícího slunce

DR. J. N.

DISCIPLINA NA ŠKOLÁCH STŘEDNÍCH.

MOTTO: Učitel, který pouze vědomosti sděluje, jest řemeslník, učitel, jenž charakter tvoří, jest umělec.

Colonel Parker.

Vyučování na školách středních zahajuje se čtením kázeňského řádu a onen den bývá také jediným, kdy střední škola oficiálně dává na jevo, že vedle úkolu vzdělávacího má též cíl výchovný. Čtení disciplinárního řádu má pak asi tento průběh: Profesor třídní sedí u stolu, poslouchá neb si píše katalog a žáci čtou paragraf za paragrafem, co jest jim zakázáno. Nanejvýš profesor sesílí některé statě řádu

nebo interpretuje je dle místních poměrů. Kde přece profesor odhodlá se promluvit, pak děje se to formou napomínání, aby žáci byli hodní, poslušní, aby se hodně učili a učitelům i rodičům dělali radost — slova, pro která jsou žáci obvykle hluší. Potom se připomenou žákovi paragrafy, až když něco provedl. Ale Scholastice to dostačí a také se neřádá více, než aby žák měl disciplinární řád a veřejně jej nepřestupoval.

A přece co dobrého by mohlo skanouti do duše studentovy právě v první den jeho návštěvy školní! Jeho duše je otevřena dojmům, cítí, že před ním leží tolik pravd a krás, jež by rád poznal, tolik bojů, v nichž by své síly zkusil, touží po vzoru, po vedení, jež by mu onen horizont pravd i sil osvětlilo a otevřelo — a zatím slyší suché čtení, co vše jest mu zakázáno a neví proč — nezná a nedovede ve své duši na základě dosavadních zkušeností a nedostatku samostatné životní reflexe důvody oněch zákazů pochopit a uznat. První krok a už jej poutají, karabáčem mu hrozí a přece by rád poslouchal, jen kdyby při tom cítil, že jeho osobnost tím roste a sílí.

Školní disciplíně se věnuje u nás pozornost pramalá, pokládá se pouze za prostředek k udržení pořádku ve škole a zapomíná se zcela, že mohla by vykonati veliký účinek na studenta v nejkritičtější době jeho vývoje, že by z něho mohla vytvářeti osobnost vědomou nejen svých práv, ale též povinností — povinností nejen vůči škole a profesorům, nýbrž hlavně vůči sobě samému, spolužákům, národu a celé společnosti. Jak těžce pocítuje náš národní život v době tak osudové, jaká je nyní, nedostatek národní kázně, kdy neúcta k odlišnému přesvědčení druhého a stranické i osobní divergence síly rozptylují a ničí, netřeba zdůrazňovati.

Disciplina jest prostředkem, jak osvoboditi člověka od osobních afektů a jest nezbytná ku vytvoření pevné, cílevědomé vůle, jež nejedná dle podráždění neb okamžitého popudu, nýbrž jest projevem hlubokého názoru životního. Student, který jest ve škole nucen podrobovati své okamžité zájmy zájmům vyšším, osvobozuje se od vlivů okolí, sociálních výstřelků žákovských a vyrůstá v osobnost. Proto není ani tuhá disciplína školská na škodu, neboť nutí studenta, aby věnoval svou pozornost při učení i předmě-

tům, jež ho netěší a zabrání tak secitlivění a rozmnoží odolnost jeho povahy. V dalším životě, který muze nutí přesně vykonávat práci bez ohledu, jaká jest, a probíjovat se poměry nepříznivými, nese průpravná výchova školní ovoce nejlepší.

Ale vše záleží na způsobu, kterým se kázeň vštěpuje. A právě tu leží blud nynější praxe školní, která soudí, že kázeň dá se vnutiti z vnějška paragrafy a pohrůzkami, nebo v nejlepším případě rozumovým napomínáním. Tak lze postupovati asi ve dvou nejnižších třídách středních škol, kdy se dbá ještě na slova učitelova a student si neuvědomuje, že jest již osobností. Třídou třetí počínaje začínají se (v období od 14 let) probouzeti ve studentu rysy, které jsou již znakem dospělého, jest to především solidarita se spolužáky, která jest obyčejně namířena proti učiteli. Student si uvědomuje, že jest osobností, reklamuje pro sebe právo, aby se mu neubližovalo. Každý rozkaz, jehož účelu hned nechápe, pokládá za pokus omezení jeho svobody a proto revoltuje, chce ukázati, že jeho jednání jest výsledkem jeho vnitřního rozhodnutí, že chce jednati, jak sám chce a nikoli, jak mu cizí autorita rozkazuje. Tuto revoltu netřeba proto bráti tak tragicky, jest spíše projevem neodvislosti a svéprávnosti dospělého muže, při níž však chybí rozumový základ, na čem onu svéprávnost projeví. Už se to jeví proto, že revolta studentská jest obyčejně namířena proti učiteli, který nevhodným způsobem vnitřní svobodu žáků omezuje, s nimi jedná způsobem je ponižujícím a nedovede na žáky působiti tak, aby jeho názory uznali za své. Vždyť bývají obyčejně revoltou postiženi jen jednotlivci profesori, kdežto vůči ostatním chovají se žáci s největší loyaltou, jako se též chovají navzájem. V této době — asi ve středních třídách gymnasiálních — jest potřebí spíše velkodušnosti a shovívavosti, než tvrdé ruky. Dlužno hledati cestu k srdci žáků a působiti spíše na čest jejich než na rozum.

Směr, jímž se pěstuje kázeň školská, nutno změnit dle zásad, jež vytyčuje velký znatel duší a paedagog F. W. Foerster. Kasárnická disciplína nikdy škole nesvědčí. Nutno ve studentech vzbuzovati poslušnost dobrovolnou apelem na nitro studentovo. Student musí cítiti, že to, co koná, jest projevem jeho bytosti a nikoli otiskem cizím. Učitel jemu musí býti zkušenějším rádcem a pří-

telem, který zná jeho vášně a slabosti a dovede jen tak mimochodem vsugerovati správné názory a dáti popudy jednání studentovi, který už je dovede prováděti v důsledcích. Nejméně při výchově v kritické době svědčí kantorský ton napomínání. Lépe jest odvoláním se na zdravé jádro duše studentovy vyvolati u něho mravní soud některého činu a ukázati necharakternost a dvojakost duše, když student jedná jinak, než uznalo jeho očištěné nitro. Takové odvolání se na mravní rozhodnutí žákově lépe jest v případech všeobecných neb jiného se týkajících, než případu osobního a konkrétního — má velikou působivost. Vše to ovšem vyžaduje, aby učitel sám dříve provedl mravní revisi svého nitra a vyvodil důsledky. Co řekne, musí býti jeho vnitřním přesvědčením a nikoli jen morální frází.

Tak na př. mezi studenty se strhne rvačka a jeden ublíží druhému. Kárání a výtky surovosti, nezbednosti, ba i tresty minou se obyčejně účinkem. Rváč se mravně nepolepší. Lépe jest ale zaútočiti na jiné slabé stránky jeho duše. Každý jinoch se cítí hrdinou, ve svých snech staví se do středu hrdinských událostí, duchem plaví se přes moře, osvobozuje zajaté od indiánů — nikde není přemožen. Výtku zbabělosti nesnese klidně ani od spolužáků. Proto hluboko se dotkne jeho nitra, když jest nazván zbabělcem, který si troufá na slabšího a před silnějším se krčí, který místo, aby slabšího chránil neb urážku od slabšího učiněnou s vědomím převahy klidně snesl, podlehně podráždění a nesprávnost splatí násilím, které jest zbabělostí, že bylo vykonáno na slabším. „Není hrdinou, kdo udeřen zas udeřil.“ Takováto mravní lázeň, když není spojena poprvé s trestem velikým (lépe by bylo přiměti oba žáky k vzájemné omluvě) má lepší účinek, než vodopád výtek surovosti neb ředitelská důtka. Tu pokládá postižený opět za bezprávní, kdežto v projednání výše naznačeném povzbudí se k reflexi a oživí se v něm šlechetnější rysy povahy.

Při udržování kázně a vůbec na celou výchovu působí dobře odvolání se na vzory, jež žáci zbožňují. Tak jak pocítí žák ohyzdnost lži, když se mu připomenou slova Husova a vytkne se mu, že on sice Husa ctí, ale dle něho jednati se mu nelíbí, že jeho přesvědčení je falešné a pouze lesklou cetkou.

Dále nutno dáti celému vyučování hlubší smysl a rovněž i celé disciplíně a praxi školní. Tak přesnost při kreslení a vůbec celé práci školní třeba ukázati v rámci přesnosti, která vybuďovala mosty a tunely, čistota, kterou nutno ve škole zachovávat, nechť najde oduševnění poukazem na snahu lékařů o ochránění před nákazou atd.

Takovéto poukazy nesmí se dáti ovšem často, aby se nestaly zase kázáním a nepůsobící přednáškou, nýbrž jen při příležitostech vhodných a nenápadně. Potom ale vykonají více, než celý kázeňský řád, neboť probudí duši studentovu k sebezpozorování a sebevýchově, která jej nese pak sama po správné cestě.

Nejlepším prostředkem osvojit si vědomosti i zručnosti jest cvičení. Při kázni školní jest důležité, aby při ní nevštěpovalo vědomí a síla něco zakázaného nedělali, nýbrž též aktivně se účastniti a uplatniti při činnosti školní praxe se týkající. Výborné výsledky podaly pokusy prováděné hlavně v Americe se samosprávou žáků. Kázeň jest jest vůbec svěřena žákům, kteří se starají o pořádek, klid ve škole i mimo ni a zvykají si už ve škole na život svobodných občanů, kteří vědí, co jest jejich právo, ale též jejich povinnosti.

Školy americké jsou pokládány za stát, volí si svůj parlament i presidenta, pečují svými orgány o pořádek, hlasují o reformách ba i o trestech. Učitelé zasahují jen tehdy, když by se objevilo povážlivé vybočení. Všechny zprávy hlásají, že netřeba se báti uvolnění kázně, ba naopak musí učitelé působiti, aby žáci nesoudili se příliš krutě. Ze školy vychází pak už občan vychovaný nejen v moudrosti školské nýbrž i ve ctnostech a povinnostech občanských.

Do našich škol, které se vyvíjely za zcela jiných poměrů než školy americké — školy svobodného a demokratického lidu — nelze americký způsob nápodobovati do podrobností. Určitá část disciplíny školní měla by býti vždy svěřena žákům, jako pořádek ve třídách, které by si mohla každá třída vyzdobit dle svého vkusu, dále péče o zachování klidu v přestávkách, rovněž i soudy žakovské týkající se určitých provinění, při nichž dlužno bráti ohled na duševní náladu obou stran. Profesori měli by pak vrchní dozor a zakročovali by jen kdyby svoboda žákům daná se zvrhala.

Provedení těchto reforem disciplíny mohou umožniti ale jen profesori, kteří mají paedagogickou erudici. Té však se namnoze dnes nedostává, ježto vysoké školy jsou ústavy téměř vědeckými a paedagogice se věnuje málo času i námahy. Proto z vysokých škol vycházejí učitelé, kteří sice mají průpravu vědeckou, ale nemají výchovy paedagogické, nejsou upozorněni na problémy výchovné, jež na středních školách se objevují a proto narážejí a dostávají se do kontroverze s žáky, ač při jiném způsobu vykazovali by dobré úspěchy.

Z tohoto hlediska dlužno reformovati výchovu na školách vysokých, kde dlužno přednáseti paedagogiku soustavnou a nikoli jen dějiny paedagogiky. Až budou z vysokých škol vycházeti odborníci nejen vědeckí, ale též paedagogové, dostaví se změna dosavadní kázně školské sama sebou.

OD SLOVENSKÝCH BRATRŮ.

Studentskej Hlídke sa mi Slováci veľmi tešíme, bo čakáme od nej, že sa nášho žiactva doteraz temer celkom opusteného ujme, vo väčšej miere, než dosiaľ hociktorý iný podnik. Naše slovenské žiactvo je totiž celkom opustené, nemá žiadnej opatery, žiadnej podpory, celkom je ponechané na milosť a nemilosť maďarskej školy, v ktorej sa treba čomu inšiemu učiť, ako svoj slovenský národ znáť a milovať. A tak sa stáva, že z tých žiakov, čo sa v nižších triedach ešte k slovenskej materinskej reči hlásia, za osem rokov. prejdúc ciz všetky stupne metamorfózy odnárodňovania, neostane skoro ani stopy. Keď sa však tvrdší šuhaj ináč nedá zlomiť, v šiestej — siedmej triede ho jednoducho vyhodia pre „vlastizradné, protištátne smýšľanie“! V roku 1912. sa hlásilo ku príkladu k slovenskej národnosti 1513 žiakov, a z týchto osmoklasanov bolo — 26! Roku 1913. však z 1595 (2.1%), maturistov 31.

Povšimnutia hodná je statistika, ktorá ukazuje, ako postupuje maďarizácia už v ľudových (obecných) školách. Dľa úradnej statistiky vyučovalo sa totiž:

1) Ovšem mimo Horvatska.

	1870.	1880.	1890.	1900.	1906.	1913.	
maďarsky	5,819	7,342	8,994	10,464	11,742	13,453	školách
slovensky	1,822	1,716	1,115	500	241	377	
rumunsky	2,569	2,756	2,582	2,309	2,440	2,233	
nemecky	1,232	867	674	389	271	447	
juhoslov. ¹⁾	252	315	351	134	165	270	
rusinsky	473	393	211	76	23	59	

U Rumunov a Srbov je strata pomerne menšia ako u Slovákov, preto že u tamtých držia osvetu v rukách samosprávne cirkvi — pravoslávna a grecko-katolícka — ktoré hája i jazyčné, národnostne záujmy svojich veriacich. U Rusinov však práve cirkev je najslepejším nástrojom divej maďarizácie. Teraz avšak gróf Apponyi minister výučby vydal úkaz, že i zbytky národnostných obecných škôl sa majú zavrieť... Ovšem, dôslednosť! Ve štvrtom roku svetovej války!

Tak chlapci naši už v obecnej škole vssajú do seba jed maďarizácie, a tak stúpia do strednej školy, ovšem, maďarskej jazykom i duchom, lebo slovenskej strednej školy nieto, ba, v rovnovej protive s jasnými slovami zákona nepripusti vláda slovenský jazyk do stredných škôl ani len ako súkromý predmet! Každý národ Uherska má svoju strednú školu: Maďar, Nemec, Rumuň, Srb, ba i toľ hrstka Talianov v Rieke —

len Slováci, prastarí občania Uhorskej vlasti, lojálni. hyperlojálni kuruci, ti su odsúdení na večité otroctvo!

Som presvedčený, že St. H. bude venovať mnoho pozornosti úbohemu, opustenému žiactvu. U nás niet organizácie, niet propagandy; všetko treba začať od prvého počiatku, na zdravej

Národ má pre všetky menšiny svoje Matice, nuž nech sa čím škôr utvorí i Slovenská Matica školská, ktorá by na našich stranách zaviedla organizáciu a propagandu — a napomáhala potom vyhodnotených študentov, ktorých bude mnoho, veľmi mnoho...

Práve pred válkou se už sice začala hýbať naša verejná mienka, mnoho sa debatovalo po časopisoch o tejto otázke, naši bratia v Amerike tiež sbierali dary na slovenské gymnázium alebo alumnát na Morave — ale nešťastná válka zmarila všetky naše nádeje, ovšem, len na čas, lebo po vojne neodolateľne musí vypuknúť tlumená národná energia, a musí konečne dosiahnuť svojho cieľa!

V tejto buditelskej práci slovenské žiactvo s dôverou očakáva spoluúčinkovanie zorganizovaného, národne povedomého a hrdého českého žiactva.

Ypsilon.

A. K.

NÁŠ DOMOV.

První starostí každého spolku akademického, nechce-li býti jen společenským klubem odkázaným na kavárnu neb restauraci, jsou místnosti. Z této potřeby vyvěrá také plán akademického domu, kde by našly útulek a tím i částečně hmotné zajištění všechny složky života studentského...

Konečně i charakter studentského života sám vyvolává snahu po koncentraci. Takové středisko do jisté míry již existuje. Jest to prozatímni akademický dům ve Spálené ulici.

Klademe hned otázku: Jest v tomto středisku místo i pro naše studentstvo? A rozšířme tuto otázku na celý poměr našeho hnutí ku studentské veřejnosti. O minulosti mluvíti nechci, nechci vzpomínati leckterých momentů trpkých, na něž ostatně nevzpomínají dnes rádi ani kolegové z protivného tábora.

Přítomný stav jest nejasný. Některé instituce studentské skutečně stojí na stanovisku všestudentském. Ale většina jich, třebaže se prohlašují za všestudentské a z tohoto titulu se dovolávají i podpory veřejnosti, nachází se v rukou pokrokových kolegů, kteří stále ještě dívají se na práci stavovskou brýlemi kulturně-politického zbarvení. Vyrůstá tedy náš život více méně samostatně s tendencí — vyplývající z nutnosti — ku úplné samostatnosti, k vybudování svého vlastního střediska.

Základ tu již je. Jest to kolej Arnošta z Pardubic, určená pro katolické akademiky. Veliká budova čtyřpatrová (nová kolej) a sousedící dům dvoupatrový stará kolej) ve Voršilské ulici. Ale poměry, o nichž se zmiňovati nemohu, způsobily, že kolej tone v dluzích. Proto jest celá stará kolej pronajata, rovněž v nové koleji nastěhoval se do prvního a druhého patra soud, takže pouze přízemí, třetí a čtvrté patro je vyhrazeno studentstvu. V přízemí našly útulek naše studentské spolky (Družstvo Arnošta z Pardubic, Česká Liga Akademická, Ústředí katol. studentstva českoslovanského a Dan). Tedy sotva třetina zůstala zachována svému účelu. Ale i tam jsou vnitřní poměry ne právě ideální. Naprostá volnost života a materiální výhody přilákaly živly nejrůznější kvality. Mnoho zaviňuje i zastaralý systém přijímání chovanců. Další rozbor těchto poměrů v tisku nemá prozatím smyslu, zvláště, když u povolaných činitelů jeví se snaha zreorganisovati život kolejní a vrátit kolej svému účelu. Jen jeden obrázek si zde dovolím: V čistě katolické, koleji bydlí členové a pracovníci Svazu, ba na kolejní tabuli vyvěšují se vyhlášky, agitující pro podniky Svazu. Připomeneme-li si, že základní složkou programu Svazu jest boj protiklerikální a vzpomeneme-li si na známý návrh o vylučování kolegů-členů katolických spolků ze spolků krajinských a odborných, máme krásný obrázek snášlivosti »klerikální« a snášlivosti bojovníků za svobodu a přesvědčení.

Můžeme spoléhati tedy jen sami na sebe; až budeme silni, budou musít počítat s námi i naši odpůrci. A tak zůstane i plán našeho vlastního domu součástí našeho snažení. Jeho uskutečnění není tak daleké, snad ani ne tak, jak si sami

namlouváme, Proto také předkládáme svůj plán veřejnosti.

V přízemí domu místnosti studentských spolků a institucí. Tam schází se členové našich akademických spolků. Musí tam nalézt vše, čeho jejich duševní život ku svému vývoji potřebuje: čtou noviny, hovoří, debatují, baví se, zazpívají si, zahrávají si, informují se o studiu, najdou tu příležitost ku společenskému vystoupení, uplatní tak svůj talent umělecký, literární, řečnický! Vše dýchá intimitou života, teplem velké rodiny. Jsou tu kanceláře podpůrných institucí a kanceláře sociální práce studentské.

V druhém traktu přízemí jídelna. Hlučící životem. S dobrým apetitem přicházejí z přednášek a pracoven, seznamují se u stolů, novinky se sdělují a rozbírají. Všude čistota, elegance, veselí života. Sem chodí na stravu chovanci koleje. Ale i ti, kdož nebydlí v koleji, sem chodí; nemajetní dostávají na poukázky podpůrných fondů obědv a večeře zdarma, ostatní si platí.

Dále tu nalezneme čítárny moderně vypravené, úplnou knihovnu čistě studentských publikací, přednáškový sál s projekčním přístrojem, tělocvičnu, koupelny a všechna zařízení pro mladého inteligenta nutná.

V poschodích studentské pokoje, vzdušné, světlé, čisté, jednoduše, ale vkusně a elegantně zařízené, na stěnách reprodukce českých mistrů. Musí zmizeti onen kasárnický styl, bohužel dnes ve všech internátech panující.

Bydlí tu i duchovní správce: kněz se životem studentským srostlý, životně zkušený, ne úzkoprsý inkvizitor, ale taktní rádce a pomocník ve všech záležitostech chovanců.

Cítíme, že jest tu domovem mládí, radostné veselí života, ono veselí, které jest tak vzdáleno nevázanosti, zhýralosti a blaseovanosti.

Tak bude jednou vypadat náš dům, náš domov. A tážete-li se, kdy bude uskutečněn, odpovídáme: Tenkrát, až naše veřejnost začne trochu zpytovat svoje svědomí. Najde tam, jak se zbožným nadšením stavěla spolkové domy, jež ve většině případů nejsou konec konců nic jiného, než obyčejné hospody, a při tom trpěla, aby katolický student, krev jejich krve,

musil se krčiti až v několikátém poschodí svého vlastního domu. Až uvědomí si onu bezmyšlenkovitost všichni ti, kdož na jedné straně tisícovým až milionovým nákladem staví extra katolické ústavy, pensionáty, gymnasia, paedagogia a na druhé straně podniky a spolky, jež se věnují práci mezi studenty všech ústavů českých, »dostatečně« podpoří desítkou nebo zlatkou. Až si uvědomí, že z takového extra katolického ústavu jim bude snad vycházeti až po sedmi, osmi letech ročně asi 20 studentů, a proto že nechávají sta a tisíce studentů, kteří nyní vycházejí z ústavů ostatních, mimo svoji péči. Až konečně si ujasní naše veřejnost, čím jest povinována sama sobě a svým podnikům, když už s takovou spoustou hmotných prostředků a peněz účastnila se podniků, ideám křesťanství v zásadě odporujících.

ŽIVOT A ORGANISACE CHORVATSKÉHO KATOLICKÉHO STUDENTSTVA.

Nový rozkvět organizační práce chorvatského katolického studentstva datuje se od slavných sjezdů chorvatských spolků katolických v Lublani v r. 1912 a 1913.

Katolické studentstvo chorvatské bylo sdruženo odedávna v prvním akademickém spolku »Domagoji« v Záhřebu, který od dob sjezdů stal se centrem katolického ruchu v celém království. Orgán Domagoje »Luč« stal se ústředním listem vysokoškolského i středoškolského studentstva a propagátorem opravdových snah národních a zdravých zásad kulturních v duchu katolickém.

Vedle Luče byl vydáván »Dački vijesnik«, organizační a stavovský list pro studentstvo.

V »Domagoji« vytvořilo se ústředí našich studentských organizací, které rychle ujmaly se na četných místech naší požeňnané chorvatské domoviny. Tyto spolky studentské mládeže snažily se vzkřísiti a udržeti národní vědomí chorvatské a nedopustiti vymizení křesťanských řádů mravních.

Ve stejném duchu pracovaly akademické spolky, které měly svá střediska v hlavních městech všech chorvatských národních držav a při sídlech jednotlivých universit v říši. (Ve Vídni, v Praze.)

Zásluhou těchto činitelů rozvířil ve všech vrstvách chorvatské inteligence nový život. Ve Rjece vycházející »Riječke Novine« šířily ideje chorvatského katolického studentstva úspěšně v širokých vrstvách lidových.

Tak ponenáhlu získávaly naše snahy srdce chorvatského národa, u něhož i naše studentské listy »Luč«, »Dački Vijesnik« a posledně také orgán pro nižší třídy škol středních »Krijes«, nacházely přívětivého přijetí.

Vžívali jsme se a nemohli jsme zůstatí bez povšimnutí, zvláště, když se ukázala potence »Domagojců« na chorvatské universitě. Inteligence chorvatská počala bedlivěji pozorovat naše hnutí. Někteří schvalovali naše snahy, jiní zase přidávali se k těm, kdož bojovali proti myšlence katolické demokratisace Chorvatska.

Cítili jsme, že nestačí jen míti vysoké ideály. Bylo nutno vzkřísiti velkou víru v jejich splnění, víru a lásku tím větší, čím více vyskytovalo se odpůrců těchto našich snah. Chorvatská inteligence většinou nehájí, neb staví se přímo proti udržení náboženství v chorvatském kulturním životě a odůvodňuje své stanovisko prostě tím, že náboženství není třeba v kulturním snažení a bije s tímto heslem »kukom i motikom« do katolického chorvatského studentstva.

Nenadálá, avšak čekaná vlna světové války ochromila značně slibnou naši činnost. Všecky nitky nás spojující byly násilnou rukou přervány. »Riječke Novine« byly zastaveny.

Překvapení netrvalo však dlouho. V Záhřebu počaly vycházeti »Novine« a po půlleté přestávce objevila se opět »Luč« se svými druhy »Krijí« a »Dačkim vijesnikom«.

Jest přirozeno, že válka měla neblahý vliv na celý náš život, neboť vláda hned na začátku války zastavila činnost všech spolků, čin to, jež nemůže nikdo rozumný schvalovati. Přes tento útlak se naše řady udržely, protože nás poutalo k sobě silné vědomí společného boje — za svo-

bodný jihoslovanský stát a vzdělaný, mravně silný národ chorvatský.

Právě v tuto dobu spadá jedna z nejvýznamnějších událostí našeho života spolkového — sjezd seniorů všech chorvatských katolických spolků v Záhřebu 1. a 2. července t. r.

Zatím co jsme tiše a skromně oslavili desetiletí »Luče« a »Domagoje«, začaly se v naší katolické veřejnosti ozývat návrhy na změnu naší taktiky. Povážlivé při tom bylo, že podnět vycházel od chorvatského kléru, který je bohužel jen menšinou a vlastně jen svou mladou generací súčastněn na našem díle. K těmto podnětům zaujal sjezd seniorů několik zásadních stanovisek:

V otázkách náboženských nechť vedou lid muži upřímného a uvědomělého přesvědčení katolického, dohodnuvše se vzájemně se svými biskupy. V otázkách národních přijal sjezd za svoji památnou deklaraci, podanou ze dne 30. května, Jihoslovanským Svazem na radě říšské.

Mimo to prohlásil se pro co možná největší demokratisaci veřejného našeho života a většina účastníků vyslovila se pro idej národnostního, kulturního, sociálního a politického sebeurčení — na stěžejných zásadách křesťanského názoru světového.

Jiné zásady veřejné činnosti stanoví vždy většina účastníků sjezdu seniorů.

Bylo tu rovněž zdůrazněno, že se katolicí nesmí směřovati se žádnými tendencemi některé politické strany. Tak vytýčeny byly směrnice pro další slibný vývoj.

Než za několik měsíců po této události potkala národ chorvatský jedna z nejtěžších ztrát — smrt Dra Janesa Kreka. On byl učitelem též mnohým z nás a vliv jeho na celý život chorvatský byl tak silný, že mohu říci, že jsme v něm ztratili jednu z nejznamenitějších hlav našeho národa. Dlouho ho budeme želeť a jeho svatá památka nevymizí nikdy z našich srdcí.

Nynější stav chorvatského katolického života jest hodně těžký. Velký počet našich nejlepších lidí padlo na bojištích a hlavní díl práce dolehl na bedra mladých nezkušených členů.

Přes to jsme odhodláni, třebas s velikými obětmi udržovati i nadále spolkový

život, i kdyby se postavily v cestu chorvatské budoucnosti ještě větší obtíže a protivenství. Za tento cíl pracují nadšeně »Novine«, které staly se nejrozhodnějším propagátorem programu jihoslovanského prohlášení.

Netrpělivě a toužebně čekáme okamžik, kdy přestane utrpení a útlak národa, abychom pokračovali v přerušené práci, věříce, že bude již věnována svobodnému chorvatskému národu.

Slavko Rozgaj.

P. r. Pro lepší porozumění byla redakce nucena tento článek od jihoslovanského kolegy zčeštití.

—k

SVAZ A MY

České studentstvo vysokoškolské postrádá opravdu ústředního sboru, který by je reprezentoval před akademickými úřady i národem a byl pevným a vážným tlumočníkem jeho tužeb stavovských i národně-kulturních. Takovým sborem není stávající Svaz českoslovanského studentstva, poněvadž jeho složení i činnost vylučuje plodnou spolupráci všech vysokoškolských posluchačů. Program a činnost studentského sboru akademického, který by měl soustřediti veškeré studentstvo, musel by spočívat na zásadách všem českým studentům společných, t. j. musel by býti pouze stavovský a všennárodní. Takový všestudentský svaz byl by pak nejlepší přípravou pro spolužití stran v národě, ježto už v létech kypícího vznětu podřizoval by u svých členů různé myšlenkové směry velké jednotící idee národní. Každý jiný program nese v sobě zárodek rozvratu studentské spolupráce ku veliké škodě studentské věci. Hlavně politické proudy musely by býti jak z programu, tak z vedení vyloučeny, aby žádný člen se necítil ve svazu všestudentském cizincem neb dokonce z něho pro svoje politické přesvědčení, na něž má plné právo, byl vylučován. Náš český politický život jest vysoce vystupňovaný a pro stísněnost našeho politického kolbiště zanáší se i do života nepolitického, takže se zdá, že celý národní život organisován

jest dle politických stran. Spolky povahy i národní, pakli vpustí do činnosti i směr politický, hynou záhy rozbíjí úplně. U studentstva jest toto nebezpečí ještě větší, ježto ve všech stranách patří ku radikálním křídlům, která se snadno střetnou a i z otázek podružnějších činí důsledky dalekosáhlé.

Názor náš o povaze studentského ústředního svazu potvrzují dějiny všestudentských sborů v letech předválečných. Kolikrát se Svaz (neb ať už měl jakékoli jméno) reorganisoval a která organisace se osvědčila déle nežli jeden rok? Do Svazu vetřela se politika a štvánice protiklerikální a proto v něm vládly chronicky rozvrácené poměry. V otázkách stavovských se nedokázalo skoro ničeho. Svaz neimponoval nikomu a národ, který jinak jest každému studentskému hnutí nakloněn, s nechutí se odvracel od malicherných, nejvíce osobních sporů, které tvořily značnou část činnosti svazové. Ani na studentstvo neměl Svaz valného vlivu, nevytvořil studentské akademické tradice a udržoval většinu svých členů pouhým členstvím nepřímým, prostřednictvím členství některého odborného spolku. Vážných akcí, vyjímaje demonstrace, jež se dají lehce aranžovati v několika dnech nalepením plakátů na fakultách a jež dávají studentstvu zvláštní prázdniny, téměř nebylo.

Popudem k činnosti bylo vždy, aby se několik funkcionářů mohlo na veřejnosti reprezentovati jako všestudentští předáci. Klidná, věcná práce, nevypočítaná na okamžitý efekt, nebyla ve Svazu domovem. Takové poměry panovaly zvláště, když Svaz vysmekl se z rukou směru mladočeského a plul ve vodách ostře politisujícího a chorobně protiklerikálního směru realistického.

K České Lize Akademické choval se Svaz krajně nepřátelsky, ač tato nikdy boj nevyvolávala, ale ovšem se dobře hájila a průběhem let si vybudovala organisaci a list, s nímž co do počtu odběratelů se nemohl měřiti žádný český list studentský.

Válka uzavřela účty jednotlivých hnutí a nová doba, do níž vstoupil náš národ, slibovala, že nastane sjednocení v životě studentském. Ale události posledních dnů

ukázaly, že nynější předáci Svazu nevymanili se z ovzduší starého. Připomínáme boj proti rektoru theologovi a počátek vypovězení boje Lize fakultním spolkem české techniky.

Konstatujeme opět, že jsme boje nevyvolali a jej nechtěli. I po demonstraci proti theologu a po výpadu, který na Ligu byl učiněn v brožuře p. Horčíčky, mají členové Ligy tolik stavovského smyslu studentského, že — ač mají svoje středisko — podporují akci na zřízení akademického domu, poněvadž jest to podnik významu sociálního a stavovského.

A nyní protějšek, který v minulých dnech podal výbor fakultního spolku posluchačů architektury na české technice. Výbor vyloučil ze spolku — čistě odborového, který má pro studenty význam sociální v opatřování knih a podléhá schválení profesorského sboru — člena Ligy proto, že jest členem Ligy. Jaké jsou duševní hodnoty pokrokových kolegů, kteří onu věc provedli, vysvitne z odůvodnění vyloučení. Přinášíme pouze jeho obsah, poněvadž výbor se usnesl většinou hlasů doslovné znění postiženému ligistovi nevdati. V odůvodnění se praví, že onen ligista se vylučuje proto, že jest členem Ligy, která prý jest proti Svazu, a jehož členem spolek posluchačů architektury jest. Liga je prý v odporu s duchem mladé generace českého národa (původně se navrhovalo, že má se Liga prohlásiti za odporující duchu celého českého národa) a že jest to spolek směru dokonce protičeského.

Ubohost prohlášení tohoto, jehož autoři ani v rukou neměli stanovy Ligy a o činnosti její na poli českém i ve slovanské vzájemnosti potuchy nemají, kritisovat nebudeme. Jen obdivujeme bezmeznou domýšlivost pokrokových kolegů, kteří si reklamují právo soudit, kdo cítí česky a kdo nikoli. Snad během doby zmoudří, někdo dospívá déle, než normální lidé. Ve Svazu se stane členem, kdo si koupí svazovou nálepkou za 20 hal. Kdybychom chtěli být ironičtí, zeptali bychom se pokrokových kolegů, jestli s tou nálepkou za šesták taky se hned nabývá národní charakter a hlavně rozum, na nějž si tvoří pokrokoví výboři spolku posluchačů architektury takový nárok.

To jest ona úcta před přesvědčením druhého, svoboda slova projevu a myšlen-

ky, za niž se tak vehementně bijí pokrokoví kolegové! Naproti tomu připomínáme, že v katolické koleji Arnošta z Pardubic jsou a jejich výhod používají kolegové ze Svazu, neligisté, a že Liga nikdy se nepostavila na stanovisko, že kdo je v koleji, musí býti členem Ligy. Takový jest rozdíl morálky ligistické a pokrokové.

Fakultní spolky jsou dále spolky s úkolem eminentně sociálním a podpůrným (Všehrd atd.) a jejich stanovy podléhají schválení akademického senátu. Proto čin posluchačů architektury znamená čin na nejvyšší nesociální vůči kolegům, kteří stojí na jiném podkladu kulturním, čin, který ukazuje nedostatek snášenlivosti a úcty před odchylným a jistě stejně oprávněným přesvědčením studenta a kolegy. Nevíme také, zda usnesení výboru, tak ostře proti Lize motivované, je ve shodě se stanovami spolku posluchačů architektury.

Česká Liga akademická byla a jest i dosud nakloněna ku spolupráci s pokrokovými kolegy na poli sociálním a všennárodním. Ale nebude postižena ve svém vývoji, když k spolupráci nedojde. Avšak v zájmu studentském bylo by si přát, aby čeští studenti přestali se oháněti pokrokovými frasemi bez věcného podkladu a místo boje protiklerikálního věnovali se úsilovné a důsledné práci ve svých tužbách stavovských i všennárodních. Národu by pak vyrůstalo více mužů pevných, snášenlivých a schopných spolupráce na poli je. spojujícím.

S:

PROTI REKTORU- THEOLOGU.

Krásných hesel o národní jednotnosti slyšeli jsme od jakživa, v posledních dobách pak zvlášť, nazbyt. Jen že skutky jsou v přímém rozporu s tím, co hlásají ústa; to, co se se stříany t. zv. pokrokových českých vrstev provádí proti zvolenému rektoru theologu, jest hotovým paskvilem a smutným dokumentem toho, že proticírkevní a protináboženská zášť některých fanatiků nezměnila se po trpkých zkušenostech války ani v nejmenším. Proti zvolenému rektoru vystupuje se v tisku neslušně a neomaleně a je příznačné, že s tímto pustým

rykem studentské ulice souhlasí i někteří profesori. Historie rektorské volby je dostatečně známa: řadu let nebyl volen theolog, a postup ten odůvodňován se strany voličů různě, zejména poměrem počtu profesorských sil. Jindy zase beze všeho odůvodňování volen laik, třeba že dle turnu měl theolog rektorem být už dávno. Až teprve letos zvolen člen theol. fakulty, prof. Pecháček. Ponecháváme stranou otázku, zda theol. fakulta jednala správně, trvající tvrdošíjně na volbě kandidáta, proti němuž se projevoval silný odpor již v letech minulých. Jde nám o zásadní stanovisko, má-li theolog právo být volen a zda námitky, proti jeho volbě činěné, jsou opodstatněné čili nic. Nezalekneme se při tom žádného terroru a křiku a budeme se otázkou tou zabývat stále a soustavně. Můžeme při tom s potěšením konstatovat, že s oním hlukem studentské pokrokové ulice nesouhlasí ani seriosní lidé, o jejichž liberálním smýšlení není žádných pochyb. Tak v denníku „Union“ vystoupil známý překladatel Nerudových básní dr. R. Traub a také červencová „Naše Doba“, redigovaná prof. Drtinou přinesla pozoruhodný příspěvek k řešení této otázky. Dr. Traub dovozuje, že není právních důvodů proti volbě rektora-theologa a že studentstvo není kompetentním posuzovati vědeckost jednotlivých disciplin. Je-li profesor kanonického práva na právnické fakultě mužem vážné vědy, proč by jím nebyl jeho kollega na fakultě theologické? Totéž platí o orientalistech, historících a sociolozích atd. Pastorálka, kterou přednáší nově zvolený rektor dr. Gabr. Pecháček, jest praktickou vědou, je to část církevní sociální politiky, která byla už přednášena tehdy, kdy se ani nezdálo o politické oekonomii. Pastorálka jest psychologii kněžského povolání, které nemá posud žádný jiný stav. Co ví na př. soudce o kriminální psychologii? čemu se učí lékař o zacházení s nemocným? čemu se učí právník o obcování se stranami? To všechno podává pastorálka kněží, takže pro svůj stav jsou vyzbrojeni daleko lépe než všichni ostatní posluchači na universitě. Rovněž svoboda bádání není ohrožena více theologickou fakultou než jinými. Theologie počítá s aprioristickým božstvím, právo zase s aprioristickou státní mocí. Fundamentální dogmata nejsou svobodnému bádání více nebezpečna, než státní moc právní vědě. O zákonech práva

nedá se toho více „svobodně vybádati“ než o dogmatech náboženských. Právnik, medik, filosof a úředník nemá žádného práva vystupovati proti theologu, který si zvolil tento stav, aby lidstvu a státu sloužil jako oni. Zkušenost dokazuje, že studium na jiných fakultách vede v praxi k nepodařeným rozsudkům, k přepodivným nařízením úředním a nesprávným lékařským posudkům, proto není na místě povýšenost těchto stavů nad kněžstvem. Jen nedostatek právního citění může vésti k boji proti rektoru-theologu. O námitce nesvobody a nevědeckosti theol. fakulty píše nepodepsaný autor v „Naší Době“: Zdá se mi, že tato výtku jest rakouskou a zvláště českou specialitou. V Německu není slyšet výtek o nevědeckosti a nesvobodě theol. fakult. O protestantských rozhodně ne, a pokud vím, ani o katolických. Nedávno v anketě se vyslovili rektoři němec. universit jednomyslně kladně o otázce mnohem dalekosáhlejší a zásadnější, o otázce theol. fakult ve svazku universit. Jsou rakouské theol. fakulty a speciálně pražská o tolik horší? O tom, že náboženství, jeho historie, filosofie, obsah, jeho psychologie, jeho kulturní a mravní síla a činnost může býti předmětem skutečné vědy, myslím, nemůže býti pochyb ani sporů. Stačí jen zběžně se podívat na vědeckou theol. produkci německou, anglickou, francouzskou a každý pozná, že pole theol. vědy je neobyčejně široké, vděčné a důležité. Již z toho minima, které z těchto literatur bylo přeloženo do češtiny, jest tento fakt naprosto patrný. Jmenuji Sabatiera, Harnacka. Při tom upozorňuji, že naše české styky s tímto duševním bohatstvím ciziny jsou právě na tomto poli až trapně a bolelestně chudé. Je-li výtku činěná theol. fakultě pražské správná, pak vina tkví nikoli v předmětě samém, nýbrž v osobách, které theol. vědu českou představují. Což není zrovna české náboženství v minulosti aspoň něčím přímo lákavým a svůdným pro vědecké badání? Jest arci příznačno, že co máme z historie českého náboženství vědeckého, nepochází z péra odborných pracovníků theol. fakulty. Snad tedy mají výtky značnou oprávněnost. Ale tím není vinna theologie, nýbrž theologové ti a ti. Ostatně: nesvoboda a nevědeckost! Oč jsou vědecktější a svobodnější jisté discipliny, velká část disciplin na fakultě právnické? Není tam stejná vázanost daným právem a zákonníkem? Zdá

se, že odpor proti rektorátu profesora theologie tkví někde jinde, hloub. Vypadá spíš jako odpor proti církvi a z části jako odpor proti náboženství. K poznání psychologie českého studenta jest to příspěvek velice cenný a příznačný“. — V dalším zmiňuje se „Naše Doba“ o nátlaku vlády, aby byl volen theolog. Od osoby věci znalé dostalo se nám ujištění, že to jsou pouhé báchorky. — Uvedli jsme dva střízlivé hlasy o této otázce a předkládáme je nezaujatým, nezfanatisovaným lidem ke klidné úvaze. Budeme si této záležitosti, tak příznačné pro úzké české poměry, bedlivě všímat i dál. Místo co by národ upřel svůj zrak na velké cíle, po nichž touží každé české srdce, malicherně se sváří a hašteří, hledá nepřítel tam, kde ho není, podrývá půdu národní ucelenosti a hází do očí písek svých frází a zbytečného entusiasmu. Bylo by na čase, aby tyto politováníhodné události, které jsou s to, aby nás sesměšnily v očích vážné ciziny, vymizely už konečně definitivně z našeho života. K tomu je ovšem také potřeba, aby ti, na něž se útočí, byli důslední, pevní a nebojácní a necouvali před každým novinářským fabrikátem popuzelého jakosti.

K REFORMĚ ŠKOLSTVÍ.

Manželka amnestovaného poslance dra Kramáře věnovala dvě ceny po 5000 K na dvě nejlepší práce z oboru národohospodářské politiky po válce a druhou, mající rozřešiti problém výchovy českého národa po válce. — Doktor Kramář naznačil v doprovodu věnování hlavní směrnice paedagogického spisu. Práce má jednati o reformě obsahu i o reformě správy a má býti rozšířena i na výchovu mimoškolskou. Hlavně má se uvažovati, zda nemá se výchova českého dorostu postavit na podklad docela jiný, než na kterém stojí výchova dnešní.

Práce má obsahovati nejméně 15 tiskových archů (240 stran), a má býti odevzdána do konce roku 1918. Jura jest složena z paedagogických odborníků prof. Čády, Drtiny a Metelky a rozhodne o ceně do 30. května 1919. Poněvadž dispoice díla je ohromná a zapadá do dvou obo-

rů, jež asi nikdo neovládá suverenně (duch a správa), jest vyhrazeno věnovatelce rozdělití cenu na díly, resp. udělití ještě dvě ceny po 1000 K.

Snad v souvislosti s tímto konkursem uveřejnil v časopise »Národ« p. Fr. Mašek svůj nástin reformy školství. Jest velice radikální a bylo by jej nutno dobře odůvodniti a propracovati, aby byl schopen vážné diskuse. Než přece jej tuto přinášíme, aby byl znatelný proud, jímž se nese.

Pan Fr. Mašek snaží se theoreticky odůvodnit aspoň základ svého návrhu, ale jeho úvaha se pohybuje v rámci tak všeobecném a známém, že na něm mohou býti vybudovány reformy třeba protichůdné. Proto přinášíme jen vlastní návrh:

Návrh reformy školství.

A. Školství obecné.

Obecná škola jest osmitřídni. Do 1. třídy přijímají se za žáky děti, které dosáhly již 6tého roku svého věku. Učivem jest náležitě upravený a doplněný obsah učiva nynější školy obecné, měšťanské a první, druhé a třetí třídy škol středních. Úprava obecné školy na vesnicích, v případech, kde školy osmitřídni zavésti nelze, provede se poměrům přiměřeně, od případu k případu zvláště.

B. Školství střední.

Střední škola jest jednotná. Trvá pět let. Vyučuje se každého všedního dne od 8—12 hod. dopoledne. Učivem jest náležitě upravený a doplněný obsah učiva nynějších středních škol všech typů, s vynecháním náboženství, tělocviku, jazyků jak klasických, tak moderních, s prohloubením učení se jazyku mateřskému, učiva dějepisného, zeměpisného a přírodovědeckého.

Každý žák jest povinen prvá tři léta navštěvovati kromě toho odpolední kursy jazykové. Volba aspoň jednoho moderního jazyka jest nutná. Vyučování udílí se v kursech po 10 účastnících a musí u jazyka moderního vésti k zběhlému čtení i psaní v onom jazyce.

V posledních dvou letech jest každý žák povinen vybrati si některý z odborných kursů: filologického, přírodovědeckého, historického, filosofického, paedagogického atd.

Zdravotní stav žáků jest podrobován stále prohlídce lékařské. Vhodnými opatřeními pro jednotlivé žáky dle potřeby se měnícími jest postaráno, aby žák tužil své tělo, pěstoval jen ten sport, který jeho organismu svědčí.

Po absolvování všech pěti tříd vydají se žákovi dvě vysvědčení: jedno z jednotné školy střední, druhé z příslušných kursů odborných.

Jak na škole obecné, tak na škole střední jest žák vhodnými zařízeními přidržován k tomu, aby vykonával určité práce **fysické**, jeho tělesnému vývoji a přirozenému sklonu přiměřené.

C. Školství vysoké.

Rozdíl mezi technikou a universitou se zrušuje. Jest jediná vysoká škola o vhodném, rozmnožení schopném počtu fakult. Za řádného posluchače vysoké školy může býti přijat každý, kdo vykáže se, že s prospěchem absolvoval střední školu. Ke zkouškám z jednotlivých disciplin připouští se jen ten posluchač, který oné disciplině odpovídající odborný kurs již navštěvoval s prospěchem na škole střední, nebo který vhodnou zkouškou prokáže, že učivo v kursu probírané si osvojil.

Zapisování posluchačů na jednotlivé fakulty se zrušuje. Každý zápisem stává se posluchačem celé vysoké školy.

D. Nabytí schopnosti vykonávati určité povolání.

Živnosti, řemesla a průmysl, pokud jim stačí všeobecné vzdělání dané osmitřídni školou obecnou, získávají vhodný dorost svůj tím, že přijímají za učně absolventy obecné školy, kteří dokončili 14. rok svého věku. Kde přijímán jest učeň ze školy méně než osmitřídni, musí zvláštní zkouškou prokázati, že nabyl onoho všeobecného vzdělání, které povolání vyžaduje.

Dle povahy povolání trvá výuční doba 3—4 léta a skládá se ze dvou částí: jedné pouze praktické, kterou učeň odbývá si v závodě, druhé prakticko-theoretické, kterou učeň stráví v odborné škole. Škola doplňuje postupně práci učňovu v závodě tím, že každého roku učeň 8 měs. stráví v závodě, 4 měs. ve škole. Přijímání učně jak do učení, tak do školy, děje se třikráte do

roka. Školy řízeny jsou na slovo vzatými odborníky, mají vzorně zařízené dílny, opatřené nejmodernějšími zařízeními. Jich vydržování lze vhodně upravit takto:

Příslušník každé živnosti, řemesla nebo průmyslu, své povolání vykonávající, jest zákonně povinen býti členem svého svazu a platiti tam dle své v ý k o n n o s t i přiměřený poplatek. Svaz jest povinen vydržovati školu, starati se, aby škola pomáhala povolání k rozkvětu. Kuratorium školy skládá se z volených zástupců svazu a z určitého počtu zástupců vládních. — V případě, že svaz nestačí k náležitému vybudování a udržování školy, opatří scházející prostředky stát. Školy zřídí se v místech, kde příslušná živnost, řemeslo nebo průmysl zvláště jsou vyvinuty.

Škola jest spojena s internátem pro učně z míst vzdálených. Vyučování se děje bezplatně. Pobyť a stravování v internátě jsou buď bezplatné nebo za takový obnos, aby i učeň chudý nebyl zbaven možnosti svého vzdělání. Návštěva školy odborné není závaznou se strany učně, nesmí jí však býti zabraňováno zaměstnavatelem. Učeň po vyučení obdrží vedle výučního listu též vysvědčení z odborné školy.

Povolání, u nichž všeobecné vzdělání obecnou školou dané nestačí, kde ale stačí vzdělání dané jednotnou školou střední, získávají své odborné síly tím, že přijímají absolventy jednotné střední školy, jen když zároveň předloží vysvědčení o úspěšném absolvování vhodného středoškolského kursu. Tak praktikantem v bance přijat jest absolvent střední školy, který s úspěchem odbyl kurs obchodní. — Učitelem státi se může jen ten absolvent střední školy, který odbyl kurs paedagogický atd.

Povolání, u nichž jest nutným vzdělání vysokoškolské, přijímalo by své odborné síly z odborných ústavů, vysoké školy přiřčených. Každý posluchač vysoké školy, který chce nějakému takovému povolání se věnovati, byl by povinen v předepsané lhůtě (2—3 lét) navštěvovati určité přednášky na vysoké škole a předložit doklady, že z oněch disciplin se zkoušce podrobil. Na základě těchto dokladů jest pak přijat do odborného ústavu, kde předepsanou dobu se věnuje pra-

ctické důkladné přípravě pro své povolání. Na odborném ústavě vykoná příslušné zkoušky, na základě jichž stává se schopným vykonávati určité povolání.

Tak na př. posluchač, který chce se věnovati cukrovarství, předloží na vysoké škole doklad, že s úspěchem absolvoval přírodovědecký kurs středoškolský, vykoná určité zkoušky theoretické i praktické (z prací laboratorních) na universitě a na základě jich je připuštěn do ústavu pro průmysl cukrovarský. Po jeho absolvování a složení příslušné zkoušky stává se řádným členem cukrovarské společnosti, což je mu nejen titulem, ale i oprávněním vykonávati své povolání. Člověk takový vstupuje do praktického života jako řádný, náležitě prakticky vyzbrojený odborník.

Tak na př. přírodovědecké fakultě byly by jen pro chemiky přiřčeny ústavy: pro průmysl cukrovarský, pro průmysl kvasné chemie, pro průmysl dehtu atd.

Obdobným způsobem jest upraveno vzdělání architekta, elektrotechnika, staviatele, strojníka, horního inženýra, zemědělce atd. Podobně pro právníky jest možným a jistě i praktickým zřízení ústavu, který by po ukončení studií theoretických právníka připravil prakticky k určitému povolání praktickému. Zřízení náležitého ústavu paedagogického, kam by kandidát profesury vstoupil po složení svých theoretických zkoušek, jistě by jen stavu profesorskému prospělo. Theologické vzdělání tak, jak dnes je dáno, rovněž snadno a s prospěchem by v uvedený rámec se dalo upravit.

Myslím, že každému povolání by taková odluka vzdělání všeobecného od speciálně praktického jen šla k duhu. Plyne z povahy věci, že ústavy vysoké školy přiřčené by ovšem všecky v sídle vysoké školy býti nemusely a také nebyly. Pro každý ústav volilo by se místo jeho vývoji nejpřiměřenější. Ústavy byly by opatřeny vhodnými moderními dílnami, vzornými továrničkami atd.

Zbývá zvláště zmíniti se jen o dvou povoláních. První jest lékárnictví, druhé lékařství. Pro lékárnictví jest nutno žádati absolvování jednotné střední školy a přírodovědeckého odborného kursu středoškolského, a pak absolvování zvláštního

ústavu farmaceutického, vysoké školy příčleněného.

U lékařství jest nutno žádati absolvování jednotné střední školy a přírodovědeckého odborného kursu středoškolského. Pokud jde však o úpravu jeho studia na vysoké škole, jest věc komplikována tím, že zde stále prakse musí prostupovati část ryze vědeckou a tak jasné oddělení jako v ostatních oborech možným není. Ale i tam odborníci jistě najdou úpravu takovou, která by z absolventa studia lékařského vytvořila pro praksi náležitě prakticky vyzbrojeného lékaře.»

Návrh jest radikální a mění zcela strukturu školství, neponechávaje z ní ničeho, jakoby na ní nic dobrého a osvědčeného nebylo. Ovšem jest to pohodlnější předkládat nové návrhy, jejichž dosah není možno kontrolovati, než zjišťovati pokud se ten neb onen způsob uspořádání školství osvědčuje čili nic.

Nicméně připisujeme k návrhu několik poznámek, kterými chceme dokázati, že reforma školství není tak jednoduchá a průhledná a jest vázána na ohromné množství složek života národa.

Pan Fr. Mašek chce zvýšiti vzdělání průměrné tím, že obecné škole přidává měšťanku a tři třídy škol středních. Soudí asi, že potom všichni žáci už z obecné školy (povinné) odnesou si vzdělání jako mají nyní žáci z měšťanky a i prvních tříd středních škol.

Předně míníme, že jest základní chybou zařazovati do obecné školy látku z nynější školy střední. Způsob metody vyučovací i obsah látky na školách středních se liší zcela od prakse školy obecné. Vyučování na škole střední jest daleko abstraktnější a pojmové, nemá naprosto takovou souvislost se zkušeností žákovou, jako učivo na škole obecné. Na škole střední všeobecně učení tak nepoutá, jako na obecné a pracovává se hlavně pod zorným úhlem vyššího vzdělání, jehož jest průpravou. Hoch ale ze školy obecné, jenž nebude míti aspirací býti studentem a na nějž čeká práce v dílně neb na poli, nebude míti pražádného zájmu pro látku plnou abstrakce. Dále se domnívám, že škol osmitřídních bylo by v Čechách velice málo a že by vyučování ve třídách vyšších (asi nynějších měšťanek) bylo zatě-

žováno velice žáky méně nadanými a s menší dobrou vůlí. Návrh p. Maška asi má na mysli vybudování jednotné školy, o níž v posledních letech bojuje soc. dem. německá. Ale zůstane přese všechna hesla o rovnosti nutná diferenciacie. Proto typ měšťanky, jakožto vyšší typ školy obecné, do níž nevstupují automaticky už všichni, nýbrž nadanější, není zastaralý. Nutno přece počítat s různým nadáním. Dále osmitřídní jednotná škola byla by jen výjimkou, kdežto pravidlem by byly školy jiné.

Že autor ve svém návrhu reformy školství středního vylučuje z předmětů náboženství a o ostatním praví, že učivem je náležitě upravený a doplněný obsah učiva dosavadního, jest ovšem velice pohodlné. Aspoň se navrhovatel vyhne kritice. Jak ale chce, aby byla upravena výchova mravní, na niž bude po válce dlužno klásti veliký důraz, jest neznámo.

Zavedení kursů jak jazykových, tak v posledních dvou třídách odborných, jest pěkná věc, ale jak tomu bude s vydržováním? Tedy při střední škole bylo by více kursů než tříd a docela by se mohlo státi, že by musel býti zřízen kurs třeba pro jednoho žáka. Domnívám se, že střední škola měla by míti program všeobecného vzdělání a neměla by se tak záhy specialisovati. Jest omyl souditi, že ze školy vyjdou už odborníci-praktikové. Kdo má dobré vzdělání všeobecně-formální, osvojí si snadno znalosti odborné.

Ve školství vysokém zdá se mi, že p. Fr. Mašek přezírá práci čistě vědeckou a má na mysli, jak se to už jeví ve školství středním, odbornictví a praktické využití. Universita měla by vždy zůstati vyhrazena čistě vědě duchové, poněvadž každé zapřažení její do praktického směru snižuje úroveň její! Viz spor mezi matem. odborem na universitě a na technice, který minulého roku plnil sloupce orgánu českých matematiků a fysiků.

Návrh o školství odborném by jistě vyvolal protesty živnostníků. Jest příliš »školský«. Vyučování odborné ve škole a mnoha žáků najednou jest illusorní a trhání doby učební každý rok by nebylo na prospěch výsledku učení.

Program reformy školské p. Fr. Maška jest příliš radikální i komplikovaný a

počítá s ideálními poměry jak v nadání dětí, tak v sociálních poměrech, než aby i jen v některých partiích našel možnost provedení. Reforma školská musí vzít za podklad nynější stav a účelnými doplňky a změnami hledět úroveň školy zvýšiti. Postupovati tak, jako chce p. Fr. Mašek, znamenalo by neuznati ducha, zkušeností a praktických výsledků minulých paedagogů a reformátorů a souditi, že možno výchovu budovati jako nějaký román a nepočítati s možnostmi.

Pan Fr. Mašek ostatně si hned za článkem vykopal hrob tím, že praví, že jeho řešení představuje jedno z možných. Kdo chce reformovati vážně, musí býti jist (třeba že jen subjektivně), že jeho reformní názor jest jediné správným.

J. D.:

Z VOJÁKOVA DENÍKU.

Zaváděl jsem včera dva hochy na stráž. Bylo 11 hodin. U cesty před zákopy běhal se březový kříž na hrobě zabitého Rusa a suchý věnec narážel větrem o jeho ramena. V ostatních drátech to svištělo a v ruských zákopech míhala se světla. — Stráže byly vystřídány; zůstal jsem stát za hromadou hlíny, dívaje se před sebe. V tom třesklo přede mnou několik ran a malé kuličky s hvízdodem letěly nade mnou. Já však už ležel na zemi reflexivním bleskovým pohybem. To ruská polní hlídka. Po chvíli zvednu hlavu a rozhlížím se. Nic. Chci odejít a v tom jsem ušel jakýsi stín na levo pod borovicí. Přikrčený, jediný stín. Byl to Rus. Natáhl jsem pomalu kohoutek a chystal se stisknout. Na sto kroků — víc to nebylo — má puška se nemůže zmýlit. A měl jsem radost, že se pomstím. Mírím... a tak si najednou všímám, že je obrácen hlavou v pravo, k nebi, pušku má dole i s bodákem, je mu vidět jen hlavu a prsa. Stojí nehnutě a hlava stále upřena v jeden směr. Na něco myslí? Snad na domov, na svou matku, sestru, na milenku, která na něho čeká kdesi v zadu v širokých ruských pláních... A najednou jsem viděl před sebou zámek, úzkou věž a stín galerií, vržený na protější stěnu nádvoří... Svůj do-

mov! Odtáhl jsem prst a pomalu zavřel záklopkou. A on se stále díval vzhůru, kde mezi mraky sem tam prokmitaly hvězdy. Bylo mi ho líto. Jako kdyby mne tak někdo zbaběle a zákeřně přepadl! Ještě jednou zadíval jsem se směrem k Rusovi, pak jsem se zvedl a tiše odplížil...

*

Ty noci jsou tak nekonečně dlouhé. Stojím zabalen od hlavy k patě za našimi zákopy a dívám se přes drátěné překážky k ruským posicím. Prší a fičí vítr. Bojím se ruce vytáhnout z kapes, abych nezapadl o mokrý kabát, ale přece jen se někdy zmýlím a mokrou rukavicí chci si osušit umáchanou tvář. Naši doma asi spí. Nohy to zebe, ale nutno zde stát. — Jindy zas hledám po nebi souhvězdí, jež znám, a teď i Oriona. Vychází na východě. A za mnou na západě, tam při obzoru nad bažinou, tam asi je můj domov. A vzpomínky jdou jedna za druhou, vzdálenější a modřejší, až mne přestanou i nohy zábst. Zapálily se. — Na Štědrý večer jsem stál na polní hlídce v noci v lese, opřen o strom a pozoroval napjatě každý šust či mihnutí stínu. Mrzlo a hvězdy proskakovaly mezi mraky. Klášterské zvony teď asi zvoní z půlnoční. Slyším vrznutí vrátek u brány, kroky, sestra jde z kostela; modlila se za mne... Pak nové zaklapnutí dveří, ozvěna v zámeckých galeriích a už mne ovál teplý vzduch naší světnice, našich kamen... Bože, já bych byl málem na stráži usnul...

*

Zapadající slunce tane mi vždycky na mysli, kdykoliv se zamyslím nad nynějšími událostmi. Zapadající slunce! Ty zdejší západy jsou jiné, než u nás. Jsou krvavější; nad modrými, lesnatými vrchy hoří koule, žhavá a vřelá, a po širokých pláních stele rudou záplavu. Zapadá slunce! Čí? Nad čím? A z rána vychází zase nové. Jasně, dřív než u nás, veselé a smějící se. Z modravých par stoupá mladé slunce. Komu? Vychází slunce naší vlasti? Zapadá? Věřím pevně, že vychází...

*

Je dnes tak krásně: zářiové slunce lehá na kaštiny a žlutavé listí s rudými obruhami padá po chvílích k zemi. Tak jako moje myšlenky a moje vzpomínky.

Zas padá jeden... Snad i já klesnu, jako padá tenhle list s rudou obrubou. Všimne si ho kdo? Zde se počítá s množstvím, tisíci, statisíci — co je jeden člověk, ať pěšák, ať důstojník? Jediný žlutý ilst s rudou obrubou, jak padá tady s kaštanu. Zahnojí zem na příští rok, právě jako každé mrtvé tělo zúrodní půdu pro příští generaci a budoucí kulturu. I se smrtí lze se smířit — ale jak těžce, přetěžce, vždyť to padají lidé, kteří ještě nežili, zelené, nezvadlé listy, servané větrem...

Je překrásná slunečná březnová neděle; je odpoledne. Pracujeme v lese a já jsem si sedl na slunce pod borovici a píší lístky. Ráno jsme měli polní mši sv. hodinu za frontou. Stáli jsme na mýtině v řadách a v malé boudě sloužil kurát mši. Hudba hrála k tomu nesmrtelnou píseň: Zde v skroušenosti padáme, ó Bože, před Tvou tvář, svá srdce k Tobě zdviháme a oči na oltář... Před námi duněla děla a střílelo se a my pár kilometrů za tím — ach, jaro je všude stejně krásné a kdybych se byl narodil zde, byl bych miloval tyhle bažiny u Styru a jejich lesy, jako miluji svůj domov. Kdo by neotevřel srdce dokořán, svou mysl, hlavu i duši a nessál tu věčně stejnou, nepochopitelně mladou píseň života, píseň jara, mládí, pučení, růstu a květu, píseň mladé lásky...

Raněn, vyléčen a znovu do fronty. Nekonečná rovina, prostoupená řídkými i hustými lesy, rozběhlá v pláně s nízkým porostem, louky a bažiny — toť bojiště na Stochodu. Šli jsme sem večer, když obloha hořela dalekým požárem, odraženým v každé strouze, kaluži, bažině, a kmeny borovic byly polity krví a vzduch svítil červení. Hedvábné, modravé síť kladl večer nad rákosí i louky a tisíce komárů hemžilo se nad zemí. Před námi bila děla. — Così z té rudosti večera přешlo mi do žil, opilo hlavu a v očích rozsvítilo lehkou zář. Nevěděl jsem, kam jdu, a žádný z těch, již šli se mnou. Se vším jménem svým na zádech šel jsem v nejisté šero před sebou. Všecko jsem si nesl, co člověk může unést, tíhu na sobě i v

sobě a bylo mi smutno. Bezmocný, úplně odevzdaný čekatel svého osudu!

Národnost je forma, barva, druh lidství. Podnebí, kraj, půda, vzduch, vláha a okolí určují jeho růst, povahu a psychu. Život je rozmanitý, plynulý a vroucí a duše lidská, život lidský rozkvétá v tolika květech, kolik je národů. Jeden je prostý a chudý, taková čekanka či bodlák u cesty, jiný jak růže, hyacint, ten pěstovaný, onen polní květ. A jak je to krásné, že je tolik kvítí na zemi! Právě jako miluji břízu, planý mák, tak miluji své drahé, trpící Čechy, ne proto, že nevidím krásy na jiných květech, snad větších a nádhernějších, ale že v něm vidím květ duše lidské, jednu krásnou formu lidského žití, celou a uzavřenou a miluji jej tím víc, čím víc si ho ostatní nevšímají a jím pohrdají. Miluji jej proto, že tolikrát trpěl, tolikrát vykupoval své bludy svou krví, neohrožuje nikoho a chtěje jen žít, růst a kvést, jen to, nač má právo každý už svým bytím.

Celou noc pracujeme na zákopech. Jsme na ústupu a musíme se zakopat, jak nám to právě situace a krajina dovolí. Ryji polní lopatkou v zemi, vrtám cihly z trávníku a kladu před svůj příkop, až z toho k ránu povstane zákop. Stříbrný měsíc se zeleně bledým závojem klesal po obloze, promítaje temné a mdlé stíny naše k zemi a osvětluje chodby zákopů podivným, tajemným světlem letní noci — chladné ruské červnové noci. Před námi teče Styr, ale pro rákosí nevidím řeky. Měsíční světlo stříbří mlhy, jež se věší na rákosí a v něm se ozývají vodní ptáci. Je chladno, ale z nás se leje pot. Zbývá ještě dole v příkopě vydlabat díru pod zem proti šrapnelům. Vyhazuji hlínu přes vrch a ruce již necítím bolesti a mozoly — jsem unaven nevyspaním a námahou. Už se rozednívá. Zavedl jsem hlídky rákosím až ke Styru, nařídil službu pro den, přešel rodící se zákopy, jež nejsou ještě spojeny, tak že se musí na několika místech utíkat přes povrch a pak si rozdělal v příkopě oheň. Z bažiny jsem nabral vody a vařil si černou kávu k snídani. Roztřásá mne zima a ten oheň, praskající, červený oheň je tak veselý. A už je hotova černá káva.

Horká, silná a tělo se poddává cele jejímu příjemnému oparu. — Červené slunce se probírá z mráček a ozařuje mlhy, tečkoucí po rákosí. Skrčil jsem se v zákopě do kouta a přikryl celtou. Skřivani začali zpívat a divocí ptáci křičí nad Styrem...

Za celou dlouhou dobu, co jsem zde, neslyšel jsem takových dělostřeleckých salv, jakými dnes hřmí ruské baterie. Stěží napočítám rozborem ex post, že je to pět či šest ran těsně za sebou. To je rychlejší než nejrychlejší bubnování. A teď salva za salvou. Ruská i pomalejší naše. Je už poledne a to je od noci od dvou hodin. Střely padají blíž, blíž — nezbývá než lehnout do bláta v zákopu a schovat se. Bijí granáty. 18 a 21 cm kalibry prorážnou vzduch, zasmějí se svému letu i lidem, kteří je zrobili, zaryjí se do země a pak s kusem půdy v sloupu vyletí s tisíci nářky k nebi. A za nimi hned šrapnel. Člověk to pozná, aniž by se díval. Oblíčeji mám v zemi. Šrapnel dutě exploduje, kdežto granát hluboce zaječí a vylétnuvší kusy zní téměř harmonicky. To trvá minutu, dvě, deset minut, půl hodiny, hodinu... Jsem přilepen u zdi na zemi. Pár metrů přede mnou exploduje šrapnel; kuličky prší přes mne do země a hilzna bruch, rozráží vzduch kamsi daleko za mnou — a teď zas náraz na bubínek uší, zápach prachu a znova salva granátů. Slyším je letět — je-li to možno, přimáčknu se ještě víc, zatajím dech a okamžik nato jsem skoro nadhozen do vzduchu, ohromné údery třesknou mi v uši, v hlavě bodne a několik vyjících ran, hrozných, strašných ran se ozve za mnou. Nedýchám. Kusy železa letí syčíce a řvouce k nebi... Nová hodina. Čas vůbec nepočítám. Nemyslím na nic, ani na smrt. Jen pocit hrůzy mnou otřásá. Salvy letí, přede mne, na pravo, za mne. Šrapnely a granáty. Slunce se sklání na nebi. A nové a nové rány; jsem natažen jak struna a dýchám horečně. Hlavou mi šlehla myšlenka. Jaká? Všecky hodnoty života jsou bezcenný brak. Stydím se je vyslovit. Jedině láska. Ano, jediné láska mé sestry, mamín-

ky mne těší teď, právě jako já myslím jen na ně. Zas rána pár kroků v zadu. Kdosi vykřikl, kdosi nařiká... Letí zem a železo. A každý další granát je jak rána do hlavy, děsná, bolící rána, až se spánky chtějí rozletět. Co je to všechno kolem? Ach nic! Bída, bída! A za těch bolestí mozku, za útrap a úzkostí srdce a rozrušených smyslů, jež vidí krev, údy, uraženou hlavu, svítí v duši maličký ohníček: láska. — Jsem přilepen na zeď. Hilzna řičí vzduchem. Jak si oddechnu, když slyším, že salvy padají kus dále. Alespoň sto kroků. Jak je volno! A už vidím oblohu, Styr, zapadající slunce, bažinu, žito... Raduji se z každé vteřinyžití — a není to taková neurčitá dovolená po téhle střelbě, dovolená na život? — Ale zas nové a nové salvy; cítím opět dojem hrůzy, stahující všechny nervy, cévy a póry těla; člověk nežije, jen dýchá, krev bije o spánky, údy se třesou a při tom zrak sleduje výbuch granátů, jak vsyknou do země, jak to zvučí po explozi. Smrt nemá zde tolik děsu v sobě, jako doma. Teče krev, tvář bledne, žlutne a rty modrají a taková divná, zvědavá bázeň se táže té mrtvé, studené tváře: Co to je? Co je to smrt? Co je to život? A zdá se mi, jakoby ty bledé, modré rty šeptaly: Je to jedno — smrt, život — všechno jedno...

Střelen do nohy — domů! Vesnice dohořívala a i ze sousedních dědin šlehaly plameny do jasné červené noci. Zákopy byly plny mrtvol; lidé chroptěli zalezlí v děrách, sténali a volali o pomoc. Blednoucí mrtvolky obracely skleněné zrakky k mlčící letní obloze, k hvězdnému, třpytnému nebi. Jeli jsme v dlouhých řadách, vůz jeden za druhým, tažený malými koníky. Jeli jsme celou noc. Od západu slunce, jež zlatilo doškové střechy polských baráků přes Podlesí až k nádraží, kde nás pozdravilo ranní slunce. Pak drahou ke Kovelu. Ta noc, kdy jsem raněn se kymácel na rozbité káře a díval se do chladných hvězd, patří k nejkrásnějším v mém životě. Jel jsem zas domů, domů...

CO ŽIVOT DAL.

Naše rovy. 28. května tohoto roku na Monte Santo vydechl náš senior, poručík **Ludvík Skalický**, svoji mladou duši . . . Jsme zdrceni jeho smrtí a postrádáme jeho pracovitého, poctivého zjevu při každém počínu. Stál u kolébky Č. L. A. a prodělal s ní všechny fáse jejího vývoje, byl činný v redakci »Stud. Hl.« i v našem podpůrném fondu. Byl všemi vážen a milován. Ze všech bolestných ztrát jest smrt Skalického v naší válečné bilanci nejbolestnější; k jeho zjevu se časem ještě vrátíme. Světlo věčné ať mu svítí a budiž mu cizí zem lehká!

Z Čes. Ligy Akad. Po 2let. klidu, přecházejícím někdy až v stagnaci, zavládl ve spolku opět ruch. »St. Hl.«, která byla pojítkem mezi členy povolánými na vojnu a několika málo šťastlivci, zůstavšimi doma, musila po roce války být zastavena. Starší členové mizeli jeden za druhým za vojenskou povinností a zbylí s úděsem sledovali horečný vývoj událostí jak na bojištích, tak v zázemí. I my s celým národem cítili jsme se jako zakřiknut, každý vznět a plán ztroskotat. Doufali jsme, že se brzy dočkáme konce. A zatím dva naši předsedové museli na frontu a válka zdála se protahovat do nekonečna. Spolkový život jen tak tak se udržoval. Ještě tak dopisy kolegů v poli vzbuzovaly v nás naděje, že se vrátí k práci a oživí spolkový život. Nezháleli jsme však docela. Zařizovali jsme se aspoň doma. Úprava našich spolkových místností překvapí jistě kolegy vracející se ze zákopů. Ve spolkovém saloně pořádali jsme řadu čajových a debatních večírků a oživovali aspoň tak chmurné stíny dnů, prožívaných v persekuci a ponižování našeho národa.

Konečně nastalo uvolnění. S celým národem oddechli jsme si i my, když české poselstvo veřejně prohlásilo tužby našeho národa. Chystali jsme se do práce. Kroužek seniorů zahájil přípravné práce pro vydávání Studentské Hlídky po válce. Na vydání za války se prozatím nemohlo pomyslet. Jen na výročí desetiletého trvání spolku byla vydána skromná ročenka, která stručně shrnula vývoj a dosavadní výsledek desetileté práce Č. L. A.

Nový výbor, nastoupivší v květnu 1917 počal tvořit pracně základy k novému životu spolkovému. Poznalo se, že vývoj předchozích deseti let byl sice agresivní na venek a po této stránce získal opravdu netušených úspěchů, ale regreseivní uvnitř. Počet členů dostoupil při přísném výběru až čísla 139 a prázdninové sjezdy posledních dvou předválečných let svědčily, že Liga se vžila. Ale na koření spolku počal hlodati červ.

Velký počet členů, přes to že byl rozdělen v několik odborů, nedal se dobře ukáznit a hlouběji v našem duchu spracovat. Počala se uvolňovati spolková kázeň a hlučné ale často plané debaty zdály se svědčit, že duch zakladatelů a prvních členů spolků mizí. Válka odvolala mnoho nejlepších na vojnu, mezi zbylými členy, jako by vymizela láska a ono nadšení, jež plálo za prvých dob

spolku. Ukázaly se stíny a chvála Bohu, že tak brzy. Začalo se s nápravou záhy. Nový výbor stanoviv za směrnicí: Obnovu spolkového života a výchovu charakteru jednotlivých členů, snažil se přinést do spolkového života opět teplo a vzájemnou důvěru. Zavedeny týdenní pracovní debaty, obnoveny spolkové výlety a přikročilo se k intenzivnější výchově vnitřní. Výchova charakteru všech členů spolku jest základním kamenem našeho spolkového snažení. Opírajíce se o křesťanský názor světový, na kterém nehlodal drtivý zub války, který zhladil neb zhladí celé filosofické systémy, chceme tvořit ze svých členů především poctivé lidi a takové předati teprve do služeb národa a církve.

A tak uspořádavše si svůj dům, přikročili jsme duševně silni k vydávání Studentské Hlídky. Proti pokrokovým kolegům, kteří v celém prvním čísle »Mladé generace« vlastně jen naříkají, jak promarněvali drahocenný čas malichernými osobními spory a jalovými protesty a nové cíle teprve hledají, stojíme tu my, již s pevně stanovenými směrnicemi a připraveni každé chvíli změnit slova ve skutky. — »Studentská Hlídk« je dokladem této pohotovosti a naprosté naší opravdovosti, kdežto kolegové protivného tábora jakoby váhali, nemají-li se zase pustiti do starých osobních sporů a hádek či dáti se do politických služeb jedné ze stran českých a tak ztratiti cíl i účel svého poslání.

Počet členů, účastnících se spolkového života, stoupl na 25. Nových členů přihlásilo se 8.

Kolegům v poli. Je Vás tam přes 80. Mnozí již padli, někteří jsou zajati, jiní nezvěstní, největší část nese těžkou občanskou povinnost. Občas od Vás přijde lístek a nejvíce snad píše kolegové ze zajetí. Ale poslední doba jakoby ve Vás ubíla ideální vzněty a začínáte na spolek zapomínat. Chápeme Vaši únavu a omrzelost ale přece nutno žít a věřit v život. Již to, že my zbylí se opět hlásíme k životu, Vás musí povzbudit. Informační kroužek snaží se, aby každý člen v poli dostal »Studentskou Hlídku« a doufá, že bude moci ve zvláštní kronice v Hlídce uveřejňovati zprávy, jež by Vás zajímaly: Kolik tu zůstalo starých členů, kdo je mrtev, kdo zajat atd. Při tomto díle musíte ovšem spolupůsobit a každou změnu adresy oznamovat. Nesmíte se hned odmlčet, když se Vám na každý lístek neodpoví. Studentská Hlídk« zaletí jistě až do zákopů a sblíží zas duševně nyní rozptýlené členy.

Aby bylo jasno. 1. V minulých letech staly se některé případy, k nimž nezbytně musíme zaujmout pevné stanovisko, nemá-li naše mlčení být nesprávně vykládáno. Chceme být otevření, poctiví a důslední, třebas by se nám to tu a tam ve zlé vykládalo. Příčí se nám maskování, falešné pósy a omlouvání tam, kde zavinění je na jev. V české veřejnosti způsobilo nemilý dojem, ba i rozhořčení, že biskup královéhradecký dr. Doubrava při svém vstupu do panské sněmovny sli-

boval též německy. Časopis »Obnova« jej však hájil, že tak učinil z důvodu, že má ve své diecési též Němce. Tento důvod neuspokojil českou veřejnost a nemůže uspokojiti ani nás. Vždyť by pak musil na př. i vídeňský arcibiskup též slibovati česky a tím spíše biskup litoměřický dr. Gross, který má přece ve své diecési více Čechů než dr. Doubrava Němců. A dr. Gross sliboval pouze německy. Myslíme, že by české hierarchii více národní hrdosti neškodilo. 2. Další událostí, která nám nemůže být lhostejna, jest pokyn biskupa Dra Doubravy, vydaný k pokynu českého místodržitelství, aby duchovenstvo hlavně v soukromých rozmluvách vštěpovalo určité vládě vhodné názory o českém státu;

— 3. Poslanecký klub českých agrárníků předložil říšské radě řadu návrhů, týkajících se poměru církve ke státu, patronátu, celibátu, zrušení štol, kongruy a některých jiných církevně-politických problémů. Že poměr církve ke státu postaven býti musí v zájmu církve samé na jiný základ, je každému, komu osud katol. církve není právě lhostejným, zřejmo. Neblahé důsledky nynějšího stavu, opírajícího se o zákony z liberální éry (1868, 1874) projevily se ve válce nejmarkantněji.

na biskupská místa dosazovány osobnosti přes protest kléru i lidu, osobnosti neovládající náležitě jazyk svěřených věřících (viz na př. obsazení praž. arcibiskupství) a řada jiných zjevů, náboženské zájmy přímo poškozujících, ukázala neudržitelnost dosavadního stavu. Zatím co několik vyvolených jedinců požívá skvělých příjmů, strádají jejich bratři kněží v horských chudých krajích a musí střídat krejcar ke krejcaru, chtějí-li si dopřát kulturnějšího požitku, na nějž každý inteligent má nárok. Vyšší místa jsou osazována šlechtici, kléru nižšímu všecek vliv tu jest odňat. Proč by se neměly konat diecéšní synody, biskup volit klérem? Nač ten absolutism v církvi, který nedopřává vzniknout jednotné zemské organizaci? Nač šlechtické erby, tituly, Excellence? V nižším kléru vše nespokojenost, liberalism církvi také není nijak přízniv a tak je lépe podívat se pravdě tváří v tvář a hledat prostředky k nápravě dřív než bude pozdě. Bude-li církev pevně a harmonicky stmelena, může klidně, vědoma svého poslání a vnitřní síly, přihlížet k eventuelním útokům na svou strukturu a své učení. Otázka této úpravy je otázkou politickou, otázkou seskupení stran v zákonodárných sborech. Důsledky z toho vyplývající jsou jasny. Jestliže církev proti nynějšímu stavu nemá námitek, není to s její strany už proto důsledné, poněvadž Pius IX. všecky rakouské církevně-politické, jednostranně vydané zákony prohlásil v allokuci dne 22. června 1868 za nezávazny a Vatikán dosud přihlíží ke konkordátu z r. 1855 jako k dále existujícímu, třeba že rakouská vláda od něho dávno odstoupila, resp. výslovně jej zrušila. Jedná se tu o vnější strukturu, normovanou t. zv. ius humanum, kteráž přece může okolno-

stem přiměřeně býti měněna. — 4. Také patronát napáchal už mnoho neštěstí. Radikální reforma je svrchovaně na čase, což uznává ostatně i církev v novém kodexu kanonického práva. — 5. Problém celibátu nedá se řešit jen na říšské radě, pokud v oboru svědomí církev sňatky kněží a řeholníků zakazuje. Převážná část kléru jest jistě pro zachování celibátu. V těch případech však, kde hrozí apostase a veřejné pohoršení, měly by se tu i tam dovolovat výminky ze zásady bezženství a postupovat poněkud liberálněji, než se dalo dosud. Celibát nevyplývá rovněž z práva božského, nýbrž lidského a i zde jsou myslitelné dispensy. — 6. Že agrárníci výše uvedené návrhy podali z důvodů ryze agitačních, jest nesporno. Jak se zachovají v dalším průběhu jednání, ukáže blízká budoucnost. — 7. U příležitosti fuse českých politických stran (mladočeské, státoprávní a pokrokové) a zjednodušených takto poměrů strannických hojně se píše a hovoří o likvidaci t. zv. spojené strany katolické v Čechách. O tom není pochyby, že strana ta octla se během války ve stavu malátné stagnace. My, kteří stojíme poněkud stranou politických zápasů, můžeme si důvody této stagnace, jakož i vyhlídky opětného oživení práce vysvětlit zcela nestranně a otevřeně. Příčiny jsou vnější i vnitřní. Ponecháme stranou nesnáze finanční, nejednotost a neukázněnost tisku, výlučnost programovou, nesnášející kompromisu s jinými stranami liberálními, jakož i nedostatek vlastního denního tisku; velikou chybu však spatřujeme v tom, že organizační útvar budován byl na církevních základech, kryjících se s obvodem diecése, na nichž houževnatě lpěl zejména Hradec Králové, kdežto Praha byla pro rozdělení na kraje. Také byl přes-přílišně a zbytečně vyzdvižován konfessionální ráz hnutí, a tu a tam zdůrazňována i autorita biskupů ve věcech ryze politických. (Kdo sleduje program a taktiku německého centra, ví, jak se tomuto konfessionálnímu nátěru bránilo a ubránilo. Si licet parva componere magnis, rozvinul se svého času obdobný konflikt mezi Berlínem a Kolínem nad Rýnem, kterýžto poslední také převládí bohudík konečně na celé čáře). Síly, povědět pravdu nahoru i dolů, strana neměla, ovládána zbytečnými ohledy. Chtěla pojmout do svého lůna dělníky, preláty, živnostníky, šlechtice, zemědělce, aniž měla na př. odvahy vystoupit proti zřízení fideikomisního, aristokratismu v církvi a křiklavě nespravedlivému rozdělení majetkovému. Jediná účinná hesla byla, alespoň v letech 1907, boj proti volné škole a manželské rozluce. Pod tímto dojmem zvoleno 7 poslanců, aby již při volbách následujících byli bezohlednou agrárnickou agitací do jednoho smetení. Tvořily se excentrické proudy a stráničky, nebylo ukázněného tisku; pouze hospodářské instituce strany rostly a sílily. Nebylo laické inteligence, tíha organizační práce spočívala na nižším kléru. Vyšší ukazoval se jen občas na sjezdech. V této roztržitosti nalézala se strana v době vypuknutí války; pak všecken život utichl a dnes se mluví o likvidaci. K té arci dojít nemůže a nesmí. Strana musí zrevidovat svůj program, taktiku, organizační statut a vystoupil na scénu politického zápasu se svými silami. Proti radikalisujícímu bloku liberálnímu a proti nesociálnímu agrarismu

musí být postaven politický blok, budující svůj kulturní program na žulových kvádrech křesťanství a zahrnující všechny stavy i lidi dobré vůle, blok o náboženství méně mluvící, ale nábožensky skutečně žijící, zdravě demokratický, rozumně pokrokový, jednotně ukázněný a bojující o lepší a šťastnější bytí českého člověka na jeho rodné hroudě. — 8. Výkonný výbor strany ostatně nedávno prohlásil, že nijak likvidovat nehodlá a laická akademická inteligence, sjednocená v C. L. A. nemá k tomu také nejmenší chuti. Chce a bude žít, chce respektovat jiné, ale také být respektována, chce spolupracovat, kde její ruka nebude brskně odmítána, chce své místo v národě a na slunci a pracovat ve smyslu svých intencí a svého programu. Až válka dohřmí a naši přátelé se vrátí z front i zajetí, podají o tom naše činy důkaz přesvědčující. — 9. Doslov. Mnohý, starý příznivec Č. L. A. zakrouží nad našimi řádky hlavou a řekne, že s týmiž myšlenkami se shledá v každé liberální revui. Ale je nesmírný rozdíl mezi našim reformním programem a snahami našich odpůrců. My chceme reformy, radikální, in capite et in membris, ale chceme je proto, abychom mohli tím vřeleji církev milovat a hájit, abychom mohli být jejími, tím oddanějšími dětmi. Chceme mít pořádek ve vlastní domácnosti a udělat si jej sami, dokud sem nesahá studená, tvrdá a bezohledná ruka našeho odpůrce. A prvním prostředkem nápravy je přímá, nezastíraná pravda. Jen ta nás spasí a poskytne nám pevnou basí v těžkých dobách, jímž s velkou pravděpodobností jdeme vstříc.

Kapitolka o českém časopisectví. V letech 1916—17 vnucovalo, jak známo, pražské policejní ředitelství časopisům články a hrozilo pro případ neuveřejnění zastavením a žalářem. Napadalo v nich zahraniční Čechy, vyčítalo jim podlost, prodejnost, ziskuchtivost a všechny možné neřesti; za hranicemi měly články ty budit zdání, že stát je psána v redakci a že jsme v Čechách v náručí Vídně přešťastní. Víme, že časopisy kapitulovaly a publikovaly invetivy na lidi, jež dříve vynášely a do nebe oslavovaly. Tak »Venkov« z příkazu policie napadal svého posl. Düricha, »Národní Listy« Kramáře, realistické listy Masaryka atd. — Ať své počínání omlouvají tak či onak, byl to od nich nedostatek pevnosti, čestnosti a charakteru. Poctivý novinář by se raději nechal zatknout, než aby desauoval sám sebe. A je vůbec otázkou, zda by policie svou hrozbu uskutečnila, kdyby narazila na solidární odpor všech českých časopisů. Že se tento odpor neprojevil a že strach před žalářem a hmotným poškozením přiměl naši publicistiku k povolnosti a kapitulaci před tímto nemravným nátlakem, jest jednou z nejsmutnějších zkušeností válečných.

Literární drobtý. Čtvrtý a pátý svazek vybraných spisů F. X. Šaldy tvoří dvoudílný milostný román »Loutky i dělníci boží«, vydaný letos Unii. Je to bez odporu největší čin v české literatuře posledních let, dílo přísné krásy, psané skvělým, autorem samým skutým stylem. Román (autor sám nazývá jej v doslovu románová báseň), jež možno milovat, jež lze nenávidět, román, přes nějž však nelze přejít mlčením. V dnešní záplavě nemravné erotiky a novel, psaných pro ženské budoiry, přichází Šalda, aby hlá-

sal blaseovanému modernímu člověku nové evangelium života, silného, čestného a tvůrčího, života, v němž lze sice klesnout, v němž však také lze očistit se ze starých vin osobním utrpením a tvůrčí činností. Ustřední postava románu Frank Lamberk je vytesán krásnými liniemi, jakoby ze žuly; jeho pád a jeho návrat, lépe řečeno jeho hledání Boha jsou vyličený se sugestivní silou, jež čtenáře strhuje a opojuje. Jeho nové životní kredo přesvědčuje a láká k napodobení. Harmonická linie, prostupující románem, zvedá se v druhém díle do podmaňující krásy; zápisky Kašpara Lamberka, »činného vojáka božího«, luštěcí problémy, na nichž spočívá ve svých základech i koncích život, jsou jedinečné přesvědčivosti. Na těchto místech není možno zabíhat do podrobností, ale je-li která moderní literární publikace hodna toho, aby se k ní přistupovalo s úctou i láskou zároveň, pak je to jistě tento román našeho předního kritika. Luštěcí hluboký problém: co činí život lidský vůbec hodným, aby byl prožit. — Zcela jiného rázu je kniha jiného českého kritika, a sice F. V. Krejčího válečné essaye, nazvané souborně »Dobrá« (Vydal B. Kočí. Je vydrancována censurou, což leckde ruší smysl. Ruka censorsa řádila ostatně zle i v křehkých větách románu Šaldova.) Nás zajímá v přední řadě essay Škola lidství, v níž autor, významný to činitel strany sociálně-demokratické, zcela upřímně a otevřeně doznává naprostý bankrot materialismu, determinismu a všech těch hříček, jimiž si lidstvo před válkou lehkomyšlně hrálo. Poslyšme některé z jeho myšlenek: »Věda nejen že nemá pro člověka nyní útěchy nebo povznesení, ale ani jich nehledá. Duch její je na to příliš suchý a chladný. Nemá léku pro nejtěžší rány duše, ani neví, čím by posílila srdce, ovanutá ledovým dechem smrti. Vytvořila sice kdysi blaživou představu pantheistické nesmrtnosti, dle níž člověk umírá, aby se rozplynul v životě kosmu a žil dále v nových formách a silách. Ale takto lze o smrti snít jen v dobách pokojných, kdy lze cítit kolem sebe dech kosmických sil a tichou smírnou hudbu věcí. Ale není to možno dnes, kdy člověk cítí těsně kolem sebe těla a duše jiných lidí a pro hlučná divadla lidských tváří a jejich osudů nemůže dohlédnout do tichých hlubin přírody.« Anebo vizme, co soudí tento kdysi vášnivý propagátor monismu o křesťanství: »Křesťanství bylo prvním velikým pokusem procítiti všechno svět a život médiem lidství a promítnouti záchrany lidského srdce do rozměrů věčnosti. Od těch dob prošla Evropa jinými ještě cestami výchovy, školami rozumu, vědění, krásy, jak je vytvářel vždy důvěrnější poměr člověka k okolním věcem. Z tisícileté výchovy křesťanské zůstával však vždycky cit hlubšího lidského společenství jako výsledek bezesporný a všeobecně platný, povznesený nad spory církví a filosofických škol. Platil za něco samozřejmého, i ti, když nebyli křesťany ve smyslu náboženském, měli jej v sobě. Mohlo se zdát, že stárá a odumíral jako něco, co vykonalo svůj úkol. Ale tato doba oživila jej a dodává mu palčivé síly. Vědecký racionalismus utrpí na svých hodnotách. Zklamání, jež připravil lidstvu v těchto těžkých zkouškách, nebudou tak hned zapomenuta. Všecka kultura po válce dojísta asi bude ovlažena teplým proudem lidskosti, tryskajícím ze zdrojů, jež byly považovány za za-

sypané a zapomenuté. Nastane zas jednou v dějinách chvíle, kdy ve svém odvěkém zápase s jinými principy zvítězí Galilejský.« — Kniha básní šardického faráře Frant. Dohnala »Z k l a m a n é t o u h y«, vydaná letos olomouckou Literární družinou v jednoduché a elegantní úpravě, obsahuje básně nestejné hodnoty a značné časové diverse: je to první kniha veršů básníka, dovršivšího 40. rok života. Vedle čísel, nevybočujících z mezí prostřednosti ani formou ani obsahem, předkládá Dohnal veřejnosti i básně, vemlouvající se teple čtenáři svou ryze lidskou, tesknou touhou i drobným hořem. (Jak ta labuť bílá, Vzpomínka, Lekniny, Podzimní mlhy, Stella maris atd.) Fragment »Vítězí« je sympatickým torsem vznosného pathosu, pořádajícího se s těžkým problémem války. Jak L. Zamykal v závěru uvádí, má Dohnal k tisku připravený výbor ze spisů Arnošta Hella, na nějž se upřímně těšíme. — Prostějovská revue »Archa« vydala studentský kalendářík, v němž vedle řady cenných ilustrací a informativních článků obsaženy jsou i jiné, dnešnímu studentu vítané články. (Nová katol. literatura, O vzdělání a vědění atd.) Pečlivě vyjmenovány jsou tu všechny publikace K. D. Lutinova, vydavatele a redaktora Kalendáře, ba i knihy chované dosud v rukopise. Příspěvků z řad studentských Kalendář neobsahuje. S návratem normálních poměrů bude ihned i Č. L. A. pokračovat ve vydávání kalendáříků vlastních. — O sv. Václavu přijíždí do Prahy z celého království každoročně řada návštěvníků, kteří přirozeně navštíví i Národní divadlo. A tu musíme nazvat nechutnou provokací, vytáhne-li správa divadla ze svých archivů Jiráskova »Jana Husa«, jež jindy nehraje a prezentuje její příchozím. Proti tomuto jednostrannému, přemrštěnému a nesmyslnému kultu husitismu dlužno energicky protestovat.

Vzpomínky na Jar. Vrchlického. Revue »Lípa« přináší zajímavé vzpomínky na našeho velikého básníka, psané jeho dcerou Evou. V 4. čísle autorka píše: »Přišla beznadějná nemoc a myšlenky vadnou druh po druhu; kdosi přehodil stínidlo přes lampu, která osvětlovala jeho psací stůl a nastává vždy hlubší soumrak. Po zdánlivém zlepšení básník prchá ze spustlé pracovny, utíká se k moři, chce dohonit své myšlenky, jež posedaly na křídla ptáků, odlétajících k jihu. Na břehu Adrije vdechuje melancholicky hebký, slaný vzduch a zapomíná na to, co hledal. Mizejí dny. Trpí nebo se raduje z podzimního slunce, pojídá hrozny s dlouhými, tvrdými zrny a zelené i fialové fíky známým pohybem něžné ruky, jejíž prsty, nyní již zažloutlé, skrývají úzkostlivě svou nejistotu. Je vlaho; z lázeňských zahrádek dýchají vavříny a připomínají florentské noci. Nutno se s nimi rozloučit. Jak nesnadno se loučíme s tím, jenž se již napil omamně vody z Lethe! Usmívá se vlídně zoufalému pohledu, stírá moje slzy svým šátkem, známým i novým nejistým žertem, dává se poslušně políbit. Ještě jedenkrát. Třeba se oddálit! Loď odráží. Stojí na molu opřen o hůl a mává šátkem. Jak je změněn! Třeba opřen a nenapřímen, jeví se vyšším, tvář jeho sežloutla, oči jsou zardělé, vlasy pečlivě přihlazené, ústa pootevřená, jakoby nemohla unést tíži bílého vousu, splývajícího na prsa. Neúprosné moře vzdouvá se mezi parníkem a molem, prostora se šíří. Ale postava na molu jakoby rostla. Barvy splývají, rysy tváře měknou,

podobá se portrétu, jenž v šeru zdá se oživoval. Nastává večer, moře je fialové s ocelovými a zelenými pruhy. Zvedá se vítr. Zavál v něm bílý vous, rozčechraly se vlasy. Ještě paprsek slunce! Tvář, jež se v něm náhle pozvedla, zružověla mílým odstínem a obrátila se k jihozápadu.

S kým se to vítá, rozloučiv se s životem? Či je to velký stín, který přichází mu vstříc z plochých břehů revenských? Kam odchází s ním, dovršiv životní své dílo?

»Čist, připraven se vznést mezi hvězdy« —?

Božena Němcová v zrcadle svých dopisů. Zdeněk Záhoř vydal nedávno obsáhlou korespondenci této velké básnířky a nešťastné ženy, o níž kritik Arne Novák shrnuje svůj úsudek v následující věty: Takto poznáváme v deseti přehledných oddílech Záhořových netoliko galerii výrazných hlav, nýbrž i bohatou stupnici dopisového umění naší velké prosatérky: od starostlivého a často prakticky střízlivého tónu rodinných a domáckých sdělení po mravně závažné úvahy o výchově charakteru pro děti a sourozence, od přátelsky srdečné rozvahy po překypující rozmar kamarádky, od srdečné účasti s lidovým známým po rušnost literárního zpravodajství, od plamenné a toužebné konfese lásky po přísný soud nad vlastní tragedií srdce a nad jejími spoluvinníky — kdo ovládal tuto celou klaviaturu psychologickou a výrazovou, byl beze sporu nevšedním mistrem subjektivní prósy!

Není divu, že z veškerých dopisů B. Němcové nejsilněji poutá její korespondence milostná, stře se kolem ní tak mocné napětí románové, jaké bychom hledali marně i v jejích pracích výpravných: v těchto listech miluje se vášní velmi složitou, chodící s květinami v ruce a se závratí na čele na pokraji svérázných propastí tragiky. Psaní vyměněná s Kláčelem byla úmyslně zničena, korespondence s Dušanem Lambem se nedochovala, ale máme náhradu alespoň částečnou. Věčně ženskou tragedií citu oklamávajícího sebe sama jsou dopisy, jimiž dobývala srdce studeného sobíka, krásného a oslňujícího Jana Helceleta, který se tak záhy nasytil a vychladl; toužebnou písní dospělé ženy, naklánějící se v poslední vášni k muži mnohem mladšímu, jsou čtyři zlomky, které Zd. Záhoř s V. Tillem velmi pravděpodobně určuje jako zbytky listů, posílaných r. 1854 a 1855 Hanuši Jurenkovi; rozmarným kamarádkým rozhovorem, chvílemi značně drsného tónu zaznívají písemné návštěvy seminaristy V. Č. Bendla, oplácené B. Němcovou velmi horlivě. V bolestné souvislosti se zhrzenou a oklamanou erotikou důvěřivého srdce stojí i rozjitřená korespondence s příkrým a hrubým manželem: zde se nad rozpory, rozevřenými hned v noci svatební a nesmířitelně rozšklebenými v posledních letech druhého prázského pobytu neklene most odpuštění a porozumění. A přece rodinný cit svítil a hřál v B. Němcové silným plamenem: jak uměla lahodnou rukou rozene vychovatelky vésti syna Karla, jak rozuměla potřebám a smutkům sestry Adély, jak i v rodinách zprátených, na př. u Rottů, dovedla šťastně udeřiti na tuto rodinnou notu!

Bezručovy »Slezské písně«, přeložené do němčiny Rudolfem Fuchsem, vyšly ve vkusné a pietní úpravě v lipském nakladatelství Wolffově. Překlad Fuchsův je daleko více než lhostejný výrobek literárního tlumočníka: je dílem básníka,

jenž s oddanou láskou usiloval proniknouti až k těžkému jádru Bezručovy duše, která s mytickou silou se rozpíná v samu duši zoufalého a utlačeného kmene. Zachoval jeho básním dech hrůzy, drsný a vzpurný rytmus i zemitou tesnotu; zachoval ji, pokud dovolila mu to cizí řeč, vším svým životním tepem a citěním tak vzdálená jazyku Bezručovu, řeč, již nikdy nevykřiklo sedmdesát tisíc drcených lidí. Překlady p. Fuchsovu předchází obšírná předmluva pražského lyrika F. Werfela, jež zasluhuje zmínku pro svou spravedlnost i pro snahu, porozumět bez zaujetí tragice nesvobodného národa. Werfel v ní dovozuje, že tvůrčí tradicí českou je husitismus čili »veliké a čisté pozvednutí celého národa k svatému životu«, a ukazuje, jak tato husitská tradice spojuje Komenského, Březinu i Bezruče, který jest mu »zuřivou duší husitskou, jež ztratila svého boha«. »Osud oněch umírajících sedmdesáti tisíc — končí Werfel — je symbolický pro celý národ. A proto se tam objevuje věčně obcházející démon, temný, rozhořčený Petr Bezruč«. Překlad »Slezských písní« je v Rakousku zakázán. »Nár. Listy.«

Bůh v moderní poesii. V kritických poznámkách o básnickém díle Ot. Theera praví mezi jiným kritik Arne Novák (Venkov, 20. XI.): »Zůstane trvalou pýchou a ctí mladších básníků českých, že naplnili své verše živoucím dechem božství, že po stezkách poznání i na cestách lásky hledali dychtivě pokorný a přece osvobozující styk s Bohem, a že tázavý, ano pochybovačný postoj, jež zaujali k mravním a společenským vztahům člověka mnohonásobně podmíněného, nezabránil jim, aby se oddali cele a bez výhrady nazírání a prožívání božského Absolutna. Ještě Macharova poesie, tak příznačná pro myšlenkové ovzduší za soumraku století v Čechách, rozbíjela své pyšné a vzdorovitě stany pod nebem, v němž není Boha a na půdě, odkud soběstačný hrdina občanského rozumu i pozemské vůle nevysílá, ba necítí nejmenší potřeby vysílati modlitby. Nadohro jinou inspiraci má již rozlínávaná lyrika Antonína Sovy: v první, starší své části děsí se a uniká ze světa, kde vyhynula nejen přítomnost, ale i milost božská, v druhé, kladné své půli, s jasností visionáře a s nedočkavou touhou chiliasty tuší, ba zjišťuje zrození nového božstva, které však nedlí transcendentně mimo svět, nýbrž skryto jest v mravní cele našich očištěných a omládlých srdcí. Dokonce pak v básnické mystice Otokara Březiny prosycuje světla a silná přítomnost Nejvyššího jména každou visí zevního světa a každou úvahu o mravním poslání; obrazy, v které se básník vtěluje poznání země i tušení hvězd, nejsou než znamením svrchovaného Jsoucna, a všesvětový řád mravních hodnot, do něhož myslitel pokorně vpíná své činorodé chťení, jest promítnutím tajemné Vůle. V hlubokém symbolu nazval Otokar Březina mystický svůj vztah k Bohu »poledním zráním«; ano, na těchto vysokých a samotářských drahách slunce a myšlenky prožívá své poslední zrání moderní naše básnictví.

Týn. Redakci X. Dvořálka vydává Československá akc. tiskárna literární a umělecký sborník výše uvedeného názvu. Doporučujeme jej svým přátelům pro jeho pěkný a ušlechtilý obsah. J. Š. Baar přispěl doň kněžskou idylou »Holoubek« a literární rozhled přináší zprávy o všech význač-

nějších zjevech z uměleckého života domácího zahraničního. Úprava je dílem akad. malíře Fr. Urbana, roční předplatné 13 K.

Válečné písně. V literárním sborníku »Týn« (č. 9.) čteme: »Cena 500 K za nejlepší nářev lidové písně byla porotou odbornou udělena Oskaru Nedbalovi za hudební skladbu na slova Vlad. Hornofa »Prapory vlajte«. — Cena literární 500 K byla rozdělena stejným dílem mezi Vl. Hornofa a K. Dostála-Lutinova. Autoři textu jsou katoličtí kněží spisovatelé. Kdyby to byl text písně mírové, chápali bychom, ale písně vojenské? A katoličtí kněží?« — Tolik »Týn«. Dodáváme k tomu, že se jedná o válečné písně, poctěné cenou z peněz neznámého (anonymního) mecenáše.

Dvor. rada prof. dr. Emerich Maixner slavil 5. listopadu t. r. sedmdesáté narozeniny při plné svěžesti duševní i tělesné. České lékařstvo vzpomnělo při té příležitosti zásluh svého Nestora o fakultu lékařskou a o rozvoj české vědy lékařské a široká veřejnost vděčně vzpomněla práce Maixnerovy na poli sociální péče. — Výsledky své poctivé, vytrvalé, houževnaté práce ukládal vždy v českých publikacích, ač obsahuje četná pozorování, jež byla by ke cti každé světové literatuře. Pro svůj široký rozhled v otázkách sociálně lékařských stal se Maixner jedním z nejvýznamnějších pracovníků na tomto poli. Věnoval se hlavně úkolu, který byl nejbližší jeho oboru vědeckému — potírání tuberkulózy. Psal četné poučné i propagační články a pořádal lidové přednášky. Jako předseda Českého zemského pomocného spolku vede u nás tuto akci, jejímž výsledkem jest dispensář Maixnerův, kde dostává se nemocným plicními chorobami rady i pomoci, a dva léčebné ústavy: Albertinum a sanatorium na Pleši. Tím však není snaha jeho u konce, nýbrž snaží se neutuchající prací vyvolati život další ústavy humanitní. Hned při vypuknutí války postavil se dobrovolně do služeb humanitních snah, aby zmírněny byly škody na zdraví lidském, zaviněné válkou. Vidíme jej neunavně věnovati svou péči onemocnělým vojinům, vidíme jej účastniti se činně agendy různých humanitních institucí, zejména ve spolku Červeného kříže a v ústředně pro péči o vracející se vojiny. Připojujeme se vřele k těm, kdož mu přejí bohatých výsledků jeho práce a dalších let činorodého života.

Nový říšskoněmecký kancléř hrabě Hertling, věnoval se, původně filosofii. Býval docentem na

universitě v Bonnu a profesorem university mnichovské, vydal spis o hmotě a látce u Aristotela, spis o katolickém mystikovi Albertovi Velikém a o Johnu Lockovi, přeložil spisy sv. Augustina a založil katolicko-filosofickou společnost Görresovu.

Úlevy kolegům vojákům Dlouhým trváním války, která již čtvrtý rok vyssává mizu z naší mladé generace, stala se akutní otázka výhod pro studenty vojáky. Každý cítí, že by to byla velká sociální nespravedlnost, kdyby kolegové-vojáci, kteří vedle zpoždění studií o několik let, mají zdarma nasazovati život a zdraví a nyní měli by býti nejen dohoněni, ale předstíženi mladšími kolegy, kteří zůstali doma.

Nestačí tu odhlasování nějaké resoluce, že studenti mají býti po válce co nejdříve demobilisováni. Vojenská správa v podobných případech řídí se bezohledně svými dispozicemi a i tentokráte nebude jinak.

Vláda chce řešiti tento problém, jak sliboval ministerský předseda Seidler, ale myslí si, že vojákům stačí usnadnění zkoušek a protekce. S tím sice mohou souhlasiti studenti vojáci, ale není to lhostejno veřejnosti. Vytvořila by se tu jakási kasta privilegovaných, která by malými vědomostmi spíše škodila než prospívala národnímu útvaru. A konečně i těch několik málo šťastlivců doma prodělává stejně těžce válku.

Kdo zná ten bídný život dnešních studentů ve velkých městech o hladu, tmě a zimě, kdo si všimne vychrtlých a často se souchoťmi zápasících postav studující mládeže, nebude mít odvahy odstrčit je bezohledně, když se svízelně protlukou u zkoušek státních. Kolegové vojáci přes riskování života nemívají se co důstojníci nejhůře.

Ale nechceme jim nikterak upírati právo na značné výhody, a tu by šla věc řešiti snad takto.

Kolegové vojáci musili by přijíti ke zkouškám s určitými vědomostmi. To je nutno požadovat. Doba války započítala by se jim do studia a mimo to do služby a pense. Při obsazování míst hledělo by se tedy jen na stáří a jen invalidům by se dávala přednost. To by snad bylo přijatelné pro obě strany.

Tento problém je zvláště u nás těžký, protože nadbytek intelligence v malém národě nutí často k bezohlednému boji o skývu chleba. Bude záležet na výsledku války, zda se pro naši inteligenci uvolní Slovač neb i jiné kraje. Tím by přebytek naší intelligence mohl se uplatnit jinde. Tu by se mohly odpouštěti určité mezery ve vědomostech, nikdy však úhony na charakteru, jinak byli bychom divně representováni u bratrských národů. U nás by opravdu schopní lidé dostali se do Prahy, kde je příležitost k vědecké práci a odstranila by se nemravná protekce, jaká v této věci dosud panuje. Celé této otázky ujmou se zajisté horlivě naši poslanci.

Mladá generace. Máme před sebou dvojčíslo M. G., orgánu pokrok. a svobodom. studentstva československého, sdruženého ve »Svazu«. Programový článek upřímně doznává příčiny dosavadní stagnace mezi studentstvem a chce po bankrotu

materialismu budovati na příkazech mravních. Oč se bude tato výchova opírat, se nepraví. Článek Kramářův chce povzbudit k práci, varuje před plochým radikalismem a kárá nezastřeně staré stranické boje ve Svazu bující. Většina ostatních článků je stavovská. Registrují se v nich požadavky naše za druhou českou universitu, kollega Horčíčka do nekonečna opakuje, že protest a »jepiči« stávka pokrokového studentstva proti volbě theologa rektorem nesměřovala ani proti církvi, ani proti náboženství, ani proti osobě rektorově, nýbrž proti tomu, že si pokrok. mládež nemohla nechat ujít příležitost, aby t. zv. církevnictví nedala kopanec. Je směšný výklad, že tento boj se vede z důvodů mravních. Pokrokoví kolegové by už dávno měli vědět, že si tímto bojem u české veřejnosti jen uškodili.

Z dalších stavovských článků zasluhuje zmínky »Akademický dům«. České studentstvo ho nesporně potřebuje. A z toho důvodu jsme klidně přešli přes způsob vybírání »dobrovolné« daně stavovské, kterou kvestor prostě započítával do zápisného, aniž by se ptal na svolení platících. Pokrokoví kolegové by si nedali jistě ujit tuto záminku k plamennému protestu. Nechceme stejným oplácet; stačí nám, když dostaneme záruky, že Akademický dům bude opravdu domem všestudentským.

Pozornosti zasluhuje též článek Kozákův: Svaz Československého studentstva. Je vlastně obžalobou dosavadní činnosti této instituce. Při znání, že do studentských spolků vstupuje sotva polovina posluchačů universitních, není tajemstvím a my dodáváme, že ve Svazu jsou z té polovice tři čtvrtiny členy Svazu prostřednictvím fakultních odborových spolků — za 20 h. A jak doznal jeden zasvěcenec, tvoří Svaz 12 lidí, o nichž ví dalších 40, kdežto ostatní se o nic nestarají. Tedy nárazka na 15 Ligistů (která nota bene neodpovídá skutečnosti), není na místě. Jedné větě dobře nerozumíme — ač kostrbaté jsou všechny: Svaz chce zainteresovat každého studenta do práce veřejné. Má to znamenat do politiky?

Otázka odborových spolků stává se palčivou. Svaz dává se tu docela na nepravou cestu a opět vrací se do starého stranicví a chce býti snad v čele kulturního boje proti katolíkům. Tolerance a seriosnost je svobodomyslným a pokrokovým kolegům docela cizí.

O činnosti prázdninové v jednotlivých krajských spolicích lze říci, že se omezila na plané protesty proti volbě theologa rektorem, místo aby drobnou, nehluchou, ale opravdu sociál. práci staly se na venkově užitečnými. Článek proti prof. Drtinovi svědčí, kam až dospěla zaujatost pokrokových kolegů. Jeho bývalí stoupenci se diví najednou, že pan professor není srozuměn s jejich stanoviskem proti rektoru theologovi a odvolávají se opět naivně na motu proprio, jehož ducha naprosto nepochopili.

S jednotlivými otázkami obíráme se obšírněji na jiném místě. Celkem možno říci, že nedověděli jsme se z prvního dvojčísla »Mladé generace« mnoho nového a dalo se od Svazu, který se domnívá, že mluví jménem všeho studentstva a je velice důležitou složkou v národě — čekat více.

— k.

STUDENTSKÁ HLÍDKA

REVUE ČESKÉHO KATOLICKÉHO STUDENTSTVA.

ROČNÍK VIII.

1918.

ČÍSLO 2.

PROF. DR. FRANT. KORDAČ

MÍR NA ZÁKLADĚ PRÁVA A MRAVNOSTI.

Za základ trvalého, světového míru doporučuje sv. otec Benedikt XV. i rakouský zahraniční ministr hr. Czernin „světový řád práva a mravnosti“, místo moderní machiavelistické zásady: „moc předchází právu, Macht geht vor Recht“, která se stala matkou — militarismu. Kdo chce odstranit militarism, musí prve odstranit machiavelism.

Má-li být „světový řád práva a mravnosti“ základem trvalého míru světového, musí být sám trvalý a světový t. j. hodnota řádu práva a mravů musí být absolutní a ne toliko relativní, musí mít platnost universální a tudíž mezinárodní a ne toliko národní na př. „českou mravní kulturu.“

Objasněme si nejprve pojem „světového řádu práva a mravnosti“! — Rozeznáváme světový řád hmoty čili fysický (kosmos) řízený zákony mechanicko-fysickými a řád ducha či řád pravdy, dobra a krásna, řízený zákony logiky, ethiky a esthetiky. Řád mravního dobra obsahuje v sobě, jakožto podstatnou součást, řád práva. t. j. svazky společenské lidstva odpovídající přirozenosti společenské člověka k člověku a skupin lidských mezi sebou, jejichž mravní závaznost jest i mocí fysickou vynutitelná. Řád mravní plyne z osobní svobody jednotlivce, jakožto svého kořene a ze shody jeho svobodného jednání s posledním cílem člověka. Sám E. v. Hartmann přiznává (Phaenomenol. d. sittl. Bewusstseins str. 662): „mravnost může obstát jen na podkladě teleologického (cíle vědomého) světového názoru,“ kdežto

„antiteleologický dogmatism v materialismu jest právě tak neschopným odůvodnit pravou mravnost, jako subjektivní idealism . . . neb absolutní skepticism.“ Řád právní tvoří onu část všeobecného řádu mravního, která obsahuje objektivní normy přesné sociální spravedlnosti. Právo řídí poměr druhů k druhu („alteritas“). Proto má právo svůj původní a poslední pramen týž jako mravnost. Absolutní hodnota práva (fiat justitia, pereat mundus) stejně jako absolutní hodnota mravnosti, může plynouti jen z nejsvětější Božské vůle řízené nejvyšší moudrostí Božského rozumu a z bytostného poměru svobodného lidského konu k absolutnímu cíli člověka, k Bohu, prvopравdě, prvodobru a prvokrásnu.

To je nauka theistického světového názoru nejen křesťanského nýbrž i klassické filosofie antické. Deism, racionalism a dědic obou atheism hledá princip mravnosti a práva bez Boha a dospívá k úplné emancipaci lidského rozumu a lidského života ode všeho, co stojí nad člověkem, činí člověka svým vlastním cílem. Vnitřní život soukromé osoby řídí její autonomní rozum vlastním zákonem mravním bez Boha (neodvislou ethikou); vnější právní poměry lidské společnosti se spravují autonomním všerozumem lidu (Gesamtraison-Willen) čili zákonem státním „zase — bez Boha. „Demokracie“ jest moderní náhražkou za theokracii. Kořeny této emancipace vědy vůbec a mravovědy i politiky od náboženství zvlášť (Machiavellism) sahají až do 15. a 16. století. Kdo

hledá v této době zdroj „české kultury mravní“ není si vědom pravého stavu věci. Kantem pokročila tato nauka k racionalistickému naturalismu ve vědě mravů a práva a dospěla u jeho stoupenců k apotheose člověka v životě soukromém a k apotheose státu (Hegel) v životě veřejném. Je to theorie revoluce s jedné a despotismu s druhé strany; despotismu na trůně nebo v nahodilé sněmovní majoritě. Dějiny naší revoluční doby i despotických „liberálních“ majorit v parlamentech, jsou historickým dokladem logiky ideí. O této politice bez ethiky a o ethice bez Boha praví Stahl (Philos. d. Rechtes, I. Th.): To znamená úplné odtržení lidstva od Boha a převrat světového řádu práva a mravnosti, podrobením ducha hmotě.

Pročež založit trvalý mír „na řádu práva a mravnosti“, znamená návrat k Bohu a Jeho dekalogu, který dle apoštola Pavla je vepsán i v srdcích pohanů, nemajících zákona zjeveného. Na základě tohoto řádu vykládá týž apoštol Římanům (kap. 12): *Není moci leč od Boha — non est potestas*

nisi a Deo. Nedávno se jistý dopisovatel „Nár. Listů“ této zásadě poškleboval, aniž by tušil jak sama sebe činí směšným a povrchním. Takovou frivolnost moderní „filosofie“ zahanbuje klassická filosofie práva, na př. Plato v apolog. Sokr. Sophokles v Oedipu a v Antigoně. Tragedie Aeschylovy stělesňují dvě veliké myšlenky světového řádu práva a mravnosti: Všemohoucí vše ovládající Božskou vůli a vykoupení viny smírnou obětí. Nejvýmluvněji ale svědčí Cicero (I. III. de republ): Jest zákon, s přírodou shodný, všem společný, nezměnitelný, věčný; ani senát ani lid jej zrušiti nemohou... není jiný v Římě, jiný v Athénách, jiný dnes, jiný zítra, nýbrž u všech národů a vždv týž, jehož zakladatelem a vykladatelem jest vladař veškerenstva — Bůh.

Má-li nadejít lidstvu „trvalý mír na základě práva a mravnosti“, musí se lidstvo vrátit až k jeho v moderní době opuštěnému zdroji, který jest alpha a omega veškerenstva — k Bohu a Jeho světovému řádu v dekalogu.

PH. DR. JOS. NOVÁK:

K PROBLEMU ETHIKY

Ethika, jinak morální filosofie zvaná, jest vytudovaný a odůvodněný system rad, zákonů i zákazů, jimiž má se člověk řídit, aby jeho život soukromý i společenský byl v souhlase s určením člověka. Jak již z definice možno vyčísti, bude tu dvojí chápání ethiky, podle toho, co pokládáme za určení člověka; totiž náboženské, které vidí v životě pozemském přípravu pro dokonalejší život posmrtný, a filosofické, které chce určení vyjádřiti některou přirozenou formulí. Proto také všechny systémy ethické od Sokrata počínaje až do doby nejnovější možno rozdělití ve dvě skupiny, náboženské a filosofické.

Ethika náboženská vidí zákon života a skutečnost jeho ve vůli boží zjevené lidstvu v desateru a naplněný principem lásky, kterou lidstvu dal Kristus na hoře Kalvarii. Zákon ten jest dokonalý a schopný upravit život jednotlivce, aby se přibližoval svému určení i život lidí ve společnosti, aby tato byla prostředkem k zdokonalování člověka. Bůh jest svrchované dobro a co jest proti

zákonu božímu, jest zlé. Jest tedy v náboženské ethice ostré rozhrančení mezi dobrem a zlem, čehož ve filosofických směrech není. Ačkoliv jest v ethice náboženské pravda dána, jest popráno pole též rozumu lidskému, aby z různých hledisek zásady mravní chápal a do důsledků je rozvínoval. I cestou induktivní lze postupovati a na jednotlivých zvech lidského života demonstrovati platnost daných zákonů mravních a odhalovati prozíravost a vševědoucnost zákonodárcovu, který svým zákonem předvídal každý možný rozpor a konflikt životní. Tedy i v náboženské ethice jest místo pro filosofii mravní, ale možnost stanovití nejvyšší principy se rozumu lidskému upírá a přiznává se nejvyššímu intelektu božímu.

Právě tím se od ethiky náboženské liší ethika filosofická, která se snaží cestou svobodného bádání rozumového dospěti k stanovení pojmů absolutního dobra a zla a najítí formule, v něž by se dal celý mravní zákon shrnouti. Ethika filosofická nevychází tedy od mravního zákona jakožto zjevené nezmě-

nitelné normy, již jest nedovoleno se do-
tknouti, nýbrž snází se rozumovou speku-
lací sevšeobecněním určitého faenomenu
mravního dospěti k zákonu nejvyššímu. Fi-
losofická ethika právě proto, že užívá roz-
umové cesty, jest chudá. Nemůže svými
prostředky vědeckými obsáhnouti z daleka
plnost života, ve kterém vedle zjevů, jež
jsou spojeny causálně a pro něž jest věde-
cká methoda přístupna, jsou obsaženy po-
žadavky citového žití, touhy a snahy, pro
něž jest cesta rozumového bádání vědeckého,
jež opírá se o zákon příčinnosti, naprosto
neupotřebitelná. Proto jest ve filosofických
systemech ethických tolik prázdných formulí
mravních, které svou neživotností a nepo-
chopením pro osobitý život jiného člověka
nedovedou jeho směr řídit ani jej vázati.
Uvádím tu jen některé: „Jednej tak, aby
maxima tvé vůle mohla býti učiněna prin-
cipem veškerého zákonodárství“ (Kant).

„Jednej tak, aby to bylo ku prospěchu
tobě i společnosti. Ctnost je umění správně
počítati, abychom získali nejvyšší blaho,
k němuž však náleží též spravedlnost a ne-
sobeckost.“ (Hume.) „Podporováním všeo-
becného blaha zvětšuje každý své blaho;
nejvyšší zákon jest tedy jednota blahovůle
a sebelásky“ (Shaftesbury). Všecky tyto for-
mule, za nejvyšší v ethice vydávané, trpí
naprostou prázdnotou a neživotností a mravní
systémy na nich založené jsou naprosto
nejisté.

Vedle těchto dvou směrů má nejvíce stou-
penců ethika t. zv. společenská. Tu má
každý národ i doba, ba v národech i určité
vrstvy společenské. I ona má pojmy dobra
a zla, jenom že tyto pojmy jsou velice pružné
a naprosto odvislé od ducha doby a od
mravů tehdy vládnoucích. Ethika tato ne-
stanoví mravních zákonů, nýbrž spíše jest
obhajovacím spisem pro mravy určitých kast
a dob.

Sofisté ve starověku jsou obrazem takov-
ých ethických hlasatelů. Dobro a zlo ne-
platí absolutně, rovněž nikoli charakter, vše
jest jen konvenční. Když v některé době
proniká takováto ethika, jest to znakem
úpadku národa. Charakteristickým pak ry-
sem oné doby jest honba za osobním pro-
spěchem a požitkem.

Kterého směru se přidržeti? Posledního
jistě nikoli. Ten se projevuje v této době
ethikou válečnou, která po stránce mravní

jak u jednotlivce tak u celého národa zna-
mená nejhlubší bod života všech
dob.

Zbývá tedy jen ethika náboženská, spočívá-
jící na zásadách dekalogu a na osobnosti Kri-
stově, anebo jeden z přemnoha filosofických
systemů, které skoro každý filosof postavil,
aby demonstroval upotřebitelnost svých před-
pokladů filosofických i na život skutečný.
Na kořen celému problému jde filosof mravní
F. W. Foerster, který ve spise „Autorität und
Freiheit“ objasňuje, zda jest vůbec možno
rozumové metody vědeckého bádání pou-
žiti na problémy skutečného života. Zda
methoda, kterou se na př. zjišťují a v system
uvádějí funkce různých orgánů v biologii
dá se upotřebiti i ku prozkoumání duše lid-
ské, zda mají učenci vůbec oprávnění uží-
vati svých method na problémy, jež se oněm
vědeckým methodám skoro úplně vymykají.

V každé disciplíně vědecké jest stanovena
cesta, methoda, kterou možno dodělati se
určitých výsledků. Jsou tam udány podmín-
ky, za kterých nutno pozorování prováděti,
upozorňuje se na zdroj chyb, kterým pozo-
rovatel nejsnadněji podléhá, jest ohraničen
dosah method i jejich spolehlivost a oprá-
vněnost pro určité obory. Tak veliký opera-
tivní material poskytuje se v oborech, které
jsou bádání nepředpojatému volně přístupny
a dostupny. Stačí si opatřiti mikroskopy
a galvanoskopy, praeparaty jsou dostupny
a přístroje se dají zhotožiti v jemnosti žá-
dané. Badatel si opatří práce, které v tom
oboru už vyšly, aby se orientoval o způ-
sobu bádání, po případě vyhnul se chybám,
jichž se jeho předchůdce dopustil.

Pouze v oboru nad jiné těžším, v poznání
lidské duše a účinku jednotlivých činů do
budoucnosti se nevolí cesta, která jediné může
vésti k výsledku v oborech nekonečně prů-
hlednějších a každému dostupných. V otáz-
kách životních ale, jejichž pochopení jest
nejtěžším uměním lidského ducha: „Sebe
poznati, těžké jest“, se domnívá každý, že
bez vůdce svým autonomním rozumem může
dospěti ku všeobecným zákonům, jež jsou
závazné nejen pro něho, nýbrž i pro ostatní.
Filosofičtí etikové nepozorují, nýbrž určitou,
abstraktní spekulací získanou formulí snaží
se znásilniti celý život. Jejich počínání dalo
by se srovnati s teleologickým vykládáním
přírody, jaké bylo za středověku, kterému
se tolik posmívají. Vůči takovým etikům,
kteří bez pozorování života názor o životě

a jeho normách si tvoří, nutno užiti poznávací theorie a dokázati jim, že prostředky, jichž ku vybudování ethiky užívají, jsou nedostatečné a jejich závěry proto neoprávněné.

Nedostatek zkušenosti a poznatků o skutečném životě jest prvním základním nedostatkem filosofických ethiků. Domnívají se totiž, že zkušenosti není třeba, že ta se musí opírat o autoritu, což pro autonomní rozum jest nepřístupné a že pouhý rozum stačí na otázky životní. Už Plato vkládá Sokratovi do úst slova: „Jen ten smí dělati plášť, kdo se řemeslu řádně naučil, ale v nejtěžších otázkách životních odvažuje se každý tlachal a hlupák své nápady s vážnou tváří předkládati veřejnosti.“ Kdo chce budovati ethické systémy, musí míti zkušenosti o životě lidstva ze všech dob a nesmí býti odkázán jen na zkušenost několika dnů. Proto kdo zpěčuje se přijmouti autoritou — církví — předané zkušenosti dřívějších věků a mužů, kteří za příznivějších podmínek mohli o životě hloubati a jej pozorovati, počíná si jako školák, který by chtěl začít vědecké dílo a neorientoval se o tom, co již bylo vykonáno.

Nutností přijmouti autoritu církevní za podklad všech ethických úvah hleděli se mnozí odpůrci autority vyhnouti. Věda ethická má přijmouti za mravní fakt obsah svědomí lidského a na něm vědeckou cestou, jaké se užívá v sociologii a biologii, vybuduje pevné ethické zásady. Než i tento postup jest illusí. Jest nesprávně užívat vědecké metody poznávací v oboru, který vůbec neb z valné části vědeckému zkoumání jest nepřístupným a k jehož pochopení a obsáhnutí vedle mohutností rozumových jest zapotřebí i jiných sil duševních, citu, intuice. Jejichž působení zcela se vymyká vědecké metodě. Tak věda může na př. vědecky vyvoditi i do budoucna hrozné účinky, jež na organismus lidský mají pohlavní nemoci, ale ani zdaleka nemůže naznačiti hrozné spousty duševní, jež taková nemoc vyvolá. Duch lidský každý jest něco pro sebe, naprosto nedá se vědecky odhaliti, jak bude reagovati na ten neb onen popud. Rozumem můžeme vyměřiti dráhy hvězd do tisíciletí ku předu, ale předpovědět, jaký účinek ve společnosti lidské ba i na naši duši bude míti ten neb onen čin, to nedovedeme. Proto také jest nemožno stanovit vědecky pevné mravní zákony, když jejich účinek nemůže-

me do předu znáti ani naznačiti. Už proto, že čin narazí na tolik a tak různých povah.

Moderní filosofové zabývají se etikou jen tak mimochodem a proto jim schází naprosto znalost skutečného života. Hlasatelé mravní ze středověku byli životu blíže než filosofové doby nynější, které abstraktní studium a metoda odcizuje a otupuje pro správné chápání skutečnosti. Proto v církevních příkazech a zákazech jest hluboká znalost člověka, který se snaží nepohodlný zákon mravní obejít. Neprávem se proto vysmívá pro důkladnost církevním mravoukám Paulsen ve svém „System der Ethik“. Tím že se moderní filosofové odpoutali od církevní autority v otázkách mravních nezískala ethika na oprávnění. V církevní ethice je uložena zkušenost generací, intuice geniálních myslitelů i náboženská pravda. Vše pochází z hluboké znalosti lidské duše nashromážděné po staletí. Kdo se zřekne této autority — a zřeknouti se jí musí každý, kdo chce postupovati tak zv. vědeckou cestou — zbaví se vůbec nashromážděného materiálu a jest odkázán na svou malou zkušenost a na dedukce z chudého svého chápání života, které si formuluje v nějaké abstraktní formuli. Tedy nedostatek zkušenosti a nepřístupnost užití autority pro „vědecké“ bádání vylučuje vybudování vědecké ethiky.

Zdá se sice, že určité mravní zásady dají se vyvoditi sociologickou cestou. Tak život společenský bez přikázání „nezabiješ“ byl by nemožný. Než ani toto přikázání pouze nelze všeobecně rozumovým důkazem obhájit. Vždyť i učenci při probírání konkrétních případů činí od tohoto přikázání výjimky. Stačí vzpomenouti debaty v parlamentě rakouském, tuším r. 1907, kdy prof. Masaryk útočil na církev, že nedovoluje zabít dítě než se narodilo, aby tím při životě byla zachována matka. Jest tedy patrné, že ani toto přikázání, když je vyvodíme rozumovou cestou a použijeme na různé skutečné případy, není skálopevné jako skálopevný zákaz boží, od kterého není výjimek.

Člověk když jest postaven před rozhodnutí a měl by se opírat jen o rozumové důsledky nějakého činu, tu často dovede svým rozumem hájit i čin špatný proto, že jeho rozum jest ovládán často vášní a že nestačí při vyvozování důsledků jíti dále než k nejbližším. Ruský spisovatel Dostojevskij v románě „Vina a trest“ líčí studenta,

který následkem nuzných poměrů upadne do morálního nihilismu. Mravní zásady, jež mu v mládí byly vštěpovány, připadají mu v jeho rozumové spekulaci směšnými předsudky a slabostmi, od nichž se osvoboditi jest příkazem volného a silného ducha. Jako potvrzení své úvahy vidí Napoleona, který připravil o život statisíce lidí a přece jest slaven jako velikán . . . Praeparován těmito úvahami zabije Raskolnikov starou lichvářku, aby si opatřil peníze a též proto, aby poznal, zda dovede překročiti hráze, jež obklopují člověka. Úvahy Raskolnikovy jsou naprosté rozumové dedukce, které však v důsledcích sahají jen ku prvním zjevům, které vražda sebou nesla. Další pak život ukáže Raskolnikovovi, že mravní zásady nejsou něco konvenčního, společenského, nýbrž něco povahy vyšší.

Důvody rozumové nemohly Raskolnika odvrátiti od zamýšleného činu a tak tomu je i při jiných mravních konfliktech. Ba mnohdy rozum nabádá k přestoupení mravního příkazu formálně pevného, poněvadž ve své krátkozrakosti vidí jako jeho následek jen výhody, aniž by viděl škody z činu plynoucí. Jak často zdá se, že jest užitečno zabít někoho nepotřebného a vývoji dle rozumového náhledu se na odpor stavícího člověka, aby novým lidem a myšlénkám zjedнала se volná dráha. Tak to bývá, když se jedná o celý národ.

Z toho patrně, že rozumem nedají se obsáhnouti následky nějakého jednání a proto rozumem nedá se nějaký mravní příkaz zdůvodniti. Zavrhování násilného činu možno pochopiti úplně sebezpoznaním a nahlédnutím do hlubin duše, na rozvrat, který připuštění násilného činu v duši způsobí. A toto nahlédnutí vymyká se naprosto vědecké methodě, poněvadž se u každého děje svým osobitým způsobem.

Tak vratkým se ukázalo i přikázání „nezabiješ“, když bylo podrobeno jen rozumovému zkoumání. Což pak přikázání, jež nejsou tak markantní a pochopitelná, jako na př. příkazy o čistotě a pravdomluvnosti, čestnosti atd. Ty už pouhému rozumu se jeví namnoze nepochopitelnými, poněvadž následky jejich přestoupení nejsou jasné vůbec, nebo se objeví až v pozdějších letech, což vědeckým zkoumáním nelze vůbec zjistiti. Dobře praví Josef de Maistre: „Kdyby někdo měl morální pozorovací stanici, jako jsou meteorologické, řídilo by množství pozorovatelů své pátrající oko na dějiny rodin. Tu by se vidělo, jak statky nespravedlivě získané jsou kletbou, která neodolatelně se vyplní na rodinách a jednotlivcích.“ Kdyby byly takové morální pozorovací stanice, byla by možná vědecká ethika. To ale není dáno učencům od zeleného stolu, kteří žijí ve vědecké abstrakci. Pravdy životní mohou býti získány jen životní zkušeností a k té vedle poznatků rozumových patří jemnost citová a jiné vlastnosti rázu nevědeckého. Rozum může ovšem slučovati zkušenosti v jednotu, tvořiti závěry, ale nemůže spekulativně vytvořiti a zdůvodniti zákon platný pro všechny a za všech okolností.

Další okolností, že člověku jest nemožno dospěti k autonomní ethice platné pro všechny, jest nesvoboda lidského rozumu v otázkách mravních, již přemoci bylo jen údělem vyvolených. Přirozenost totiž diktuje duchu zákony myšlení, místo aby je přijímala. Ani životní zkušenost nestačí, když duch je nezralý a vůle slabá. Pudy ovládají ducha a způsobují, že o věcech mravních tak málo lidí dovede objektivně mysliti. To jest fakt psychologický. Už Hobbes chce odpověděti na otázku, proč ve věcech mravních je tak malý pokrok. Příčinu toho vidí v tom, že naše snaha po získání pravdy na poli nábožensko-mravním se sráží s naším pudem po sebezachování, s našimi touhami

a vášněmi. Čím hlouběji pronikáme do povahy lidských dějů, tím vážnější důsledky nám z toho vyplývají. Každá pravda získaná na poli nábožensko-mravním nese ve svých důsledcích řadu povinností, které jsou nám mnohdy nepříjemné, neboť vyžadují oběti. Proto se raději vyhýbáme poznání pravdy. Nizký pudový život zneužívá našeho myšlení a svádí je ku špatným závěrům. Stačí vzpomínouti, jak otrokářsky působí na myšlení pud pohlavní a jiné. Pascal napsal, že vůle (t. j. pudový element duše) zdržuje ducha, aby nedíval se na věc se strany, se které to není vůli pohodlné. Této odvislosti myšlení v otázkách mravních byl si zvláště vědom Schopenhauer, který živě líčí, jak velice na duševní činnost působí pudy, zájmy a affekty, takže o volném myšlení není možno ani mluvit. Myšlení dle něho jest jen reflex vědomých a nevědomých tužeb a snah. Skutečný úsudek mravní, t. j. ocenění některého skutku neziská se rozumovou činností, nýbrž pochází z oblasti, kde vládnu vášně a přání. Schopenhauer to dokazuje vtipně odvoláním se na náš úsudek o člověku, jaký by byl jednou, kdybychom o něm se dověděli, že o nás dobře mluvil anebo špatně mluvil. Jistě ty úsudky by se lišily, ač rozum by pro rozdílnost jistě neměl žádných důvodů. Samolibost působí, že slyšíme a pamatujeme si to, co je ve vztahu k našim zájmům a ostatní nevědomky potlačujeme a zkresluje. Proto věci i takto nechápeme tak jak jsou, nýbrž jen z hlediska vůle a jejích cílů. Stačí se dovolati toho, jak hledí na vtrhnutí Němců do Belgie s mravního hlediska Němec a jak člen čtyřdohody. Tato spoutanost a odvislost myšlení od pudového života znemožňuje většině filosofů dospěti svým myšlením k mravním zákonům. Ti z velikánů, kteří dovedli mravní příkazy upotřebitelné a životní dávati, prodělali dříve heroický zápas s vlastními pudy za účelem mravního osvobození. Pouze sebezápor a odřeknutí se smyslného života vede k porozumění hlubších pravd a nikoli filosofická abstrakce.

Dalším důvodem pro nemožnost vybudování ethiky individuální spekulací jest lidský egoism a zaujatost. Zabýváme se vždy více povinnostmi jiných, než vlastní zodpovědností. Ethický filosof dovede každému předepsati mravní zákon, jen sobě nikoli. Cizí zájmy nejsou nikdy tak oprávněny, jako vlastní. Vlastní vidí co sytější barvitě obrazy

a cizí jako mlhavé kresby bez perspektivy, jak praví opět Schopenhauer. Proto jest nemožno, aby životní pravdy byly nalezeny od lidí obyčejně zatažených do ruchu a boje denního, nýbrž od osvobozených. Naše egoistické stanovisko činí nemožným vžítí se do života jiných lidí a vcitění se do jejich osudů. Člověk z obavy, že by si odnesl vzrušující a nemilé dojmy, brání se pohleděti tragice životní v tvář, jak jsme viděli u esthetů českých za války, a raději si skutečnost uměle konstruuje. Vcitění a vžítí se do osudů druhého jest schopen jen ten, kdo mnoho pře-trpěl a poznal sám smutnou stránku života a ji vtělil též do svého životního názoru. A toto právě vcitění se do universalních osudů všeho lidstva ve všech jeho životních fázích vyžaduje universalní lásky, jaké obyčejný člověk schopen není. Proto tu mluvíme o lásce nebeské. Těžko rozumí bohatý chudému, zdravý nemocnému, muž ženě, rodiče svým dětem. A pravý mravní zákonodárce musí rozuměti všem, aby příkazy mravní platily pro všechny.

Krokem k tomu jest vlastní sebepoznání, bez něhož nemožno uvažovati o ethických principech. Nestačí filosofovati a z uměle konstruovaných prae-mis vyvozovati mravní důsledky. Nutno se pohřbiti do vlastního nitra, což není dáno každému. Správnému sebepoznání brání nižší mohutnosti duševní, domýšlivost, samolibost, pohodlnost, požívačnost atd. Nikde neporučňuje vůle naše rozum tak velice, jako když se snažíme poznati vlastní nitro. Kolik dobrých činů má důvodem zájmy egoistické neb ctižádost a kolik ctností jest možno jen proto, že není příležitost ke hříchu. Kdo chce pochopiti, jak temné moci nám brání, abychom sobě přiznali motivy svých řečí neb skutků, nechť se pokusí při mluvení a jednání jen jediného dne složiti účet, co vše se skrývalo za jeho slovy a skutky. Krásným příkladem toho jsou konfesse sv. Augustina. Aby se pochopila zkaženost lidská, nutno provésti boj s vlastními vášněmi. Nestačí jen znalost slabosti lidských, nutné je vlastní probíjování. Kdo se pokusí zbaviti se jediného špatného zvyku, získá pro poznání lidského života v jeho demoničnosti více, než z mnoha knih. Všechny tyto cesty, jež musí prodělati mravní zákonodárce, nemají žádného vztahu k vědecké methodě vyšetřovací a nedají se z ní datí.

A konečně v mravním řádu toho, jenž se nechce spokojiti u nělým konstruováním mravních teorií bez nároků na jejich všeobecnou závaznost, nýbrž chce též udati cesty správného lidského žití, musí býti něco vyššího. Pascal to správně chápe ve větě: Kdo nemá žádného vztahu k Bohu, komu Kristus neotevřel vyšší život, kdo vše staví na životě vezdejším, tomu jest skoro nemožno onu vezdejší skutečnost viděti takovou, jakou vskutku jest, ten nemůže chápati skutečnost a musí si ji zakrýti a okrásliti, musí si dělati illuse o sobě i jiných, aby jen bídu lidského žití neviděl tvaří v tvář. Proto v dobách mravního úpadku dělají se mnohé illuse, jak člověk mravním vývojem se z toho stavu vyprostí. Mravní filosofové, kteří bez víry, že člověk jest určen pro lepší život posmrtný, snaží se určovati lidstvu mravní dráhy, jsou dvojího druhu: Buď idealisté, kteří sice staví lidstvu vysoké ideály, ale neznají demonickou, nízkou stránku lidské duše a nedovedou proto udati cestu k osvobození od ní. Realisté naproti tomu znají i zadní stranu života, ale zůstávají v poutech těchto svých dojmů. Nejsou to zápasníci, kteří s onou temnou mocí života se odváží pustiti v boj. Idealisté jsou plni lásky k bližnímu, protože neznají malichernost a pudovost

vost života a budují jen na illusích. Kdož pak lidský život i v jeho stinných stránkách znají, nemají lásky, která jest nutna pro toho, jenž chce býti reformátorem.

Kdo si uvědomí celou obtíž poznání mravního, překážky, jež mu kladou vrozené vlastnosti lidské a konečně nutnost spojití lásku k lidem s plnou znalostí temných stránek lidské povahy, ten pochopí, že reformátorem mravním nemohl býti člověk, ač mnozí šlechtití dospěli aspoň v jednotlivostech velmi daleko, že jím mohl býti pouze Bůh—člověk, Kristus, v němž jest spojena nejhlubší znalost lidské duše i princip vyššího určení člověka.

Otázky mravní zůstanou vědeckým metodám naprosto nepřístupny a proto nelze vybudovati vědeckou etiku. Chybí tu vše, co jest nutno k vědeckému systému. Není materiálu, t. j. zkušeností o mravním životě lidí, všech časů i národů, není objektivního pozorování, neboť nízká stránka bytosti lidské znemožňuje objektivní oceňování mravních činů, není jednotící idee, dle níž by se výsledky měly seskupiti. Proto myšlenka, že se podaří někdy vybudovati etiku autonomní činností ducha lidského, jest jen illusí.

DR. FR. X. NOVÁK:

P R Á C E

(Dvojí tvář práce.)

Práce je tak stará, jak starý je člověk. Narodila se s prvním člověkem. Bydlila s ním v ráji. (Rozkaz Hospodinův »vzdělávati ráj« — gen. 2, 15. — byl i rozkazem práce.) Náležela k výbavě, kterou prvnímu člověku na cestu života dal Tvůrce; kterou mu ustanovil jako podmínku, ne tak ani, aby žil, ale aby žil jako člověk.

Tehda, s počátku, nebylo rozporu mezi prací a mezi člověkem; patřili k sobě jako žití a dýchatí, jako býti člověkem a míti duši. Tehda práce nebyla problémem života lidského. Tehda stála práce (vedle lásky) člověku nejbližší, byla s ním spojena nejúže, jako radost, jako štěstí, jako vzrůst

Teprve když hříchem nastala roztržka mezi Tvůrcem a tvorem, nastala i bolestná rozluka mezi člověkem a prací. Že

ten nejstarší, nejužší i nejpotřebnější přítel lidský octl se s ním v rozporu, byla jedna z nejtěžších, nejbolestnějších ale i nejvlivnějších stránek hříchu dědičného. Však též Bůh přiřknutý muži trest jedním slovem vyjádřil, poukázav na porušený poměr mezi ním a mezi prací: **In sudore vultus tui vesceris pane, v potu tváře své jísti budeš chléb** (gen. 3, 19).

Od té doby, od prvního hříchu v ráji, má práce pro člověka dvojí tvář. Jedna je sladká jako ráj, druhá trpká jako hřích. Jedna láká jako odměna, druhá odpuzuje jako trest. Jedna povznáší, druhá ponižuje. Jedna oblažuje, druhá vysiluje . . .

Jest to táž práce, která nám vtiskuje do čela královský diadém plného lidství,

a která nejedněm bratřím přináší los nízký skoro jako otroctví.

Táž práce, která vytvořila nejvyšší kulturní ráje (kultura je práce), a která zase nejvíce pomáhala ty ráje ničit.

Jen vzpomeňte skvělé kultury antické a jejího nejhlubšího úpadku, otroctví —!

Jen se zamyslete nad dobou naší vlasti, s její až vášnivě akcentovanou, až modloslužebně¹⁾ uctívanou prací! A — s jejími milliony proletářů skoro již bez vlasti, bez rodin, bez víry v Boha a v lidstvo, jak se s nimi setkáváme ve všech národech kulturních! Není-li tatáž práce naší pýchou, naším pokrokem, naším bohatstvím, a zase naší nemocí, naší největší starostí, naším zlým démonem zároveň?

Pravda o dvojí tváři práce je brána, kterou se vchází do říše pravého poznání a ocenění toho tak důležitého činitele v životě jednotlivců i samého lidstva. Zdá mi se, že příliš lehce se toho zapomíná.

Pro svou dvojí tvář zůstane práce na věky záhadou dětem, dětským národům, povrchním lidem a — povrchním kulturám. Kultura bez Boha jest nutně kultura povrchní.

Pro svou dvojí tvář, pro rozpor, který v ní tkví, může práce státi se dvojsečným mečem, jednotlivcům ale i celým národům a celým dobám. Maně mi tu staví se před duši středověk, doba víry jak v jednotlivcích tak i v národech křesťanských. Možná že temný byl ten středověk, že nedosáhl ani raffinované kultury řecko-římské, ani telegrafové a telefonové kultury naší. Ale v jednom obě ty kultury daleko předstihl (právě proto, že byl věřícím) v tom, jak zařídil si život rodinný a jak luštil otázku práce. Je-li starý věk otcem práce otrocké, je-li věk nový otcem (spřízněného v tom otroctví) moderního proletářství, je středověk zlatou dobou stavů středních — a na středních stavech budovalo za všech dob lidstvo, s nimi bylo vždy patrné požehnání Boží. — —

Třeba neprocházel se středověký člověk pod nádhernými arkadami řeckého umění, třeba nejezdil po železnici a neznal nádherných vymožeností zeppelinových

a ponorkových, v oněch dvou stěžejných otázkách lidských stál výše, v lepším uspořádání života rodinného a ve spravedlivějším oceňování práce.

*

Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj! Jest úradkem Boha milosrdného, aby po pádu v ráji práce měla onu dvojí tvář, o níž nám je řeč. Jako jiné požehnané velmoci života lidského, jako povinnost, jako cnost, jako láska sama jest i práce vydáváním a přijímáním, umíráním a růstem, obětí a odměnou, utrpením a štěstím. Zároveň je tím obojím, a není práce, která by opravdu toho jména zasluhovala a byla buď jedním nebo druhým. Jako při minci nerozlučně k sobě náleží líc a rub, tak při práci námaha a její sladká odměna, oběť a její ovoce.

Proto hynou přecasto na školách jinoši obzvláště nadaní. Při velkých svých vlohách nebylo jim nikdy potřebí namáhati se studii »pro profesora«. A aby se namáhali pro sebe, pro vlastní prohloubení a rozšíření svých vědomostí, k tomu byli příliš lehkomyšní, příliš nezkušení a povrchní. Tak žili v letech nejdůležitějšího rozvoje vlastně bez práce. Přes všechny vědomosti, kterých tak lehce dosáhli, zůstali vnitřně bez rozvoje a vzrůstu, chudí, slabí, vítaná a neuniknutelná kořist první nízké vášně, která se ohlásila u brán mladého srdce jejich.

Proto není možná, aby dospěli plného uspokojení životního, plné vnitřní neodvislosti, opravdové vnitřní čestnosti (kořeny cti jsou v práci!) mužové, jimž práce nestala se životním, vědomě objatým údělem, ale kteří si vždycky s ní jen hráli, kteří ji hledali a pěstili jen potud, pokud jim byla zábavou a pouhou příjemností. O, jak jest takový život povrchním, jak prázdným a planým, jak nehodným člověka, muže!

A naopak: Proto tak zhoubně působí na mravní pokrok moderní práce tovární, onen poslední schlubný květ moderní vědy bez Boha. Snižuje dělníka, z něhož činí stroj stroje a okrádá jej téměř o každé vyšší lidské uspokojení. Vyssává v něm, čím žije a silnou trvá duše, v náhradu pak mu dává, co sotva živí tělo — —

¹⁾ »V práci a vědění (vědění je též práce) je naše spasení.« zní obecně známé a bezmyšlenkovitě opakované heslo naše národní.

Jsou druhy práce, které přebývají v nejtěšším susedství radosti a zábavy, majíce na čele znamení svobodnictví, duševního šlechtictví, moci a vlády nad jinými, vážnosti a cti od jiných. Sem náleží každá práce t. zv. intelligentní, »ideální«, ať ve vědách neb v umění. A jsou zase práce, jež mají takofka na čele vepsaný úděl nízkosti, všelike odvislosti, chudoby a snad i bídy. Pomněte jen na velkoměstské zametače ulic, na cídiče kanálů...

Není vždy v naší moci ani ne naší osobní zásluhou, konáme-li práci vznešenou neb nízkou, bohatou na vnější vymoženosti neb chudou. Ale to nerozhoduje ani o nás ani o našem životním díle. Na čem především záleží, jest, aby práce, kterou konáme, byla **dobrá** práce, ve smyslu toho slova nejušlechtilejším. Aby naší práci při vnější snadnosti nechybělo hloubky (a hloubka je námaha) a zase, aby duch, v němž pracujeme, nahradil, čeho se nedostává konání našemu na vnější skvělosti, neodvislosti a bohatství.

Praví staré přísloví: paupertas meretrix, přílišná chudoba vši mravní nízkosti kořen. Ale praví i druhé dávné rčení: sacra auri fames, kletými cestami zavádí bohatství přes míru narostlé. Jaký v tom konečně rozdíl, zhyne-li někdo **podvýživou** a jiný **nadvýživou**? Smrt je tu i tam stejně trpká: jenže umřítí z nadbytku, tudíž vlastně nestřídmostí, sotva se dá mysliti bez mravní viny a je **hanebnější**, zločinnější než umřítí pouze z nedostatku a nezaviněné bídy.

Tak může přesprilíšná lehkost a liberálnost práce vésti k duševnímu ochuzení člověka, stejně jako její přílišná nuznost a vnější ošklivost i tvrdost. Člen učeného stavu a sám ideální pracovník v něm (jeho odborné spisy jsou v rukou všech kolegů), nebožtík N. mi kdysi svěřil, že v tom eminentně ideálním povolání mezi sto muži sotva dva se nalézají, kteří pracují z pohnutek vyšších. Ostatní prý jsou skoro všickni duchovní »nádenníci«, kteří vůbec nepracují anebo pracují na venek, za nějakým prospěchem osobním. A to je u nás, kde ohromné lány ideálních statků národních čekají ještě svého vzdělavatele! Připomínám, že tu neběželo o povolání kněžské.

Dodávám ještě, že zůstane-li opravdový nádenník pouze nádenníkem, nic v tom není ani divného ani snad nečestného. Nečestná jest jen banauserie (od řeckého *βαναυσος*) duchovní nádennictví povolán vyšších, liberálních a přirozeně ušlechtilejších. Nečestná a zřídka kdy beze zrady na duších svěřených, na národu a lidství.

*

Medicitatem et divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria, i žebroty i bohatství chraň mne, o Pane. jen tolik mi poskytni, co k životu postačí,
modlí se moudrý Šalomoun

(Proverb. 30, 8).

Ta modlitba platí též o práci, třebas ve smyslu jiném. Abychom nebyli v životě bez práce namáhavé a možná i trpké, a aby ta práce namáhavá a trpká nebyla zase beze sladké odměny i obohacení našeho nitra! Vrátime se k tomu níže, až bude řeč o stavu a práci stavovské.

Různé jsou **vnější** poměry majetkové a rozeznáváme dle nich stavy kapitalistické, střední nebo též jen chudinské. Není pochybnosti, že i vnější stav může mít a mívá **hluboký účinek na duševní rozvoj** člověka.

Ale jsou též lidé, kteří **vnitřním** sklonem svým v každém stavu přespřilíš rozdávají nebo zas přespřilíš skrbí, místo aby snažili se zachovati rozumnou rovnováhu v přijímání a dávání.

Tak jest i s prací. Může vnější její bohatost neb chudost býti léčbou duší. A opět může **vnitřní náchylnost** učiniti z práce osidlo, pramen duševní jednostrannosti, ne-li bídy. Z každé práce, chudičké neb bohaté, ideální neb materiální. To tehda, když práce stává se **dělnou**. Když pracuje člověk a jen vydává, nebo vydává (duševně neb tělesně) více než přijímá. A i tehda (směrem opačným), když práce jest »dělnou zahálkou«, kde člověk chvátá z jednoho zaměstnání do druhého, je celý den »jako v kole«, a přece — celý den zabíjí nicotnostmi a hříčkami.

By all means use sometimes to be alone,¹⁾ pro všechno na světě měj chvíle, kde můžeš být sám, kde nad sebou se můžeš zamyslet, napomíná anglický básník. A to napomenutí platí všem, kteří »dřou« a »dřou«, a myslí, že v tom jediné je vrchol lidství.

Kdo nepracuje, ať nejí (II. Thess. 3, 10), mělo by platit druhým, kteří často k tím tučnějším zasedají hostinám, čím méně si jich zasloužili.

*

Nadhodili jsme několika kusými myšlenkami, že práce má dvojí tvář. Nuže, pokusme se alespoň poněkud vysvětlit, který je té dvojí tváře původ!

Práce je vyjití ze sebe sama. Opuštění sebe sama. Kdysi přikázal Bůh Abrahamovi: »Vyjdi ze země své a z příbuzenství svého i z domu otce svého, a pojď do země, kterouž ukáži tobě!« (Gen. 12, 1.) Učinil tak Abraham a bylo mu připočteno za velikou zásluhu. Něco z toho opakuje se při každé práci. Každá opravdová práce zná své důrazné a účinné »opust«.

Opust příjemnou ale hříšnou zahálčivost! Opust zábavnou avšak možná i svůdnou společnost! Opust lenošivé, zdravého jinocha a muže nedůstojné stavění vzdušných zámků! Opust sebe sama, vykroč z dusných, třebaš příjemných příbytků subjektivního živení na ostrý, ale zdravý vzduch snah objektivních, cílů vyšších a lidštějších! Opust sebe sama i v nejednom oprávněném a dobrém svém snažení, aby nastoupiti mohlo snažení ještě lepší a ještě oprávněnější! V tom »opust« tkví nesporně oběť práce a může v něm tkvít její — spása.

*

Jsou chvíle, kdy **negativy** jakéhosi mlhavého smutku, pochybování, hněvu, jakési únavy a pokleslosti jako příboj dorážejí na duši, ohrožující v nás, co máme nejušlechtilejšího, pustošící, co nám nejdražšího. I nejsilnější ocel propadá rzi zkáze, i nejlepší dary ducha hynou těmito neurčitými mátohami. Spása z nich je v práci, ve vážném, namahavém přičinění. **Ne truchlit, ale pracovat.** aby bylo v každých okolnostech životních naším heslem!

¹⁾ George Herbert († 1633). The Church Porch.

Jsou doby, kdy těžký, nebezpečný požár zachvátil vznětlivý příbytek našeho srdce. To prudké vášně vybuchly náhle nám v duši a všechny hradby dobrých úmyslů, víry, ano i samé modlitby jako by nás byly zradily. »Hoří!« »Spas se, kdo můžeš!« — — Proti opilé vášni **nuť** se do střízlivé práce! Na oheň nízkých chťičů naházej těžkou zemi vysilující námahy! **Není vašeň hříchem.** Jest jako bujný oř, rychle tě zaneše do pekla neb i do nebe, podle toho, je-li bezuzdná nebo ovládaná. Tedy ovládni ji! **A ovládnutí její nazývá se práce.** »... ut diabolus te nunquam inoccupatum inveniat, aby tě ďábel nikdy nestihl bez vážného zaměstnání«, varuje sv. Jarolím. Jest veliká moudrost a polovice života, neotravovati sebe. Vyhnutí se různým nástrahám mravní náklady. Žítí na silném, čistém, zdravém ovzduší! Ta moudrost je nerozlučnou sestrou práce svědomité a věrné, třebaš strastné a těžké.

*

Jsouc mravním vyjitím ze sebe, jest práce duševním pohybem. Jaké daleké, jaké požehnané obzory otevírá nám tato myšlenka!

Nevyjití nikdy ze svého příbytku, je již buď nemoc nebo vede jistě k nemoci. Ztuchnění, zchoulostivění, chudokrevnost, nervosa a celá legie jiných neduhů s tím úzce souvisí. To už není žítí, ale sotva živoření. V organismu tak zbahněném bude mít každý nakažlivý bacil svého nejlepšího spojence. Tu i malicherné nastouzení, všelijaká ničemná »rýma« může přivoditi katastrofy, které ohrožují život. Kdo tak žije, nenáleží k bujaré mládeži, i kdyby jim dvacet let bylo. Proto náleží pohyb mezi nejprvnější a nejpotřebnější podmínky silného a zdravého a bezpečného rozvoje lidského, nehledě ani k jiným výhodám (vzdělávacím na př.), které úzce s ním souvisí.

Čím pohyb jest tělu, duši jest práce. Již jako pojem negativní jest duši nenahraditelná. Chrání ji od schoulostivělosti a přecitlivělosti, od zakrnění a slabošství. Jest lékem proti směšnému sebe přeceňování. Jest matkou duševní síly. Učitelkou duševní otužilosti. Jest jako sůl proti mravní hnilobě. Jest kořenem silné, mužné

mysli. Pramenem čestného, klidného sebevědomí. Nedává duši předčasně sestárnouti, ale udržuje ji věčně mladou, věčně junáckou, věčně na bojích a podnicích za velkými cíli a poklady lidstva. Kdybychom u práce jen tuto její jedinou stránku znali, stačilo by, aby nám životně zůstala drahou a ničím nenahraditelnou. Tím již práce jest **nepřímo matkou cností** (láska je jí matkou přímou), jako jest dle učení sv. Ducha **zahálka matkou všech neřestí**.

*

Jako studující jinoch četl jsem kdysi v Kodymově Zdravovědě radu, nespokojiti se obyčejnými procházkami, ale dopřáti si občas pohybu důkladnějšího, třebaš i na míle dalekého. Nezapomněl jsem nikdy té rady, ještě na prahu stáří se jí držím, pokud mohu, a vděčím jí nejednu krásnou i užitečnou zkušenost životní.

Jsou práce, které podobají se procházce v rovině, zdravé, příjemné, v mírných mezích se drží. Ale mohou nadejiti doby, kdy práce náhle nabíhá a roste nám přes hlavu. Jako horská cesta zatáčí se prudce výš a výše nad šklebící se propastí, k samým nebetyčným vrchům. Máš někdy svoje Alpy svědomitá práce. Nelekej se jich, nevyhýbej se jim! Nejkrásnější poesii rozsel Bůh po těchto Alpách práce a nejúchvatnějších pohledů do života. Pro stáří pak vzpomínky, hřející až do duše.

*

A zase maně se zastavuji. Tedy pohybem, útekem ze sebe, něčím vlastně **negativním** je práce.

Není tudíž pravda, jak jednou již jsem řekl, že práce vždycky a za každých okolností je blahodárnou, oživující, »svatou«. Jako každé vydávání sebe má práce své hranice, kterých nesmí nedbat, kdo nechce duševně i ztroskotati. Doba, v níž žijeme, nejlepším jest toho důkazem. Zdesateronásobnila práci, zestonásobnila výsledky práce. Na venek. Dvnitř schudla, možná smrtelně se rozstonala.

Které jsou tedy ony hranice, až po které smí jiti práce blahodárná? Staví je, jako při každé oběti, **láska**, vyšší myšlenka, vyšší pohlédání na život. Konkretně se jmenují láska k Bohu a její oddychování, modlitba. Jindy přibírají podobu lásky k duším, lásky ku svým ať v národě, ať v

užší rodině — o, jak jsme u nás té lásky vyšší potřebni a jak je ji u nás, právě u nás, málo, tak málo — — Láskou rozeznává se pracovník. Láska jest oním kazijedem v práci, a čím těžší nám ukládá práce oběti, čím hojnější aby byla láska —

A tu zase maně mi připadá smrtelný hřích moderní naší doby. Pro miliony svých dělníků až do křivostí rozmnožila ubohou a bolest prací. A týmž milionům vyrvala, čím roste a žije se láska: Boha, modlitbu, možnost jiti čistým mládím, možnost založiti šťastný život rodinný. »Mzda«, hrst materiálních vymožeností, kterou zaměstnatel za práci hází dělníkovi, nestačí, kde valem ubíhá červená vroucí krev srdce. — —

*

Pohyb jest práce. Ba více než pohyb — práce jest **zápas**. Jest měření se s něčím, co leží mimo nás, čeho chceme se zmocniti. Nepěkný je boj. Popatřte na zápasníka! Jak je zpocen, zmučen, zaprášen, vysílen! Snad i poklesl a ranami byl poset, krvácí, ale opanoval pole — —

Tak jest i u práce. Kolik pokoření, kolik malomyslných chvil, kolik vysílení pojí se k tomu požehnanému jménu! Někdy jako obr Goliáš se proti nám staví a do země nás zašlapati hrozí. Ale není hrdinů bez boje. A co by bylo z mládí, které by zbaběle zalézalo před každou námahou, před každým zápasem? Co velikého, silného, vítězného je v nás, nějak se pojí k požehnání práce.

*

Nepěkný, těžký je boj. Ale krásná a drahá je kořist boje vítězného. Chceš bohatým se státi v životě? Ne statky po otci zděděnými, ne úspěchy vnějšími, jež snad závidí svět a jež uvnitř drásají duši, ale pravými statky vnitřními? Pracuj! Jen tolik ze života uchvátíš, kolik budeš pracovat. A míra práce tvé je měrou toho, co se ti podaří ze zlatých snů vyhlédajícího tvého mládí.

Pracuj a snaž se! Tážeš se, jistá-li odměna, kterou ti připraví svět? To je přece vedlejší. Cenným, krásným, požehnaným bude tvůj život, budeš-li si moci na jeho konci říci, ne že jsi mnoho na světě vyžískal, ale že jsi se mnoho a vroucně a vznešeně **snažil**.

**

Vzpomínám, jak jsem v dětských letech chodíval na návštevu k »stařence«, ku »křesničke«, k »tětuške«. ¹⁾ Co to bylo radostí, co těšení a očekávání! Vlastně požitky z toho, co babička, kmotřenka, tetička skutečně pak dítěti uštedřila, nebyly ani tak veliké. Ale to předchází těšení a radování se, to bylo nejčistší a největší.

Tak jest s prací. Jest vyjítí ze sebe za **novým, vyšším a krásnějším cílem**. Jest jako most, který pojí duši s oním zaslíbeným výsledkem práce. **Kdo království se chce opravdu domoci, jest již trochu krá-**

lem. domáhaje se ho. Má v sobě již něco královské mysli, síly, snad i výsosti a čistoty, jen když se po nich opravdově žene.

Tak má býti práce tvá! Nejsi již dítětem, abys vycházel za pouhou radostí, k všelijaké »křesničke« a »tětuške«. Ale voť si vyšší cíle a stýkej se s nimi na mostě sroubeném prací, oplodňuj jimi svoji fantasií, oživuj svou lásku, nalézej v nich své štěstí! Opakuji: **nejkrásnější, co život může dáti, je pro muže snažití se a pracovati.**

(Příště dále.)

ČOMU SA UČÍ SLOVÁK V MAĎARSKEJ ŠKOLE.

Štátová myšlienka maďarská uznáva len jediný národ v Uhrách: národ maďarský. Členom tohoto jediného a jednotného maďarského národa je každý uhorský občan, keď aj nevie po maďarsky. Slovenský, Rumunský, Srbský atď. národ v Uhrách neexistuje, iba slovensky, rumunsky, srbsky atď. mluviaci Maďari jesú!

Svätou povinnosťou každého uhorského občana, jakožto člena slávneho maďarského národa jest, aby si čím skôr a čím dokonalejšie osvojil jazyk tohoto »svojho« národa. Štát sa postará — ach, štát je veľmi starostlivým otcom svojich dietok! — on sa postará, aby každý občan čím dokonalejšie mohol zodpovedať tejto svojej svätej povinnosti. Stavá školy, podporuje kultúrne podniky, dáva premie atď. A nemyslite si, drahí bratia, že len na maďarských krajoch zeme uhorskej, — oj nie ba opačne, v svojej nežistnosti práve tých občanov privinuje nekonečnou láskou k svojmu srdcu, ktorí sú krivou náhodou tak nešťastne trestaní, že im osud nedoprial znať jazyk »svojho« veľkého, hrdinského národa!

Veru pravdu mlúvil ministerpredseda uhorský, pán Wekerle, keď slávnostne oznámil urbi et orbi, že tol'kej slobody, tol'kej volnosti nemajú nikde na svete, akú požívajú »národnosti«, to jest cudzojazyční (!) členovia národa maďarského.

Ako by aj nie! Veď otvorené sú pred nimi všetky maďarské školy, od detskej útulni až po universitu; majú príleži-

tosť osvojiť si »národný« jazyk, tak že stanú sa schopnými zastať hocijaký úrad, — a úrady sú pred nimi všetky otvorené!

A čo žada za to všetko štát? Len vernosť! Vernosť k »svojmu« hrdinskému, mučedníckemu národu. Však to nenie mnoho? Za to, že ich, cudzích tulákov, prijal do svojej krásnej, bohatej domoviny, že ich chránil (!) pred Turkom-Tatárom, že im plnou hrstou rozdáva poklady svojej ťažko nadobudnutej vysokej kultúry, — za to všetko nič inšicho nežiada, — len vernosť!

A čo myslíte, drahí bratia, čo je odmena za tol'kú nežistnosť a rytierstvo? O tempora, o mores: čierny nevďak!

Niektorí ľudia »kadeakí zaplacení agitátori a najatí buriči« z osobných pohnútek drážia dobrý, nevedomý ľud a snažia sa ho zaviesť.

Rečnila mu o svobode, o národnosti, o materinskom jazyku o súvislosti medzi povinnosťou a právom a podobné nesmysly.

Proti týmto buričom musí štát v záujme úbohého, zavedeného ľudu bezohľadne a ostro zakročiť, pretože ich protištátne, vlastizradné jednanie je zrejmé.

Úbohý, zavedený ľud však treba poučiť a postaviť otázku v pravé svetlo. A to je povinnosťou školy. Hazaffyckým (patent-vlasteneckým) duchom naplnení profesori sú si vedomí svojích povinností v tomto ohľade i plnia ich ochotne, ako sa s tým potom chvália v ročných zprávach školských.

»Snažili sme sa — hovorí ku príkladu Zpráva skalického gymnázia z roku 1915

¹⁾ Moravismy; značí tolik, jako k babičce, ku kmotřičce, k tetičce.

až 1916 — hlavne tu, na národnostnom vidieku, obznámiť žiactvo s najpriťažlivejšími, vábivými príkladmi milovania Maďarov, maďarskej vlasti, aby sme rodiacemu sa teprv vlastenectvu čím viac pokrmu dali k vzrasteniu. S celým ohňom a hĺbkou hrdej povedomosti nášeho Maďarstva (!) sme opatrovali útlý výhonok, porovnávajúc poučenie minulosti a prítomnosti. Nakol'ko nám bolo možné vyzdvihli sme i tu ohľady na svetovú vojnu.» (Str. 6—7.)

A ďalej: »So zvláštnou zaujímavosťou sme sa zaoberali so vznikom panslavizmu, zkúmali sme jeho podstatu, mocenské snahy carov, vstúpenie národnostnej myšlienky do služby politiky a dokázali sme jej nepravosť a bezprávnosť, jej čisto sebecky (!), vládochtivý záujem.

Boli sme presvedčení, že konáme vážnu službu tu, na národnostnej pôde, so zvrúbnym preskúmaním a osvietením národnostnej otázky. Poukázali sme časom i na nápadné, nesvedomitými susedmi podporované, na zavedenie našich dobrých, čestných slovenských bratov (sic!) namierené snahy.

Poučili sme žiakov o podkopnej práci cudzích mocenských záujmov, o škodlivej činnosti sebeckých agitátorov a buričov, o Buchananovskom zástoji Scotusa Viatora a jeho uhorských spolupracovníkov. Upotrebili sme gavalierskou, maďarskou loyálnosťou (!) voči národnostiam napísané dielo Jána Karácsonyiho: »Historické právo Maďarov k našej vlasti« ktorého diela zvlášť o Slovákoch znajúci odsek sme dôkladne preštudovali, aby naši žiaci prípadné protimaďarské snahy v svetle historickej pravdy videli...« atď. Načo by som pokračoval? Sapienti sat.

Ešte len niekoľko slov o »gavalierskej« práci Jána Karácsonyiho. Karácsonyi je popredný historik maďarský, ktorý pátra

zvlášť po horvatsko-maďarských stykoch, pravda, ako pravý Maďar, s predpojatým, nadutým šovinizmom: to je jeho rytierstvo a gavalierstvo.

Spomenutá jeho kniha nedávno vyšla (Veľký Varadín, 1916. 8° 160 str.) a »s historickými« dôvodmi bojuje proti snahám nemaďarských národov (pardon, národností!) Uhorska, a usiluje sa dokázať oprávnenosť panmaďarských tendencií.

Výsledky jeho historických dôvodov sú zkrátka nasledovné: Maďari podmanili Uhorsko, keď ono bolo ešte skoro úplne neobývané: nepočetných tu najdených panonských Slovanov časkoro pohltli; roku 1083. podmanili Slavonsko, neskôr právom dedičstva po matke (nie smluvou, ako Horvati tvrdia!) dostali Horvatsko a Bosnu. V tom čase bolo Uhersko úplne a výlučne Maďarské (!); cudzojazyčné (sic!) národnosti len behom času prišli a prosili o pohostinnosť, a Maďari ich gavaliersky prijali, pohostili (!).

Čo sa menovite Slovákov týka, nuž nemyslite si, že snáď Slováci sú potomkovia Slovanov veľkomoravských! Toho pán Karácsonyi nedopustí. Veľkomoravských Slovanov Maďari úplne pohltli, neostalo po nich ani stopy. Terajší Slováci sa dosťahovali až neskôr, počnúc od XII. stolia, a posilnili sa teprv v dobe husitskej!

Že ako sa pomaďarčili behom niekoľko desaťročí hrdí a sebavedomí Slovani veľkomoravskej ríše a ako nemohli pohltnúť Maďari cez celé tisícročie dosťahovaných sa pomaly nepovedomých, bezdejinných »hostov« — na to pán Karácsonyi nevie odpovedať, ale to ho ani netrápi, veď i beztak je on najslávnejším maďarským historikom, ktrého dielo »jak horiaca pochodeň svieti od Karpát po Adriu proti čiernym lžám nepriatelov Maďarstva! Neodolateľná sila pravdy vane k nám z každého lista« — dl'a maďarského kritika!

Ypsilon.

J. K.

O DEMOKRATISMU A DEMAGOGII.

Z hesel, jež překotný vír válečných dějů, kaleidoskopicky se měnících nálad a programů vynesl na povrch denní diskuse, patří heslo demokratismu k nejoblíbenějším. Jeho lesklý povrch oslňuje, jeho elementární síla strhuje. Stalo se programem

národů i předmětem projevů vedoucích státníků. Stalo se láskou davu i ulice; náleží k nejpoblíbenějším.

Jen že není také hesla, s nímž by si veřejnost zahrávala lehkomyšlněji a povrchněji. Stačí, zastaví-li se někdo kritičtěji

nad touto vše zaplavující vlnou, aby na jeho čelo vpáleno bylo znamení reakcionáře a nepřitele lidových svobod a jméno jeho zaneseno do hustě popsané proskripční listiny českých Sullů. Nežili bychom v Čechách, v zemi snadno se vzněcujícího nadšení a až příliš rychle dohořívajícího jeho žáru, kdyby tento proces neprocházel s matematickou přesností všemi oněmi fázemi, jimiž se musí probít každá nová myšlenka a její kritické hodnocení, nežli očistěna a zbavena všech zrudných příměsků zaujme své pevné místo v řadě oněch principů, na nichž spočívá všechna politická snaha a práce.

Než nenechme se klamat svůdným pozlátkem povrchu a suďme ideu dle toho, s jakým zdarem a s kterými poruchami proplula onou zkušební úžinou, jejíž jeden břeh tvoří Scylla klidné úvahy a na jejímž břehu druhém trčí Charybda nezaujatého soudu!

*

Idea demokratismu žila a živořila v Evropě již před válkou; ryk válečných patriotů, toužících dostat kde který národ světa, kde jakou úrodnou a bohatou zem pod panství národa vlastního, dal jí sice na čas umlknout, ale prudký van, který prolétl Evropou po ruské revoluci, zadul do jejích plamének tak mocně, že kapitulovala i tak železná bašta, jakou bylo Prusko se svým zastaralým a křiklavě nespravedlivým volebním řádem.

Tedy svatá Rus, tato neklidná a sopečná půda, země velké negramotnosti a bezmezného kdysi absolutismu, země vnitřních převratů a krvavých atentátů to byla, jež tak vysoko pozvedla a dosud třímá rudý prapor demokracie, ale také Rusko nekonečných vnitřních sporů a otřesů, věrných to průvodců nového hesla a nové praxe, bolševické Rusko, znásilňující doma a kapitulující v Brestu.

Nemůže býti klasičtějšího dokladu o tom, do jakých nebezpečných extrémů může zabřednout heslo o sobě rvzí ražby, jež se dostalo do úst neukázněných davů, krátkozrakých politiků a demagogických pathetiků; ruská republika jest dnes školským příkladem anarchie, v níž nezbytně musí vyústit svoboda, zvrhající se v bezúzdnost, sobectví a duševní omezenost jednotlivých tříd a nekázeň hraničící s hazardní hrou o osudech vlasti. Lid, úpějící

dříve pod knutou, jest spít poměrně lehce dosaženou svobodou a nějak málo dbá pokynů dělnických a vojenských rad, jež si osobují právo representace širokých lidových mas, vojáci se na frontě sbratřují, pluky, dostavší rozkaz k útoku, se radí, mají-li poslechnout... na jedné straně německá armáda, k smrti poslušná a do posledního dechu se bijící, na straně druhé hesla, schůze, debaty: rasa germánská, vyškolená, zorganizovaná, jednotná a slovanská měkká, důvěřivá, poddajná, nesamostatná — ke kterým jiným koncům mohlo dospět Rusko, nežli k těm, jež tvoří jeho poslední fási? Země ohromných utajených sil, nevyužitých pokladů a milionových národů nachází se dnes v dokonalém rozkladu...

Pozdravujeme demokratism, pokud přináší vrstvám až dosud vyděděným a poníženým možnost účasti na státním životě, jež přece také ony udržují svou krví a svou prací při síle a růstu.

Vítáme demokratism, pokud smetá nespravedlivé, zpuchřelé, přežilé, uměle při životě udržované řády a buduje veřejný život na širokých, zdravých základech, opírajících se o souhlas všech národních vrstev.

Přijímáme za svůj demokratism, jenž vnáší do života občanskou jednoduchost, přímočarou prostotu a odstraňuje pitvornou strojenost a nesociální kastovníctví, jež se tak nebezpečně vstřebaly do našeho národního života.

Anachronismem a přežitkem starých poddanských názorů jsou modernímu člověku doby, kdy hořejších deset tisíc nekontrolovaně vládlo, lehkomyšlně si zahrávajíc se životem i smrtí milionů poddaných a opírajíc svou moc o pušky a bodáky. Doby byzantinského lichocení, umělých slávozářů, papírových poddanských plesných jásotů, Potěmkinových vesnic... Doby přetvářky a dobře honované fašše.

Otevřme okna a bohaté proudy čerstvého vzduchu pusťme do stuchlých, uzkých místností! Odhoďme masky a buďme demokraty v plném a čistém dosahu tohoto hesla!

Inteligenci v první řadě platí toto volání; ta jest k tomu povolána, aby se o bohaté zásoby svého vědění dělila s nevě-

doucímí a stala se lidu vůdcem a ukazatelem lepších cest. — Aby zušlechťovala, bořila stěny předsudků a dodala sociálnímu celku národa pravého posvěcení; aby byla věrně na svém místě, zjemňovala hrubá srdce a přímila nalomené třtiny vratkých charakterů. Ať se nestane defraudantem veliké v ní kladené důvěry; důvěry, jež jednou zklamána, těžce se vykupuje znova.

*

Ošklivým rubem demokratismu jest demagogie. Její blínové květy vyrůstají z teplých močálových vod neuskutečnitelných slibů, lživých svodů a blýskavých frásí. Na onom krajním nebezpečném pomozí, na něž až dosáhnout mohou zdravé větve demokratické idee a za nímž už až dosud přímočaré linie hesla začínají se lomit v křivém zrcadle, rozrůstají se její bujné úponky. Demagogie jest hlíza, horečka předrážděné ulice. Má své oddané služebníky; sedí v redakcích, bijí se v prsa na řečnických tribunách, třímají fangle, protestují, demonstrují, umějí však zavčas zmizet se scény, přenechávající gloriolu žalářování ochotně jiným.

Demagogové jsou děti dneška, fanatkové klamně naděje. Kdž linie národního vznětu vyrůstá do nádherných výšek, přivádějí ji svým skřekem ad absurdum. Ne, není to jen choroba dnů našich; už athénský jirchář Kleon měl svůj počestný cech nesvědomitých mluvku a nezodpovědných křiklounů. Celé legie demagogů máme i v Čechách. Jsou žurnály, jež z demagogie

tyjí, politické strany, jež bez ní neměly by života. Co kladného a trvale prospěšného přinesl nám t. zv. národní socialism a radikalismus? Kácel modly a budoval své; horoval o svobodě a jiné ostouzel a pronásledoval; nenáviděl církevnictví a založil si politickou církev vlastní. Jiným vytýkal zbabělost a sám byl třtinou, jež přes noc vyrostla z bahna nepoctivosti a nezodpovědnosti.

V naší národní povaze leží prvek, tvořící pro demagogii úrodnou prst; jsme vášniví, lehkověrní a vrtkaví; jako sláma vyšlehnuvší v oslnivé plameny a dohasínající kvapem v hromádce šedého popele. Je to rys povahy slovanské, ostře se odrážející od germánské metodičnosti a anglosaské houževnatosti. Sledujme historii svých politických a národnostních zápasů a důvody mnohého nezdaru ukážou se nám správně v tomto zabarvení!

Demokratismus je síla a čin, demagogie je gesto a změkčilost. Běda národu, jdoucímu slepě za svým Kleonem!

Má-li národní těleso zůstat zdravým, nutno vyhlásit bezohledný boj zrádným virům demagogie. Proti frásí nutno postavit čin, proti svůdrnému, lichému heslu pravdu, třeba se nelíbila. Český národ mnohokrát už pykal za chyby jiných; má i dnes, kdž se chystá jako rovnocenný člen vstoupit v pestré rodinu evropských národů, být voděn po oněch křivých cestách a dožít se opět krvavého zklamání svých horoucích snů?

JUC. KNÍŽE ANT.:

A JEŠTĚ NÁŠ DOMOV.

Na naléhání akademických spolků Č.L.A. Družstva Arnošta z Pardubic a našeho Ústředí byl v minulém měsíci opět ustanoven duchovní správce našeho domu — koleje Arnošta z Pardubic.

Po vypuknutí války byla totiž v roce 1915 kolej uzavřena a tehdejší duchovní správce odešel. Kolej pak hostila ve svých zdech už jen okresní soud, soukromé nájemníky a správce; studentský charakter byl reprezentován jen místnostmi akademických spolků a — názvem! Zdálo se, jakoby tento stav ex lex měl se stát stavem trvalým. Studentstvo přirozeně nemohlo s touto libovolnou likvidací souhla-

siti a chtělo obnovení koleje. Než výmluva, že za války se nedá nic dělat, stala se ochrannou zdí a ultima ratio vši netečnosti a pohodlnosti správy koleje, a tak jen krok za krokem zavádí se do koleje nový život. Kolej tedy byla opět otevřena. Mimochodem podotýkáme, že letos bylo přihlášek chovanců tolik, že kolej byla přeplněna. Zbývá tedy jen upravit život v ní. A tu starý argument objevuje se opět ve všech možných variacích. Uvedu obrázek.

V koleji jest zavedeno plynové světlo. Při letošní nouzi o petrolej jest to výhoda nedocenitelná, zvláště pro studenta, který

většinu dne stráví v posluchárnách a laboratořích a ke studiu má tedy hlavně jen večery. Skutečná výhoda! Jenom že v koleji se tomu rozumí trochu jinak. Plynové světlo jest totiž zavedeno v bytě a kanceláři pana správce, na chodbách, schodištích, ba i na záchodech a ve sklepech, zkrátka všude jinde, jen ne v pokojích studentů. Ti musí studovat tedy při petroleji. A přiděl petroleje jest také dle válečných poměrů. Na měsíc dostane nyní jeden pokoj (normálně dva chovanci) litr petroleje. Studentstvo žádalo tedy zavedení plynu i do pokojů. Než stará odpověď: za války to nejde, nejsou roury, není dělníků, není peněz. Byl však jmenován nový duchovní správce a vykázán mu byt v koleji. A už to šlo: plynové světlo mu bylo zavedeno ihned. — — Ovšem, při trochu dobré vůle a ochoty jde mnoho.

Život chovanců nezná žádného omezení. Kolejní řád de facto neexistuje. Mnohý chovanec ani neví, že nějaký řád vůbec jest. Vládne tu idylická svoboda, po případě méně idylická nevázanost. Dle toho, jak si to kdo upraví. Jest to jednostranný poměr; zavázanou stranou jest tu jen kolej (ta má poskytnouti chovanci výhody: laciný byt, opatřit uhlí atd.), chovanci nezavazují se k ničemu, pravím bez nadsázky: doslovně k ničemu.

Do takových poměrů přichází nový duchovní správce. Při jeho jmenování nemělo studentstvo účasti. Dá se to vysvětliti snad tím, že jest to jen opatření provisorní. Poněvadž však není vyloučeno, že poměry si vynutí v brzku definitivní řešení této otázky, žádáme, aby při tom byl slyšen i hlas náš. A b y s e n e r o z h o d o v a l o o n á s b e z n á s !

Shrnujeme požadavky, jež klademe tomuto duševnímu vůdci studentstva.

Předně žádáme, aby jevil účast a porozumění pro všechny kulturní zájmy našeho národa. Zdůrazňujeme tento samozřejmý požadavek zvláště proto, poně-

vadž víme, že nemá-li poslání jeho ztroskotat, musí býti založeno na důvěře a úctě studentstva ku svému duchovnímu vůdci, a poněvadž víme, že český student dovede dnes všechno jiné odpustit a zapomenout, jen ne národní netečnost, a stejně zase víme, že hluboká produševnělá láska ku svému národu jest nejlepší zbraní proti případným přestřelkům hypernacionalismu.

Stejně tak chceme, aby znal hnutí studentské, ba ještě víc: chceme, aby žil a srostl s našim hnutím. Komu byl náš život dříve lhostejný, ten nebude se o nás opravdově zajímati, ani když při výkonu svého úřadu bude musit s námi žíti. Bude mítí snad nanejvýš zájem úřední, ne však ono činorodé nadšení životní, bez něhož stane se zde brzy nemožným.

Hlavně však musí býti paedagogem v nejvlastnějším slova smyslu. Paedagogem vyššího stylu a ve všech směrech: svým dosavadním životem, který musí býti posvěcen nejvyšším statkům lidstva, svojí činností literární, která by byla zárukou jeho duševní kapacity v oboru paedagogickém, celým svým zjevem, který již sám sebou podmaňuje a povznáší. Musí to býti osoba silného charakteru, jedním slovem osobnost.

Žádáme mnoho. Úměrně se zodpovědností, jež na něho připadne. Budeť duševním vůdcem ne jednoho, nebo dvou, nýbrž velkého sboru těch, kteří dosahují nejvyšších stupňů akademických hodností. Pod jeho vedením má rok co rok vyrůstati celá řada budoucích závažných činitelů života veřejného a kulturního: úředníků správních, soudců, profesorů, lékařů, advokátů atd.

S tohoto hlediska také nesouhlasíme s tím, aby tato funkce byla chápána jen jako vedlejší zaměstnání, po případě jako doplnění nedostatečné sustentace pensisty. Zde jest třeba člověka celého.

J. ŽAL:

V E R Š E.

I.

Vysoko z modra, převysoko,
— napínám marně bystré oko —
v třaskavých slzách čistý jásot tryská.
Jaká to radost modrým nebem zvoní?
Co to v mém srdci ruce spíná po ní?

Vysoko nad hlavou, převysoko,
pod klenbou modravou,
kam nedopneš své oko,
malé srdce skřivani
dukátově vyzvání.

II.

Živote,
 ty číše horká, šumivá,
 jež smysly spjíš sladkou vůní svou
 a touhy krve sytíš rozkoší,
 živote,
 ty sílo věčně tvořivá,
 jež v proudech smrti koupeš se
 jak v ranní rose pták —
 ó vůně, sílo, láska života,
 kdo pochopí tě v smrtné kráse tvé?

III.

Vysoko v blankytu
 v bezedném moři
 zaplály ohně. Výstražně hoří.
 Na horách časů dávají znamení,
 do dálek nezměrných,
 západů večerních —
 do černých
 hlubokých nocí, do lidských toužení,
 bolů a soužení —
 Hoří jak ohně na tratích dalekých
 za závratné jízdy ku břehům ztraceným.

JAN ŠANDA:

Z CYKLU: „HOCH ZPÍVÁ

I.

Šáteček červený. jak rudý mák,
 děvčátko moje si vzalo,
 na vlásy zlaté princezny
 půvabně uvázalo.

Oh, rudý máček, rudý mák,
 tu barvu miluji vřele,
 v té barvě láska krvácí,
 v té barvě srdce je celé.

Pod šátkem oči jak nebesa,
 rtíky jak sluníčko v smíchu,
 celíčkový zjev mi povídá,
 dušička že nemá hříchu.

Andílku, andílku malý můj,
 opatruj lásku k ní stále,
 ona je princeznou zakletou,
 já bych chtěl dělat jí krále.

Do hradu na koni vtrhnu k ní,
 do dvora selského statku,
 poprosím o svou princeznu
 tatíka a starou matku.

Budem pak spolu kralovat
 dlouhá a dlouhá snad léta,
 budem se procházet zahradou,
 kde práce a láska zkvétá.

II.

Plno strachu, plno strachu
 o tebe dnes srdce mé,
 zda my přec jen, dívko drahá,
 svoji jednou budeme.

Srdce naše jak dva ptáci
 dávno k sobě stulení,
 ale místo pro hnízdečko
 připraveno přec není.

Jsmo tak chudi... jak ti ptáci,
 lásku jenom ve hrudi,
 kterou pohled obapolný,
 v mocný plápol probudí.

A tou láskou zahřívání
 chceme chladem žití jít,
 k tomu všemu dělné ruce
 v boji o chléb připojit.

Požehnejž Bůh našim přáním,
 našim pracím, našim snům,
 ať můžeme jednou vkročit
 přes práh v rodný svůj též dům.

N. N.:

M O D L I T B A.

Bože, jenž nade vším rukou svou
 přemocně vládneš,
 prosbu, již k tobě dnes vznáším, mně
 milostně vyslyš:

Brázdu, již vésti jsem chtěl kdys v životě
 příštím,
 budu-li vidět, že opustit třeba jest, zhynout
 pokorně, bez přání s všemocnou pomocí Tvojí
 oběť tu k nohám Tvým složit chci slední.

Národ však můj, jenž od věků tolik již
 trpěl,
 ať nezřím v nové zas porobě utlačen
 znova,
 ať nezřím pod čímsi jhem českou zas šíji
 se shýbat,
 ať nezřím v hodině poslední národ svůj
 zmírat!!

Z VOJÁKOVA DENNÍKU.

(20. června 1916.)

Na kraji lesa stojí v chumáči několik postav v zlatých límcích v napjatém, trhaném hovoru. Koně, přivázaní vzadu u stromů, supou a hrabou předníma nohama a zvedají hlavy. Dva důstojníci stojí vedle rozkročení a oči obou, zakryté skly dalekohledu, úporně a namahavě pronikají planinu před vesnicí, kde před staveními bílé proužky a hromádky hlíny prozrazují nepřítelova postavení. Není nikoho, kdo by si všimal něčeho jiného kolem. Všichni cítí slunce, ale jen proto, že špatně vidí a štítky čapek musí stahovat hluboko do očí a že čekají až zapadne. Pak přejde pěchota k útoku.

Na stromě nad nimi sedí důstojník, dělostřelecký pozorovatel, jenž zpravuje baterii svou o nepřítelově postavení, udává vzdálenost a řídí střelbu. První granát proráží vzduch, syčí, hvízdne — a tam před vesnicí letí bílý písek k nebi. »Blízko — sto kroků dál!« Druhá střela řeže dálku a oblouk svůj končí kdesi u vsi černým výbuchem. »Ještě dále«, sto kroků!« Letí salva. Pět ran za sebou v malých vzdálenostech časových — a důstojníci vidí dalekohledy, jak se zvířil prach zákopů. »Dobře, pálit dál.«

Nikdo z nich si nevšímal, že ve větvích borovic zpívají ptáci, a přes nebe že plují bělavé mráčky. Pozorovali to však vojáci, ležící v lese za kopcem připraveni k boji.

Několik důstojníků sedí na zemi i pařezech s naslouchátky telefonními na skráních a tlumočí rozkazy divisičního velitelství. Dělostřelectvo sesiluje palbu, jak by se smrt rozbíhala k tanci, jak by bubeníci bubnovali k pochodu —. Drobné paličky začínají tlouci a za nimi po chvíli těžké střely, líně plovoucí vzduchem jako kačena s přeraženým křídlem.

Palba se stupňuje. Batterie řvou hlasitěji, bijí jedním směrem, na kraj vsi, za bílé pruhy hlíny, do drátěných zásek — — náhle vyšlehl oheň z prvního stavení ve vsi a došková střecha plane suchým, žiznivým plamenem, po větru se ohýbajícím — — a už hoří a řítí se druhý barák, třetí

— — hoří vesnice. Černý kouř se zmítá nad ní, lehá dolů a náboje děl lítají plamenům vstříc. A již se rozehrála celá hudba, jícny baterií hoří nenávistí, vyskakují z nich malé plameny, zadky couvají a znovu najíždějí — malá děla štěkají a pod nimi hučí hluboký příval železných těl, temná bouře a příval smrti. Před vsí lítají kusy země do povětří. —

»Zdá se, že naše rány dobře sedí. Bude tam těm myším horko. Zatopíme jim,« pravil spokojeně plukovník.

Takový byl večer před bitvou. —

*

Můj čas je vyměřen a nemohu změnit jeho rozdělení. Nemohu jím vládnout. Mám určeny všechny hodiny a žádnou svobodnou. — Mám určeno jídlo i spánek, mám určeno, co smím mluvit, psát, dělat, co nesmím činit, mám určeno, kdy se vrhnout v nebezpečí a rozkaz, že se nesmím smrti uhnout. Víím, co mám nenávidět a co milovat, co ctít a čeho si nevážit, znám přátele i nepřátele. Jen jedno mám svobodné a volné. Myšlenku a sen. A jimi bijí o zem i nebe, mávám jimi, zkouším, sílím. Myšlenko, dare lidí největší, svobodná myšlenko lidská! Kdo tě spoutá, kdo tě ubije? — Svobodo snu, jak tě miluji —!

*

(1916 na Styru.)

Bažina je klamavá a zrádná. Kdyby alespoň mohl člověk někde jistě stoupnout, šlápnout na pevnou půdu, zde je však všecko měkké, vše se houpe, vše padá a boří se. Rákosí bije o sebe rozkvetlými hlavami, šustí a šumí a kdyby někdo lezl či se plazil, nebude ho vidět ani slyšet. Ze všeho dýchá nejistota. Bažinné tůně se chvějí, mlčí nehybným mlčením, svádějí

oči i myšlenky, lákají všechny tvé bázně a neklidy. A noha ještě nejistěji tápe v šeru.

Co chvíli vyletí pták z rákosí, zaklape křídly i zobákem a zmizí prudkým letem v šeru nad vodou. Šlápneš nedobře, zvrtně se ti noha, a ty se můžeš svalit v bahno. Houpe se s tebou půda. Houpe se s tebou život. Houpe se noc nad hlavou, mlhy nad ostřicí luk, houpe se voda i odraz hvězd v ní. — Oč se opřeš? Není zde ničeho pevného, nejpevnější hmotou jsi ty sám. Oč se opřeš, nestojíš-li sám pevně, kácíš-li se i ty? Čeho se zachytíš, na čem můžeš stanout?

Všecko je nejisté, vše se chvěje dnes v hloubkách. Život i smrt, víra i rouhání, stát i národ, církev i věda, rozum i cit, dnešek i zítřek, duše i tělo, vše, co tvořilo tvůj život, se drobí a chytí se čehokoli, jakéhokoli kamene na zdi, stoupni na kterýkoli stupeň, vše se drobí a sesypá pod zoufalou tíží nohou tvých a bázlívu silou rukou. —

Přišel jsem téměř k břehu. Ještě několik kroků a rákosí zmizelo v půli pod vodou a za tím šerá, svítivá vodní hladina, řeka bažinatá, teplá a tichá — — Styr.

Ta tůň a odraz noci v ní působí děsivě. Člověk se nemůže nebát a nemůže vědět čeho. Snad ticha, snad hloubky, snad zrádné průsvitnosti, snad třesoucích se bojácných hvězd na jejím dně. Zrádná noc jde nebem a nejistá. Rozchvěje každé nitro, jehož se dotkne neklidnou předtuchou, která zde bloudí nad rákosím a bažinou —.

AUGUSTE RODIN.

V Meudonu za Paříží zemřel dne 17. listopadu m. r. slavný sochař francouzský Auguste Rodin zánětem plic u věku 77 let. Narodil se v Paříži r. 1840; pracuje v atelieru animalisty Baryeho a Carrier-Belleuse, u kterého jest již spíše spolupracovníkem nežli žákem a jemuž také vděčí za zdokonalení se v technice a v moderním umění. —

Jako 24letý vystavuje svou první práci, dnes klassickou masku »M u ž e s p ř e r a ž e n ý m n o s e m«. Těžce se probíjí

životem, úsilovně pracuje a vydělává si u Carrier. I k dekorativním pracím sahá při vnější i vnitřní výzdobě brusselské bursy se sochařem van Raesburgem. R. 1877 proniká jméno jeho do veřejnosti. Vystavuje v Saloně sádrový model »K o v o v é h o v ě k u«, (Probouzející se muž), který působí tolik polemik a kontroversí v uměleckém světě.

Jura odmítá jej, vidouc v něm pouze řemeslný odlitek, kopii živé přírody. Však Rodin uhájí své tvrzení. »Kovový věk«

proveden r. 1880 v bronzu, vyznamenán medailí 3. třídy a zakoupen státem pro zahradu Luxemburskou. Bronzový odlietek jest také majetkem města Prahy.

Tato socha mužského aktu jest plná pravdivých pohybů a živých forem a v ní Rodin zpředmětnil všechnu svou vášeň a víru, čerpanou ze základních inspirací — z umění řeckého sochařství a z přírody. Rodin nedá se zastrašiti odmítáním kritiky a násilným rozbíjením svých návrhů a invencí. R. 1881 následuje »Sv. Jan Křtitel«, »Myslitel«, »Modlitba«, poprsí »Jean—Paul Laurence«, »Dalona«, »Legrose«, »Viktora Huga« a »Stvoření člověka«.

Byly to většinou portréty, při jichž objevení rozpoutával se boj kritiků. A právě soud tento povzbuzoval Rodina k další úsilovné práci, ze které vyšel očištěn jako almansor. Jedině boje kritiků upevnily v něm nadšení pro další práci. A Rodin byl dosti silný, než aby byl ustoupil nebo podlehl. A v této odvaze podporován byl studiem antiky, sochařství egyptského a asyrského. Tu sochařství gothické středověké feudální Francie, chápané plně v Rouenu a v Chartres ho fascinovalo. V pilném studiu sílila její četba Balzaca, Dantea, Flauberta, Baudeloirea a bratří Goncourtů... Rodin byl věrným synem Francie a zbožňovatelem přírody.

V létech 1886—1889 skizuje postavy k »Pomníku Viktora Huga«, k »Měšťanům Calaiským« a »Polihbek«.

V »Měšťanech«, skupině to šesti mužů-hrdinů, kteří dobrovolně obětují své životy za záchranu města, podal gesta a stupnici citů od zoufalství, skepse, resignace až k pohrdání, pýše a apathii. Jest tu synthesisa všech citů člověka — projev života a oproštění ve formové ztrnulosti.

Však i tyto sochy dočkaly se neporozumění. A Rodin nezoufal. Stál pevně.

Právě v těchto možno pochopiti plně snahy a tužby, jež Rodin vložil do těchto soch a kterými stal se objevitelem nového umění sochařského. Jsme v stálém a vzestupném obdivování. A Rodin pozoruje pohyb, linie svalů, šlach a žil, jejich for-

my, chápe život — a to vše pozoruje intenzivněji než kdo jiný.

R. 1898 vystavuje v Salonu »Balzaca«, objednaného Společností francouzských spisovatelů. Zde soustředil všechnu sílu umění jen na hlavu. Camille Maclair praví, že celek má vzhled mentieru; je to votivní kámen, postavený geniu jiným geniem, kamenné svědectví zasmušile neurvalé, vyzvednuté a ztuhlé jako balvan lávy, z něhož se zvedá posměšná a strašlivá maska se lví kšticí, krátkými kníry a se zapadlýma, prozrazujícíma se očima.

Jedni »Balzaca« odsuzovali, druzí spatřovali v něm »první pomník moderní«.

A takových následovalo ještě několik. Byly to sochy z bronzu a mramoru, skupiny těl a harmonie života, lahodnost linií vystavované pod rozličnými tituly.

Sem patří z mramorů »Věčný idol«, »Psyché«, »Sochař a jeho Musa«, »Rochefort«, »Pokušení sv. Atonína«, »Divá ženka« a »Orfeus a Euridika«. Z bronzů »Generál Lynch«, »Bratr a sestra«, »Pomíjející láska«, »Eva« a »Stará žena«.

V té době obrací se zahraniční, později i domácí uznání. R. 1902 vystavuje u nás v pavilonu pod Kinskou zahradou, přičemž byl Rodin osobně přítomen. — Výstavou tou, jakoby čerstvý vzduch zavál do vývoje českého sochařství. Rodin stal se našim výtvarníkům učitelem a přítelem. Vzpomíná na národopisnou výstavu, na moravské a uherské Slováky a zejména rád dá si vypravovati o Dětvanech.

V posledních letech byly to většinou kresby pérem nebo tuší a náčrtky tužkou aktů a těl v různých pozicích. I v nich jeví se interpretace přírody a smysl pro pohyb. —

A zadíváte-li se na některé jeho dílo (i na reprodukci), potvrdíte výrok Rodinův ke Camillu Maclairovi: »Umění není v napodobení — a jenom hlupáci si myslí, že můžeme něco vytvořit. Zbývá tedy jen interpretace přírody v jistém směru. Každý interpretuje ve smyslu, který je mu nejbližším; já jsem si konečně našel svůj«.

A v tom vězí Rodinův význam a sláva. —
—er.

N A Š E B A B I Č K A,

Přišel k nám Ital—zajatec. Jsou silně střeženi, ale při několika tisících zajatců stane se denně, že několik jich, Bůh ví jak, uteče, co by si vyžebřali kousek chleba, studený brambor, ze smetiště kdesi vyhrabali zbytky ohnilé zeleniny...

Přišel, choule tvář do límce pláště, vyhublý a třesoucí se. Drobná postava, dětsky malá, bledá tvář, jen oči v ní hořely — ne víc italským ohněm, ale horečkou.

Podali jsme mu skývu chleba — přiznám: nevelkou. Přejde nám jich denně několik těch prosebníků; skýva ke skývě — a bochník je týdně pryč a ty se s úzkostí ptáš, co budeš jísti sám zítra, pozítří.

Vzal chléb, zašeptal: Graci, signorina, graci! Pokřižoval se, pak políbil chléb, jako líbá dítě svatý obrázek, když mu jej matka podá k políbení.

A v tom momentu s nebývalou určitostí vyvstal v mých vzpomínkách obrázek naší babičky. Vyvstal a nešel s myslí. Pásmo za pásmem obrazů, vzpomínek, vinulo se z paměti. A tu ji tedy máte, naši nebožku babičku:

I.

Povstalo to tím Italem, líbajícím chléb. Když jsem byla malá, bylo chleba dost — Bože, jako by to bylo v pohádce! A jedl se pouze mazaný a hodně mazaný. A takový byl někdy hlad, že se na ten hodně mazaný krajíc vyplázl jazyk na celou délku, přešel se jím krajíc jednou, dvakrát, až zmizelo sádlo se všemi škvarečky a obraný takhle krajíc se někam stranou položil — bylo po hladu.

A při tomhle nás babička přistihnout, nebo takhle zubožený, odstrčený krajíc někde najít — bylo zle. Nejdřív se přiznat, pak políbit krajíc na odprošenou, a nic jiného jsi nedostal, kdyby dorty rozdávali, dokud jsi olízaný krajíc nesnědl. A nesnědl-li jsi jej o svačině, předložili ti ho večer a když jsi si »zatrucoval« a nestál o večeri, dobrá: »Neubude, však tě hlad o snídání už dožene. Aby sis vážil Božího daru, když ho je dost — však by řidi v době války pár a párkrát na kolenou byli za takový kousek děkovali, ten-

krát, když hladu kůru stromů hryzali, až od toho umírali...«

A my hleděli na babičku celí udivení a ustrašení vážností jejího pohledu a tragickým zabarvením hlasu. Dokonce jsme to šli jednou zkusit, možno-li kůru stromů ohryzovat, ale takový hlad jsme si nemohli a nemohli představit.

Teď už dovedu, babičko naše, protože vidím... A vzpomínám, jak vaše oči daleko viděly, když jste už tehdy hovořovala o tom, že bude světová válka, protože svět je čím dále horší, hamižný, závistný, bohaprázdny...

Ovšem, my už nedovedem tak projít životem, jako staří umívali, jako i naše babička. S písničkou na rtech, vždycky s písničkou. Ráno pobožnou, ve dne při práci národní, s večerem zas nábožnou. Jinou v adventě, jinou v postě, ale vždy ty staré, milé melodie. Jednou smutnou, podruhé veselou, podle toho, jakou náladu dal den, ale vyzpívalo se všechno a duše zůstávala jasná, pohoda v ní vždycky krásná, teplá, srdečná.

V zimě při peří vzpomínalo se na staré časy, vypravovaly se příběhy z celého okolí. O pruské válce, o Ferdinandu Dobrotivém, o císaři Josefu, o robotě, o osmačtyřicátém, o barikádách. Babička vypravovala jakýmsi přísným hlasem, povýšeným, který si mimovolně vynucoval pozornost a ticho. Ten vypravující hlas babiččin dodnes neslučuji ve vzpomínkách s její tváří, ale se stínem jejího profilu na zdi, mnohem větším a fantastickým, který jsem po dlouhé hodiny co dítě sledovala. To byla babička-hrdinka.

Se mnou mívala potom babička potíž.

»To já nevím — jiné dítě usne při těch povídačkách a tahle má v deset hodin ještě oči jako trnky!« A babička si sedla a vyzpívala všechny svoje ukolébavky kolikrát, než jsem usnula.

Ale to bylo tak: Kdyby i při těch ukolébávkách byla fantasie dětská nepracovala! Ale to se odkudsi Pán Bůh na mne dívá, stařeček vousatý, Kristus Pán vážný a dobrý, Matka Boží v širokém plášti, andělíčci, šibalové, odevšad na mne »jukali«. A spěte potom!

Nejhůř pochodila babička s písničkou:

Hajaja, pupupu,
až usneš, uteču,
uteču do lesa.
abys mne nenašla.

To pak mohla být jista, že neusnu, abych ji hlídala, kdyby snad do toho lesa chtěla utéci.

A jak jsme hleděly jedna na druhou vyžrát! Já si podložila pod tvář cíp její zástěry a myslila si: Kdybych usnula, jak se jen babička hne, ucítím to! A babička, kdýž jsem zdřimla, potichouнку odvázala zástěru, nechala mi s klidem cíp její pod hlavou a odešla. Ale když jsem tuhle lest odhalila, vášnivě jsem si zaplakala. — Bože, babi, vy jste mne taky šidívala! — Ale potom jsem musila usínat ne na cípu zástěry, ale na babiččině ruce, pod mojí tváří podložené.

Něco podobného bylo s modlitbou. »Já nevím, co to je s tím dítětem, jak se začne modlit, místo na svaté obrazy, kouká pod stůl.«

A bylo to tak:

Náš soused, ševcův synek, vedl s námi dětmi ustavičný manévr. Jak jsme se střetli, začaly přestřelky, které obyčejně zahajoval Franta. My mu trumfovali písničkou, kterou o něm zpívaly děti celé čtvrti:

Franta Knotkú,
ztratil botku atd.

A on nám zas obyčejně:

Otčenáš, jenžsi,
prali se Němci
u kovářů pod stolem,
mlátili se sochořem...

Narážel tak na naše vychování ke zbožnosti. U kovářů, to bylo u nás.

A mně moje dětská fantasie malovala Němce — Pán Bůh mi hříchv odpust! — iako čerty a ti se tam pod stolem prali, jakmile jsem začala modlit se Otčenáš. Ani Doréův štětec je nesvedl divočejší, než moje představivost.

Řekla jsem ovšem babičce, co na nás křičí Franta, a babička ze mne šikovně vytáhla, co my na Frantu, pokárala nás, ale spojit si to s mým koukáním pod stůl při modlitbě sotva dovedla.

Co jsem se jen babičce pod nohy napeletla při každém kroku, což ona už re-

signovaně přijímala pouze s poznámkou: »Inu, jak by ne: ocásek«.

Mísila chléb, kopistem díži přežehnala a potom kolem ní chodila — já s ní; lezla na půdu — a nesla mne na zádech. Dones cítím, jak tam na půdě seno voní, jak škrťím babiččinu šíji a koukám do všech koutů půdy, která má pro mne cosi tajemného.

Do kostela i na pole, všude jsem chodila s babičkou.

Nikdy už nic nevyvolá ve mně svátečnějšího dojmu, jako když naše babička, vždy čistounká a v neděli ještě čistší ve svých staromodních šatech, s loktuškou, která na žemlové půdě měla ornament z indigově modrých mikado-es, s velikým nebeklíčem v žilnatých rukou vzala mne za ruku, přehlédla můj ústroj, poopravila »krejzlíček«, na kterém mi hlava seděla iako na talířku a pobídnuvši, abych dala tatínkovi a mamnice »pac«, vedla mne do kostela.

A nikdy nezapomenu té poetické nálady, když jsem běžela babičce naproti z pouti a spatřila ji v zástupu na kraji boru, za vlajícími korouhvemi, zpívající, unavenou, ale tak spokojenou a šťastnou. A potom jak nás doma od Panenky Marie všechny pozdravuje a z uzlíčku tahá marcipán a obrázky.

Babička byla až do stáří nadšená poutnice. A od nikoho jsem neslyšela té radostné, něžné písničky poutní, mariánské, kterou ona tak často zpívala:

Ze všech nejkrásnější já Milou mám,
chodí za ní národ i císař pán,
chodí nás k Ní na tisíce.
věrných milovníků ještě více. —

Na jaře vždycky naše babička omládla. Nesmírně milovala přírodu a přímo v ní ožívala. Jak slunce vsvitlo, nebylo možno doma jí udržet. Kartounový šátek uvázala na šedé vlasy — doma vždy chodila prostovlasá — loktuši pod paží a šla. A s plachtou trávy, pod kterou ji sotva bylo vidět, nikdy nepřišla bez kytíčky v ruce: první chrpy, svlačce, máky, strachýnky, kukačky — a jak je všechny po svém jmenovala — přinášela mně. O každé něco věděla, hračky mi z nich robila, věnečky pletla. Už jsem byla veliké děvče, a ještě jsem běhávala babičce vstříc s otázkou: »Babi, nezapomněla jste na

kytičky?« A maminka měla na oknech od božího jara do podzimu »výstavu« květin v hrnečkách, vásičkách a skleničkách, které jsme jí tam s babičkou nanosili.

Za to představa babičky u mne spojena je nerozlučitelně se vzpomínkou na bylinnou vůni jejích rukou a šatu.

Babička byla klidná, dobrá a vyrovnaná, jak to jen stáří dovede po životě trudném. Babička naše neměla na růžích ustláno a od toho zbyl v ní stín občasné melancholie i při nesmírné odevzdanosti ve vůli Boží.

Babička naše — jako pořádná babička — měla svou dubovou truhlu s vinutím, na které si sama napředla; tam měla své šaty, které si ukládala »do hrobu«. Truhla stála na půdě u komína a my tam často za babičkou vylezli, aby nám ukázala obrázky na víku nalepené. Mně se nejvíc líbil jeden: obrázek P. Marie přikryt byl kyticí rudých růží, kterou držela útlá ruka v krajkové manšetě. Kytici jsi odklonil

a spatřil teprv obrázek. Ten dostala babička za svobodna od dědečka z pouti.

Když nám babička tenhle obrázek ukázala, zazpívala si obyčejně, sedíc na rohu otevřené truhly a hledíc někam do neurčita:

Kdyby mně to Pán Bůh dal,
bych se letos vdala,
za čtyry neděle.
do tej tmavej země,
abych se dostala.

Divý nepokoj a neurčitá bolest ovavula mne — dítě vždy z této podivné písničky.

Jak mám té babičce rozumět? Jaká je to písnička? Hned se chce vdávat a hned zas umřít...

Až pak jsem vám, babičko, porozuměla, když jste se nám tak tichounce, smířeně vdala, když jsme vám vaše svatební šaty na cestu »do tej tmavej země« oblékli, a kdýž jste odešla k dědečkovi.

B. P.

H N Ě D Ý Š Á T E K,

Maminka naše měla krásné vlasy, jež ve dva dlouhé copy zaplétala a kolem hlavy diadémem vila. Vlas její hnědý byl a jakby zlatem na skráních poprášen, kde mírně kroužil. V mladosti máti vždy jen prostovlasá a doma do stáří tak chodívala. Však vyšla-li, vždy jakýs hnědý šátek si vázala na bohaté své copy, a ten měl barvu ku podivu teplou (ne maliřsky jen pro nás, houfec dětí), jež splývala se zlatitými tony na její pletl ožehnuté sluncem. A z té se mile odrážely oči blankytně modré jako kousek nebe.

Po tomhle šátku z dálky poznávali — a mezi desítkami žen — jsme naši máti, když odešla a doma bylo pusto, kdy otázky: „Kde maminka.“ — „Kdy přijde?“ jsme opakovali jak refrain písně o slokách dvanácti a s temným steskem jsme na prahu se všichni vystřídali od otce dolů po nejmladší dítě hledíce směrem, kudy měla přijít. A když se v dálce mihl hnědý šátek, my bouřně jemu vstříc se porozběhli,

srdce se hnulo, hruď dýchala kvapem radostí, blahem, že je máš zas doma. Doma, když máti sňala ten svůj šátek. rukou si spěšně přihladila vlasy — jak by nás všechny na své místo hodil, vše šlo tak hladce, v pořádku a tiše: Kapitán jak když na svůj můstek stoupne, lodička žití pokojně zas plula.

My děti rostly. S námi rostly touhy bouřlivé, smělé do závratných výší. V růžových mlhách stál před námi Život. My jimi tápali, jen zachytit své štěstí — a zpili fantomy jsme domů vraceli se jen jako ptáci za večera v hnízdo po rejích v ovzduší od země pod oblaky. V ten čas mlh růžových, jež opřádaly děti, se zvolna začaly klást šedé stíny mamince ve tvář, vlas, ba i v ten hnědý šátek. Jen oči byly pořád nebeštější.

Ten hnědý šátek! Jaké vzbouzel city, když vedl jsi se s naší malou mami a maloval jí vzdušné svoje zámky (tak nikdo nevěřil v ně jako ona, tak nikdo nebál se, by tebe nezklamaly!) a když jsi myslil: Tady pod tím šátkem

nejdražší hlava, ta tě přec má ráda,
ta láska jista je, ta druhá — kdo ví?
A v pohnutí jsi hladil hnědý šátek
a přihlazoval pod něj pěkné vlasy,
jež zdály se ti pozbývat už lesku.

Ten hnědý šátek! Jak tě rozradoval,
když v dáli seděl jsi ve chladné jizbě,
ve dlaních hlavu, vzpomínal a toužil,
a pojednou se dveře tiše otevřely
a v hnědém šátku vsunula se dovnílí
milená hlava, odpověď tvé touhy!

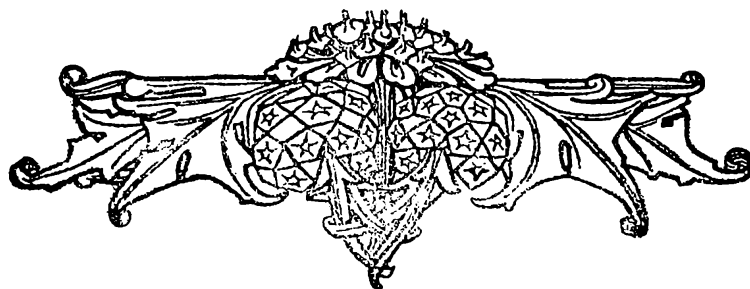
Ten hnědý šátek! Jak's jej úzkostlivě
vyhlížel z vlaku, k odjezdu kdy hnul se
abys jej z dálky ještě poceloval,
když zřel jsi jen už jej a ne víc oči,
jež vlhly od rána, teď jistě zaplakaly.

Čtyři už roky, maminka co vyšla
a nevzala svůj starý hnědý šátek,
a proto marno, marno vyhlížeti,
kdy že se v něm zas k dětem svým vrátí.

A tak se stává: Ulicí jdes kdysi
a před tebou se mihne hnědý šátek;
v hrudi to buchne, do kroku hned přidáš,
ale už sobě s hrůzou připomeneš,
že nikdy, nikdy matky nedohoníš.
V myšlenkách hledíš podruhé zas oknem
a na voze tu jedou ze vsi na trh;

má hospodyně taký hnědý šátek —
a už jsi doma, v našem zelném kraji,
maminku vidíš za kupou tam hlávek
znavenou, zkřehlou. Sevřel bys ji v náruč,
však jenom zavzlykáš a hlavu skloníš
na tvrdý stůl, ne na mateřské srdce.
A dnes — ta bolest! Ulicí jdu zase,
tesknotu v duši, oči kdesi bloudí,
bez cíle bloudí, až je chytne skvrna
hnědého šátku tamo v předu kdesi.
Nehybná skvrna tamo těsně při zdi,
už rozeznáváš: Stařena tam stojí.
Blíží se. — Žebra. — Nežebra. jen stojí.
jak by jí ruka nechtěla se vztáhnout,
sklopené oči — kéž by pozdvihla je!
Zda-li pak modré jsou jak naší máti?
Tolik jí celá, celá podobá se!
Teď hledí na mne. Bože, modré oči,
takové mírné, z hnědého tu rámce
zírají na mne. Bože, je to možno,
kdo hnědý šátek má a dobré, modré oči
jak naše maminka, že tady žebra? —
Vojna je, vojna, děvče Všechno možno!

Nediv se, ženo, křeči v mojí tváři —
slzy jsou pro ty, kteří trpí s mírou,
bezměrná bolest, ta už slzí nemá.
Nebudu plakat, ale nikdy více,
vím, beze chvění posledního nervu
nebudu vídat žádný hnědý šátek.

CO ŽIVOT DAL.

Přijetí, jehož se naši »Stud. Hl.« po jejím delším odmítnutí dostalo, bylo celkem vlídné; naši přátelé v zákopech i v zázemí s radostí sáhli po svém starém příteli a s povděkem kvitovali novou jeho orientací. Nescházelo ovšem ani takových, jež obsah prvního čísla znepokojil a kteří uznali za vhodné nám své rozpaky sdělit, dokládajíce k tomu všeliké přátelské rady. Avšak jako nás pochvala jedněch nepřiměje k tomu, abychom byli radikální za každou cenu a mísili se do věci, jež se nás nedotýká, tak ani pochybnosti druhých nesvedou nás s cesty, kterou jsme se po důkladné rozvaze dali. Trpí-li české národní těleso některým kazem a brojíme-li proti němu, žádajíce bez smlouvání jeho odstranění, nesmíme zavírat ani oči před nezdravými zjevy, vyskytujícími se v našem životě náboženském a církevním. Příkladem jiných listů, vidících mrvu v oku bratra svého, následovat nehodláme. Pravda jest nám nade vše, třeba že postiženého pálila a tu a tam se nelíbila. Pravíme však hned, že nechceme kráčet ve stopách těch, kdož s reformními snahami začali a apozasí končili. Souhrn dogmat, hlásaných katol. církví, je nám příliš drahý a nedotknutelný, než abychom z této úctyhodné organické budovy vyklamovali některý úhelný kámen. Ale žádné dogma nikde nepraví, že by určitá místa musila být obsazována šlechtici a že by musila zůstat nepřístupna kněžím občanského původu, třebaž vynikali bezúhonným životem, požehnaným působením jak na nevědné roli kněžské tak svou učeností, oblibou, rozhledem, energií. (Tím ovšem není řečeno, že bychom byli zásadně proti kněžím-šlechticům. Ale jsou-li některé úřady osazovány šlechtici důsledně a neskončí-li žádný šlechtic-kněz jako farář na zastrčené chudé farce, pak je to zřejmě hotový systém, přičítající se křesťanským demokratickým zásadám.) Rovněž tak neznáme žádného dogmatu, které by prohlašovalo za nedotknutelnou instituci patronát s proslulým s ním spojeným termem, dnešní poměr církve ke státu, který jest prostě paskvilem, sociální bídou nižšího kléru, zápas o lepší benefícia a všecky ty ostatní zjevy, s nimiž, bohužel, naše katol. veřejnost počítá jako s běžným a samy sebou se rozumějícími.

Jeden moment u všeho toho svrchovaně zaráží: že se nenalezl orgán, který by těmito stojatými vodami hnul, s poctivým úmyslem přivodit nápravu, a že ani reprezentace českého kléru nepozvedne svého hlasu a nepoužije svého vlivu k tomu, aby dnešním poměrům učiněn byl konec. Dejme tomu, že by český episkopát obrátil se společně veřejným podáním aneb jinakým způsobem na vládu, aby poměr církve ke státu postavila na jiný základ, upravila jeho poměry sociální, dala mu pokud možno nejširší autonomii atd. — mohla by vláda, jak poměry jsou či byly, zůstat vůči takovému hlasu hluchá a netečná? Takového nestalo se nic. A tak žijeme dál v t. zv. katolickém Rakousku, kde katol. církve je sešňorována, iako žádná jiná konfese a nábož. společnost. Beati possidentes theoreticky snad uznávají, že nějaká

náprava byla by na místě, ale z pochopitelných příčin mlčí. Ostatní klerus, jehož zemská organizace byla rozpuštěna, nemá fora, s něhož by jeho hlas slyšán byl v plné síle a důraznosti a tak ty stojaté vody církevního života stojí nepohnutě dál.

Jenže jak dlouho? Ohlédněme se kolem sebe a vizme! Intelligence z převážné části je prosáknuta nepřítelstím (mírně řečeno) k církvi; zdrcující procento dělnictva stojí pod rudým sociálně-demokratickým praporem; na venkově udávají tón liberální agrární zemani. Kdo jde s církvi? Byly politické strany, byla sdružení mládeže, intelligence, dělnické organizace církvi přející. Kde jsou? Jaká jest jejich váha, jaký počet? Proč církev je tak zlehčována, nenáviděna, posmívána? Ta církev, která přec je hlasatelkou božských pravd a nositelkou tolika nadpřirozených milostí?

Mluví a píše se o šířící se nevěře, tu a tam se lomí rukama nad poloprázdnými kostely, hledají se vinníci... Ale všechna vina netkví jen tam, na druhé straně, v liberálním, resp. nevěřícím táboře; jest i u nás všechno bezvadné a viny nemající?

Máme t. zv. katolické noviny, časopisy, organizace a spolky, ale nebylo dosud nikde odvahy poukázat na kořen zla a říci pravdu nejen jiným, nýbrž i sobě. Tu odvalu my máme!

V minulém čísle »St. Hl.« bylo mezi jiným poukázáno i na to, že litoměř. biskup dr. Gross sliboval v panské sněmovně německy. Loyálně konstatujeme, že, jak nám bylo s věrohodné strany sděleno, sliboval nejen německy, nýbrž i česky.

Vydávající první číslo naší revue, byli jsme velice nezkušení. Věděli jsme sice o přemocném činiteli, jehož jméno jest c. k. cenzura a také jsme nijak netoužili přijít s ním do bližších styků. Ale cenzurní úřad byl tak laskav, že nás z našeho bláhového omylu vyvedl, poučiv nás, co rakouský občan dovědět se může a o čem vědět nepotřebuje. Vybral nám v prvním čísle slušnou řadu míst a písemně nám sdělil, že »uveřejnění těchto zpráv přičítá se jednak zájmu válečného vedení, jednak veřejné projednávání těchto zpráv mohlo by mít nepříznivý vliv na úspěšné skončení války.« Jsme mu za toto poučení vděční.

Také nevinný článek o zhédovaných slovenských poměrech dokazuje, jak naše cenzura oddaně poslouchá rozkazů mocných uherských

pánů, u nichž prý je taková svoboda popřána všem národnostem, jako n.kde na celém širém světě. Tak alespoň vyhláše do světa pan ministr, předseda Wekerle a snad se domnívá, že tomu svět věří. A kdo nevěří, ať tam běží! Jedno však dlužno naší censúře a c. k. korrespondenční kanceláři přiznat: že se snaží ze všech sil, aby žádného věrného Rakušana nezarmoutila. Když na příklad londýnské »Times« napíše úvodník o národnostních poměrech v Rakousku a při tom mimochodem řeknou št.plavě slovo anglické vládě, tu naše koresp. kancelář to udělá následovně: předličením oněch národnostních poměrů strčí hlavu do písku, tváří se, jakoby se nechumelilo a předloží rakouskému člověku ke čtení jen tu trpkou kytičku, uštědřenou londýnské vládě... A ani nyní ještě nesmíme číst zahraniční noviny a můžeme pokládat za veliký pokrok, že nám knihkupec smí prodat a ve výkladní skříni ukázat nějakou francouz. knihu. Kdo za to, že chceme vědět víc, než co nám ke čtení předloží »Fremdenblatt« a podobné žurnály!?

Naši přispívatelé. Vedle prof. Dra Kordáče, který naší akademické veřejnosti znám jest již řadu let jak svým působením učitelským, tak činností literární a zájmem, jež vždy jevil pro naše studentské hnutí, vstupuje v řadu našich trvalých přispívatelů také Dr. F. X. Novák, nyní farář ve Skále u Nēm. Brodu. Stačí, řekneme-li, že je to autor Kněžských problémů a Pohledů do života bohoslovců a kněží, aby každý sáhl s láskou po jeho meditativních aforismech, psaných rukou básníka, citěných srdcem kněze a podávaných mozkiem hlubokého myslitele. Jeho jméno zůstane od nynějška s naší revuí trvale spjato. —

Na adresu »Mladé Generace«. V 5.—6. čísle »Ml. G.« zabývá se pan Kozák »Studentskou Hlídkou« a »Č. L. A.«. Praví sice hned předem, že nemá smyslu s námi polemizovat a že je těžko s takovým spolkem, jako je Č. L. A. počítat, ale to mu nikterak nevádí, aby nám nevěnoval téměř celou stranu svých názorů a rad. Svě výklady zahajuje následovně: »Stud. Hl.«, známý časopis studentstva klerikálního opět vychází.» Pan Kozák nám dovolí malou poznámku: Kdyby evangeličtí akademici utvořili spolek a někdo jim neomaleně spílal helvetských studentů, ohradili by se jistě proti tomu — a to plným právem — jako proti hrubé urážce, a slušně vychovaný člověk utvořil by si o takovém jednání příslušný úsudek. Snad ví p. Kozák, že slovo »klerikální« jest nadávka a jestliže přece jí užívá, pak vrhá jeho způsob jednání na jeho noblesu světlo velmi ironické. — Praví-li, že jsme pod protektórátem německého arcibiskupa, pak je to důkazem zvláštního způsobu polemiky pokrokového předáka, který nemá tolik úcty před skutečností a pravdou, aby se informoval, zda ta či ona osoba jest protektorem neb vůbec jakýmkoli členem našeho spolku. — Hledí-li sesměšnit »St. Hlídku« tvrzením, že jest to orgán 25 Ligistů, pak se mu to zhoła nepovedlo. Činných členů Ligy, kteří nyní studují v Praze, jest ovšem 25. Ostatní jsou na vojně a v míru, před válkou, bylo jich kol 140 členů. Ostatně může býti p. Kozák uspokojen: »St. Hl.« měla mezi studentstvem odběratel více, než všechny liberální studentské časopisy a i dnes počet odběratel jest

takový, že by vzbudil úžas pokrokových kolegů. Tvrzení, že korrumpujeme členy slabšího charakteru, jest infamií, p. Kozáku. Máte-li důkazy, tedy s nimi na veřejnost, a to s plnými jmény! Opakujeme z čísla prvního: Členů do spolku nelákáme, ani poskytováním, ani slibováním hmotných neb jiných výhod. A kdo neplní členských povinností, ten se škrtá ze seznamu. I ve válečné době, kdy přírůstek členstva byl malý, nebál se spolek vyloučiti anebo nepřijati po přípravné době i přes polovici žadatelů, kteří pak byli ochotně přijati ve Svazu. Na charakteru nám záleží, nikoli na čísle, plevy přenecháváme spolkům jiným. Spokojíme se třeba s menším počtem členů, kteří však potom v životě se dovedou uplatniti. Pozná to pokroková veřejnost záhy. — Co se týče názorů p. Kozáka v ohledu programovém, nelíbí se mu, že mravní výchovu stavíme na podkladě náboženském. Na to už si musí p. Kozák uvyknouti. V tom ohledu stojí s námi na stejném podkladu i filosofové a pedagogové pokrovní, ba i čeští universitní profesori. Ostatně ať pozitivně p. Kozák podá svůj výchovný program! Ostatní vývody p. Kozáka jsou naivní, jako tomu je vždy u pokrokových kolegů, když začnou posuzovati intence a činnost našeho spolku. První povinností každého jest, opatřiti si pro své tvrzení důkazy, jinak celá polemika má ráz povrchnosti a vrhá ne příliš pěkné světlo na seriosnost toho, kdo ji píše.

»Všehrd«. spolek českých právníků imenoval o své valné hromadě minulého roku čestnými členy spolku Dra Kramáře, Rašína, Preise a Jirásku, ze seznamu členů zakládajících škrtl pak Dra Groše, pražského starostu. Hospodaření pražské radnice je sice školským vzorem, jak samospráva vypadat nemá a představitelé dnešního radničního systému ukázali za války páteř velmi ohebnou; zaráží však a překvapuje, osobuje-li si odborný a svépomocný spolek akademický právo odsuzujícího národního tribunálu. A konečně: začal-li už jednou s odpravováním, proč zůstal na poloviční cestě a neukázal obdobnou srdatost i proti jiným, v národě neslavně působícím právníkům? Vláda odpověděla na tento čin »Všehrdu« rozpuštěním spolku, odvolávajíc se na přestoupení stanov.

Rozpuštění postihlo těžce české právníky vzhledem k vydavatelské činnosti spolku a

Policejní výměr uvádí, že prý »Všehrd« se tím stal státu nebezpečným; zřejmě, že v tomto případě měl strach tuze velké oči. —

Z Brna. Letos bylo zapsáno na brněnské technice 129 posluchačů oproti 98 minulého roku. z toho 31 na stavebním, 45 na strojním, 2 na kulturním, 18 na chemickém a 6 na geometrickém odboru. Při immatrikulaci pronesl p. J. M. rektor inž. V. List mezi jinými následující myšlenky: »Kladu vám na srdce, byste se učili viděti. Vidět, vidět poznovu, vidět s rozvahou a s rozmyslem. Umět pozorovat jest ohromný nástroj inženýra. Učte se pozorovati vlastníma očima technické zje-

vy, byste bystře poznali chyby a výhody svých konstrukcí. Pozorujte lidi, byste v nich se vyznali a vyšli vítězni z konkurenčního zápasu, jenž není nic jiného, nežli zápas osobních vlastností. Pozorujte hospodářské zjevy, byste zachytili nejpříznivější okamžik, kdy máte nasadit své obchodní úsilí. Všimněte si vlastníma očima běhu společnosti a dějin, byste z nich čerpali poučení a sílu, jsouce si vědomi, že sebe lepší kniha, sebe lepší přednáška nenahradí přímého styku s věcmi, přírodou a lidmi. Zejména je důležité, abyste se — jako budoucí muži činu — naučili vidět svět, jakým jest a ne jakým byste si ho přáli mít. Z toho plyne přímo, buďte vždy svými a nelžete ani sobě ani světu. — Učte se vidět! — Posléze vás učišťují slovy Halisovými, »že mladého muže nezdobí žádný šperk lépe než odvaha«. — Odvaha je činná intuice, v čin proměněná nová myšlenka. Pěstujte odvahu těla, duše i charakteru, věduce, že štěstí odvážným přejí. Sebe vzornější plnění předpisů nenahradí odvahu ducha, odvahu koncepce, odvahu osobnosti. Odvahu nelze předepsati, nelze regulovati, právě proto, že by nebyla odvahou, kdyby byla předepsána. Buďte odvážnými!« — Ano, českému technikovi neschází nic tak, jako odvaha vyniknouti ve svém povolání. —

Posluchači university záhřebské pro jihoslovanskou deklaraci. Koncem ledna konala se v Záhřebě schůze posluchačů všech čtyř fakult tamnější university. Přítomno bylo asi 500 posluchačů. Schůzi, již zahájil právník Blažičko, předseda posluchač bohoslovecké fakulty Ivekovič. Po krátké debatě byla přijata resoluce, která se vyslovuje pro demokratický mír bez annexí a bez uarmení národů, jenž by přinesl Chorvatům, Slovincům a Srbům státní sjednocení a svobodu. Jihoslovanská akademická mládež — praví se v resoluci dále — žádá, aby národní stát Slovinců, Chorvatů a Srbů uvnitř byl organisován na širokém podkladě demokratickém a nechť se každému z těchto historických národů zaručí historická národní práva. Nejširší správní svoboda třech dílů sjednoceného národa a nejširší občanská svoboda každého jedince nechť je základem státu Slovinců, Chorvatů a Srbů. Resoluce prohlašuje za nutno, aby všichni zástupcové Jihoslovanské monarchie rakousko-uherské, stojící na zásadě národní jednoty Slovinců, Chorvatů a Srbů a pravého sebeurčení národů, se co nejdříve sešli v Záhřebě, by dali jednotnou direktivu v národní politice Slovinců, Chorvatů a Srbů monarchie rakousko-uherské a vyslovuje díky všem stranám tyto snahy podporujícím, m. j. též Českému svazu. Po doslovu posluchače bohosloví Ivekoviče a zapění »Hej Slované« a »Ljepa naša domovina« byla schůze ukončena.

Politická koncentrace českých stran (mladočeské, realistické a státoprávně-pokrokové) zasahuje svým ohlasem i do řad studentských. České listy přinesly o tom zvláštní projev, v němž se praví, že »nejnaléhavějším« úkolem v tomto směru jest, aby ony vrstvy národa, jež nejsou organisovány stavovsko-politicky, aneb u nichž stavovské cítění a zájmy nepřevládají, sloučily se v nový politický útvar, jehož hlavním úkolem bude, postaviti se v čelo rozhodného boje o náš národ-

ně-politický ideál. Strana, k jejímuž utvoření chceme pracovati, bude státi na stanovisku národně-politickém, netřídním a všenárodním, bude stavěti zájmy jednotlivých tříd a stavů výlučně pod zájem národního celku a proto bude posuzovati veškeré konkrétní hospodářské a sociální požadavky pod zorným úhlem životního zájmu celého národa a jeho státního bytu. Dnes u nás nejde ani o určitou doktrínu socialismu, ani o liberalism, ale o dobytí národně-politického cíle. Nehodláme směřovati hlediska přítomná a časová s hledisky, které vyplývají z příštích poměrů poválečných, dosud nejasných. Celá česká fronta musí se obrátiti proti zevnímu nepříteli a nesmí býti oslabována v této době vnitřními zápasy sociálními a zápasy o sociální teorie, směřující na daleká desítiletí.« Liberální studentstvo činí něco obdobného nové orientaci naší »Stud. Hl.«: Že jsou totiž doby, kdy národ k uskutečnění svých meť potřebuje všech svých sil a je přirozeno, že český student nemůže netečně stát stranou těchto živelních proudů, vyvřevších ze sopečné půdy války. —

Od slavnostního uvedení nově zvoleného rektora-theologa v úřad bylo tentokrát upuštěno. Je zřejmo, že se tak stalo z obavy před excessy svobodomyšlného studentstva. Starý, chronický vřed nedůslednosti, zbabělosti a nesnášenlivosti zároveň hnisá tudíž na českém národním tělese dál.

Literáti a politika. O loňském jarním manifestu českých literátů, v němž tito apelovali na naše politické zastoupení, aby si bylo vědomo tíhy a důstojnosti chvíle, neslevovalo ze svých požadavků, neuzavíralo laciných kompromisů a raději se vzdalo svých mandátů, se mnoho mluvilo a dosud píše. Je jisto, že literáti v celku dosáhli, čeho dosáhnouti chtěli. Zatlačili české politiky na krajní levice a spálili za nimi všechny mosty, kalkulující při tom na všelijakých, ne právě bezpečných a spolehlivých předpokladech. Bylo by těžko zodpovědět otázku, čeho kladného a pro budoucnost trvalého se tím docílilo. Spisovatelé se pak dodatečně ustavili v jakousi Radu a o jejích dalších úkolech rozepsal se Arne Novák v »Národu« následovně: »Spisovatel má právo obracet se k svému národu nikoliv proto, že náleží k určitému stavu, který v národním celku zaujímá význačně místo nýbrž proto, že dovede se v pozeňnaných chvílích svého cítění a tvoření nad veškerá hlediska stavovská povznést, že inspirován mluví se samou duší svého národa, uhaduje její tušení, mění slovesný čin její instinktivní tihnutí. Proto jest vznícen a zjitřen také tam, kde ještě politický vůdce zůstává necitelným a lhostejným; proto postřehuje nebezpečnosti, i když průměrný mluvčí veřejného mínění se oddává pohodlnému klidu; proto rozsvěcuje teplou záři nadějí též tehdy, když zřetel stavovské a prospěch třídní radí ostatnímu lidu k bojácné rezervě. V takových mápětlích úzkosti, v takových hodinách nedoceněných dějinných křížovatek, v takových úsvitech naděj- ných možností patří spisovateli slovo — bude zpravidla protestem proti soudu politiků, proti programu strany, proti třídním zájmům. Tyto pravdy relativní a determinované může spisova-

tel, jenž nesmí mlčeti, přehlížeti a popíráti, neboť jeho posláním jest, aby vybavil pravdu vyšší, ano, pravdu absolutní, jež se nese k národnímu dobru, jež hledá sám smysl národního života. Spisovateli připadá tu čestný úkol sjednocovatele. Leč pravda taková naprosto nesmí býti krásným, ale mlhavým abstraktem. Naopak dokonalá skutečnost a uskutečnitelnost, živý vztah k potřebě chvíle, citlivý, ba nedůtklivý zřetel k osobnostem musí provázeti to, co spisovatel, ať sám, ať v souhlase s druhý, prohlásí za veřejný postulát, když byl to napřed sám prožil a procítil. Co by byl platen program, prohlášený s plným důrazem, kdyby zároveň nebylo vysloveno veto proti určitým jeho rušitelům? Jakou cenu by měl výkřik z úzkosti neb ze zahanbení, kdyby neměl spolu moci označiti původce zahanbení a úzkosti? V jaké mírově by se traťovala sympatie k ideím, která by musila zakrývat sympatie k osobám? Tvůrčí klad podmíněn bývá odmítavým zápořem; pronikavá kritika podporuje hodnotné tvoření; nůž chirurgův jest pomocníkem lékařovým. Spisovatel, jenž se odhodlá k politické akci, nebude se směti vyhnouti zkonkretnění svých programů, najde pod zásadami lidí a odhodlá se obětovati jednotlivce prospěchu obecnému. Nebude jen ideologem, nýbrž realistou; nezalíbí se mu ve fraseologii a retorice, nýbrž v konkrétnostech veřejného boje — ovšem toto vše mu bude nikoliv účelem, nýbrž prostředkem, aby se zbavil své úzkosti, překonal svůj pocit nebezpečí, uskutečnil svou naději. — Nemůžeme se ubránit dojmu, že v celé této teorii je mnoho blouznivosti a publicistické samolibosti. Básnická inspirace a hodnocení realit suchého a tvrdého zápasu politického divergují na tolik, že je velmi pochybné, může-li básníkův hlas, vycházející z jemných a křehkých oblastí intuice a tvorby, být spolehlivým základem politického postupu, řídícího se zákony naprosto odlišnými, v těch případech, kdy je v sázce rozvoj a blaho národa na dlouhá desetiletí. Máme za to, že takový postup mohl by se zvrhnouti velmi snadno v nechtutné mentorování a vésti k nemilým následkům, zejména také k zprofanování oněch vyšších úkolů, jichž zastancem a ztělesňovatelem každý literát má být. Máme z minulosti dosti trpké reminiscence a politika velkých risik se zřídka vyplácí. Nejen vzrušení citu — také ba zvláště ostře vidícího rozumu, hodnotícího prostředky a dosažitelné cíle, je v politice třeba!

F. X. Šalda, kritik a básník český, přestoupil v prosinci (22.) minulého roku 50. rok svého silného života nikterak nevyčerpan a hotov k zápasu dnes právě tak jako po všechna léta své působnosti, čestné a jedinečné. O Šaldovi možno jen opakovat to, co zde bylo řečeno minule o jeho »Loutkách i dělnících božích«, že totiž je možno jej nenávidět i milovat, že však není možno netečně kol něho přejít. A dnes, kdy vzpomínáme a přehlízíme dílo tohoto básníka, nemůžeme nevidět jedné jeho zásluhy mezi tolika jinými, jež zvláště u nás je tak vzácná: že stál vždy sám a byl poctivý. Byl věrný sobě a nenastupoval nikdy bezmyšlenkovitému davu, jemuž se neprotiví nic tak jako vše, co stojí nad ním a co mu uniká; nepodléhal křiklavým heslům doby a tepal je i tehdy, když všichni ostatní s ním buď šlitovali či alespoň mlčeli. V krátké této stati

nelze vyvrknouti soudu a nelze oceniti dosti celého Šaldova díla a nelze ani zdůraznit, v čem nesmíme podléhati jeho silnému a fascinujícímu, takřka demonickému vlivu. V poslední románové básni jeho zralých mužných let tak jasně leží všechny přednosti i vady celého života jeho a proto je pochopitelné, že kniha »Loutky i dělníci boží« jedněmi byla tak chválena a ceněna, druhými tak příkře odsouzena. — Dílo Šaldovo je však činem. To je již mnoho v národě, kde činů je tak málo a kde jich je tolik potřebí. — Přejeme básníkovi sílu k dalšímu růstu a práci v svobodném českém národě.

Lid a genius. V 12. a 13. sešitě »Lípy« líčí Rud. Malý své dojmy ze své návštěvy u F. X. Šaldy a zachycuje při té příležitosti Šaldou pronesené některé myšlenky o jednotě mezi lidem a geniem. »Obojího je třeba ke vzniku děje národně významného. A nad to více: obojí tento činitel — i lid i genius — musí býti tvůrci; obojí tento činitel musí býti spojen v tvůrčí jednotu vyšším médiem, médiem, které jest prosvíceno racovými a náboženskými hodnotami. Tímto nesmírným médiem obcuje spolu národ a jedinec a kde není tohoto media, tam nikdy nedojde k činu opravdu historickým — tam dojde nanejvýš jenom k potratům dobré snad, ale nezdravé národní vůle. Celá česká historie moderní, pokud jest opravdová, jest řadou takových fragmentů, výstřelů do mlhy, ojedinělých úsilí, ztroskotavších se předčasně... Řecká kultura jest jenom proto tak krásná a silná, jest kulturou v pravém smyslu — že nebylo tam roztržky mezi lidem—massou a tvůrcem—geniem ve smyslu aristokratické výlučnosti: genius nebyl osamocen, lid nebyl tupenou massou. Kultura jest jen tam, kde jest znemožněn tento katexochen moderní dualism mezi geniem—osamocencem a lidem—massou, již se pohrdá která nechápe. Náboženství jednotilo u Řeků největší genie dramatické jako Aischyla i největší genie sochařské na př. Feidia, s lidem: lid jim rozuměl, lid do slova a do písmene spolupůsobil s nimi na něčem, co bylo jenom pokračováním v mythu nábožensko-národním. Z třiceti tisíc diváků, kteří plnili divadlo Dionysovo v Athénách všichni rozuměli svému básníku, všichni měli z díla jeho tvůrčí radost jako z aktu nábožensko-národního. Já měřím kulturnost a nekulturnost toho kterého národa stupněm rozpadu mezi lidem a umělcem, stupněm izolace tohoto a tu zdá se mně, že rozpad ten jest největší u nás —«

Kulturní droby. O humoreskách Karla Horkého, vydaných Topičem souborně pod názvem »Má úcta«, napsal »Kmen«, že jsou »velmi zvětralé a vyčnělé a ukazují světle, jaký humbug tropil se s Horkým poslední leta před válkou a jak těžce prohřešovala se na něm i na literatuře nekritická kritika česká, která jej odnaučila vši opravdové umělecké práci a sebekritice a jest listě spoluvinná na tom, že propadl samolibé povrchnosti a mělké, jalové manýře«. Autor »Tunelu«, sbírky »Když vesla vypadnou« atd., miláček novoreního kavárenského publika, prostý vši mravní zodpovědnosti a vyšších životních kladů dočkává se tu kritiky, již si jeho mělké, v určitých vrstvách snad oblíbené literární dílko plně zaslouhuje. —

V krásné úpravě akad. malíře Kašpara, známého ostatně dobře vypravením Jiráskovy Pílo-

sojské historie, vydala Unie Babičku B. Němcové. V podobné úpravě vyšla Celakovského balada Toman a lesní panna. Je to počín nesporně záslužný a pietní vůči dílům, před nimž do pozadí musí ustoupiti tak mnohá zbytečná kniha hromadné dnešní literární fabrikace. Kdy se dočká podobného vydání Erbenova Kytice, Máchův Maj, knihy Žeyerovy a celá řada jiných úfelných kamenů naší literatury? Česká nakladatelství čeká tu ještě ne jeden úkol, za nějž by mu veřejnost byla opravdu vděčna. —

Revue »Zvon« začala jako přílohu vydávat reprodukce obrazů českých mistrů. Co bychom však ze srdce uvítali, byl by podnik, vydávající české dobré obrazy v takové úpravě a formátu, aby jich bylo lze použít jako obrazů nástěnných. Výběr musil by být předem uvážen potřebou vyzdobení českého příbytku. Co ciziny a všelijakých mešvarů hledí na nás, zejména na venkově, se stěň domácnosti! Je to bezcenný jarmareční brak, hromadně a výdělečně vyráběný a slepě bez všelijakého vkusu kupovaný. Česká domácnost má přec zadýchnout českým uměním! Ale tu je zas bolestná a trapná stránka celé otázky. Nemáme totiž podniku, který by takové obrazy soustavně vydával a prodával. Unie vydala některé dobré obrazy (Dvořákovu Madonu a Anděla strážného atd.), ale to jsou jen ojedinělé zjevy, ničeho neměnicí na trapné skutečnosti, že člověk, který si chce za přistupnou cenu český vyzdobit svůj příbytek, ocitá se ve velkých rozpacích. Nemáme velkých obrazů od Aleše, Manesa, Kalvody, Úprky, dobrých a levných reprodukcí, prodávaných místo bezcenných barevných papírů a pláten v každém větším knihkupectví. Kdy konečně splní národ i tuto svoji povinnost?

I. S. Machar uchýlil se svými nedělními feuilletony do »Nár. Listů«, jichž nová správa přiala ho s otevřenou náručí do svého středu, zejména i Viktor Dyk, redaktor literární rubriky, který přec nazval svého času Machara ve svých »Satyrách a sarkasmech« kyselou maškarou. Než to bylo kdysi před léty. Nyní otiskuje Machar v »Nár. Listech« svůi Kriminál (kapitoly to velmi nebojácně, jen že je to statečnost jen papírová a příšlá ex post) a občas verše. Obojí je nesporně dokladem poklesu a zvětralosti jeho tvorby, jak plochým obsahem, tak i nedbalou formou. Jeho verše stávají se hotovou zveršovanou prosou, ani stopy nebývá v nich po poesii. Mohli bychom mu citovat jeho »Golgotu«: Dohořelo — dohořelo...

Pěkný dokument literárního nemravu přináší občas, ba skoro stále »Moderní Revue« Arnošta Procházky. Na každém poli uměleckého tvoření mohou se přec vyskytnouti různé směry, odstíny a názory; ale je přec primérním požadavkem společenského taktu, aby jeden druhého neostouzel tak, jak v našich úzkých českých poměrech se stalo ošklivým zvykem. Poslyšme na př., jak píše Procházka jedovatě a nepěkně o Šaldovi hned v prvním čísle své revue: Běží-li někde o pomluvu, ničemnost nebo podlost, bylo by s podivem, kdyby si muž vedlejších možností také nespočil. Anebo: F. X. Šalda vždy a všude ukazuje svou necharakternost, nenávisť a zaslepenost, »v svatém zápalu« zapomíná i minimální důslednost, aby nevvracel sám sebe a neodhaloval se komediantem a impostorem.« — Je pravda, že i

Šalda bývá nesnášlivý a velmi nedůtklivý, ale takovéto veřejné spílání je ostudou, stavící pisatele i celou revui do prapodivného světla. —

Ve Francii zemřel koncem min. roku muž prostý a pokorný, srdce něžného a plného slitování, chudý a hrdý na svou chudobu, muž, jenž dovedl nesmírně milovat a úžasne nenávidět, jenž věřil hroznou velikou vírou a nenáviděl zafalou, osudovou nenávisť: Leon Bloy. Člověk a básník čistého srdce, jenž vycítil magnetickou silou Nepřítele v bahnitě prostřednosti světa a okolí a jenž pochopil, že tato smílivá prostřednost je největší a nejnebezpečnější zbraní nepřítele Božího a proto ji tak nenáviděl. Měl zrak, vášň i hlas proroka a měl i jeho osud. Čtete jeho knihy a on vás za odměnu zbije a všechny vaše vady postaví před vás tak, že se jich zhrozíte a zeptáte se: Je to možno? Jsme skutečně tak bídní? A jste-li pyšní, odhodíte jeho knihu a budete ho nenávidět. Jste-li však pokorní, odložíte ji s bázní a budete se ho bát. Jeho víra v Boha je strašná: to není ten Bůh, jenž se slitovává nad hříšníky. Jeho Bůh vás chytne za srdce, nervy, duši — tavi ji v ohni a bídě a bolesti, bičuje ji, zmítá ji... jeho víra vás uchopí úžasnou silou a nese jako smršť výš. A přec tento veliký básník a člověk dovedl tak dětsky, naivně milovat, plakat s plačícími, hrát si s dětmi. Proti němu není možno jít, neboť žádný nepřítel by nesnesl jeho smích a kleteb a nenávisť: a jít s ním? Člověk se bojí souhlasit s ním, neboť u něho souhlasit znamená jít za ním, slovo je čin, a on by vás strhl a usmýkal. — Bloy nebyl z tohoto světa. Byl přikován na zemi a celým svým životem toužil a spěchal a plakal jinam. Proto tak nenáviděl světa a jeho lesku ten hrozný žebrák. Svět si oddechl, když odešel... a jeho duše zajásala, když vyšla odtud. Ti dva nepatřili nikdy k sobě a ti dva pohlédnuvše si jedenkrát do očí pronikli se až v ledví a do kostí. A od té chvíle nebylo možného nic mezi nimi, leč nenávisť a boj. Bože, nahraď mu nekonečně jeho nezměrnou víru a dobrotu!

Nedávno zemřelý sochař Rodin věnoval katedrálám dílo »Les Cathedrales de la France«. Praví v něm, že Francie jest vtčlena ve své katedrály tak, jako bylo Řecko vtčleno ve své Pantheon. Remešská katedrála působí dle Rodina jako mohutná postava ženiv, pohřbená na kolenou v modlitbách... Jaká to energie! Cítím, praví, že miza gotické doby stoupá do mých žil. Je to krev našich předků, kteří byli takovými umělci.

Hojně přetřásanou otázkou o součinnosti kleru a intelligence laické rozluštili jednoduše na theol. fakultě v Olomouci, kdež vld. představení naši »Stud. Hlídka« (snad pro její kacířský obsah) bohoslovceům čistí a odbíratí zakázali. Prozatím konstatujeme!

Breviř moderního člověka. V záplavě novia, revui, brožur a knih, jež na nás stál kladou denně knihkupecké a nakladatelské podniky, postrádáme knihy, jež by nám byla rádcem na rozcestích duše a jež by nám poskytla teplo útěchy tehdy, když opuštění všim teskně se ohlížíme po stisku přátelské ruky a povzbuzujícím slovu. Postrádáme knihy, v níž by byly zhuštěny náboženské meditace a promítnuty na obzor kulturních problémů dneška: nemáme knihy, jež by nám

byla věrným průvodcem na všech stezkách života, průvodcem láskyplným, důvěrným a spolehlivým. Klerus má F. X. Novákovy aforismy, laikůh bolestně postrádá, ač dnešek žádá si jich naléhavě, než kterákoliv doba minulá. Takové knihy tedy nemáme, ale máme autora, k němuž přiblížíme s prosebnou důvěrou, aby nám knihu takovou napsal. Je to náš Dr. F. X. Novák. Budou mu poskytnuty možnosti k vytvoření tohoto díla, za něž mu budou vděčny nynější i budoucí generace vzdělaných laiků, toužících ve chvílích oddechu po útěšném slově kněze-básníka?

Přetřhané přátelství. J. S. Machar býval sice kdysi miláčkem české sociální demokracie, ale už jím není. Napadlo mu uveřejnit v prosinci v »N. Listech« sonet (ostatně velmi slabé básnické hodnoty) o Karlu Marxovi, nedotknutelném to bohu soc. dem., v němž projevil pochybnost, že by se jeho učení mohlo stát příštím učení lidstva. Tuto neuctivost mu »Právo Lidu« nezůstalo dlužno a napsalo, že Machar vědeckého díla Marxova nezná a »že nelze přejít mlčením, že pan J. S. Machar se obrátil se svými posměšnými verši o muži, kterého české dělnictvo ctí jako svého největšího učitele, do tisku čes. kapitalistů, válečných i předválečných zbohatlíků, kteří proti socialismu soplí každého rána a pro dobu poválečnou mají připraven program tak reakcionářský, že i prouští iunkéři by se nad ním pozastavili. Litujeme upřímně, že pan J. S. Machar tak povrhne sympatiemi, kterým se těšil v dělnictvu, a tak okázale se staví do jednoho tábora s nejzarytějšími odpůrci a pomáhá jim v boji.« — K obraně Macharově vyvstal v »N. L.« zase věrný panoš Macharův Dr. Herben, prohlásiv na konci svých dlouhých výkladů: Sřednost, která se objevila v »P. L.«, je příslovkem ke štvácké taktice. Nevkusným, nesmyslným a bohoupustým, že opravdoví soudruzi měli by »Právo Lidu« volat k pořádku. — Po těchto vzájemných poklonách je ovšem po přátelství. —

A to je ještě poesie? J. S. Machar v české literatuře byl kdysi silným zjevem; dnes však již svůj kapitál vyplýtvat a žije jen z trosek své někdejší slávy. Že mu nekřivdíme, dokazují následující verše, uveřejněné v »Nár. L.« (2. I.):

Pře moje s církví, druhou matkou,
při mnohých je. A odvěká.
Mát je tu s testamentu řádkou,
že pánbůh stvořil člověka.

Já tvrdím — jak už hlava mnohá
to vyzkoumala často tak —:
Ne. Člověk stvořil pánaboha.
Matičko, tedy naopak.

Za doklad žandarmy máš s bodly,
nu, důvod statný. Dobrá, nechť.
Leč, abychom se nějak shodli:
Já pravdu mám a ty máš »recht«.

Kdyby tyto sloky napsal nějaký okresní básník, přešlo by se přes ně s útrpným úsměvem. Psal-li je však Machar, pak je to zřejmým dokladem jeho úplné literární senilnosti. Neboť tohle je ještě umění?

Nové publikace. Knihovna paedagogické akademie v Olomouci vydala sbírku náboženských úvah Aloise Hlavinky pod názvem »Když srdce zavolá«. Tyto »světské myšlenky o svatých věcech«, jak je nazývá autor, pojednávají o různých problémech, s nimiž každému hlubšímu člověku jest se vypořádati. (Třídění duchů, Rozum a náboženství, Moderní Babel a j.) Kapitoly jsou však traktovány způsobem tak chatrným, že čtenář odloží knihu s trapnými rozpaky. Jak autor nahlíží sám na své dílo, jest vidno z úvahy: Řeč nad propastmi, kdež praví: »Chci mluvit prostě, přístupně. Pouštět se do učenosti světské i theologické, nebo do hluboké filosofie neumím, vzít to odněkud nechci, abych neodpudil mnohého čtenáře, a konečně toho zde za svým účelem ani nepotřebuji. Naznačím bych to známou průpovědí: Lehko říci semenec, ale zobat jej! To vlastně znamená jen dvoji činnost: říci a zobat; ale jaký rozdíl! Říci něco — a zobati! A přece, kdyby bylo zle a nebylo jinak, i člověk by nějak zobal semenec«. Některé kapitoly osvětleny jsou i verši; tak úvahu »Polehčené (!) náboženství« provází sloka tohoto znění:

V našich dobách, jak čas teče,
lecko sám si náboženství,
sám si názor na svět upeče.
Rohlíka si upéct neumíte...
Což pak, probůh, opravdu myslíte,
novopečená že vaše církev
založila kulturu a
obrodila svět?
Opravdu myslíte?
Rač si, prosím, myslíte, že
dvakrát dvě jest pět.

Anebo kapitola »Chytrý křesťan« je komentována následovně:

Různí lidé tím nás mučí:
v katolictví není blahobytu.
Je v tom málo bratrského citu,
a ta moudrost — váží se na funty?
Což pak pravé náboženství učí
brát a podkopávat druhým grunty?

Aby byl vyloučen všeliký omyl, opakujeme, že kniha Hlavinkova vyšla v knihovně moravské paedagogické akademie, určené zřejmě pro inteligenci, jak je zřejmo z jiných čísel této knihovny, na př. Dr. Jos. Kratochvila »Otázky a problémy« aneb Dr. K. Cernockého »Úvod do psychologie«. Jest v zájmu dobré pověsti této akademie, aby se podobných nedopatření, jako jest vydání této knihy, pro budoucnost bylo uvarováno. — O knize prós Sigismunda Boušky, zvaných »Děti«, vyslovila se kritika velmi pochvalně, že je to »knihy plná vroucí a něžné intimity, plná zručných a zlatých obzorů dětské duše, nevinné krásy, usmívající se skrze slzy, kniha svérázná, která je zároveň psychologii i básní v duši dítěte, provoněná jiskřícími sny a duhově zabarvenými vzpomínkami«. (Čech.) — Nakladatelství J. Otto počalo vydávati sebrané spisy bratří Mrštíků, zahájivši je »Rokem na vsi«, barvitou a úchvatnou líčí moravské Habrůvky. —

Úmrtí. Dne 8. ledna t. r. zemřel v Praze JUDr. Alois Waschko, c. k. místodržitelský rada, otec našeho bývalého předsedy a současně přispívající člen České Ligy Akademické. R. i. p.!

Leží přede mnou čtyři čísla moravského »Věstníku Společnosti sv. Cyrila a Metoděje« a na okraji těchto dvou sešitů chci uvést několik poznámek k celému způsobu práce v nich naznačené. Je velmi zajímavé, jak si představuje starší generace obrodu českého písemnictví a ještě zajímavější, jak chce dosáhnout svých cílů. Není nikoho, kdo by jejích podniků přál více zdaru než my a kdo by prahl více žít po obrodě — a jen proto máme i právo říci několik slov kritiky a hrubými rysy nastíniti své vlastní pojetí téhož úkolu. —

Jsou zde dva články mezi mnoha podobnými na výsost charakteristické pro smýšlení celé skupiny spisovatelské, stojící za revuí zmíněnou a sice K. Dostála-Lutinova a pana V. Bittnara. Oba jednají o přípravách k zítřku a oba, což je zdrcující a znakem stárnutí, nespolehnají již na sebe! Kdo přestal v sebe věřit, je na konci své dráhy. List takový je předem ztracen. Máme desítky revuí českých, kde se mluví o programech a málo, velmi málo, kde se podávají díla a činy. Jsem u jádra všeho. My nepotřebujeme v Čechách ničeho více, než činu. Tvůrčího činu. Kdo nám nedá dílo, nedal nic. A spisovatelé, stojící za revuí sv. Cyrilla a Metoděje, hned v prvních čtyřech číslech naznačili sami, že nedají žádného činu, žádného díla, že chtějí jen připravovat cestu Někomu, kdo přijde. Genius si razí cestu sám. Nepůjde předem zametenou cestou. Každý velký člověk si nese v sobě svůj osud a svůj zákon. Každý velký básník je dobyvatel a každý nenávidí pohodlné, vyšlapané, připravené cesty. Je dětinství, chtít tabulkami u cest ukazovat, kudy se má přival hnát. Naivní je celý článek páně Dostálův »Za českým Dantem«. Slovo za slovem, věta za větou je zásadní nepochopení života a umění a jeho zákonům. Uvedu jen nejkřiklavější omyly: »Dílo našeho Danta bude musít býti do jisté míry aspoň epické«. Kdo tohle napsal, ten v životě svém nezážil z nejvnitřnější nutnosti, forma, kterou psal, nebyla mu diktována apodikticky vnitřním zákonem tvůrčím. Tak se básní pro potřebu, pro vnější nutnost, že je potřebí mít básníky. Potřebujeme něco, jako »Mireio«... náš Dante musí být tedy epik. Proč ne dramatik? »Tu bude třeba vypisovat ceny na menší práce epické«. Tak se chce snad pomoci našemu velikánu na nohy. Nesmíme na něho zhrta. Vezmeme ho do školy, za každou báseň dostane pár korun a pochvalu. — Jak dětinský pochvbené. »Ale každé velké dílo, zvláště epos, vyžaduje hrdinu. Jsou tato velká srdce a velká smýšlení v našem národě?« Já bych řekl, že jsou, ale což myslí pisatel, kdo je ten hrdina? Toť umělec sám! Z beztvaré hmoty, z tisíců, milionů malých on vyteše velkými rysy svůj sen, vyzvedne jej nad prostředím a vdechne mu ve tvář život. Ten, kdo to psal, nechápal, co je to tvorba a kdo je to tvůrce.

Celá řada jemnějších a hrubších poklesků dohromady tvoří článek o Danteovi, již svým nadpisem nešťastný. Vždyť Dante vyhnaneček byl nepochopen současnou dobou jako mnozí jiní. A tak by bylo i u nás. Snad bude. Ti, kdo mu připravují cestu, by užasli a ztratili toho, jehož čekají a jemuž připravují cestu, až by poznali, že on ide jinak, že rozmetal všechny cesty a úlevy a že nese svůj kříž sám se vši tíhou a smutkem. »Dantovi je třeba volného vzduchu, aby mohl bezohledně

rozepnouti široké perutě —« nač ho tedy šněrovat, nač určovat mu cestu, jak má psát?

»Katolický středověk našel svého věstce, katolický novověk a speciálně národ český jej doposud hledá.« Což pak je novověk katolický? Zás nepochopeno. Novověk, ten materialistický, rozumový novověk bloudil a takové bude dílo básníka novověku který dnes sám sebe soudí strašnou sebevraždou.

»Dante náš nevyjde už asi z řad starších literátů, nýbrž čekáme jej z dorostu.« Tato věta dala nám právo se ozvat a já na konci stručně naznačím, jak my si představujeme svou životní práci. Pro závěrečnou větu: »Pracujeme k porodu českého Danta«, nemám prostě slov. To je již směšné. I já bych řekl: »Ven z inferiority«.

Úvaha páně Bittnarova »Jaké mezery má česká katolická literatura«, má tvůrčí kořen i účel jako předchozí článek. Já bych si dovolil odpovědět na položenou otázku velmi stručně: Opět čín. Veliké básnické dílo — a tím už je dán opět rozpor mezi názorem našim a zmíněným článkem. Před tímto nedostatkem mizí všechny ostatní jak nepatrný stín. Než přece pro posouzení zvrácené metody celého sdružení cituji dvě zbloudilá místa článku: »Ale nám ovšem tane na mysli rukověť praktiky, podávající přímé návody řemesla kritického, doložené hojnými příklady a bibliografickými odkazy.« Dejte tomu, že slovo »řemesla« vsadil do větvy sazeč místo »umění« — tož přece bude jasně vidět řemeslnictví celého článku a celé práce jím zamýšlené. Potřebujeme my nějaké příručky? Pro koho? Pro hochy na gymnasiu, či pro Danta, aby se mohl v české literatuře lépe orientovat? Zase jsme u téhož. Zde se dělá pro potřebu vnější. Ne ze zákona umělcova nitra, jež by chtělo zmocnit vývoj českého ducha v umění a literatuře a zhněti ho ve vyšší tvar, ne, přecedit ho přesypat, přehrabat.

A dále: »Aby pak studium již od základů bylo solidní, bylo by nutno mladou, badatelskou družinu vyzbrojiti ještě rukověti vědecké poetiky a jí doplňující rukověti vědecké stylistiky«. To je strašné. Až sem lze zaít, umíní-li si někdo porodit českého Danta za každou cenu. Tedy vědecká nauka, jak se robí rýmy, rytmy, metafory, básně a romány. Slova »vědecká poetika« a »vědecká stylistika« by se snesla u nějakého profesora češtiny na gymnasiu, jenž neví, co je styl a zákon tvoření, u hrobaříků a hrobařů, kteří se vrtají v tělech a mrtvolách básníků, ale co řeknete, kdž tak mluví redaktor »Meditací«? Básníku je melze odpustiti.

Poesie je život a život je rytmus a z života jsou vzaty zákony tvoření. Jen žádné návody, recepty, rukověti, systémy, programy, strany a směry — ty nechte stuchlým učitelům! Volnost je třeba umění a síly! Jak lehké je vydávati nějakou revu a jak těžké stvořit i jen malé dílo. My mladí jsme si za večerních hovorů vtvýčili svůj úkol jinak. Žádné umělé formule a žádné směry. Vystoupiti s hotovým dílem.

Básník básnickým dílem, dramatem, básní — hudebník hudebním dílem, sochař sochou, malíř

obrazem. Jen osobnosti nás zachrání, jen osobnosti něco zmohou. Osobnosti, jež dávají a tvoří. Pro sebe píše umělec, pro sebe tvoří, sobě pro útěchu a osvobození a proto sebe dává v knihách. — Čím výš vystoupí, čím více obsáhne duši a srdci, čím více lidí bude v něm vidět sebe, tím bude větším a básník, jenž obejmě svět svým dílem a celé lidstvo, bude i nejmárodnějším básníkem.

Každý musí přetvořit život svůj a sebe sivořit, svůj život i svoje dílo; a dílo je stálý boj a zápas a růst. V životě nelze stát. Toť tragické. Buď růst neb upadat. Kdo se zastaví, je ztracen. I básník musí stále a stále dobývat, stále zápasit o formu a styl a jakmile myslí, že dost již umí, zvrhá se styl jeho i umění jeho v manýr, řemeslo, a on klesá.

My se nedáme spoutat kleci z vnějšku, neboť každý si sám musí postavit sídlo své a dům svůj a nevystoupíme dřív leč hotovým dílem. —

J. — žal.

Týn, literární a umělecký sborník zahájil v únoru druhý ročník. K prvnímu číslu připojena je skizka Frant. Bílka »Obětování Páně«. V prospektu se praví, že časopis hodlá i na dále pěstovati literární a uměleckou vzájemnost slovanskou a na té půdě obrozovat umění a beletrii naši pokud lze, neboť tato cesta zdá se přirozenou pro pravidelný a logický růst při sourodých neb aspoň příbuzných duševních sklonech a předpokladech. Pro druhý ročník má »Týn« uchystány práce od J. Š. Baara, B. Brodského, Xav. Dvořáka, J. Hložka, Jos. Hronka, V. Hrudky, J. Karáska ze Lvovic, Fr. Kašpara, C. Kiersmeiera, F. Leubnera, Józ. Nowaka, I. Gr. Orlova, Dr. D. Stříbrného, Dr. Jos. Svítla, Dr. Jos. Šimánka, Dr. J. Vraštila T. J. a j. »Týn« vychází měsíčně stojí ročně 12 K. (Praha-II., Spálená ul. 15.)

Jakuba Demla: Šlépěje. V Jinešově na Moravě vydává básník Jakub Deml svůj deník Šlépěje. Jako byste šli za ním stopu za stopou, v jeho šlépěích čtouce stránky této nezvyklé revue jak formou, tak obsahem. Jdete za ním jeho stopou, myšlenkami, životem. Dovíte se všechno. Co básník dělá, o čem sní, nač myslí, co ho bolí a čím se utěšuje. Knižka uvedená věnováním P. X. Šaldovi, tichou vzpomínkou básníka básníkovi, je vlastně jakýmsi rozhovorem se všemi, jimž přijde do rukou, rozhovorem o všedních starostech i bolestech člověka a Čecha, jak nám je podává každý den v menších a větších kapkách hořce chutnati. Víte, co je klid, co je prostota, víte, co je pokojné srdce a mysl pokojná. Nechápete-li, jak možno být tichý a mírný a po mnohých ústřích, zaiděte si ven, až budou pučet první květy, jež mlčí nehlubší pokorou tichých srdcí, anebo si přečtete knížky Demlovy: Miriam, První světla, Moji přátelé — — sami, v tichu, tak jakobyste šli měkkou travou za někým, jehož šlépěje ohnuly jen málo travu a jež rychle se ztrácejí před vámi. Nevšední a prostá úprava vnější od Fr. Bílka je stejná iak obsah knížky, vyzdobené podobiznou Šaldovou, dřevorytem Koblihovým a Klímovým. (Cena 10 K.)

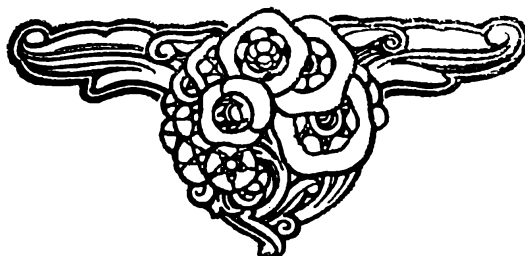
Dovolené koil. vojákům byly povoleny ministerstvem války studijním vysokých škol a abiturientům škol středních na pokračování ve studiích (k absolování 1 semestru 12 neděl) nebo na státní zkoušku (4 neděle) výnosem ze dne 18. ledna 1918. (K. M. Erl. Abt. 2/W No. 550 v. 18. I. 1918.) — Podmínky k udělení dovolené jsou: dvoutletá služba vojenská, šest měsíců v poli, při čemž dotyčný nesměl podobnou dovolenou dříve již míti. Za dovolenou žádati může každý, ať byl již zapsán na některé vysoké škole či ne, jak u doplňovacího praporu (Ersatzbataillonu) či v poli a rovněž, ie-li zařazen v pochodové setnině. V posledním případě jen, prokáže-li, že neměl příležitosti o dovolenou žádati. Dovolené jsou povoleny ve dvou termínech. Pro zimní semestr roku 1917—18 od 1. II. do 26. IV. t. r., pro letní od 27. IV. do 27. července.

V **máji života**. Ustředí českého katol. studentstva (Praž 11., Voršilská ul. 1.) vydalo před několika lety brožuru Dra F. X. Nováka názvu výše uvedeného, kteráž zůstal jistý počet exemplářů dosud na skladě. Prodává se po 70 hal. Autor je české veřejnosti znám svými dřívějšími knihami, zejména Kněžskými problémy a Pohledy do života bohoslovců a kněží. Není v české literatuře knihy, která by způsobem tak delikátním, otcovským a čistým pojednávala o choulostivých problémech, jež každému studentu jest prodělat, t. j. o problému lásky, ženy a pohlaví. Brožura je psána básnickým stylem a nezůstává bez hlubokého účinku na čtenáře. Je to kniha jedinečná, silná, otevřená, dobrý přítel a intimní průvodce mladého studenta. Levná cena umožňuje kaž-

dému si ji objednat. Upozorňujeme však opět, že na skladě jest již exemplářů malý počet.

Ročenka 1906—1916. U příležitosti desetiletí svého trvání vydala Č. L. A. ročenku vypravenou akad. malířem R. Pařízkem a obsahující příspěvky osobností, stojících r. 1906 u kolébky spolku i členů mladších. Zejména budtež uvedeny stati prof. Kordače, Dra Hronka, prof. Drobného, Dra Kratochvíla, z mladších JUC. Kníže a Ph.C. Ant. Nováka. Také této pěkné publikace zůstal na skladě menší počet. Upozorňujeme na ni své přátele a doporučujeme jim ji vřele. Dočtou se v ní o snahách a historii spolku a podepřou jej současně i hmotně. Cena i s poštovním obnáší pouze 55 hal. (Lze zaslati i v pošt. známkách.)

Čtenářům tohoto listu, zvláště přichozím do Prahy doporučuje se

**KAVÁRENSKÁ
RESTAURACE**

U ZLATÉHO KLASU

V PRAZE - II., SPÁLENÁ UL. 15, (SCHWARZENBERGSKÝ PALÁC).

Přírodní vína. - Domácí chuťně upravené obědy a večeře. - Káva. - Víno. - Smíchovský staropramen.

Podporujte své podniky!

Zemský Svaz českých hospodářských družstev a společenstev pro království České v Praze, založen roku 1909 jako ústřední svépomocná družstevní organizace drobných vrstev venkovského obyvatelstva. Stav závodních podílů K 47.900.—, rezervní fondy K 65.319.37, vklady K 12.624.875.85. — Účelem jest: zřizovati a podporovati zakládání svépomocných družstev, konati revise ve smyslu zákona z 10. června r. 1903, č. 133 ř. z., vyrovnávati přebytky a potřeby peněžní příčleněnných družstev, sprostředkovati nákup hosp. potřeb a prodej výrobků družstevních, sprostředkovati úvěry hypotékární a konverse jich, sprostředkovati pojišťování všeho druhu a vůbec podporovati družstevní snahy v každém směru. Zemský Svaz působí jako komisionář Válečného obilního ústavu.

Hospodářské Sdružení čes. křesť. zemědělců pro král. České, Praha II., Spálená 15, jest ústředím hospodářských odboček, spolků a hospodářských pojišťoven. T. č. soustřeďuje 525 odboček a různých hospodářských spolků se 17.325 členy. Přičleněným spolkům obstarává společný nákup a prodej všech hospodářských potřeb a produktů, nákup hospodářských strojů. Udílí informace při zakládání hospodářských odboček, spolků a dobytčích pojišťoven. Pořádá schůze, přednášky, odborné sjezdy, hospodářské výstavy a výlety do vzorných hospodářství a průmyslových závodů. Sprostředkuje znalecké zkoušení hospodářských semen a umělých hnojiv. Provádí revisi nákladních listů.

Hospodářská družstevní jednota, společnost s ručením obmezeným jest nejširší naší působnosti družstevní, spolkové a svépomocné vůbec. — Přijímá důvěrnictví a zastupování ve věcech peněžních a úvěrních, intervenuje při dražbách, likvidacích a konkursech. Hospodářská Družstevní Jednota přijímá dále peníze na běžný účet a na vkladní knížky, obstarává převody žirové a šekové, eskontuje a reeskontuje směnky, devisy a pohledávky, poskytuje úvěry všeho druhu, nakupuje i prodává cenné papíry, zboží i věci movité a provádí bankovní a směnárni obchody vůbec. Zřizuje, nabývá, provozuje a přejímá ve správu podniky všeho druhu, zejména podniky hospodářské, obchodní, živnostenské, průmyslové a stavební a provádí dělení, zaokrouhlení, zcelování a správu statků. Úřadovny jsou v Praze-II., Spálená ul. 15.

Československá akciová tiskárna v Praze-II., Spálená 15. Doporučuje se ku vzornému provedení všech prací knižtiskářských. Zhotovuje příležitostné tiskopisy, publikace i nákladně vypravené edice, navštívenky, účty, dopisní papíry, tabele, obálky atd. Tisk časopisů, knih, brožur jakož i prací barvotiskových. — Tiskárna založena v 18. století.

Knihkupectví, antikvariat, nakladatelství a obchod uměleckými předměty Československé akciové tiskárny v Praze-II., Spálená 15 nabízí své služby a svůj hojně zásobený sklad literatury české i cizojazyčné.

Nákupní, výrobní a úsporné družstvo u „Zlatého klasu“ v Praze-II., Spálená ulice č. 15. Zabývá se obstaráváním potravin, oděvu, domácích potřeb a zboží všeho druhu, vůbec koupí, výrobou nebo zpracováním a prodáváním téhož členům. — Napomáhá spořivosti členů přijímáním a zúrokováním úspor. — Ku snažšímu plnění úkolů převzatých může zřizovati také závody odštěpné v sídle i mimo sídlo družstva. Jest jedinou organizací katolických konsumentů pražských. Závodní podíl, který zůstává majetkem člena, činí 20 K.

Ústřední katol. pojišťovací jednatelství v Praze II., Spálená 15. — Sprostředkuje za výhodných podmínek pojištění všeho druhu u reálních ústavů českých. Zejména zabývá se pojišťováním proti škodám požárem, krupobitím, vloupáním, úrazem, povinným ručením atd. — Mírné sazby. — Svědomité vyšetření škod. — Rychlá výplata náhrad. — Odborné pokyny na požádání.

V jednotě síla!

Svůj k svému!

STUDENTSKÁ HLÍDKA

REVUE ČESKÉHO KATOLICKÉHO STUDENTSTVA.

ROČNÍK VIII.

1918.

ČÍSLO 3.

N A Š E J A R O.

Vklíněna v srdce Evropy a tvoříc nejzápadnější výspu slovanské kultury v kol dokola ji obklopujícím germánském moři, obývána bystrým, pracovitým a nadaným lidem, byla naše česká vlast odjakživa scénou houževnatých bojů o svobodu, o možnost růsti a síliti vlastním kulturním životem a byla i scénou zápasů náboženských, směřujících k zvroucnění vnitřního života a založení království božího na zemi. Zažila doby bratrovražděných otřesů, přestála chvíle pokoření a když ke konci 18. století již již se zdálo, že český lid potká podobný osud, jako jiné slovanské ostrovy na evropském severu, tu se on probudil ze své lethargie, jeho prapor zavlál na barikádách, aby odtud doháněl rychlými kroky, co dříve zanedbal a soutěžil s úspěchem s ostatními kmeny evropské pevniny, jež mohly se na výsluní svobody,

vyvíjet klidně

nerušeně.

V onom dojmavě velkolepém našem národním probuzení vynikající úlohu hrál i český student. Srdce mu hořelo mocným zápalem lásky k utiskované a pokořené zemi a vznět jeho probouzejícího a osvobozujícího slova strhoval s sebou liknavé a malověrné. Fascinující je postava českého studenta-vlastence z oněch dob; vyprávějí nám o některých historické kroniky. A tisícům bezejmenných, skromných a zapomenutých, vděčí probuzená země za sílu, s níž povstala přes všecku nepřízeň ze svého tragického pádu.

Míjela desetiletí, bezprostřední nebezpečí národního zániku minulo a na jed-

nolitěm kdysi tělese našeho veřejného života ukázaly se trhliny. Vznikaly politické strany a bezohledně se potíraly, prohlubovaly se rozpory sociální a výnosným a populárním stalo se bojovat — lhostejno, pod jakou maskou — proti náboženství. Nečisté ruce sáhly na všecko, co bylo kdysi národu palladiem a zneužily i lásky k rodné zemi. Slovo »vlastenec« začalo nabývat nepěkné příchuti a znělo dutě v ústech sobců a šarlatánů.

Nezůstali jsme si věrni ani v umění; stali jsme se internacionály. Dýchali jsme cizím dechem, naše umění hovořilo cizí mluvou. Co bylo domácí, zdálo se úzkým a bezvýznamným na evropském foru kulturní soutěže.

Na parlamentní půdě bojů politických šli jsme od jednoho neúspěchu ke druhému a život doma bědně byl otráven, že těžce se dýchalo a neradostně žilo.

S vytřeštěným zrakem, nejednotni a nepřipraveni zírali jsme na nenadálý hromový úder světové války.

Byl v tom paradox; my jsme v těch ponurých dnech našli sebe. Řekli jsme si upřímně: zhřešili jsme a odhodláním, po těžkých zkušenostech nastoupit nové cesty, vykoupili jsme svůj bolestný blud. Najednou jsme cítili, jak nám je drahá naše kultura, vonící dechem naší země a jasně jsme pozorovali příkrý rozpor mezi národem nevolnickým a národem, prolévajícím krev svých synů za lepší bytí své vlastní rodné půdy.

J. D.:

O KONSERVATIVISMU.

Jsou lži, které se staly obecným majetkem a u nichž se nikdo již nepozastaví, aby je zkoumal, prohlédl a změřil. Dnes však, kdy se všecko kácí, kdy všecko se drolí, čeho se chytíme zoufalostí rukou svých, dnes vidíme, že padají a hrouť se i ty jistoty dřívějška, na nichž jsme stáli v bezpečné své malosti. Takovou velikou lží je tvrzení, že křesťanství je konservativní. Konservativism není věčný, neměnný zákon, je to jen forma, v níž se zákon vleje, časový úsek, v němž zříme spoutaného ducha, a konservativnost znamená trvání a lpění na této formě. Forma zabíjí, duch oživuje. Konservativism trvá na této formě i když zvětrala, konservativism je stárnutí, kostnatění.

A takové byly všechny pokusy o vytvoření křesťanské strany u nás, jež se nutně musely rozbít o svou vnitřní rozpoltěnost a mrtvolnost. Mrtvý bod byl v nás.

Křesťanství je růst, je stálé pronikání dovnitř, do hloubky, je zápas se životem, zmáhání ho, zhodnocování... kdo stanul, je ztracen. Vše je možné v křesťanství, růsti a zrát, padat a hynout, jen ne stát. Křesťanství je zápas a boj. Všecky pokusy o zbudování strany křesťanské byly proto nutně a po vnitřním zákonu marnými a předem ztracenými bitvami, neboť nepochopily toho, co je křesťanství nejvlastnější, co je jeho výsadou i vykoupením, zákonem a velikostí, co je jeho nesmrtelností: Pohyb, růst, život. O životě zpívá evangelium:

»Nedomnívejte se, že jsem přišel uvést pokoj na svět: nepřišel jsem uvést pokoj, nýbrž meč.« — »Podobno jest království

Zbavena nečistých příměsí zaplavuje srdce naše láska k naší české vlasti nového a přec starého obsahu. Je silná, odhodlaná, obětavá a věřící; je jako březnové ráno, kdy praskají ledy, v potoce hučí jarní vody, voní brázdy čerstvě zoraných lánů, a na stráni kvetou pod horkými pocely slunce první sněženky jara.

Je jaro, spanilé a požehnané; jest na nás, aby i naše české jaro stalo se nám nadějí, štěstím a požehnáním.

nebeské kvasu, kterýž vzavši žena, zadělala do tří měric mouky, až zkynulo všechno.« — »Království mé není z tohoto světa.« — »Vy jste solí země. Zkázali se sůl, čím se bude soliti?«

Kvasem je křesťanství, jež proniká každou hodinu života našeho, každou vteřinu jeho, jež taví a prožihá život náš, jež vytváří život náš a překonává jej, proniká do hloubek jeho nikdy neustávajíc a nikdy si nemohouc říci: Dosti! Dál netřeba jíti! Nemůže se zastavit, od kolébky až ke hrobu je hnáno zákonem své touhy a svého růstu ze sebe a nad sebe a nemůže nikdy hlavu sklonit a ruce složit v klín. Neboť nepřítel nespí, ale bdí, čeká na chvíli, kdy je člověk nejistější a nejvýše. Pak přijde a srazí ho dolů. — Mezi peklem a nebem zmítá se křesťanství. Je stálým bojem mezi dvěma světy, bojem bez ustání, bez zastávek...

Je kvasem a je solí, není s tohoto světa. Jak by mohlo lpět tedy na formě nějaké pro tuto formu, ať už státní či sociální, ono, které duchem je živo?

Křesťanství je živel. Je život. Život teče, stoupá, vyvíjí se. Křesťanství je evoluční jako život. Nelze je spoutat trvale.

To by si měli uvědomit všichni, kdo stojí s údivem nad troskami »katolických« stran českých. Že ne okolí, ne zápas, ne nepřátelé, nýbrž ony samy se zabily, nutně, osudově. Svými chybami, rozpoltěností svou, ne vnější, ale vnitřní, že chtěly činiti kompromisy mezi mrtvolně páchnoucími řády dneška, mezi nespravedlností jeho a čistým, živým, zásadním křesťanstvím. Spoutáte-li mrtvolu s živoucím člo-

věkem, nežije mrtvola, nýbrž zajde živý. Kompromisy vraždí ideje.

Je potěšitelným zjevem, že všechno toto tuší mnozí u nás. Je to vždycky tak; vítězství opíjí, porážky učí zamyslet se nad sebou. Vítězství vraždí a porážky sílí svaly i duši. »Český západ« přinesl řadu úvodníků, jež dávají nám poznati, že mnozí se zamyslili; a kdo se zamyslí, našel vinu v sobě. Neboť jen vnitřním rozporům padají ideje a hrdinové.

Avšak nestačí říci, že ta a ta frakce byla špatná, moje ne; ten, kdo by tak mluvil, svědčil by, že je špatný sám. Všecky, bezvýjimečně všechny, a nejživotnější z nich, křesťansko-sociální trpěla také hlubokým rozpoltěním vnitřním. Kolísala. Nebyla si jista sebou. Nevěděla kam, nahoru či dolů, byla plna rozporů v zásadě

i svých stoupencích. Všecky snahy po jednotě vnější jsou zbytečné. Ne spojovat strany, dávat je dohromady, ne, přetvářet je nutno sebe a životy své. Přetvářet je nutno i strany. Jednota organická neformálná. Co znamená takový slepenec stran, vidíme jasně na novém útvaru politickém, na straně »státoprávně demokratické«. Je rozpoltěna uvnitř. Kompromisy lze dělat ve volbách (a vždycky se draze platí v budoucnu), ale nikdy ne v zásadách. Bylo by zbytečné slepovat staré strany katolické v Čechách, zbytečné by bylo pokřtít je třeba jiným jménem, kdyby se nepřetvořil a nezreorganisoval duch sám. Kdo ukazuje na druhého, je farizej. Jen žádnou konservativnost, žádné trvání na tom, co se přežilo, ale každý přines na práh nového života přetvořeného a překonaného sebe —!

OSVETA NA SLOVENSKU.

Alexander Wekerle, ministerpredseda uhorský, dňa 20. novembra minulého roku opovážil se hlásat na sneme, že v Uhorsku majú národnosti tolko slobody, ako nikde inde. Bolo to ešte vtedy, keď naše veci nie priam dobre stály, keď sa naši páni ešte mali čoho obávať, a keď naša politika stála pevne na základe samourčovacieho práva národov. Wekerle síce dobre vedel, že je to hrozná lož, čo hovorí, nuž ale maďarský politik len nepríde do rozpakov, keď treba luhat, zvlášte keď ide o ich panstvo. Dnes by to však už ani Wekerle nehovoril — nie preto, žeby snáď bol prehodil svoju mienku — ale jednoducho preto, že to nž, vraj, neni treba. Veď jeho pomocník, gróf Andrassy, vodca novej vládnej strany, už sa verejne vyslovil, že „heslo samourčovacieho práva národov naši nepriatelia len preto vymysleli, aby Rakúsko a Uhorsko zničili. Preto túto zásadu u nás proviesť, bola by šialenosť, samovražda. Proti tomu budeme všemožne bojovať...“ (V snemovej komisii, dňa 1. marca.)

Nuž tak; pred niekoľkými mesiacmi kričal Wekerle, že u nás majú národnosti úplnu slobodu — a dnes tvrdí Andrassy, že slobodu dať uhorským národom bola by šialenosť, znamenalo by samovraždu!

Pozrime sa teraz s blízka, ako vyzerá tá naša sloboda. „Majú školskú a cirkevnú

samosprávu,“ hovorí Wekerle. Ano, máme ale len na papieri, len v osnove uhorským kráľom sankcionovaného národnostného zákona z roka 1868. V skutku však držia nás v najväčšom duševnom otroctve. Maďarské sú školy, maďarská je stoličná správa, po maďarsky ide všetko pri súdoch a maďarské sú i cirkvi. Do čisto slovenských biskupstiev posielajú biskupov, čo ani slovička nevedia po slovensky, ani mak lásky nemajú k slovenskému ľudu, ba nemilosrdne prenasledujú všetko, čo je slovenské. Alexander Párvy, Vlk Rudnai, sú opravdoví — vlci a nie arcipastieri slovenského ľudu. Do spišského seminára počas vojny nedostali ani jedného bohoslovca — a predseda biskup Párvy neprijal osvedčeného Slováka ani za svet! Radšej nech sú veriaci bez kňazov, akby mali dostať za kňaza roduverného Slováka! A tak je to i u evanjelikov. Gréckokatolícke a pravoslávne cirkvi ešte mali kolko — tolko samosprávy, ale počas vojny i tým odobrali všetko. Rumunskí gréckokatolíci teraz idú voliť metropolitu — pod predsedníctvom dvoch kráľovských komisárov!

A ako stojíme so školskou „samosprávou“? Na to nech nám dajú odpoveď úradné štatistiky! (Magyarország közoktatásügye az 1913. évben. Budapest, 1915.)

Keď roku 1910-ho popísali obyvateľstvo Uhorska, našli v samom Uhorsku (bez Horvatska):

Maďarov	9,944.627	duší, to jest	54.5%
Slovákov	1,946.357	"	10.7%
Nemcov	1,903.357	"	10.4%
Rumunov	2,948.186	"	16.1%
Rusov	464.270	"	2.5%
Horvatov	194.808	"	1.1%
Srbov	461.516	"	2.5%
Iných	401.412	" " "	2.2%
Spolu	18,264.533	" " "	100.0%

Podľa percenta teda prislúchalo by nám 10.7% všetkých škôl. Vskutku však vidíme, že bolo v Uhorsku roku 1913. 1. **Detských útulní** (opatrovní) 2939 a z toho nemaďarských len nepatrných 2.7% — slovenská však ani jedna! Chodilo do nich 281.389 detí 3—5 rokov starých; dla národnosti bolo 59.7% maďarských, 18.7% nemeckých, 9.2% slovenských a 5.1% rumunských detí; teda už v tomto útlom veku začínajú otravovať duše našich detí a vpúšťať do nich jed maďarizácie. Lebo nielen že po maďarsky ich zamestnávajú, ale i cítia ich učia nepriateľsky proti všetkému, čo není maďarské. Je k tomu treba ozaj kus nesvedomitosti, že otravujú mladé duše, keď ešte nemajú vyvinutý rozum, nemajú vlastného rozsudku. Na Slovensku je týchto opatrovní asi do 700.

2. **Ludových (elementárnych) škôl** bolo 16,861; a síce maďarských 79.8%, rumunských 13.2% slovenských 2.2%(!), nemeckých 2.7%, ruských 0.4%, juhoslovanských 1.6%. Tieto školy navštívilo 2,043.718 žiakov (89.52%), nechodilo do školy 239.206 detí (10.48%). Každodenné školy navštevovalo (6—11roční) Maďarov 55.93%, Slovákov 13.09%, Nemcov 11.98%, Rumunov 11.73%, Rusov 2.33%, Juhslovanov 3.47%. V opakovacej škole (12—14roční) sú zastúpení Maďari 46.8%, Slováci 18.5%, Rumuni 13.7%, Nemci 12.1%, Rusi 3.6%, Juhslovani 4%.

Z týchto štatistických dát vidno, že náš ľud má smysel pre vzdelanie, rád posiela svoje deti do škôl, ačkoľvek sú ony cudzie duchom i rečou. Vzdelaný svet sa musí zhroziť, že v strede Európy žije dvojmiliónový národ, ktorý nemá žiadnych svojských škôl, ktorý túži za vzdelaním, má vlohy, má dobrú vôľu a predsa je odsúdený na duševné otroctvo. Len slepý šovinizmus turanských hord môže spáchať takýto zločin na jednom národe. Či

nie je to zločin spáchaný na nevinných deťoch, že ich mordujú od útleho detinstva cudzím jazykom? Je vôbec možná akákoľvek výcnova v cudzom jazyku, v cudzom duchu? Není to základné princípium každej pädagogie, že výchova len v materinskej reči je možná? „Mateřština, protože se s věcmi spíná, které se pomaličku před rozumem rozvíjejí, potřebuje nevyhnutelně několik roků, věz osm neboli deset, všeho totiž dětství s částou chlapectví“ — hovorí už náš slávny Komenský (Didakt. Vel, XXII.). A ďalej: „Cizímu jazyku učiti chtěti někoho, dokud domácí nemá v malíku, jest na vlas tak, jako kdyby chtěł syna jezdiť učiti, dokud neumí choditi.“ (Tamže XXIX.). Nuž naše deti nie len že nemajú v malíku svoju materinskú reč, keď ich začnú trápiť maďarčinou, ale ani vôbec nepočuli ešte o slovenčine! Len tak sa to môže potom stať, že mnohé deti, keď vyjdú zo škôl, nevedia ani po slovensky, ani po maďarsky, ani jednotlivé predmety sa nenaučili, ktoré im v cudzej reči prednášali, A čo na to Maďar? Mávne rukou a povie „buta tót“ (hlúpi Slovák)! A potom sa nestydia ešte rečniť o „mravnej a kulturálnej supremacie“ Maďarov!

Základ národnej kultúry tvoria bez pöchyby ľudové školy. Nuž kde v takomto položení sú tieto, môžeme tam hovoriť o slobode, o slobodnom vývinu národnej kultúry, není sú reči šovinských politikov maďarských iba krvavým výsmechom?

No poďme ďalej. Na ľudové školy sme chudobní, veľmi chudobní, ba rovno sme na žebráckej palici, ale predsa je to aspoň palica a v zdravej ruke je i žebrácka palica nebezpečná; tak si myslia aspoň Maďari, lebo medzi vyššími školami už vôbec ani jednej niet, v ktorej by sa slovensky vyučovalo!

3. Učňovských škôl je v Uhorsku:

I. priemyselných: maďarských	619
nemeckých	10
rumunských	3
talianských	1
spolu	633
II. kupeckých: maďarských	95
nemeckých	3
talianských	1
spolu	99

Tieto školy navštevovalo spolu 109.660 učňov, ktorí sa delia podľa materinskej reči takto:

Na priemyselných: na kupeckých školách:

Maďari	70.130	5.250
Nemci	12.669	855
Slováci	7.283	124
Rumuni	6.160	222
Rusi	109	2
Horvati	937	66
Srbi	4.098	572
Iní	1.100	1.182
Spolu	102.486	7.174

Z týchto dát vysvitne jednako, že priemysel a kupectvo zanedbávame, čo veru není potešiteľné. Ale ja pochybujem, žeby tieto dáta zodpovedaly pravde, lebo náš ľud má smysel i vlohy pre kupectvo i priemysel. Jednako však i duševná maďarizácia, panštenie kazí týchto učňov, s druhej strany zas medzi Maďarmi sú popísaní i Židia a odtiaľ ten veľký rozdiel v proc.

4. Takzvané „polgárky“ (meštianske) a vyššie ľudové školy, ktoré vo veľkej časti vychovávali našu meštiansku, strednú triedu, do ktorých chodia naše dievčatá, budúce matky, vychovávateľky našich detí — sú úplne maďarské, cudzie jazykom a ešte však duchom, slovenského su v nich nenaučia nič, o Slovákoch nepočujú ani slovička, iba keď treba „národnosti“ a „pan-slavizmus“ tupíť, špiníť, haníť.

Všetkých meštianských bolo roku 1913ho 498. Chodilo do nich 99.801 žiakov. Z nich bolo Maďarov 81.233, Nemcov 10.188, Slovákov 2.960, Rumunov 2.619, Rusov 62, Srbov 1554, Horvatov 408, iných 823.

Kto by sa nezastavil na tom, že Slováci, ktorí v ľudových školách sú zastúpení vyššie krajského percenta (Slovákov v krajine 10·7% — v ľudových školách 13·09%) v týchto vyšších školách razom tak klesnú. Nemyslite si, žeby snád Slováci bojkotovali tieto školy; oj nie, navštevujú ich, lenže bohužiaľ, vo veľkom percente už ako maďarskou ľudovou školou pretvorení Novomaďari!

Dnes je na ľudových, opakujúcich, vyšších ľudových, učňovských a meštianských školách spolu 38.519 učiteľov; z nich je Maďarov 32.474, Slovákov 411, Rusov 91, Čísla, ku ktorým netreba žiadného komentára.

5. Učiteľských prípravovní (präparandii) bolo 91. Žiakov bolo v nich 9.949, z nich Slovákov 173 (chlapcov 2·3%, dievčat 1·2%).

6. Stredných škôl (gymnázia, reálky, vyššie dievčenské) je v Uhrách 264. Z toho sú gymnázia 188, reálky 34, vyššie dievčenské 42. Žiakov bylo v gymnáziách a reálkach 74.194, vo vyšších dievčenských 6.463. Dľa národnosti:

	na gymnáziách,	na reálkach,	na vyš. dievč.
Maďarov:	52.412	9.276	6.048
Slovákov*)	1.364	231	28
Nemcov	4.192	1.648	311
Rumunov	4.091	216	28
Rusov	61	3	—
Srbov	1.001	146	38
Horvatov.	160	22	17

Slovákov bolo teda spolu 2·1%. Nuž kdeže sa podelo tých 13% slovenských detí, čo sa v ľudových školách prihlásili k slovenskej materinskej reči? Veru ich pohltla požravosť šovinského molocha; od detskej opatrovni až po matúru všetky prostriedky použili, aby slovenské dieťa odnárodnili, pomaďarčili a keď sa im šuhaj videl priťvrdým, ho jednoducho zlomili, vyhodili. Na vysoké školy už len na ukážku sa dostane niekoľkých slovenských šuhajov. Roku 1913. bolo v Budapešti na universite 69 Slovákov, na technike 10, v Kluži na universite 3.

Na bohosloveckých akademiách bolo katolíckych slovenských bohoslovcov 75, evanjelických 13. Na právnych akademiách bolo Slovákov 6, na štavnickej (lesníckej a baníckej) akademie 15, na zverolekárskej akademie v Budapešti 1, na hospodárskych školách 29, na vincúrskych 3, horárskych 13, záhradníckych 3, baníckych 7, priemyselných 143, na maliarskej a sochárskej akademie v Budapešti 1 a na železniárskej bol tiež 1 Slovák!

Takto vyzerá tá veľká sloboda, ktorú požívajú nemaďarské národy v Uhrách na poli osvety Dľa Wekerleho väčšej slobody niet na celom svete. Nevieť; ale to viem, že to tak nemôže, nesmie ostať! My sa musíme chytiť práce a vlastnou silou si musíme vydobíť, čo nám patrí. Od Maďarov nemôžeme nič dobrého očakávať, Maďari nás vždy špatne oklamali v minulosti a oklamali nás i dnes, keď nám slubovali na počiatku vojny hory-doly a včul nechcú vedieť o ničom, ba idú nás ešte

*) Maďarov, čo vedia slovensky, bolo 4587; sú to samí pomaďarčení Slováci.

viac utláčať, ako dosiaľ. Veď na sneme už od pol roka sa len o tom radia, ako by nás mohli v budúcnosť vytvoriť ešte väčšími z tých najelementárnejších občianských práv. „Maďarský chlieb, maďarská knížka, maďarská spravodlivosť“ toto heslo si napísali na zástavu Maďari, na tomto základe chcú oni vybudovať nové Uhorsko!

No s našej strany už musí byť koniec všetkého oportunizmu, my sa musíme chystať k rozhodnému boju za našu národnú existenciu. Že v tomto boji musí zvíťaziť i zvíťazí naša pravda — nemôže byť pochybné!

Žije, žije duch slovenský
bude žiť na veky! Ypsilon.

DR. J. ČIHÁK

ŠKOLSTVÍ V NOVÉM CÍRKEVNÍM ZÁKONÍKU.

Od svatodušných svátků t. r. nabývá platnosti v katolíckém svete nový církevní zákoník. Studentské kruhy a duchovenstvo bude zajisté zájmatí, čo ustanovuje zákoník o náboženskom vzdelaní, o školách, o theologických fakultách a seminároch.

Vizme jednotlivé kanony zákoníku o náboženskom vzdelaní a školstve! »Tak jest vzdelávati od dětství všechny věřící, aby se jim netoliko nepřednášelo nic, čo odporuje katolíckému náboženství a mravní bezúhonnosti, nýbrž aby první místo mělo vzdelání náboženské a mravní.« (Can. 1372, § 1.) V kanonu 1373. čteme: »Mládež, která navštěvuje školy střední nebo vyšší, budiž vzdelávána úplněji v náboženské nauce a místní Ordinariáty (biskupové) ať pečují o to, aby se to dělo kněžími, vynikajícími vzdeláním.« — Tudíž zákoník žádá, aby se veškeré mládeži škol středních a vyšších dostávalo náboženské výchovy, aby o ni pečovali kněží vynikající životem svým i vzdeláním, avšak nestanoví se nijaké podrobnosti, kde a o čem se má přednášeti. Neklamujeme, jest v intencích zákoníku, že mládeži inteligentní náboženské věci má přednášeti pouze kněz, tedy nikoliv laik v nějakých uzavřených kroužcích. V tomtéž asi smyslu stanoví kanon 1374: »Děti katolícké ať nenavštěvují škol akatolíckých a smíšených, které totiž jsou přístupny i akatolíckým. Avšak jedinému Ordinariátu místa přísluší rozhodovati podle normy instrukcí Apoštolské Stolice, za jakých okolností a při kterých zárukách, že nenastane nebezpečnoství zkázy, jest možno trpěti, aby tyto školy byly navštěvovány.«

Zákoník si přeje, aby veškeré školství bylo vedeno v duchu katolíckém, aby katolícká víra netrpěla školou smísenou; není-li možno dosáhnouti této náboženské nestrannosti, jest nutno zakládati vlastní školy, k čemuž má církev právo. V této příčině jsou směrodatny kanony 1379 a 1375.

Kanon 1379 zní: »Nejsou-li tu katolícké školy ať obecné, ať střední, podle zásady can. 1373, jest se postarati zejména místním Ordinariátům, aby byly založeny. Rovněž, nejsou-li veřejné (státní) university prochnuty naukou a duchem katolíckým, jest si přáti, aby byla v národu neb zemi (regione) založena katolícká universita.« A kanon 1375 prohlašuje: »Církev má právo zakládati školy kteréhokoliv druhu, nejen nižší, nýbrž i střední a vysoké.«

Podrobněji pak zabývá se zákoník zřízením universit, zejména však fakult theologických. Uvádím příslušné kanony. Kanon 1376: »Kanonické zřízení katolícké university neb fakulty jest vyhraženo Apoštolské Stolicí. Katolícká universita neb fakulta, i svěšená některé řeholi, musí míti své stanovy, schválené Apoštolskou Stolicí.« Kanon 1377: »Akademické hodnosti, které by měly kanonické důsledky v církvi, nikdo nesmí udělovati, leč se svolením, daným Apoštolskou Stolicí.« Podle tohoto ustanovení pro foro Ecclesiae platí doktorát theologický jen tehdy, je-li udělen se svolením Apoštolské Stolice, čili je-li universita, resp. fakulta katolícká schválena Apoštolskou Stolicí. Avšak řádně získaný doktorát na některé universitě, schválené Apoštolskou Stolicí,

platí pro celou církev. Práva pak doktorů vymezuje kanon 1378 takto: »Řádně promovaní doktoři mají právo mimo posvátné obřady nositi prsten s drahokamem a doktorský biret, a kromě toho jsou v platnosti nařízení posvátných kanonů, které ustanovují, že při propůjčování některých církevních úřadů a obročí ceteris paribus podle úsudku Ordinariátu jest dávati přednost těm, kdož dosáhli doktorátu neb licentiátu.«

Zvláštní péči věnuje nový zákoník theologickým seminářům a výchově kléru. Pouze některé pozoruhodné kanony uvádím. Kanon 1353 vybízí kněžstvo, aby pečovalo o budoucí kněze: »Kněží, zejména faráři, nechť se vynasnažují, aby jinochy, kteří prokazují známky církevního povolání, chránili s obzvláštní péčí před světskou nákazou, je seznamovali se zbožností, prvními literárními studii naplnili a roznítili v nich zárodek božského povolání.« Kanon 1363 stanoví podmínky přijímání do seminářů kněžských: »Do semináře nebudtež od Ordinariátu připuštěni leč manželští synové, jejichž povaha a vůle činí naději, že budou s užitkem stále sloužiti církevní službě. Prve než jsou přijati, musejí se vykázati doklady o manželském zrození, o přijetí křtu a biřmování, o životě a mravech.« Výchova kléru v seminářích jest svěřena řediteli, spirituálovi, zpovědníkům a profesorům bohovědy. Tak dí kanon 1358: »Jest se o to postarati, aby byl v každému semináři ředitel pro kázeň, profesori pro výuku, ekonom pro hospodářské věci, jiný než ředitel, aspoň dva řádní zpovědníci a spirituál.« O výběru profesorů praví kanon 1366: »K úřadu učitelskému pro nauky filosofické, theologické a právní nechť jsou bráni především ceteris paribus podle úsudku biskupova a zástupců semináře ti, kteří dosáhli doktorátu na universitě nebo fakultě uznané Svatou Stolicí, aneb, jednali se o řeholníky, kteří mají podobné vysvědčení od svých vrchních představených. Také jest dbáti, aby aspoň pro sv. Písmo, bohovědu dogmatickou, bohovědu mravní a církevní dějiny byli různí profesori.«

Rovněž dobu studií theologických, předměty a metodu stanoví zákoník. Čteme v kanonu 1365: »Chovanci věnují se aspoň dva celé roky studiu filosofie s příbuznými vědami. Studium theologické se koná aspoň plně 4 roky a obsahuje kromě theologie dogmatické a morální, hlavně studium Písma sv., dějin církevních, kanonického práva, liturgiky, posvátného řečnictví a církevního zpěvu. Ať se též konají čtení o bohovědě, pastýřské s příbráním praktických cvičení, hlavně o katechetice, zpovídání, návštěvě nemocných a umírajících.« A v kanonu 1366. § 2. se ustanovuje: »Studium filosofie a theologie i výchovu chovanců v těchto naukách ať konají profesori podle způsobu, nauky a zásad Andělského Učitele, a jich se svatě drží.« Jest samozřejmo, že nemohou se konati všude všechny přednášky se stejným zdarem, zejména v diecesních seminářích a proto zákoník doporučuje nadaným chovancům návštěvu vynikajících theologických fakult.

Praví kanon 1380: »Jest si přát, aby místní Ordinariáty podle své opatrnosti posílali kleriky, vynikající zbožností i nadáním, do škol některé university nebo fakulty založené církví neb schválené, aby tam dokončili studia zejména filosofie, theologie a práva kanonického, jakož i dosáhli akademických hodností.« Není bez zajímavosti, že zákoník ukládá představeným seminářů, aby dbali nejen náboženských cvičení, nýbrž i uhlazených způsobů chovanců. Dočítáme se v kanonu 1369. § 2.: (Představení) vykládejtež jim (chovancům) častěji pravidla opravdové a křesťanské slušnosti, a svým příkladem je povzbuzujtež, aby je zachovávali; mimo to je nabádejtež, aby dbali nařízení hygienických, čistoty šatů i těla a jakési přívětivosti v obcování, spojené se skromností i vážností.«

Uvážíme-li tato ustanovení nového zákoníka a porovnáme-li je s našimi poměry, uznáme, že skoro ve všem se shodují, aspoň v teorii. Jest na nás, abychom i prakticky ve všem se zařídili podle svého práva a práva toho také v budoucnosti dovedli hájiti.

M Š E.

(*Na cestu do boje.*)

F. D.

Introit a Kyrie.

Bože můj, ukryj služebníka svého v chrám svůj: nebo venku bouře burácí a nepřátelé moji hledají mne, aby oloupili mne o poklad duše mé.

Bože můj, poskytni almužny chudému, jenž volá k Tobě, Slitovníku Velikému, nebo hlad a žízeň trápí duši jeho.

Bože můj, Ty, jenž jsi Otcem naším, poznej dítě své, jež dlouho ve tmách bloudí a volá po světle lásky Tvé, ó Veliký!

Bože můj, srdce mé volá po Tobě!

Bože můj, duše má hledá Tebe už dlouho!

Smiluj se nade mnou!

Slituj se nade mnou!

Uslyš volání mé, ó Pane!

Gloria.

Sláva Tobě, Hospodine, Stvořiteli nebe i země! Slávu Tvou provolává veškeré stvoření Tvé, každý ptáček, každá bylinka i hory vysoké i širé stepi, i slunce na jasném nebi.

I duše má velebí Tebe, Nestvořený, a klaní se majestátu Tvému.

Leč, Bože, rozpomeň se i na ona slova sladká, jež andělé nad jesličkami jediného Syna Tvého prozpěvovali, a jimiž lidstvu pokoj slibovali. — — — — —

Ale tak málo na světě lidí, kteří jsou vůle dobré, a stín nemilosti Tvé padá i na Ty, jejichž duše po sladkém tom příslibení volají, jež po spáse ruce vztahují — — — — —

Ó, Pane, rač posílití vůli lkajících a ukojití touhu po klidu svatém láskou Svou. Neodvracej tváře Své od nich! Nebo jsi slunce a světlo života — a kde slunce a světlo není, život zaniká.

Pane, jehož slávu nebesa hlásají a jehož lásku vztýčený kříž nám zpečetil, popřej nám milosti Své a uslyš volání naše po pokoji!

Pane, vyslyš modlitbu duší našich!

Dominus vobiscum.

Ó, Pane, přijď již a rozsvěť světlo duši mé, nebo utonu ve tmách. Ó, Pane, přijď

již a rozněť oheň lásky v duši mojí pro slovo pravdy Své, aby tepotem zvroutnělým procítilo lépe tajemství bytí Tvého.

Pane, přijď a zůstaň v duši mé, dech Tvůj nechť ovane bytost mou milostí Tvou!

A ty, jež miluje duše má, posvěť láskou Svojí!

Evangelium.

»Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo. V něm byl život, síla, pravda a blaženost, a život byl světlo lidí a světlo ve tmě svítí a tma ho neobsáhla. Bylo světlo pravé, kteréž osvěcuje každého člověka, přicházejícího na tento svět.

Na světě byl (Kristus) a svět Ho nepoznal. Do vlastního přišel a svoji Ho nepřijali. Kdož pak přijali Ho, dal jim moc býti syny božími.«

Pane můj, dejž, bych i já byl synem Tvým! Dejž milosti duši mé, aby světlem evangelia Tvého poznala při spravedlivou od nepravé. Dejž světla očím duše mé, aby nezbloudila na temných cestách zdejšího života!

Rozsvěť hvězdu lásky Své, aby za ní spěla ku branám města svatého.

Dejž jistoty duši mé, nasýt ji pravdou a láskou Svojí, aby byla silna v boji života.

Mistře, osvěť cesty mé, a jednou veď i stezkou ty, kteréž miluji!

Credo.

Věřím v Tebe, Boha mocného, neučinného, Boha bez začátku a bez konce.

Věřím v Tebe, velikého a spravedlivého, kterýž znáš tajnosti duší našich. Věřím v Tebe, Boha plna nejsvětější lásky, která se shýbá k tvorům svým a něžností otcovskou hojí rány, jež vůle naše zeslábila zavinila v poblouznění svém.

Věřím v Tebe, jenž tak jsi miloval svět, zes syna Svého dal, aby spasil ty, kdož vyznávají Tebe.

Věřím v Tebe, jenž jsi počátkem i koncem věcí všech, v Tebe, bez jehož vůle svaté ani vlas s hlavy nepadne.

Věřím v Tebe, soudce spravedlivého, učitele moudrého, Boha a Pána mého jediného.

Věřím v Tebe a odpuštění Tvé i vzkříšení těla svého, smrti očistěného, i v život věčný; amen.

Obětování.

Když Kristus, svatý Syn Tvůj, v zahradě Getsemanské čekal na ty, kteří jako oběť smírnou odvedou Ho k oltáři kříže, krvavý pot perlil se mu na bílém čele a ustrašené lidství Jeho lekalo se oběti té.

A s bledých rtů nesla se tiše prosba tajemnou nocí až k Tobě, abys — není-li to proti vůli Tvé — odňal hořký kalich utrpení od Něho. — Tys neodňal, ale poslal anděla Svého, aby slovem útěchy posílil duši Jeho. A Kristus vstal, silný a odhodlaný.

Bože můj! I mne lekají často oběti, jež ukládáš duši mé, aby nebyla nehodna Tebe, Boha Svého.

Milosrdný! Nepokládej mi toho za hřích a malou lásku, jestliže i mé slabé lidství volati bude o odvolání. Nepokládej mi toho za hřích a vzpouru, jestliže duše má žitím zemdlená a osláblá, k Tobě zavolá: »Pane, přispěj, nemohu dál!«

Ó, Pane můj, posilni mne, posvět srdce mé, očisť ruce mé, pozvedni duši mou!

Sanctus.

Hospodine můj, svatý a jediný, duše má klaní se velebnosti Tvé a hlas její rozehvělý mísí se v Hosanna svatých Tvých.

Hospodine můj, slávy Tvé jsou plna nebesa i země, a všechno stvoření klaní se velebnosti Tvé.

Hospodine můj, svatý a jediný, přijmiž pokoru duše mé!

Před pozdvihováním.

Pane můj, Ty jdeš!? Ty jdeš opět tak tichý a lahodný a znovu mi podáváš v lásce své život svůj? Zmučený můj, Ty opět vstáváš! Ty opět přicházíš mezi lid svůj, jenž trny Ti vtiskl na bledou skrář Tvou v zaslepenosti své? Pane můj, Tys odpustil?

Ty opět přicházíš k nehodným bratrům lidství svého a podáváš ty zkrva-

vené ruce své, abys napojil krví svou vlastní vrahy své?

Oko Tvé, plné lásky a odpuštění, mate duši mou, jež svedena davem nepřátel Tvých, chtěla kamenem po Tobě hoditi. Pane můj, a Ty mi odpustiš? Ty přicházíš opět posílit duši mou chlebem života a uhasit žízeň její nektarem krve své?

Kterak se klanět Tobě, Bože a Pane můj? Kterak Ti děkovat dosti?

A přece, Pane, opět prosím Tebe. Prosím za ty, s nimiž byla duše má, když učinili Tebe. Odpusť i jim, Svatý můj!

Obmyj i je krví oběti své! Spasiteli!

Po pozdvihování.

Ó, Požehnaný! Ty jdeš tak bílý na oblacích k nám a pod krokem Tvým zkvétají poupata. Dech Tvůj křísí květy prachem všedního života uvadlé.

Ó, Požehnaný! Kudy jdeš, voláš duše jemným hlasem svým a písní svou sladkou a svatou uchvacuješ je království svému, království jiného světa.

Ó, Požehnaný, jenž Otce Svého učinils otcem naším!

Agnus Dei a sv. přijímání.

Beránku Boží, jenž snímáš hříchy lidského svého, smiluj se nad námi! Beránku Boží, jenž stíráš slzy lítosti a hanby z očí našich, slituj se nad námi!

Beránku Boží, kníže Pokoje, učin, ať dech Tvůj provane mírem a láskou duše naše!

Tys přišel — ne jako král, ale jako služebník svého nemocného.

Tys přišel — ne jako soudce náš, ale jako Smírčí a Prostředník odpuštění. Tys přišel, a lahoda slova Tvého zajala duši mou. Ona Tě nechápala dlouho, ale Tys světlem lásky a pravdy své osvítil čelo její.

Tys přišel — a ruce Svoje probodené vztahuješ ke mně a oči Tvoje svaté, hluboké, prosí mne, abych přijal Tebe. Od kud mi milost ta, Králi můj?

Nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou! Pane můj, příbytek můj je chudý, a Tys můj Bůh a Král!

Než rci jen slovo a duše má se uzdraví a bude hlásat milosrdenství Tvé.

— — — — —

Pane, Tys vztáhl čistou ruku Svoji a cítím, jak ozdravělo tělo i duše má.

Pane, Tys promluvil a má duše cítí sladkost přítomnosti Tvé.

A ruku mi podáváš a zveš, abych šel s Tebou? Vedeš mne v katakomby minulých věků, vedeš mne v místa, kde duchové zemřelých obcují s živými. A já vidím tu zář, k níž vede společná cesta jejich; ale, Pane, jsem tak sláb!

Ty utěšuješ mne a zveš k hostině svačební? Ale, Pane, šat můj je vetřelý a ošumělý, kterak mne uvedeš?

Ty slibuješ mi roucho očisty a já věřím Tobě, že mi je dáš. Ale, Pane, nech mne zde v koutku stát, ať patřím na ty, již hodni jsou pokrmů Tvých. Nech mne zde u dveří, Pane, je mi tak sladce v pohledu na lásku Tvou; vždyť jsem tak sláb!

Ó, Pane, duše má nemá se za hodnu přijati Tebe, ale posilni a očisť ji, aby směla spočinout v měkkém objetí Tvém!

Ite, missa est. Požehnání.

Dal jsi znamení k rozchodu, Pane, ale mně je tak smutno! Zůstaň se mnou, neboť odejdeš-li, stmívá se na cestě duše mé. A kolem rokle, sráže a divoká pustina. — Pane, Ty, jenž Jsi řekl o sobě: »Jsem pravda a cesta k Životu«, provázej duši mou!

Ó, Pane, uděl jí požehnání na čelo, očistěné láskou, aby byla silna v boji dne.

Pane, rci ještě jedno slovo pravdy Své, aby byla osvěcena a ozbrojena proti ne-

přátelům Tvým. Život a povinnost volají mne, Pane, ó přijmiž práci mou jako oběť příjemnou!

Posvěť ruku mou v konání mém, ozař, oči mé mírem Svým, provaň duši mou obětavou láskou Svoji.

Dejž, aby šla tichá životem, a růže, jež láska Tvá jí uštědřila v klín, rozdávala všem, iež potká cestou k Tobě, Králi náš!

Dejž, by zvedala slovem Tvým ty, kteří nemají odvahy přijíti k Tobě, nebo Tě neznají, Kníže míru a lásky!

Dejž, ať jim dovedu vyprávěti o Tobě a milosrdenství Tvém, dejž, ať poznají, že Jsi láska a pravda, na níž nestrpí duše má poskvrny nejmenší, žes Láska nekonečná, na níž není krve, kromě té, jež prýští ze svatých ran Tvých k obcerstvení a očistění kajících.

Provázejž mne i všechny, jež miluji, na cestách mých!

Požehnej mne i lid můj, Hospodine! Hospodine, vyslyš přímluvu svatých lidu mého a požehnej nám!

— — — — —

Svatý Václave, vévodo české země! Kníže náš, pros za nás Boha, svatého Du-cha, Kyrie Eleison!

Ty jsi dědic české země, rozpomeň se na své plémě! Nedej zahynouti, nám, ni budoucím, svatý Václave!

Kyrie eleison!

DR. FR. X. NOVÁK.

P R Á C E

(II. *Práce a láska.*)

»Kniha knih«, jak sami protestanté nazývají sv. Písmo, obsahuje místa, kde jeden řádek vyváží celé knihovny moudrosti lidské. Sem čítám uvedené již gen. 3, 16—19. Tam ustanovuje Bůh trest ženě za přestoupený zákon rajský: **In dolore paries, v bolesti budeš roditi.** A tam ukládá za stejný hřích též Adamovi pokání: **In sudore vultus tui vesceris pane, v potu tváře své jisti budeš chléb.**

Když Bůh volá (i dnes ještě volá, zvláště v mládí), nespokojuje se polovičatostmi, ale staví hned propasti mezi krajem, který obýváme, a mezi krajem, do něhož

nás volá: **Egredere de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui, et veni in terram, quam monstrabo tibi, vyjdi ze země své a z příbuzenství svého i z domu otce svého, a pojď do země, kterou ukáži tobě** (gen. 12, 1.).

Když Bůh na nás žádá oběti, nestačí mu ledacos, ale zabírá sobě hned naše »všecko«. **Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac... et offeres eum in holocaustum, vezmi syna svého jednorozeného, kterého miluješ, Isáka... a oběťuj ho v oběť zápalnou** (gen. 22, 2.). (Má každý člověk v životě svém chvíli, kde

Bůh na něm žádá celé jeho drahé »smavé štěstí«. ¹⁾ **Suus cuique Isaac**, říkával proslulý jeden asketa.)

A i když Bůh kárá, nespokojuje se trestem ledabylým, ale proniká až k samé podstatě a zasáhne tam, kde to bolí nejvíce. A tak kárá Bůh v ráji prvního muže a první ženu, odhalil zároveň kus tvůrčího svého tajemství, když ustanovil, aby muž trpěl v práci, žena pak, aby trpěla v rodění i v tom, co k němu vede — v lásce. Vyslovil tím podstatu života mužova, která jest v práci, a vyjevil zároveň podstatné určení ženské, které jest milovati, roditi.

Dva jsou v člověku pudy nejprvotnější a nejzákladnější: pud sebezachování a pud pohlavní. Pud sebezachování slouží přímo jedinci, nepřímo lidstvu, které z jedinců se skládá. Pud pohlavní zase přímo slouží lidstvu, udržuje potomstvo, nepřímo pak jedinci. Byla často přetřásána otázka, který z těchto dvou pudů je mocnějším suverénem. Předchází ovšem pud sebezachování, dle onoho: *primum est vivere*. Ale mohou nastati okolnosti, kde pud pohlavní mocněji v člověku působí nad samý pud sebezachování.

Lidstvo je pojem podstatně fysickomravní, tělesně duševní. (Nemluvíme nikdy o zvířectvu jako o celku organickém, poněvadž zvíře nemá duše, která tvoří základ všelidského organismu a zároveň počátek vši mravnosti.) A jednotlivec, když mravně roste, roste do společnosti, společností. Proto též blíže má k mravnosti, k vyšším statkům všelidským, pud pohlavní než pud sebezachování.

Bylo potřebí těch několik o sobě všedních pravd předeslati, abychom správněji pochopili, co hned má býti řečeno o poměru práce a lásky.

Posledním, praktickým a všeobecným výrazem pudu pohlavního je rodina a co tvoří její duši, láska. Posledním krátkým a všeobsažným výrazem pudu sebezachování je práce. Láska, ta pravá a čistá, je pud pohlavní, posvěcený obětí. Práce, ta lidská a vyšší, je pud sebezachování, prohrátý osobností.

¹⁾ Tak asi dá se volně přeložiti hebrejské Jischak, Isák.

A jako dva jsou suverenní pudy v člověku, a tím i v lidstvu, tak dvojí jest pohlaví, jímž trvá lidstvo, muž a žena. A každé z těchto pohlaví jest zástupcem, abych tak řekl, jednoho z těchto stěžejných pudů.

*

Žena jest kněžkou v říši lásky, jest, abych tak se vyslovil, organisovaná láska. Muž jest průkopníkem v říši práce, jest organisovaná práce. Již první pohled na ženu, na měkké její formy (láska jest podstatně měkká), na její fysické uzpůsobení, mluví o lásce. A již pouhý pomysl na svaly mužovy, tvrdé jako ze skály, na jeho rozum, břitký jak ocel, svědčí o práci.

Žena není láska (jak lze čísti v románech), jako ani láska není pohlavní pud. Ale žena má blíže k lásce, jako i blíže stojí pohlavnímu pudu a více je jím ovládána. Proto má žena-láska blíže k pokladům všelidským než muž-práce. Má tím blíže žena k »andělu«, dospěje-li plně výše svého povolání, a ovšem též blíže k »děblu«, zradila-li své ženství. Tak, a jen tak, ne zamilovaným vrkáním pohlavním, si lze asi vysvětliti, když v nejnovější době na př. v Americe, v Anglii, ve Francii ozývají se hlasy i mužů na slovo vzatých, kteří ženu staví vůbec nad muže.

Zde, v tom různém určení muže a ženy, dlužno hledati klíč k různému poměru ženy a muže, jde-li o práci a zase, jde-li o lásku. Položil-li jsem u muže důraz na práci, nechtěl jsem tím říci, že muž nemá schopnosti, nemá potřebí též lásky. A rovněž pronesl-li jsem větu, která žena stvořena jest pro lásku, nemínil jsem popřítí, že i k práci je povolána. Jen tolik mínil jsem říci, že jako láska při ženě, tak práce při muži v boji o životní význam, o určení a štěstí životní, zaujímá místo první, základní, nejvíce rozhodující. **Že klíčem jest v životě ženy otázka lásky-rodiny, a klíčem v životě celého muže problém práce-povolání.**

Všecky theorie socialistické, feministické a podobné o naprosté rovnosti muže a ženy nezahladí propasti, která od přírody zeje mezi mužem a ženou. Vždycky bude muž pracovník a pracovníkem bojovník, a bojovníkem dobyvatel, a dobyvatelem obohacovatel. Bude živiti, chrániti, budovati rodinu, bude hledati v ní své odpočinutí po lopotě životní, uzdravení z ran, které mu zasadil životní boj,

vzpružení pro novou práci a nové podniky, kterých žádá život. Ale sám bude vždycky více méně státi vlastně mimo rodinu, mimo ten tichý chrám lásky, když jeho náklonnosti a vlohy, jeho životní cíle a úkoly, plné uplatnění a plné vlastní uspokojení vedou ho do dálky a šířky, do nejistot a zápasů, do světa a jeho bouří. Udělejte z něho jenom cukrujícího milovníka, učíte, že jenom »za pecí sedá«, a ochromili jste v něm něco, co jako v hodinkách péro ukazuje, kolik je mužem, na kolik čestným, na kolik opravdu šťastným. Poslední, čeho muž celý se vzdává, to, o co muž sebevědomý s nasazením nejvyšších statků se rve, je nárok na práci, právo a možnost práce, šířka i hloubka, bohatost i plodnost práce.

A podobně má se věc s ženou, o lásku-li běží.

I v práci chce býti a jest žena milovnicí. Práce mužská, tvrdá, práce k vůli práci, abych tak řekl, je jí mukou, je šlapáním její ženské duše. Jen si všimněte, kolik opravdového štěstí kyne těm různým mužským konkurentkám z práce komptoiristické, telefonistické a jiné čistě moderní, vlastně mužské práce. **Abyssus abyssum invocat**, praví Písmo, propasti vuvolávají nové propasti. Že veliká část ženské mládeže střemhlav se vrhá do propastných nástrah moderních, snad též oním peklem se vysvětluje, které připravil moderní muž ženě, když ji oloupil o možnost šťastné lásky rodinné a zapráhl ji do neuspokojivé pro ni práce čistě mužské. Opakuji, i v práci chce milovati žena, a ta její práce musí býti jako její láska, jako její zájem, její veškeren duševní sklon, osobní, pro někoho, koho miluje, úzká ale hřející, pomalá, ale organická (všecko organické je pomalé), drobná, ale budující (od buňky roste dub a všecko, co roste), tichá, ale kulturní (pravá kultura je vnitřní, a co vnitřního, je tiché), právě milující a proto lidská. Co muž, voják a dobyvatel světa, přivlékl ze svých podniků, spravává žena milující a milovaná na krmi lidskou, ať již běží o kořist lesů a moří nebo o kořist ideí a poznatků.

nazývá se práce. Pravím výslovně, ani genia nevyjímaje, nebo co je pravý genius, má zároveň téměř i vrozený hlad práce, uplatňuje se prací.

Proto zvrhlou dlužno nazvati dobu, která ženu posílá do továren, na železnice, do kanceláří a snad i na vysoké školy, které střebají vroucí červenou krev a zabíjejí srdce. A rovněž ničemným jeví se čas, v němž různí mužští prostituté napsali spousty knih (zvaných »krásnou literaturou«), a hrdinové těch knih, »muži«, neznají nic vyššího, než pohlaví, smyslnost a hovnění nejnižším vášním srdce.

»Sám sebou stojí muž — selbst ist der Mann,« praví Goethe (Faust). A muž jen proto je »svůj«, poněvadž a pokud je pracovníkem, zápasníkem, budovatelem svého světa, nejdříve dovnitř a pak na venek. Žena slouží lásce, měkká a teplá, má svůj svět v muži, vine se k němu, stojí mužem. (Proto bude vždycky — a tu zase čelím jednomu modernímu kacířství — muž hlavou ženy a rodiny.) Zdůrazňuji tedy: sám sebou stojí muž v životě, i v tom, co nazývá se jeho životní štěstí.

Proto jsi-li celý muž, tak žij, tak pracuj, tak se snaž, jako bys sám jediný měl luštiti velkou otázku svého životního štěstí. Pravím: ty sám a nikdo jiný. A až jsi to dovedl, alespoň v základě a podstatě; až jsi alespoň před sebou (i sobě jsi povinen tím důkazem!) a před světem provedl důkaz, že to dovedeš, pak se ohlížeji po té, která štěstí tvé, dílo práce tvé a snahy má doplniti a korunovati, po vhodné, milované ženě. **Mulier diligens corona est viro suo — Koruna jest muži žena milující**, praví Duch sv. (proverb. 12, 4.). Ano koruna. Co máme a známe v životě nejdražšího, nejvzácnějšího, nejčestnějšího, vyznačujeme slovem koruna. Pravíme: koruna krásy, koruna síly, koruna moci, koruna blaženosti atd., atd. I žena jest muži korunou jeho životního díla. Ale pozor! Nestačí koruna o sobě. Ani nestačí ku koruně hlava dřevěná. Ale žádá se napřed hlava celá, hlava opravdová, a pak je koruna na místě pravém.

Od lásky počíná žena a od práce muž.
»Celá« je žena velikého srdce. A míra, kterou měří se muž, ani genia nevyjímaje,

Mluvě o práci, maně dospívám stavu.
Žena, stvořena k lásce, má svůj přístav, svůj životní cíl v rodině. Muž, povoláný

k práci, má své životní zábezpečení, své vnitřní uspokojení, přístav svůj a cíl ve stavu.

Všecko, co platí o ženě, má-li voliti lásku-rodinu, nebo chybí-li se láskou-rodinou, platí měrou svojí o muži, o jeho volbě stavu, o pochybené volbě stavovské.

Co jest stav?

Stav jest kolektivní moudrost věků zapřažených do práce, millionů dělníků, zápasících s prací.

Stav jest silnější vůle, objektivní kontrola mnohých proti jedinci o sobě slabšímu, v práci k sebedispensi náchylnějšímu.

Jest blížká příležitost, jest právní možnost práce. Beze stavu zůstává člověk nomadem v říši práce. Beze stavu muž jako by bloudil ulicemi životními, hledaje práci, doprošuje se zaměstnání. Stav bere ho za ruku a pevně i láskyplně zároveň uvádí ho do vnitř, do samých příbytků práce, do jejích možností, příležitostí, ale i do jejího blahobytu, štěstí a plného požehnání.

Jako hromada hořlavých látek jest o sobě možnost a povinnost práce, tak různá, tak chladná, tak — mrtvá. Čeká, až se k ní přiblížíš světlem stavovské lásky a moudrosti a pevnosti, aby vyšlehla jasným, teplým plamenem a zahřála tvůj život, osvětlila tvou duši.

Jako záhon úrodné půdy je stav; obmezený, ale za to náležející tobě, tvůj vlastní majetek, na němž máš zbudovati svůj životní příbytek, třeba jen chudý a maličký, ale teplý a útulný, svůj stánek lásky, ne lásky volné, ale lásky uzákoněné, a proto pravé, k životu vedoucí.

Jest ovšem, jak již podotknuto, stav obmezením práce, a tím též i obmezením člověka. Může stav učiniti práci nezajímavou, suchopárnou, všední, pravím i práci o sobě nejpůsobnější, nejideálnější, na vnitřní motivy nejbohatší. Jen člověk bez duše a srdce dovede poprvé a po druhé kráčetí úchvatným krajem alpským a nic necítiti. Kdo však tutéž cestu koná denně, tisíckrát, millionkrát, zůstane časem v duši lhostejným, **leč by ta duše jeho sama vřela, překypovala, bohatým vnitřním životem žila.**

V blízkosti stavu číhá úhlavní jeho nepřítel, návyk a s ním lhostejnost, tupost,

někdy i nedbalost a věrolomnost v tom, co se stavem před Bohem a světem jsme převzali. **Síla duše tvé, hloubka tvého snažení, vroucnost tvého vyššího milování** jeví se v tom, jak dovedeš čeliti tomu nebezpečí, které tak různé je, jak různé jsou stavy.

Před chvílí vyslovil jsem jméno volná láska.

Co je v pohlaví volná láska a jakou tam hraje roli, je dostatečně známo. Volná láska pohlavní jest láska, která nechce uznati zákona. Jest skvostné víno, ale vyteklé ze sudu a ztrácející se v — bahně. (Maně se tu zastavuji při otázce, co k tomu potřebí nízkosti, sebeopovržení, aby kdo takto hasil žízeň snad uměle rozdmýchaných vášní.) Jest svatý oheň, avšak vymanivši se z »pout« krbu a poletující — po střeších lidských příbytků. Jest požehnaný veletok všelidské kultury, leč — prolomivši mohutné hráze a rozlévající se po kraji, ničící a hubící všecko, co staví se mu do cesty. Čím větší síla, tím více potřebuje obmezení, nemá-li zvrhnouti se v násilí. Čím mohutnější život, tím pevnějších žádá pout, nemá-li státi se opakem toho, co jest a jak se jmenuje. Čím skvostnější obsah, tím silnějším ho chráníme obalem, čím drahocennější poklad, tím do nedobytnějších jej zavíráme pokladen.

A tak, **co životem má nám býti, neobejde se bez zákona**, žádná požehnaná síla ani v nás, ani vůkol nás; ať již to jsou dary a vlohy vlastního srdce, ať mikroskopická buňka, z níž roste strom, ať ony tajuplné hvězdy, které na nebi nás uchvacují nebeským svým světlem, ale neméně též pravidelností, přísným vymezením »věčných« svých drah. Co v pudu pohlavním živí lidstvo, čím trvají a kvetou jak jednotlivci (a ti napřed) tak národové, (kteří z jednotlivců se skládají), není láska odpoutaná od zákona, láska volná, ale je láska spoutaná nejtuzším oním zákonem manželství jediného a nerozlučného, je **l á s k a r o d i n n á.**

Podobně má se věc s prací. Zákon práce, její ochranná kůra, její pokladna, to čím práce stává se pädagogos lidstva a jeho kulturních vymožeností, je stav. Známa jest věta, že kultura lidská počíná rodinou. Snad by se mělo správně říci: **r o d i n o u a s t a v e m.** Znamená-li rodina

svatý oheň, jímž zahřívá se lidstvo, značí stavovská práce polena, aby ten oheň všelidský neuhasl, ale trvale plápolal a svítil a hřál.

Stávalo se mi někdy, ještě před válkou, že za plískanice a sněhu na rozbředlé, opuštěné silnici potkal jsem vandrovníka, dle vzezření již padesátníka, v roztrhaných botech, v chatrném oděvu, tetelícího se zimou, s ranečkem na zádech. Bože, myslíval jsem si, v těch letech a bez teplého hnízdečka, bez rodiny, bez útulného domku, vyhozen na špinavou cestu . .

Jsou lidé, kteří nikdy nepoznali, co jest uspokojení, lahoda, jistota, čestnost životní, poněvadž minuli se, vlastní vinou nebo bez ní, stavem, který Bůh jim přisoudil, dle něhož duši jejich stvořil. Na nedozírné planině práce zůstali, co žili, vandrovníky, potulnými krajánky, moderními nomady. Nenašli mostu, vedoucího od osoby k práci, od práce k povolání a od povolání k životu.

*

Ale ovšem tu dlužno přidati i to, že, má-li býti rodina, má-li býti stav oním požehnaným činitelem v našem životě, především nutno jest jej zachovávat, s ním žíti, stále hlouběji do jeho povinností vnikati.

Znal jsem příslušníka stavu vysoce dů-

ležitého, který už dávno jest na pravdě Boží. Ten před důvěrnými přáteli rád se chlubil svou bohatou knihovnou s skvostně vázanými díly filosofickými, lékařskými a jinými mnohými. A když návštěvník, zlákan tou chválou, sáhl po některém nádherně se jevícím pokladu literárním, shledal, že za skvostnou vazbou skrýval se nějaký druh vzácného — likéru.

Znal jsem jiné příslušníky stavů eminentně ideálních, v jejichž knihovnách nebyly než stohy papíru potištěného nechutnou, t. zv. literaturou belletristickou a podobnou, druhu nejnižšího a nejprázdnějšího.

Vůbec divně dojíká, když by se vám mohlo státi, že byste prozkoumali snad sto a více »knihoven« takových vyšších dělníků na národa roli dědičné a nenalezli možná ani jediné knihy hlubší, svérázné, otevírající pohled do některé z těžkých oněch otázek, které až v základech otrásají dobou, lidstvem, národem — —

Čím tedy se obírá, kde dlívá duše takových intelligentů? A jak hluboce zasazují pluh ti duchovní rolníci — bez pluhu? Po nástroji poznáš řemeslníka, po zamilované knize ideálního pracovníka. A abych ještě jednu větu vyslovil. Jako v říši lásky a rodiny, tak i v říši práce a povolání jest láska volná a jest, horší ještě, láska — cizoložná.

(Příště konec.)

J. P.:

B Ě Z N O V Ě R Á N O.

Ještě včera unavoval mne lomoz velkoměstské ulice a dnes již, jak jdu v lukách po proudu našeho vesnického potoka, melodicky hučícího na úpatí příkře se svažující stráně, piji plnými doušky slavnostní ticho jarního jitra, vonícího zvlhlou vonnou půdou, sasankami a fialkami a kolébaného zpěvem vracejícího se ptactva. Poslední mlhavé ranní trásně zmizely neslyšně v háji, sluneční paprsky oslnivě se lomí v ploše starého splavu a v zadu ve se le klape mlýn.

Jdu podél té vody, vyhýbaje se malým bažinám, napájeným vodou rýh, jimiž protáhl loka, aby se lépe podháněla a je mi tak jaksi volně a lehce. Navštěvuji tu své

známé stezky, milá zákoutí, dívám se na letos vysázené mladé vrby a maně si vzpomínám, že ve staré vrbě, jež tu loni stála, nahoře ve kmenu, pod samými větvemi, bylo ptačí hnízdo a v něm hrstka švitořivých a hladových mláďat, na stráni bělá se mariánská socha a kus dále pokřikují děti u panské hájovny.

Je bílá sobota; lidé plní kostel, tlačí se u božího hrobu a kluci odnášejí ze hřbitova očaděná, posvěcená dřeva, z nichž doma narobí křížků, aby je s kočičkami z květné neděle zasadili do pučícího osení.

Když jsem touhle stezkou šel posledně, květly na louce ocúny a žluté listí padalo odevzdaně do měkkého klínu tekoucí vo-

dy. Pak se zabělal kraj napadaným sněhem, slyšel slavné půlnoční zvony ve své noci, jak zpívají koledy Dítěti, jež včera přibili zmučené a potupené na dřevo kříže.

A dnes slunce horce a slavně plane, fialky vydechují intimní vůni a vzduch je oslnivě pozlacen prudkým jarním světlem.

Zastavuji se; v kůře dobře mně známého starého buku vidím vryta data a začáteční písmena jmen. Znáám je i ruku, jež je tu před léty psala. Je tomu dávno už; tehdy mi ta písmena byla hudbou života...

Má i duše stmělé chvíle velkého pátku; jak by nesejala ruce po útěše a nepátrala horečně po pruhu jarního březnového světla? A tehdy mi šel duší mladý dívčí zjev, mírných očí a zlatých copánků. Temnoucí navečery snily se mnou o ní a její představa vstávala ve mne s probouzejícím se jitem. Vztáhl jsem po těch zlatých copánkách opuštěné ruce a unikly mi. A když po čase mohl jsem jejich měkké, vonící vlny zachytit do svých dlaní, bylo už pozdě... Srdcem jde melancholicky zladěný akkord znárodnělé písně...

Rozlívej se, rozlívej
po hladkém kamení...

Kde je ta voda, jež tu tehdy hučela pod schýlenými vrbami, kde je ta bílá nožka, chodící lehce po vlnkách omývaných oblázcích? Z kusu života zbyla jen písmena v kůře vyrytá...

Cesta do stráně je příkrá; vede plavým lískovím s hustým, zakrslým lesním podrostem. V létě sešedne sprahlou travou, jak po celý den bije do ní slunce roztaženým žářem svých plamenů, ale teď z jara tu raší mezi kamením tráva a pupence větví bobtnají pod zúrodnujícím dechem probuzené vesny.

Rozhled se stráně je rozkošný; na jedné straně po kopcích pohodlně se rozložila naše ves, dole luka, omývaná vodou, na obzoru dědiny s bílými věžemi kostelů a stranou, v dolině, okresní město s renesančním zámkem. A tohle místo si vybrala naše Panna Maria; její socha dívá se vlídně na upachtěné chalupníčky, jak po celý rok se lopotí na svém políčku, ořou, sejou a obilí sváží, je bičována větrem a šlehána deště, polita úsměvem růžovějícího východu a krvavý odraz slunce, klesajícího na západě za lesy, posílá jí denně svůj tichý

pozdrav. U nohou kvetou jí chudobky a stráž dýchá jí sem prostou vůni mateřidoušky.

Když léto marnotratně vyplývá své sežehující žáry, prudké barvy a zpěvy ptactva a vlaštovičky radí se k odletu na slunečný jih, chodívá sem k Panně Marii celá ves procesím. Matky vezmou do náruče své děti, na zvonici uhodí na velký zvon, korouhve zavlaží vesele zářiovým vzduchem a po vsi se rozletí mariánská píseň. Hloučky se přidávají ještě cestou, někteří předešli průvod a čekají už u ověšené sochy a píseň — té nebeské poesie mariánských písní! — se odráží od lesnatých strání, jež ji vracejí se zhudebnělým mollovým odrazem řece, klikatě tekoucí dole v lukách.

Zástup se posadí do trávy kol sochy, jako děti kolem matky, a poslouchá kněze, kázajícího v bílé, vyšívané rochetce. o Tě, »jejíž jméno je v lidské mluvě nejsladší«... Slunce překročilo mezitím zenit své dráhy, v trávě modrají se ocúny a nad vsí švitoří vlaštovky, chystající se k odletu.

Chodíval jsem sem s procesím vždycky rád; byla to požehnaná chvíle vnitřního poklidu, milostný svátek duše, pokryté prachem cesty, již se denně brala. Mnoho poesie bývalo v té chvíli, třebaš prosté jako ta chudobka bíle kvetoucí u paty sochy...

Jak se člověk maňe do toho poutního obrázku zasní a zapomene sebe i okolí!

Po polích je prázdno; není zvykem u nás na bílou sobotu v roli pracovat. Všude se uklízí, stěny se bílí, aby odpolednímu Vzkříšení dostalo se slavnostního uvítání.

Problém všech problémů vztyčen byl před staletími na Golgotě; ale ze smrti vyrostl život, doprovázený velikým hymnem bílé soboty. Má duše své velké pátkv; má i svá vzkříšení! Má tragiku pádu i sílu z mrtvých vstání.

Ranním, ještě chladným vzduchem jde silná jarní vůně, vůně života, květu a růstu. Osení v poli dobře přezimovalo, je husté a slibuje bohatou žeň, u budek na bídelku vyhřívají se špačci a větve bělokorých bříz vyrážejí první nesmělé a útlé lístečky... vše pučí, raší, roste, sílí, květe, k slunci se zvedá a po světle volá, vše zpívá touhou života a růstu.

Sněhy roztály, ledy odnesla voda,
mrázivé severáky odletěly daleko za hory
a příroda prožívá tajemný proces klíčení.

A dnešní navečerní zvony zahlaholí jí
k tomu zladěným rozvlněným chorálem
vítězné Hallelujah!

FRANT. HEPPNER:

SLOVÁCKÉ JARO.

Nám nové jaro vzejde bouří běsnou
a stromy zkvetou nad potokem v stráni..
»Přiď jednou k nám a dej se zlákat vesnou
a zpěvem ptáků v křoví od svítání. —

U oken tvých my máje ověňčíme,
skropeny rosou budou vonět louky
Po dlouhé zimě skočnou zatančíme
a voničky si dáme za klobouky

Dnes všecko výská, směje se a skáče...
Blatouchy v trávě pod sluncem se lesknou.
Ať světem zní, že my jsme ze Slovače,
s tou myslí hrdou, ne však smutnou,
tesknou!

Pod květy stromů Slovácko se sdruží
a pevnou dlaní sevře v pěsti ruce! —
A z rána budou z lístků planých růží
kapati slzy, jež jsme kryli v muce...«

Ž.

N A J A R M A R C E.

U svého krámu znuděna sedím —
prodavač mrzutý obrázků levných,
líbivých, všedních,
po nichž je poptávka.

Není-li potřebí, ni slova nedím;
prodám-li, prodám, a ně-li, tož lépe.
Publikum slepé,
jaká tu zastávka?

Všechny je vítám útrpným zrakem,
kteří si kupují obrázky pěkné;
brzy-li řekne
někdo, že hloupy jsou?

Brzo-li objevím v pohledu jakém
kus vlastní nudy a vlastního hoře,
tu jako moře
bezměrnou trýzeň svou?

Potírám násilím zhrdání tvrdé,
přece však, Bože, kus musím mít chleba —
však i to střebá
poslední síly mé.

Proč nikdo nechápe mlčení hrdé,
proč nikdo neví, že pokorně čeká
pinakotheka
intim malby mé?

Na affiche křiklavý nelze mi lákat...
U svého krámu jen znuděna sedím,
ni slova nedím,
hořknu a zkomírám.

A nitro počíná tichounce plakat:
Kudy že bloudíš, můj Umělče žití,
nechceš-li zřítí,
pýchou že umírám?

Hrdostí umělců, již nenabízí,
hrdostí pokory před Dilem Žití,
jež podceniti
nechce a nesmí přec, kdo člověk ryzí?

*

K R Á L O V N Ě.

Sny mužů zpívají:

Královské dítě Ty s ticíci předků
od Budhy k Nietzschevi, z rodu i Krista,
přejemných nervů, by reagovaly
na naše myšlenky jak pavučina

na vánek nolední; jímavá krásu,
proměn jež nedozná dlouhými lety;
laskavé srdce, jež hoří vždy květy —
Královno, přijdi! My toužíme! Přijdi!

Královna přichází.

K čemu Ti, královno, hedvábné nervy?
Aby je severák drsný jen strhal.
K čemu Ti předci, má clairvoyantní,
kteří Ti moudrost svou přelili do žil?
Pro Tvoje bez konce osamocení.
K čemu Ti krása Tvá z jiného světa
pro ty, kdo pozemské mají jen oči?

K čemu Ti srdce Tvé, vzácná jak vása
vonící růžemi vznešené lásky?
Po plných hrncích jen chodci se ptají.
Ruce Tvé plny jsou královských darů:
Komu dáš, královno, bílou svou vásu?
— — — — —
Kolikrát v žití lze potkati krále?

*

R H A P S O D.

Mé písně všecky byly moderato
v mollových toninách — a ve všech zpíval
a burná touha po výších, kde duši svato,
kam žití nízký shon by nikdy nesahal.

Vždy byly vášnivé — ať touhu vydýchaly,
ať žalovaly stesk. A hrd byl rhapsod jich.
Ať býval sám, ať jemu naslouchali,
pro sebe zpíval je, exaltován a tich.

A viděl nejednou, jak oči vzplály
a cítil slzy žhavé svojich na prstech,
jak harfy strunami se probíraly —
a dlouhých zpovědí vyslyšel mnohý
vzdech.

Ne jednu horkou hlavu chvějnou dlaní
se soucitem tak živým pohladil
a slýchal tolikrát: Ó zpívej bez přestání,
já při tvé písni chvíli lepším byl!

Však jistě, kletba to, že člověk všedních
a sváteční jen jeden musí žít den — —
A rhapsod vídal pak, jak spjaté ruce v pěst
chopily hole své, jak třeskly na buben.

Za nimi teskně zřel, co pochod banální
zazníval vivace, jak všichni statně jdou
pod jeho suggescí, co zatím tiše zní
morendo píseň jeho osamělá tmou.

A vídal zarmoucen pohledy horoucí,
kde tkvěla vzpomínka na sváteční ten den,
jež s sebou zvaly jej na cestu budoucí
při jednom pochodu a třesku na buben.

Však zůstal sám a zpívá sobě dál.
Je stejně hrd a nezří v nízký shon.
Za volí kůže zvuk by přec jen neprodal
ani ten poslední »zborcené harfy tón«.

*

B O J.

Od vteřin svítání
až do té chvíle teď, kdy v šeru noci bdím,
ó v jakou nesmírnost
se rozhořel můj žal — jak plane šerem tím!

Ranním už tichem zachvěl se v duši
při prvé vzpomínce — pohledu chvatném
do žití nazpět, ještě tak matném
a potom v zítřek, jenž temně se tuší.

Zalétnul jiskrou až pod nebe vzhůru.
Zvony mé slavně a vzrušeně bijí,
den aby přežit byl, za energii
všechny mé myšlenky modlí se v kůru.

Jiskra však vzplála již — a žal můj hoří.
Všechno jej živí a všechno jej sílí,
jindy co před mojí vůlí se chýlí.
Vstávají pohřbení z hlubokých moří.

Ó vím už, Bože můj, všichni že vstanou —
pohřbení v Oceán Ticha — a ke mně
hovořit budou zas pohnutě, hněvně,
se silou mlčením potencovanou

a žal již plamenem srdce mi schvátí.
Kolikrát, Bože můj, ještě to dovede,
Touha a Zříkání hádku až povede,
ztýraný rozum můj na stráži státi?

Kdy dočkám svítání
dne slavného, kdy navždy v Ticha Oceán,
v tu jeho nesmírnost
můj boj, o Bože, bude pochován?

DLOUHOČEKÁNÍ.

Poklekla v přítmi sloupu a počala se modliti uložené pokání.

Celý šedivý týden těšila se na tu chvíli, až tu pošpiněná, schlíplá, nemohoucí křídla rozestře — ubitý pták — před Kristem-zpovědníkem; přiklekla prve ke zpovědnici jako na ostří nože; hrot radlice, již zorala hluboko svoji líchu, ještě neoschnul; slova lítosti její voněla ozonem po bouři, provázené vláhou slz dovnitř prolévavých.

Teď vzhledla ze svého přítmi k obrazu na oltáři. Maria v temném závoji, z pod něhož bílá rouška lne k bílému čelu, s bolestně něžným, vědomě resignovaným výrazem hledí na své srdce, jež nese v v rukou nevýslovně oduševnělých, křehkých a chvějících se a přece tak jistých, že bys jí svěřil své vlastní, kdyby právě žhnulo jako její do ruda rozpálené, že donese je k cíli v těch věrných, byť zmučených rukou.

Ale je nutno, abys je uchopila sama, to řeřavé »cosi«, co stále cítíš v hrudi jako konglomerat bolesti a touhy, radosti a nadšení, a nesla je pozorně a pevně a hrdě přese vše, co ti bude v životě přejít — snad velehory nad sněžnou čarou, snad hloubky, odkud sopky chrlí svou lávu. Jak to dokážeš?

Eh, první rozptýlení — a chceš se modlit.

Otče náš!

Otče — Otče!« — Myslím dosti na Tvoje otcovství? Umím je zvážit?

Otče náš! —

Ach, jak je těžko, modliti se Otčenáš! Svede to dnes, pomodliti se soustředěně své tři Otčenáše?

Znova — musí znova.

Zakryla obličej dlaněmi.

V tom po skloněné šíji cosi se smýká; cítí to, jakoby pocit byl fysický a skrčí ramena. Ale zase už po bolcích ze zadu horko ji oblévá a ona vstává. Už ví. To on tu někde — hledí na ni. Dnes už nedomodlí se své pokání. Bože, odpusť! Ale proč ji vyrušil? Dnes, zrovna dnes! Kdy na tu chvíli pohroužení se, semknutí tolik čekala, tolik se těšila!

Pryč! Ale kudy? Aby nemusila kolem

něho. Nechce. Dnes právě chtěla být sama, jen se svou duší a Bohem svým.

Poklekla ještě, pokřižovala se. A se sklopenou hlavou, spěšně odchází, v chůzi jen sahá do kroupky a s hlubokým výdechem vykročí na ulici.

S věže bije sedmá do podzimního večera. Na nárožích lampy mají gloriolu z mlh. Lidé i domy vystupují z mlh jako duchové a právě tak mizí.

Pospíší si. Aby jí nesledoval.

Je to hodný mladík; každý jej chválí. Krajan. Pilný, snaživý. Zná jej od dětství, ale nikdy mu ve tvář nepohlédla. Říkali o něm, že je samotář a ona ctíla samotu. Proto ho ani nepoznala, když ji tu — v hlavním městě — poprvé oslovil. Kdyby byl utíkal, spatřiv známou, byla by dále ctíla jeho samotu. Promluvil a ji udivilo, že nepocituje toho, co vábilo ji k samotě. Sevřela ji naopak úzkost, jakou mívala v množství lidí, v tlupě. Proč? —

Spěšné kroky. Jeho, jistě jeho. Proč ji honí? Vždyť vidí, že utíká před ním. Slzy téměř hněvivé rozstříkly se jí v zraku.

»Proč mi utíkáte? Celé hodiny jsem na vás čekal tam u Dominikánů. Měsíc už Vás tak hlídám. Víím, že se mi vyhýbáte. Změnila jste čas i směr svých vycházek od té doby, co jsem vám ten nešťastný lístek podal. Proč? — Dnes mi neuniknete. Chci odpověď. Slyšíte? Prosím vás o ni.«

Šla mlčky. Zase ten cit úzkosti. Úzkosti z davu. Kde se v ní bere? Tady v tiché ulici, kam zahruli?

Zastavila se.

»Odpusťte. Je pozdě dnes, není času. Vraťte se, prosím. Jdu domů.«

»Ne! Tak ne!« vdechl sípavě. »Nepustím vás, dokud mi neodpovíte. Nebudu se déle mučit. Už měsíc — víte, co to je, měsíc se mučit?«

Pokrčila rameny a vykročila. Šel vedle ní, dýchaje nestejně. To ji tísnilo a udivovalo.

Sopka! šlehlo jí duší. Jak to tam žhne! A byla tak tichá a osamělá. Ano. Nad kráterem ani ptákům nebeským není volno, stromy tam nešumí a květy nerostou.

Pozdvihni srdce!

Jdou po nábřeží. Vltava dole šumí, mlhy se nad ní válí, pohlcující odrazy světél.

»Vy mi neodpovíte? O co jsem vás prosil? O tak málo. Abych vás směl zváti sestrou. Vás, první a jedinou, které jsem se směl svěřiti cele, tak, jak jsem, jak žiji, dýchám, cítím. Pamatujete? A abyste mi někdy věnovala chvilku hovoru. Slyšíte? Pro Boha — kam hledíte? Víte o mně vůbec? Že jdu vedle vás, že vás prosím?«

Věděla. Pamatovala. I ten údiv pamatovala, když tahle slova četla v lístku, který jí tehdy podal. Provázela ji asi třikrát po náměstí, když spěchala za svými záležitostmi a vyprávěl jí o sobě. Ale na ni nečinilo to dojmu zpovědi. Proto sama nevěděla, že je »první a jediná«, již mohl se svěřiti. Neznala lidí ve svých 17 letech a byla sama příliš pravdiva, než aby mohla nevěřiti. A věřit se jí chtělo. Bože, až bolestně chtělo! Jen ta divná, instinktivní tíseň!

Drž pevně své srdce!

»Nemáte slova pro mne?« zavzlykal. Opravdová bolest tedy? —

Zastavila se u železného zábradlí a podepřela se levým loktem o ně. Přistoupil lačně k její pravé straně a hleděl zachytiti z obličeje, co nezastřel mlhavý večer docela.

»K čemu je mně vám třeba?« řekla vážně.

»K životu! Řekl jsem vám, že jsem se mučil celou tu dobu. Kdybyste nešla kolem se sklopenou hlavou tam v kostele, bývala byste to poznala na mně.«

K životu! Ohromovala ji velikost slov. Vábila ji, neboť byla sama touha po čemsi velkém. Sestra, již je potřebí k životu! Jak to znělo čistě a důležitě! Ale ten zmatek, ten imperativ ženské bdělosti a rezervy: Zpět! Drž pevně své srdce! Svě sedmnáctileté srdce...

Řekla teď vroucně:

»Hleďte, neznám vás...«

»Znáte mne od dětství...«

»Neznám ani sebe — jak bych mohla znáti vás? A vy také sebe neznáte. Můžeme my dva mladí, sebe neznalí lidé něco si slibovat? Dávati slovo za síly, jichž jsme nezměřili? Až dám slovo, ať třeba dítěti a ve hře, chci je splnit. Chvilkové vztahy nejsou mne hodny; cítím živelně,

že co pravé, je věčné. A k slibům takovým nejsme zralí — vy, ani já.«

Při jejím hovoru uchopil ji za ruku, jež se bělala na železném, tmavém zábradlí. Neodtáhla jí; on podložil svůj prst pod ni, aby jí železo nestudilo.

»Je dobrý a něžný!« přimlouvalo se srdce za něho. Ale duše bděla.

Když domluvila, vybuchl horoucně:

»Ale já to myslím na věky, já to myslím až tam, kam se myslit nedá...«

Tak daleko? Dobře. Nutno hoditi své srdce co cenu až za tuto metu.

»To přinese čas...« stiskla mu mírně ruku a uklonivši se vážně, odcházela.

»To přinese čas!« sípalo to za ní.

Hněv? Vášeň? Bolest?

Vichřící přeletěly ty otázky duší. A pak tam byl klid. Takový krásný a sváteční. Poprvé přenesla své srdce přes kráter vášně, kterou ani dobře nechápala. Cítila jen, že se srdce rozžhavovalo a že bylo nutno pevně je stisknout a vysoko, vysoko pozdvihnout.

Nejen k vůli sobě, ale i k vůli druhému, jenž mohl státi se jí drahým, mohl cosí znamenati na její cestě. A měl-li znamenati, musí jeho hloubku změřiti časem; sama zná tu žízeň po věčném, ale on — jsou jeho slova též obsah sám, či ne — a do jaké míry?

»To přinese čas.«

A jako po uklidňujícím závěru odsunuly se tyto myšlenky v pozadí a ona klidně, s vroucím soustředěním pomodlila se své pokání.

II.

Potkávala jej a jeho oči plávaly, ale o hovor se nepokoušel. To ji sblížovalo s ním více, než rozhovory.

Po měsících setkala se s ním ve svém rodišti na hřbitově. Šla k němu klidně a řekla: »Co jste dělal od té doby?«

Rozuměl. Chtěla účet.

Rumělec jej polil až do vlasů.

»Napiši vám všecko. Jsem tak překvapen. Nemohl jsem doufat, že s vámi budu mluvit zde.«

»Dobře. Čekám a upřímně se těším.«

Údiv a radost přelétla mu po líci, ale už zase mrak, když s mírnou úklonou odcházela.

Pak dostala list. Co dělal: co studoval, co napsal, jak v gymnasiu působil. »Proč

jste nezafukala častěji? Byl bych vykonal víc. Neopouštějte mne pro pokoj svého svědomí!»

Nechtěla ho opustit, chtěla jen hloubku měřit.

Prosil o setkání.

Ne. Proč a k čemu? Měla tolik co mysliti o všem, co psal. Nejdůležitější řekl. Co by potom hovořil? Méně důležité? Na to škoda setkání.

Odjela. Poslal dopis za ní, plný výčitek.

Ale ona zatím pokročila v myšlenkách. Proč je závislo to, vykoná-li více či méně, od jejího zájmu? Proč nehledí i tak vykonati, co možno nejvíc, docela iist jejím zájmem jednou? Pohasíná jeho vůle, když jí ona nepodněcuje svým zájmem? Ale ona se zajímá vroucně a mnoho, jenže toho zájmu neprojevuje; čeká. Proč on toho nevycituje? Proč pochybuje? Vyslovila o n a lehkomyšlně ten slib, aby měl právo pochybovat? —

Myslila často a vroucně, ale mlčela.

Mnohokrát slyšela: »Proč nefukáte? Dokázal bych víc!«

Ale zdálo se jí, že Marianské ruce učí mlčení.

Po roce setkala se s ním opět v rodišti. Šly s přítelkyní do lesa. Přidružil se. Vypravoval o malbách Reinerových v kostele Dominikánů.

Prvé chvílky nestřežené použil k výčitce, že mlčela.

»Mlčím; chci míti slovo poslední,« řekla s důvěřivým, jasným pohledem, opřena rukou o peň stromu.

Přítiskl tu ruku ke stromu svojí, až zabolela.

Přítelkyně se ohlédla a on uškubnul ruku.

Víc už nepromluvila. Úzkost, tíseň, tíseň z davu — tady na pokraji lesa za krásného večera. Zmatena přišla domů.

Přítelkyně zvídala večer. Prý je docela jista, že je do ní zamilován. Nebránil se, kdž mu to řekla přímo. Proč ji to překvapuje? Proč by jí byl tiskl ruku? Však to viděla.

Ne; žádal o sestersví.

Bláhová; vidí, že je plachá a hrdá.

Anebo...? Nemyslí to upřímně? Chce míti otevřena zadní vrátka?

Chaos v duši. Jak je možno to i to? Proč by říkal »sestra«, myslí-li koho jiné-

ho? Připomněla si jeho vášnivý dech, jeho žhavé oči; připomněla si, že jí nebývalo klidno a jasno při něm, jako sama přinášela mu vstříc klid a jas duše sesterské. Jak vysoko cenila svoji úlohu sestry při něm! A on myslel něco jiného, úlohu dle jejího názoru ještě větší — a k té ji zval pokrytecky? Jak možno se lží chtítí cosi velkého? Co chtěl od ní?

Hrůza a chlad ji ovály. Nebylo tedy nic z toho tepla, z té touhy po sestře, po spřízněné duši, jíž možno přinést své trudy a práce, své sny a plány? Úzkost a chlad. Nad sněžnou čarou, kde je samota a mráz.

Ale ona nesestoupí. Je tu čisto, hrudi volně se dýchá; blíž Bohu se cítí.

»Pro pokoj vašeho svědomí...«

Ano, to je pokojno, docela a slavnostně pokojno. Vyčká zde, nad sněžnou čarou. Učila se tak dlouho čekání. Což není čekání krásné? Proč toho nepochopil?

III.

Zapadla kamsi do malého městečka severních Čech.

Kdysi obdržela číslo krajinského listu. Ah, ukázkou! Nemá ráda krajinských listů s místními malichernými debatami. Ale nechce křivdit. Otevřela a prohlíží. Ano, krajinský list, jako desítky jiných. Teď chytlo ji známé jméno. Jak se dostalo sem? Věděla určitě, že v těchhle končinách nikoho nemá. Označení, že sňatku jeho s N. N. bylo požehnáno atd.

Pochopila. Číslo bylo jí posláno. A proč tímto způsobem? Má to být delikátní, aby nebolelo? Vlastně méně bolelo?

Nepochopil. Urazil ji. Kdyby býval mluvil pravdu, kdyby měl jen vzdálenou představu toho, co ona chtěla mu dáti, když prosil ji o sestersví, byl by přišel rozdělit se s ní o radost, že našel tu, jež více než sestra. Ona prvá měla by to věděti a přímo od něho.

Potkala ho vícekrát od té doby. Zprvu se vyhýbal pohledu jejímu. Pak jej hledal a zas očima pátil. Šla vždycky klidně kolem něho, nevyhýbala se, ale nereagovala také na jeho pohledy.

Po létech v jedné loďce je převáželi odkudsi z výletu. Náhoda. To už vodil se s čtyřletým synkem.

»Jak je tomu dávno, co jsme spolu posledně hovořili?« začal a oči mu plály známým ohnem.

»Nevím sama.«

»To já mám zas dobře spočítáno.«

Uvedla hovor na lhostejný předmět. Viděla, že chystá se provázeti ji. Poroučela se. Zbledl trochu, ale mlčel. Po chvíli uslyšela za sebou drobné, rychlé cupání. — Ohlédla se. Synek jeho nesl jí obrázek, fotografii chrámu, kde tehdy na ni čekal.

Poděkovala, dítě pohládila.

Doma vyhledala kopii oltářního obrazu mariánského z téhož kostela.

»Matko krásného milování, oroduj za nás!« Četla tam. A dále: »Ovoce lásky je mírnost, trpělivost, dlouhočekání.«

Byla to láska, když nedovedla dlouho čekat?

A řekla si, že jejího srdce nedobude nikdo, kdo by nedovedl ho vyčkat; ale láska, jež trvá až tam, kam se myslit nedá, je hodna dlouhočekání.

JUC. KNÍŽE ANTONÍN

NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA.

Nový Codex iuris canonici zvlášť důrazně žádá výchovu ve směru náboženském a klade v důsledku tohoto požadavku biskupům a ostatním podřízeným úřadům jisté povinnosti. Nám jde hlavně o výchovu studentskou a té hlavně věnovány jsou tyto řádky.

Chceme nejprve vyšetřiti tento stav, vytknouti jeho případné vady a nedostatky a stručně poukázati na některé prostředky nápravy. Jest to ovšem v první řadě úkolem těch, kdož jsou povoláni a také zavázáni nová ustanovení uváděti ve skutek, tedy hlavně biskupové. Poněvadž však naše hnutí fakticky strhlo na sebe určitou část vychovatelské činnosti studentské v národě našem, jsme přirozeně i my interesováni na tom, jak reforma se provede, a pokládáme tedy za svou povinnost objasniti svoje stanovisko a podati svoje návrhy.

Loyálně uznáváme, že nechceme se mísiti do cizí kompetence, jako zase bychom protestovali proti tomu, kdyby laciným poukazem na zařízení nynější pokládala se celá reforma za hotovou a pštroší politikou byl dnešní stav ještě zhoršován, po případě kdyby reforma dala se zase jednostranně. Nikdo nám neupře, že prací mezi našim studentstvem získali jsme si určitých znalostí poměrů právě s hlediska trochu odchýlného, než s jakého posuzují stav úřední zprávy konsistořím podávané. A trochu dobré vůle a poctivosti nám snad také nebude upíráno.

Promluvme nejprve o výchově středoškolské. Jest dnes aspoň z 90% v rukou

státu. Církev súčastní se jí nejvýznačněji tím způsobem, že dodává profesory náboženství, jež však platí a ustanovuje stát, a schvaluje učebnice náboženství.

Probereme jednotlivé složky této náboženské výchovy: vyučování náboženství, sváteční bohoslužby, přijímání sv. svátostí. Každý z nás se na hodiny náboženství pamatuje a skoro stejné jsou ty vzpomínky na ně u nás všech: zkouší se stará lekce, známky se zapíší do profesorského notesu, přednese se a uloží lekce nová. Stejně vypadá na příklad i hodina zeměpisu, jen jiný profesor. A přece náboženství má býti člověku regulátorem veškerého života, normujíc jeho nejvnitřnější život. Učebnice až do nedávné doby byly vesměs nevyhovující. Teprve v posledních letech byla jim věnována pozornost, než skutečně dosud málo.

Bolavou stránkou, jež se do dnes viděti nechce, jest společné nucené sv. přijímání. Z bezprostřední znalosti odvažujeme se tvrditi, že největší procento svatokradeží připadá na studentská sv. přijímání. Ve vyšších třídách není to vůbec zjevem řídkým. Nepřeháníme, jsme si dobře vědomi, jakou obžalobu pronášíme. Nemluvíme ani o ještě žalostnějších zjevech zneuctění sv. Svátostí nejzločinnějším způsobem. Jen někdy pronikla o tom do novin zpráva, jinak však o tom veřejnost nezvěděla. A jest lépe, že nezvěděla. Nechceme věc rozbírat dále, podrobnosti jsou mnohdy takové, že, kdo nezná, neuvěří. Můžeme poukázati na to, kolik jiných vychází nám ze střední školy, kteří

uchovali si aspoň část náboženského smýšlení. Až mrazivě málo!

Vada nevězí jen a pouze ve zlé vůli a »zkaženosti světa«, to jest obyčejně jen výmluva, buď lidí pohodlných nebo slabých duší, vada vězí i v systému výchovy a v osobách. Základní omyl jest, že institut katechetů jest chápán skoro napořád jen jako c. k. profesura náboženství a ne jako cura animarum, správa duší, péče o duše. Profesor přestal býti duchovním otcem, ztratil spojitost se svými žáky, nezná jejich duševních krisí — v době studentské musí prodělati mládež největší krise svého života, uvádím jen problém pohlavního dospívání, přerod dětské přijaté víry ve víru uvědomělou, ve světový názor, otázka poměrů svobody ku uznání autority — nezná jejich potřeb, nerozumí jejich způsobu myšlení, jako oni často nechápou jeho. Katecheta stal se profesorem se všemi důsledky, látka jím přednášená pouhou disciplinou jako každý jiný obor. Uvedu častý, velice častý obrázek ze školní síně: Přestávka, právě odešel katecheta ze třídy po hodině náboženství; hned se utvoří kroužek kol jednoho nebo několika málo zastanců smýšlení křesťanského. Debata zuřivá, otázky jen prší, že ani nestačí odpovídat: to myslil katecheta jinak, chtěl to říci takhle, na to zapomněl, to řekl nejasně atd. Zde se teprve otázka »rozřeší«. Žák musí vykládat, doplňovat, často i opravovat katechetu. To by nebylo, kdyby katecheta znal duševní potřeby svých žáků. Osobní styk, kde by mohl nejvíce pro svoji činnost vychovatelskou získati a také nejvíce působiti, jest jen výjimkou.

Proto žádáme:

I. Při osazování míst učitelů náboženství budiž co nej přísnější výběr osob.

II. Osobní styk mimo školu co nej užší. Katecheta musí žít jejich životem, musí si získat jejich bezvýhradnou důvěru ve všech směrech, jemu se musí svěriti se vším, čím neklidná duše mládí právě žije, co ji tíží a těší. Pryč s úzkoprsostí, pedanterií, pryč s pohodlím, víc činné lásky a obětavosti!

III. Dejte studentům nové učebnice náboženství! Pozorujte, co nejvíce studenta zajímá, které otázky ho mučí, čím se musí prokousat a probít k životu, kde nejvíce chybue a klesá, jaký chce být v krásných chvílích života a pak teprve pište učebni-

ce. Dle života a pro život! Theologické fakulty, ptáme se vás a ústy našimi všechny ty řady studentů, celá naše inteligentní veřejnost, kolik jste na tomto poli vykonaly? Zde je také váš obor! Vizte jen světské fakulty!

IV. Konečně chtěl jsem vysloviti požadavek tisku a studentské četby. Zde již však cítíme též závazek svůj, jemuž také dostojíme. Tisk studentský a četbu si vybudujeme, na ostatních činitelích jen závisí, stane-li se to rychle a důkladně.

V. Odstraňte nucený charakter přijímání sv. svátostí? Raději žádné, než svatokrádežné. Víím, že tento bod vyvolá mnoho pochybností, mnoho námitek, ale uvážili jsme vše, známe také poměry lépe než kdo jiný, a jinak raditi nemůžeme. Náboženská výchova nemůže tím ztratiti nic, ale zabráni se tím mnohému hříchu; při nejmenším zbavíte se tím těžké zodpovědnosti, že jste s nucením souhlasili.

A ještě jeden moment zasluhuje úvahy. Vráťte tím sv. přijímání zase onu životní sílu, ono duševní kouzlo a zároveň přitažlivost, kterou má řádně vykonané sv. přijímání.

Další složku středoškolské výchovy tvoří ryze katolické ústavy soukromé rázu a povahy nejrůznější: klášterní i neklášterní gymnasia, paedagogia, lycea, spojená namnoze s internáty, po př. jen internáty, jichž chovanci navštěvují pak veřejné školy státní. Vymyká se z tohoto rámce rozebíratí u jednotlivých jejich prvotní účel, strukturu, všechny změny. Nás zajímá dnešní jejich stav, jejich zdůvodnění v dnešních poměrech a toho si všimněme.

Z dřívějších dob existují ústavy, zvané chlapecké semináře (seminarium puerorum), internáty mnohdy s charakterem podpůrným. Chovanci v ústavě společně bydlí a se stravují, ale navštěvují školy státní. Forma theoreticky i dnes přijatelná. Student není hermeticky odříznut od života, může se seznámiti s jeho proudy, naopak zase v ústavě jest dána možnost špatné vlivy školy a vnějšku paralyzovati. Není ovšem život internátní bez vad a nebezpečí. Jedno takové nebezpečí spočívá v tom, že při styku více individuí stránky špatné daleko spíše se přenášejí a sdílejí, než dobré. Znaří to vychovanci těchto ústavů dobře. Několik mravně zkažených individuí může zkaziti často celý ústav.

Známe takové otravy z nedávné doby. Představení buď o tom neví, nebo nechápou pravý stav, nebo konečně si nevědí rady.

S tohoto stanoviska jsme pro udržení těchto ústavů, pokud již existují, ale přetvořiti je, kde to možno, dle systému studentských kolonií, kde studenti bydlí nikoli pohromadě, nýbrž po 10—15 v oddělených zahradních domcích. Pouze kuchyně, čítárna, knihovna, herna a jiná vedlejší zařízení byla by společná.

V posledních letech přibýlo nám několik nových ústavů. Jsou to vesměs ústavy řádové s přísnými internáty. Hned při vzniku jejich měli jsme určité pochybnosti, kterých do dnes se zbaviti nemůžeme. Abstrahujeme od toho, že někdy při zakládání jich v nemalé míře rozhodovaly zájmy určitého řádu a ne hledisko všeobecné. Máme jistou nedůvěru ke klášterní výchově, snad neodpovídá našemu národnímu duchu, jmenovitě v době dnešní. Posuzovati hned dnes jejich výsledky a užitek, bylo by ukvapené, mohli bychom počítati nanejvýše s odhady. Celkově možno snad říci, že skleníková výchova hodí se pro několik vzácných květín, nikoli pro kvítí, jež roste na našich luzích, v našich zahrádkách. My ale vycházíme z toho hlediska, že není hospodárné zřizovati s velikým nákladem jeden ústav ryze katolický a ostatních 150 středních škol přece také konec konců katolických ponechati svému osudu, po případě věnovati jim jen »blahosklonnou pozornost«. Proto jsme proti zřizování takovýchto nových ústavů. Co byste řekli o majiteli zanedbané, spustlé zahrady, který by ji chtěl napravit tím, že do rohu zasadí nový, pěkný stromek? Nevadí, že těch sto ostatních stromků potřebuje jen ošetření, půdu pohnojit, prořezat, zbavit hmyzu a housenek, hlavní jest, že ten nový stromek pěkně poroste. Trochu trpké přirovnání, ale pravdivé do posledního písmene.

Zbývá promluvit o výchově vysokoškolské. Zde již si nikdo netají pravý stav věcí, ačkoli jest to jen nutný důsledek výchovy středoškolské. Pozvedněte střední školu a zcela automaticky se to objeví i na školách vysokých. Vlivu přednášejících učitelů se tolik báti netřeba, mnoho lze paralyzovati. Ostatně část dnešních profesorů již vidí, kam spějeme a můžeme s

potěšením konstatovati ponenáhly vývoj v náš prospěch. Na universitě jest to zcela dobře patrno, méně na technikách.

Chci se tu dotknouti otázky speciálně naší, české. Jest to postavení thologické fakulty pražské ku svazku universitnímu. Věc známá. Vysvětlujme si to, jak chceme, jen položme ruku na srdce a ptejme se: nemáme sami na tom také trochu viny, aspoň trochu? Neříkejme: ti všichni jsou zlí, špatní, jen my jsme hodní, čistí. Buďme jen křesťany a přiznejme se! Mohli bychom se upamatovat, co někdy rozhodovalo v minulých dobách při osazování míst profesorských? Byla to vždy jen a jen vědecká kvalita? Proč na př. fakulta dosud nezískala do svých řad prof. dra Sedláka z Brna, odborníka na slovo vzatého?

A dále. Zvláště v poslední době vidíme, že všechny ostatní fakulty uplatňují se v životě veřejném, ať už přímo či jen jednotliví jejich profesori. Jest docela přirozené: cítí se přece součástí národa, součástí lidu. A fakulta theologická? Jednu jedinou výjimku tu známe, ostatek smutno povídat. Či snad se bojí, že by zadali svojí vědecké autoritě? Nemají času? Pokládají se za něco jiného, povýšeného nad to, co kolem nich žije? Ztratili smyslu pro pochopení lidu? Jest to snad pohodlnost? Nedostatek odvahy? Nejsme povoláni je soudit. Pronášíme jen ze srdce jdoucí přání, že by bylo záhodno už jednou prolomit onen systém uzavřenosti. Bude potom víc pochopení, víc života.

Zastavíme se ke konci jen u jednoho zajímavého ustanovení nového Codexu, který stanoví, že jestliže v některé krajině nebo národě jsou vysoké školy prosáknuty duchem protináboženským, mají biskupové povinnost zřídit vysokou školu katolickou. Nikdo nebude popírat, že v našem národě podmínka ona jest dána. Bude zajímavé, jak věc ona bude povolányými činiteli řešena. Noviny zaznamenaly stručnou zprávu, že otázka zřízení katolické university byla předmětem rokování na konferenci biskupů rakouských a uváděno řešení v souvislost s projektem katolické university v Solnohradě. Pak byla by ovšem německá. Pro nás byla by bez významu. Jednak by byla vzdálena, pobyt by vyžadoval velkých hmotných obětí, jednak bude zde padati na váhu nechuť ku

všemu německému, zaviněná ponejvíce jen Němci samotnými. Proto varujeme před investováním českého majetku církevního do tohoto podniku. Máme svoje české podniky, o ty se v první řadě máme

starati. Nežádáme nic víc, než aby se církevní kruhy zde řídily křesťanskou zásadou rovnosti: uchte všechny národy — a nikoli nemravným politickým měřítkem rakouským.

FRANT. HEPPNER:

B R U G G Y.

(Georges Rodenbachovi.)

Jsou kalné dny a mdloba do oken se tlačí. —
Od zrytých břehů vane mořský dech...
Jsou tůně truchlivé, v nich rákosí se smáčí
a Bruggy spí—spí ve smrtelných snech...

Spí štíty domů, hospitál a kathedrály,
nábřeží, hřbitov, zvonice i věž...
Jeseně tklivé listí do kanálů svály
a bílé labutě šly spáti též...

A rudé fuchsie na oknech v noci vadnou,
jak krása děvčat shrbených a žen...
A v žití bolestném tam sterá srdce
ochladnou
a zmírají... Spí Bruggy věčný sen...

Tam jaro nejásá a píseň nezazvučí —
kytice v červnu neomámí — mrou...
V děravých vrbách šídla u potoků bzučí
a mlhy táhnou tiše nad vodou...

Tam oči nevidíš, ni slunce usměvavé —
v mdlé vůni fial večer oněmí...
a slunce chorobné a jako šperky plavé
hrá v zacloněných oknech s růžemi...

B. P.:

N O C I A S L O V A.

Znám černé večery, jež lkají,
však nemluví, jen retы
zatínají.
Nač, k čemu slova?
Je každé těžké smutkem tisícletí,
jenž na nich ulpěl z každé reprisy,
jsou hrozná tím, že brání rozepětí
a před duchem že v dálku nezmizí.
Jsou všecka stará jako lidské věci
a vždy se opakují znova:
jepičí radost, muka Tantalova...
Je stár i rytmus, jímž je slyšíš téci.

Znám noci měsíčné; ty ždají
a nemluví, jen retы
otvírají.
Jsou příští slova
o nových možnostech, jež teprv zrají;
ta vytrysknou už v příští okamžik,
teď v rozkoši jen forma s duchem hrají,
jich rytmus: bolu smích a štěstí vzlyk;
ta slova budou činy, už se snují
teď něma obsahem, jak ústa milencova.
Můj Bože! Žítí, žítí možno znova!
Když Slovo rodí se, andělé mlčky adorují.

CO ŽIVOT DAL.

Válka, pod jejímiž nekonečnými útrapami žijeme již čtvrtý rok, měla mimovolně přece také některé účinky dobré. Je jich sice málo a jsou vykoupeny nepoměrně draze, ale jsou. Pokácela řadu model, zničila leckterou illusi a uspíšila mnohý proces. Vidíme to sami na sobě. Jest nanejvýš pravděpodobno, že k hledisku, jímž patříme dnes na události kolem sebe, byli bychom se snad po nějakých oklikách, časem také pracovali. Žili jsme před válkou, pracovali a agitovali, budovali svoji nadějnou a slibnou stavbu mladých ideálů, snažili jsme se žít dle toho, co jsme hájili, byli jsme zkrátka v očích naší t. zv. katolické veřejnosti hodnými studenty, jímž záleží na tom, aby si udrželi přízeň toho onoho pana probošta či kanovníka a kteří se nepletli do věcí, jež se jich přímo nedotýkaly. Na naše plesy chodila šlechta, zavítal i pan kardinál, náš počet rostl přes nepřízeň stran pokrokových, byl to jakýs takýs život, spolková činnost, ale nebylo to **hnutí** v onom vzácném slova smyslu, nebyl to kvas, který by prolínal všecek náš t. zv. katolický život. Toho významu jsme nedosáhli.

Příznáváme se bez mučení (s podobným zjevem možno se ostatně setkat i na jiných stranách, ale schází upřímné doznání), že jsme a priori přijali řadu předpokladů, pokládajíce je za nedotknutelné. Leccos se nám nelíbilo v našem životě náboženském a církevním, hovořili jsme čile a mnoho o tom, ale jen mezi sebou. Měli jsme svůj orgán, ale neodvažovali jsme se poukázat na ony zjevy veřejně. Byl to jistě nedostatek odvahy a nemístný opportunismus.

Sdružili jsme se v **České Lize Akademické**, ale naše češství nebylo o mnoho žhavější a pročitnější, než tomu bylo u spolků jiných. Scházely nám velké podněty, scházela nám hloubka, v leččems chyběla otevřenost a mužnost. Nechybovali jsme ostatně jen my; všecek život český byl circulus vitiosus. Ale poznání vlastních chyb je prvním krokem ozdravení a nápravy.

Pravděpodobně bychom se byli, jak výše řečeno, pracovali časem tam, kde stojíme dnes. Snad bychom byli — nedej Bůh! — i dospěli k těm poměrům, v nichž málem utonul Spolek Arnošta z Pardubic.

Přišla válka; zdrcující většina členů oblékla vojenský kabát a těžce se vpracovala do nových poměrů. Na místo klidného ovzduší knih hlučel kolem nich vojenský život se známými bolestmi i »radostmi«, vše, čemu kdysi žili, řítilo se za nimi do hlubokých propastí, z hrdých jejich budov myšlenek a snů zbyly jen holé trosky. Poznávali z blízka život a měli dosti času, aby o něm přemýšleli; naléhavě a neodbytně vnucovala se každému z nich otázka původu státní moci, problém malých národů, kulturního soužití evropských států, cítili přímo na sobě drtivou sílu státního militarismu, viděli kolem sebe umírat syny české země, mysleli na církev, viděli polní kuráty a výsledky jejich válečné činnosti... mnoho viděli naši mladí přátelé, mnoho přemýšleli a po bolest-

ných krisích teprv ustálili se na určitém životním kladu. To nebyl myšlenkový pochod a přerod jednotlivce, tak cítili, trpěli, káceli a zase znovu pracně, za to však šíř a hloub, budovali všichni.

Té války, byť její délka byla sebe děsivější, bude také jednou konec. Naši přátelé se vrátí z front, zajetí, nemocnic, etap a budou se ptát hrstky zde v zázemí zbylé, co vykonala za tu dlouhou dobu, kam dospěla. Zda je dosud tam v těch klidných a bezpečných sférách, kde ji zastihla válka, či zda i ji strhl s sebou válečný vír a neztroscotala-li na některém z četných jeho skalisk... Bohudík, nyní můžeme klidně čekat jejich příchodu. I my jsme přemýšleli, revidovali, i my bojovali v sobě samých. A byl to boj dobrý.

Stiskneme svým přátelům ruce k uvítání i k nové práci. Ta práce musí být hlubší, nejen nahodilá a nesoustavná; musí mít svou pevnou linii, neboť jen tak může náš akademický spolek stát se tím, čím jej chtěly mít naše nejlepší hlavy a jen tak vyvře z něho onen plný a blahodárný život, jehož jsme tak těžce postrádali v ponurých dnech světové války. —

Také 2. číslo »Stud. Hl.« těšilo se pozornosti naší milé censury; na tuto rakouskou specialitu musíme si už zvyknout. Ale abychom ji nekřivdili: má také své účinky blahodárné. Kdyby totiž byla propustila naše nebezpečné a buřičské články, ohrožující úspěšné válčení, neměli bychom míru s Ukrajinou (ve Vídni mu říkají »chlebový«), nebyli bychom vyvěšovali prapory nad mírem s vládou Leninovou (to je zase mír »dorozuměním«), nebylo by míru s Rumunskem (tomu ještě příslušné epitheton ornans schází) a naše vojsko nebylo by opět a opět zváno Ukrajinou na pomoc v jejím těžkém boji s Velkorusy. Hle, jaká útěcha pro ony rozčilující se zvědavce, kteří si marně lámou hlavy nad bílými místy naší revue.

K zastávání rektorského úřadu profesorem-theologem patří dnes nesporně mnoho sebezapření. Vyskytne se občas pokrokový fanatik, jemuž nestačí všechny protesty, schůze a všechny novinářské články proti rektoru demonstrující a který používá i své promoce k tomu, aby rektora svými nápadly provokoval a insultoval. Sám pro sebe chce mít svobody a volnosti nazbyt, ale profesori-volitelé práva svobodné volby mít podle jeho konfusních názorů nemají, nýbrž mají volit toho, koho takový extrapokrokový student uzná své milosti hodným... Pěkný obrázek a doklad k době, kdy ústa přetékají frázemi o volnosti, svobodě a sebeurčení!

Z naší korespondence. Milý mladý příteli! S politováním se od Vás dovídáme, že Vám Vaši představení zakazují čísti naši revui, která se snažila být Vaším spolehlivým informátorem a věrným průvodcem. Zákaz ten zaráží i nás, ale, třebaže nemůže okamžitě na věci ničeho změnit, přece jen Vás prosíme, abyste nám zůstal věren. Vaši představení jsou snad o sobě dobří lidé, ale

jedno jim nesporně schází: Znalost dneška a bystré oko, počítající i se zítřkem. Jsou úzkoprsí a krátkozrací. Domnívají se, že mladému hochu v dnešních překotných dnech dostačí nějaká »Rajská zahrádka«. Bojí se, abychom ve Vás nezviklali Vaše křesťanské přesvědčení, jež přece my chceme sesílit, očistiti a uceliti tak, aby každý mohl říci se sv. apoštolem: Scio, cui credidi. Svoji revui přes všechny zákazy vydávat budeme dál a neuchýlíme se ani o vlas s cesty, již jsme po důkladné úvaze a velkých vnitřních ořesech, naše rozhodnutí předcházejících, nastoupili. Myšlenka se nikdy nedá udusit zákazem a vnějším tlakem. Setrese je a půjde přes ně jako lavina, smetající kamení a hlínu, jež se jí staví v cestu. Jsme list mladých; je odrazem našich myšlenek a zrcadlem našich bojů. Jsme klidni; vždyť ve svém táboře zaznamenáváme jména, jež jsou ozdobou našeho veřejného náboženského života. Ti jdou s námi, mají porozumění pro nás a třebaž byli léty staří, duchem jsou svěží, nevyčerpaní, mladí a mají pochopení pro novou myšlenku i formu, ve kterou se tato vtěluje. Zůstaňte nám věren a až spadnou dnešní Vás tísnící pouta, připojte se k nám budovat na našem mladém, rostoucím a slibném díle! —

Zakázána byla »Stud. Hl.« v semináři olo-mouckém (aby snad nevzniklo nedorozumění, podotýkáme, že ji nezakázali snad fakultní profesoři) a v chlapeckém semináři kroměřížském. Žádali jsme za odvolání tohoto zákazu a oznámení důvodů, proč se tak stalo. Až do uzávěrky nedostali jsme však odpovědi. Zdá se, že řečení pánové chtějí nás dohnat k tomu, abychom si na tuto zvůli stěžovali u příslušných církevních představených.

Co nám schází? Pod tímto záhlavím otiskuje »Český Západ« (22. III. 1918) úvahu, která je velmi potěšitelným zjevem, zamýšlejíc se opravdově nad celým naším životem. Síla se nebojí a nebojí se, kdo si je jist sebou. Píše o našem strachu o církev: »Máme slabé nervy. Také slabou víru a slabou i lásku. Proto ty naše strachy a děsy, naše stesky a nářky, náš celý ten neklid a zmítání při všem a ve všem, z pondělka až k neděli, od ledna až do prosince. Měli bychom počítati s pronásledováním svým od nepřátel, ale my nepočítáme.« — »Tak se zdá, že obsah a smysl nauky Kristovy nám unikl a z naší duše vyprchal; že žijeme už jen tak po paměti a ze zvyku, nikoli však z ohně evangelia, jeho víry a lásky a naděje.«

»Přiznáváme se, že často nás zabolí v citu evangelického křesťanství, jak je Ježíš ve své osobě ztělesnil a jak my, jeho učedníci, je znetvořené hlásáme ústy, perem, životem.« — »Jsme skoro více — smím-li se tak paradoxně vyjádřiti — »katolíci« nežli »křesťané.«

Ano. Více mluvíme, než jednáme. Více se bojíme, než věříme. Více spoléháme na jiné, než na sebe. Sloužíme více mocnostem světa, než tomu, jež zbudoval své království nad těmito. Jsme více formou, než duchem. Více zevnějškem, než vnitřkem. Podle toho nebude nikdo souzen, jaký program hlásal a co mluvil, avšak co konal a jak žil. Podle skutků svých —.

Pod titulem »Nová generace« odpověděl v nedělním feuilletonu »Našince« (17. III.) svým tónem

pan —III— na náš článek v minulém čísle »St. Hlídky«, potvrdiv tak dodatečně všechny naše výtky, aniž by jediné seslabil. Autor ví, proti čemu jsme psali, proti různým přestřelkům, proti směsnému již volání po českém Dantovi, proti všemu formalismu a nekritičnosti vůči sobě. — Chceme-li vytýkat něco protivníkům, musíme stejné měřítko položit především na sebe. Toho u nás dosud nebylo. —

Jestliže jsme minule pronesli několik myšlenek o českém Dantovi, nebylo tím řečeno, že někdo z nás jím chce být. Tvrdí-li feuilletonista opak, pak je to nepřekná a zlomyslná nepoctivost.

My prý neznáme různých »Nových Životů, Rozvojů, Rozkvětů, Bílých praporů a — encyklik a výnosů«. Naopak! Máme před sebou »Nový Život« stále na stolku a právě proto, že známe lépe ony revue než si pan —III— myslí, že známe minulost různých spisovatelů, nejde nám do hlavy, jak na ni lze tak zapomenout. Ne dle toho, jak kdo začíná, ale jak končí, bude souzen a jak zůstává věren sobě. Básník z »Nového Života« po pětadvacetiletém uměleckém průboji a zraní napsal tuto báseň o svém národu:

Vlasti.

Austrie má, budiž zdráva,
neznám říše větších krás,
sněhem Alp se skví tvá hlava,
modrý Dunaj spíná pás.
Hrdá města, lány luzné,
zlato v zemi hostinné —
jazyky máš sice různé,
ale srdce jediné.

Austrie, ty mocná, slavná;
tebe Čech si vyvolil,
aby s tebou žil a zkvétal,
s tebou tvořil; vítězil.
S tebou Čech spjal sudbu svoji,
tobě celé srdce vzdal —
kdybys klesla ve příboji,
znova by tě zbudoval.

Vlasti naše, žij a zkvétej,
s orlem tvým jde český lev,
nerozlučný, neústupný,
pro tvou sílu dá svou krev.
Jak on tebe, miluj Čecha,
ty jsi jeho, on jest tvým —
ať vás nebe věnčit spěchá
mírem, blahem, bohatstvím!

Česká Akademie ztropila si z něho žert: potila báseň cenou. Jaká ironie! Neslyšel básník, když dostal cenu, za sebou čísi úzlivý smích? To se smáli oni mladí před 25 lety a to se smál On, jenž celý život plíží se za námi. Český kněz vyznamenán cenou za válečnou píseň! Lze to sice omluvit. Báseň byla psána na zakázku, ale což, není ta omluva současně obžalobou?

A dále. My jsme prý osadili list jiného směru a určení. Takový je tón nedělní literární besídky. Ne. Jedno je pravda. My jsme válku neprospali a bylo-li možno být tichošlápkem a ohlížet se na všechny strany před čtyřmi roky, dnes to možno není.

Dále píše: »Katolická moderna neryla do těch, kteří jí pomáhají otvírati jí náruč.« My také ne, avšak chválit každou t. zv. »katolickou« hloupost

proto, že je »katolickou«, být slepí ke všemu, co slabého a nešťastného se u nás tropí, znamenalo by, mlčet ke všemu podobnému i na straně druhé. Toť je jen snaha o povznesení, o větší kritičnost na naší straně, snaha, aby, vydáme-li již něco, opravdu to mělo cenu. Je třeba nejdříve se orientovat doma, ve svém, chceme-li vystoupiti proti malosti a špatnosti jinde a je přirozené, že, když jsme se rozhlédli kolem sebe, našli jsme leccos, s čím nemůžeme souhlasit, ba málo, co můžeme vzít za své. Kritika taková není nám účelem, nýbrž prostředkem k vyššímu cíli. Tolik prozatím.

O češství. Dr. Herben uveřejnil v »Nár. Listech« cyklus článků o podstatě češství. Nezmiňovali bychom se o nich, o těchto jepicích dne, jež budou usvědčeny z mělkosti prvním střízlivým dnem, až opadnou vzkypěné vlny nacionalismu, avšak ony charakterisují výtečně povahu a způsob smýšlení autorova. Dr. Herben je veliký církevník. Papež své církve, neomylník. On třídí Čechy, on, jenž nenávidí církev všeobecně, zasedá na soudnou stoličku a třídí a soudí své. Práví: »A tenkrát došlo i k tomu, že se zase po havlíkovsku sestavovaly články víry, které má vyznávat každý Čech, chce-li býti uvědomělým.« Přisahat na články víry, věřit v ně a kdo se opováží mluvit a žít něco jiného, jako kacíř vyobcován buď! Ten není Čechem. Dr. Herben stvořil zvláštní stupnici, dle níž soudí. Někdo je pravým Čechem, někdo vlažným, někdo horlivým, někdo je zrádcem. Se zrádcováním to ovšem neběře nikdo tak tragicky. Pan Dr. Herben se rozpomene — on byl jím kdysi také, a první věc jeho, když se dostal k soudnímu tribunálu, je, prohlašovat a označovat za kacíře jiné. »Dnes máme hotový katechismus národní a žádný Čech se nemůže vymlouvat, že neví, co má dělat,« praví dále. Dr. Herben je s církvemi hotov, ale není to pravda. On je jen jiným církevníkem. Jeho svobodomyšlnost je ceny velmi pochybné a relativní.

»Čech s programem jiným, je Čech chabý, typ zakrnělý; nebo není vůbec víc než t. zv. svatováclavský Čech, který jen česky mluví, protože česky mluvil také sv. Václav,« pokračuje. To jsou všechno zbytky z realistické církve zemřelé — ale pak je s podivem, jak může Dr. Herben mluvit proti dogmatům církve obecné, stavě dogmata nová?

Jak chatrné byly články páně Herbenovy, tak chatrné byly i repliky na ně v »Čechu«. Každý vidí jen mrvu v oku bratra svého, ale trámu ve svém nikoli. Dr. Herben má mnoho chyb. »Čech« jich nemá o nic méně a jeden druhému je vytýká. Nebylo by v zájmu poctivosti a v zájmu utlačovaného národa, snažiti se pochopit, co je dobrého v druhém a nebýt slepý k jeho přednostem?

Je pochopitelné, že tak malý národ jako náš, tak zbitý a po staletí utlačovaný jako náš, žárlivě hledí na každého, kdo by chtěl smlouvat s dráhem, a nelze toho vytýkat, již proto ne, že jsme byli zklamáni, kdykoli jsme se o to pokusili. Že dnešní státní církev katolická neimponuje žádnému Čechu, kdo by se zastavoval s údivem? Že církev katolická právě v Čechách není oblíbena, kdož by toho nepřiznal? Jen »Čech« toho přiznat nechce. Dr. F. X. Novák praví v Kněžských problémech: »Zmohutněla, ovládla svět církev. Byla

první mocí a vlivem... Ale i vášně v ní více zmohutněly. Není náruživosti ať jednotlivců, či národů, století a period, zemí a míst, podnebí a klimatu, která by nebyla nějak vpálila své znamení bílému jejímu čelu, která by nebyla špínou svou potřínsila čistý její šat... A proto v jistém smyslu pravdu mají zarytí její nepřátelé, když ji líčí jako ukrutnou a pyšnou, jako vládčivou, lakotnou a nenasytnou, jako pověrečnou a krvežíznivou, jako národům nepřátelskou a s nimi válčící, jako poddajnou a nevěrnou — je pravda, byla takovou. Snad i nyní někde jest ještě takovou. Ale není to o ní pravda celá. Nebyla jen takovou. Jest to pouze jedna, čistě lidská stránka té dcery božské — —«

To popírá »Čech« vůči našemu národu. Nepoctivě, marně a ke škodě naší. Ale stejně nepoctivý, ne-li více, a stejně povrchní a chabý je Dr. Herben ve všech svých novinářských, rozředěných výkladech o češství a církvi. Jen stíny hledá, neboť není poctivý.

»Za všech časů měla církev dvojí tvář. Lidskou, ale i božskou. Nehodně jedná, kdo na jednu jen pamatuje a zapomíná na druhou. Jako instituce božská hlásala církev neposkvrněnou víru Krista Ježíše věkům a národům. Jako instituce božská umírala v milionech svých nejlepších synů a dcer za víru. Jako Bohem zřízená uchvacovala srdce nejušlechtilejších mužův a žen, vodíc je cestami nebeskými, učíc je svatosti, že jako hvězdy zazářili lidstvu svou hrdinnou ctností, dobrodiními lidské síly přesahujícími. Kde jinde naléztí zjev jako sv. Benedikt, jako sv. František z Assisi, jako i nejposlednější z katalogu svatých?« (Kněžské problémy.)

Dr. Herben toho nevidí. Nechce vidět. Zaplácává si uši, zakrývá oči a nepoctivě ukazuje na čern, uvízlou na bílém rouše. — A takový je celý zápas v našem českém životě, povrchní, nedohlédající ke dnu a k podstatě, mělký a malý a úzký a ničemný, neboť tisíce církevníků napravuje jiné, ale sebe napravití nechtějí a nedovedou. Jen proto ukazujeme na typické tyto představitele dvou směrů z věrejška, kteří mluví oba o novém dni, o novém úsvitu, ale oba jsou tak bledě malí.

V obou je cosi dobrého, ale žádný z nich nemá pro to oči. Poctivost je základní podmínkou všeho života kulturního, poctivost je základem všeho plodného zápasu a poctivost je to, která nám všem schází. Poctivost ocení nepřítel. Změří ho, odhadne dobro v něm i zlo a nezná lži.

Celá debata o podstatě češství byla mělká a kalná, neboť nebyla poctivá — jako již tolik debat u nás.

Ztracená existence. Mladý slovenský básník Orlov, známý v Čechách z revue »Týn«, rozprává o tomto tematě úvahu v »Turč. Národ. novinách« ze dne 9. t. m. Ztracenými anebo aspoň velmi ohroženými nazývá mladé hochy, studenty středškolské, odvedené na vojnu, kdež brzy z nich bývají důstojníci, oplývající spoustou peněz. Orlov jest knězem a nyní též vojenským kurátem. Mluví tedy ze zkušenosti. Slovinci obyčejně se vyznamenávají zvláštní jímavou výmluvností, kterou pozorujeme i u Orlova. Úvodem vyličuje divokou pitku mladických hochů v důstojnických uniformách. Nevzpomenou si na bědující a ustarané ro-

diče, nevšímají si ničeho kolem sebe, ztratili namnoze souvislost se životem, jsou živi ze dne na den, jen tak animálně. Jsou zvyklí na spoustu peněz a úřední moc proti četným podřízeným, mnohem starším. Zdaž dovedou se pak vpraviti do poměrův poválečných, kdy obratem budou bez groše a nebudou ničím? Také mravní život takových hochů, vydaných v šanc všemu nebezpečnosti, nutí k úvahám do budoucna. — Jedná se tu o jeden z přechetných stínů, jež klade za sebou válka; mnoho by se dalo o tom psát, ale nelze vzhledem k poměrům tiskovým.

Václav Kosmák, jedna z nejvýraznějších a nejtýpičtějších hlav literární Moravy na sklonku minulého století, postrádá dodnes kritického zhodnocení a ocenění, jehož si jeho rozložené dílo plně zaslouhuje. 15. března bylo tomu 20 let, co byl náš nezapomenutelný tvůrce českého kukátka uložen do lůna země. Jeho spisy žijí stále v lidu, aniž by ztrácely na oblibě. Bude patřit k úkolům mladé generace, vyzvednout tuto svéráznou postavu a ocenit spravedlivě význam Kosmákova literárního díla jak po stránce umělecké, tak i s hlediska jeho ušlechtilé tendence ethické. O životě Václava Kosmáka píše nyní Dr. P. Vychodil. Vyšly dosud 4 sešity.

Mládež české státoprávní demokracie ohlásila v »Nár. Listech« svůj program, jehož oddíl kulturně-náboženský zní následovně: Ač stojí všechny naše národní síly ve službách dobytí naší politické svobody, nezapomínáme ani na nejvyšší rozvíti našich národních sil osvětových. Uvědomujeme si jasně, že význam každého národa spočívá především v jeho mravním a kulturním snažení, chceme povznést osvětový odkaz předků k novým, vyšším metám. V českém státě musí státi pěstění vědy, umění i výchovy a její radikální reforma na místě prvé, i pokládáme proto za jeden z nejpřednějších úkolů reformu našich škol národní počínaje a universitou i technikou konče. Chceme, aby vzdělání bylo v mnohem větší míře než se dosud dělo, demokraticky zpřístupněno a všechno školství autonomisováno. Uznávajíc výchovný význam náboženství a jsouce k vyznáním snášliví, chceme, aby mravně-výchovná funkce státu nebyla na určitou církev přenášena, aby dnešní církve byly radikálně zreformovány a znárodněny a vyučování náboženství na školách aby neslo se duchem tolerantním. Chceme dále budovati na kulturních ideálech svých předků a míti svobodného českého člověka, rozvitého harmonicky jak tělesně, rozumově, tak i citově a mravně. — Třebaže program ten není právě nejurčitější, jest přece jen potěšitelným faktem, že na rozdíl od různých extrémních směrů, jež chtěly náboženství úplně ze škol vyhostit, uznává se zde osvětný význam náboženské výchovy a mravní vliv církve na lidskou společnost. To je ovšem prozatím program; ale aby skutkem nebyl později zdiskreditován! —

Nové publikace. V »Ludmile«, sbírce zábavné četby pro český lid (V. Kotrba), vyšel román J. Š. Baara »Hanče«, tvořící čestnou výjimku mezi ostatními průměrnými (a z husta i umělecky bezvýznamnými a bezcennými) čísly této sbírky.

Knihovnička je sice určena pro nejširší vrstvy lidové, ale tato okolnost nikdy nesmí zbavit nakladatelství povinnosti, vypravit knihu pokud možno vkusně a umělecky. Výše uvedený nakladatelský podnik se proti tomuto požadavku soustavně a těžce prohřešuje. »Hanče« je román chodské Magdaleny, vsazený do rámu začátku 19. století, kdy francouzské prapory slavně vlály nad celou téměř Evropou a kdy u nás v Čechách selský lid vydán byl v šanc bídné zvlášti šlechtických vrchností. Klenčí, Postřekov a zase Řezno jsou scénou, na níž vidíme Hanči v nekrásnějším rozpuku mladých let, jak opřena o nízký plůtek zahrádky, květovaný fěrtuch majíc přitisknutý na očích, usedavě štká o svého Ondru, vlečeného na vojnu, scénou, na níž později klesá, aby posléze vlastní silou se probíla k očistě a vyššímu chápání života. Román má scény, stavěné pevnou rukou a prohráté teple láskou a mateřskou něhou, jež čtenáře hluboce dojmají. Platí to zejména o Ondrovi, vračejícímu se po letech pod rodný krov a vrhajícímu se v náruč matčinu. Naproti tomu nepřirozenými barvami nanesen je boj s Francouzi u Řezenského mostu a také Hančino visionářství v závěru románu značně překvapuje u Baara, realistického pozorovatele života a jeho dějů. Je mnoho věcí mezi nebem a zemí, které si vysvětliti nedovedeme, praví Baar ústy faráře Strádala, pocituje jistě i sám vratký základ takového závěru. Nehledě k tomu, řadí se Baarův román čestně k ostatním jeho pracem, jejichž rozmnožení přeje si ze srdce každý, kdo chce vložit našemu drobnému českému člověku do rukou hodnotnou a silnou knihu místo bezcenných prací, okatě sice moralisujících, ale vnitřně nepravdivých a proto účinkem se mijejících. —

Spisek Dr. Jos. Čiháka »Psychologie moderní pochybovatnosti náboženské«, ukázka to z větší chystané práce o »Psychologii náboženství«, snaží se kriticky s použitím hojného vědeckého aparátu a na základě zkušeností vlastních osvětliti příčiny náboženské skepse zejména u dospívající mládeže. Autor pojednává o dotazníkové metodě Starbuckově, Pöhlmannově, Hofmannově a Weiglově, oceňuje jejich praktické výsledky a odhaluje i jejich slabiny, dává přednost stykům osobním. Příčiny nevěry a skepse nevidí v obsahu náboženských pravd, nýbrž v slabosti mravního života, přechodných letech puberty, nepatrného fondu náboženských vědomostí, nedostatečném intelektuálním základu mladého člověka, moderní četbě, povrchnosti, přemrštěné kritičnosti a sugestivní moci moderních frázovitých hesel. Pojednav o těchto momentech, vyvozuje autor z nich praktické důsledky pedagogické, zejména nutnost v soulad uvést soubor katol. dogmat s vědeckým pokrokem doby. Studie Čiháková je přehledná a dobře informuje.

Na nedostatek revuí si v Čechách opravdu naříkati nemůžeme. Nebude pomalu významnějšího spisovatele, který by si současně nezaložil svého osobního orgánu. R. Svobodová má »Lípu«, V. Dyk »Lumíra«, Šalda »Kmen«, starší generace má »Zvon« a »Máj«, je tu »Zlatá Praha«, Sborník Topičův, »Osvěta«, »Květy«, v poslední době pak k nim přibyl ještě tendenční čtrnáctideník »Červen« který si vytkl obírat se následujícími hesly: Novým uměním, přírodou, technickou dobou, so-

cialismem a svobodou. Redakce prohlašuje, že bude tisknout »toliko básně a prósy tvárně nové, výbojné, poučné a zajímavé — původní i přeložené — rovněž výtvarné práce tohoto druhu, domácí i cizí«. Divadel, drobné kritiky a kroniky »Červen« pěstovat nebude, literaturu běžnou a průměrnou s díky odmítá a nezaznamenává. Za »Červnem« stojí hlavně bratři Čapkové, Stanislav K. Neumann, V. Dyk, Hofman a j. »Červen« chce být za každou cenu novým a původním, ale hned v prvním čísle píše Neumann ódy o knihách bratří Čapků, v některém čísle pozdějším rozepíše se Jos. Čapek o básních Neumannových... Tedy kamarádská kritika, s níž jsme měli dosti co dělat v časopisech jiných a nepotřebovali jsme k tomu revue nové. O hypermoderních kresbách v »Červnu« škoda ztrácet slov. To není umění, to jest směšná mazanice. Časopis působí dojmem novosti za každou cenu a znamená, že máme u nás o jednu literární kliku víc. Hypermoderní šepice!

Jana Voborského cyklus veršů »Kdo výš a dál?« (vydala »Vlast«), provázený hluchou reklamou »Našich Listů« jako »poetické dílo bohaté obsahem myšlenkovým a krásné slovním projevem ušlechtilých snah, nesoucích se k jasnému cíli básnické pravdy« je ve skutečnosti souborem obsahově chudých a umělecky zhora bezcenných básniček, nepřevyšujících svojí hodnotou jiné podprůměrné, zbytečně vydané publikace. Topí se v moři pracně shledávaných zdobných slov, rytmus zhusta je porušen a rýmy jsou přitahovány za vlasy. Autor sám mluví o sobě jako o »epigonu Zeyerově a osamělém stoupenci jeho blankytné poesie«, své verše nazývá »hebounkým hroznem zlatých květů čilimníků, jež padají se stromu života, ale padají vždy jen do měkkých, stříbřitých hlubin duší vyvolených«, ale tato jeho neskromnost nemění ničeho na tom, co o vnitřní hodnotě Voborského rýmovaček bylo výše řečeno. Jest úžasné, co se dnes zove poezií, jak mohou jisté listy psát o »vavřínové ratolesti«, zdobící autorovy skráně. Aby se neřeklo, že soudíme příliš příkře, stůjž zde ukázka z cyklu »Vzpomínky z jasných dnů a chvíl«:

Na stezce ocitám se. — Lučinami vede ke mlýnu zaklopenému v topolích a v hustou olšinu.
Na loukách tvrdé kopretiny bílé terče zvedají
a k nohám pampelišky žlutě zářící se lísají.
Tak kráčím dál — a kráčím cestou necestou
květnatých tepichů těch plochou živě přestou...
snad že ta barva slunivého pryskyřníku zaplaší
žal, který mlžné šedo hustě na můj život nanáší.
A hle — tu u cesty jsou bleděmodré hvězdice
čekanky, které květným zrakem vzhlíží do nebe —
ta barva vždy mne umí sladce poutat nevíce —
dnes, hledím-li z těch hlubin zadumán kams před
sebe,
zřím v kostel v dáli, jak se v klenbách stromů bělá
a Vás zřím v bleděmodrém šatě vcházet do kostela.

Autor zaslal svou knihu některým předním činitelům české zemské politické a vojenské správy, jež mu za připsání ovšem vyslovily své díky. Z toho bylo v »Našich Listech« plesání veliké. A jen tragicko-komickou náhodou se stalo, že týž orgán vyřkl nad »poesií« Voborského i nejpříkřejší ortel, když 9. III. t. r. napsal: »Vavřínovou ratolestí možno nazvat nový projev vysokého uznání,

jehož se dostalo p. Janu Voborskému jako sutorovi básnické knihy »Kdo výš a dál?«... atd. (Nelatiníkům sdělujeme, že sutor neznamená nic jiného, než švec...)

Byla-li »Archa« K. Dostála-Lutinova jen slabým stínem zaniklého »Nového Života« hned ve svých prvních ročnících, pak poslední čísla ročníku pátého byla jen matným stínem ročníků předchozích. Letos přešla »Archa« v majetek moravské »Družiny literární a umělecké« a úvodní slovo prvního čísla slibuje, že z »Archy« stane se moderní, přísným uměleckým požadavkům odpovídající revue. »Chceme,« praví, »na poli literárním rozsvěcovati světla plná jasu pravého poznání a ocenění lidského žití, chceme vésti do výšek netušených krás, kde sídlí vnitřní blaho, plynoucí se spojením s Tvůrcem, proto s citícím srdcem budeme posuzovati kroky bloudících našich bratří, nebudeme dolamovati třtiny nalomené, ale vynasnažíme se všechny přivést k prameni občerstvení a vnitřního štěstí. Pro království Boží v duších lidských budeme pracovati, jak »Nový život« hlásal, a pro zduchovnění všech oborů činnosti, jak si vytkly »Meditace«, neboť to jest smysl českých dějin, které právě dnes stojí před novým obdobím.

Poněvadž život lidský je boj, musíme i v počestný boj vejíti s každým, kdo ze zlé vůle a úmyslně bude napadati pravdu a naše přesvědčení. Prací a potem, ranami a bolem, mučednictvím srdce neuznaného a nepochopeného chceme upravit půdu pro velkého katolického básníka v budoucnosti, který v sobě oslaví všechny nás, kteří jsme před ním těžce žili v naději na jeho příchod.

Zdůrazňování potřeby »katolického« básníka budoucnosti, zdá se být poněkud zbytečným. A to prostě proto, jelikož nemůže být básníka, který by chtěl být bardem celonárodním a jenž by současně nekotvil kořeny své bytosti v křesťanství. Celá naše česká historie i s pohnutými léty husitskými, všecka její filosofie praví dosti zřetelně, že naše celonárodní kultura byla a musí být i v budoucnosti, chce-li být trvalou a ryzí, kulturou křesťanskou. —

Obsah prvního dvojčísla přináší několik dobrých a cenných prací původních, z nichž k nejlepšímu patří Fr. Dohnalův: Problém Krista v moderní krásné literatuře. Autor prozatím podal historický přehled velikého zápasu učení Mistrova s duchem světa, zápasu, jež svádí v srdcích lidských dvě moci, a kde bílá vojska ukřižovaného stále jsou porážena a tříštěna a přece nikdy, nikdy roztříštěna a porážena. Nové a nové síly posílá nepřítel za padlé vítěze do boje, aby hlásaly nenávistí svou slávu Jeho. V nás se střetly dva světy a o království v nás zápasí.

Hovor básníka o básníkovi je článek V. Bittnarův o Miloši Martenovi. S láskou, jež nehledá chyb, píše Bittnar, duch spřízněný o tichém, hrdém umělci slova, o vášnivém milenci ztracené kultury středověké.

Verše Dostála Lutinova, Odvalila, Střížovského, Jar. Hrubana, Fr. Zýbala jsou průměrné a prostřední jak svou formou, tak obsahem. V tom ohledu není nikde vidět »výšky netušených krás«. Žádný hluboký cit, vše odvozené, rozmělněné, vlašné.

V Archivu literárním přistupuje V. Bittnar s velkou znalostí materiálu a po dlouholeté přípravě

i zkušenostech k vyličení pramenů dějin české literatury katolické.

Je to záslužná práce, již s hlediska spravedlnosti, ukázati, že sta bezejmenných dnes a zapomenutých srdcí kněžských bila a hořela touhou po osvobození a růstu národa, ukázati, že, čím dnes jsme, vděčíme velké řadě duší, jež, ač samy neměly té síly a umělecké velikosti, aby daly výlučný ráz své době, pracovaly skrytě a obětavě na zděděné roli a láskou svou a prací tvořily minulá léta, onu víru v národní budoucnost a uvítaly by každého, kdo by byl přišel větší na jejich místo. Oni milovali svůj národ obětavou láskou. Ovšem, celou tuto látku pramennou nutno zhodnotit, uhnísti ve vyšší celek, vydobýt z ní smysl práce těchto dělníků.

Nutno však rozeznávati: Akt piety je něco jiného, než kritický rozbor díla, jež neoceňuje osoby dle chvályhodné vůle, nýbrž nezávisle na ní dle výsledku života a práce. Tedy ocenit správně sebe i předchůdce, měřítkem, jež klademe na všecku českou literaturu vůbec a jež klademe na umělecké dílo, hodné toho slova.

Kritické hledisko »Archy« není zrovna nejvyšší, neboť příbuzné sobě směry posuzuje se shovívavostí, jež věci nikdy prospěti nemůže.

Některé divadelní novinky. Veselohra Em. Bozděcha »Jenerál bez vojska« přešla po 15 letech opět jeviště Národního divadla. Nevyrovná se sice ostatním pracím Bozděchovým (Zkouška státníkova, Světa pán v županu, Baron Görtz), což cítil ostatně i autor sám, jelikož své hry nevydal, nýbrž nalezena byla teprve v jeho pozůstalosti; přece však i zde pronikají zřejmě přednosti Bozděchova talentu: pevnost stavby, duchaplný dialog, jistota charakteristiky a vtipnost zápletky. Není pochyby, že v mnohém předčí toto dílo, z francouzského prostředí vzaté a podle francouzských vzorů psané, leckteré kusy z ciziny sem importované a hluchou reklamou provázené.

»Faustina« Stanislava Loma (autora »Vůdce«) má podle spisovatelových intencí tvořit pendant k nesmrtelnému Götheovu Faustu, ale je to protějšek nestejnorodý a podřadný. Ve třech ženských postavách snaží se Lom vyřešit problém života a ženství; v starosvětské babičce, odevzdané do vůle boží, rozvedené matce, emancipované to ženě včerejška a konečně ve Faustině; avšak dílu schází götheovská hluboká filosofická koncepce a promítnutí na široké pozadí problémů všelidských, tak že drama není celým činem, nýbrž toliko pokusem.

Uměleckou událostí Národního divadla byla bohatýrská opera hudebního kritika Em. Chvály »Záboj«, komponovaná na libreto, čerpané Jar. Vrchlickým z rukopisu královédvorského. Nelze popírat, že libreto má četné slabiny, projevující se zejména psychologickou nepropracovaností. Dějem je velmi prosté, takřka chudé, tak že neposkytuje skladateli plnou šíři pro jeho uměleckou potenci. Dva bratři, Záboj a Slávoji, zahojí láskou k Luborově dceři Mileně. Boj, který hrozí propuknout mezi nimi plnou prudkostí, odsunuje se zprávou o vpádu Franků do Čech. Milena přiměje bratry k prozatímnímu smíru a k boji proti cizímu vetřelci, aby po jejich porážce vpadla do náručí Slávojevi. Toť celý děj. Opera, nesená mužným a

heroickým duchem a zvučící silně akkordy národního citění, byla přijata s entusiasmem. —

Závěr renaissanční trilogie Jaroslava Marie (po Parisině a Lukrecii Borgiové) »Torquato Tasso« dočkal se v Národním divadle přijetí velmi vřelého; rozhodujícím pro úspěch byla ovšem i ta okolnost, že titulní roli vytvořil mistr Vojan. Snahou autorovou ve zmíněné trilogii bylo proniknouti náboženskou podstatu. »Aby totiž,« jak praví v úvodu své tragedie, »bylo cítiti, jak jedno a totéž náboženství jinak se vyjadřuje na sklonku gotiky, jinak za plné renaissance a jinak za baroku.« Dlužno však dodat hned, že problém podstaty náboženství vystupuje v Tassovi celkem podružněji, za to však prostupuje celým dílem tragická rozeklanost mezi básníkem a člověkem. Člověk je, alespoň s počátku, politování hodný, nuzný, ostrakovaný, avšak i všemi lidskými slabostmi a chybami naplněný, básník se tyčí vysoko nad průměr svého okolí, oceňován jen tu a tam. V nuzných poměrech tvoří svůj »Osvobozený Jerusalelem«, aby jej později, zmitán výčitkami svého svědomí a náboženskými pochybnostmi, přepracoval na Jerusalelem »dobyty«. Vidíme ho na dvoře ferrarského vévody Alfonsa II., ve společnosti jeho krásné sestry Leonory, z ponurého špitálu sv. Anny dostává se do paláce neapolského markýze Manda, kdež dostupuje vrcholu světské slávy, a když konečně Řím ho uznal za hodna básnické korunovace, hroutí se pod křížem on »sestárlý herce a komediant«, jak praví sám o sobě, a umírá, aniž by se dočkal onoho slavnostního okamžiku, po němž jeho lidské srdce tak horečně prahlo. — Postava Tassova, zejména onen tragický lom mezi básníkem a člověkem, po zdramatisování přímo volala. Autor vyřešil jej šťastně a dal české dramatické literatuře dílo, řadící se čestně k nejpozoruhodnějším jeho výtvorům v poslední době.

Národní svátek. Provolání k československému národu, vydané dne 13. t. m. v Praze za účasti zástupců všech vrstev národa českého, slovinského, chorvatského a srbského, je mohutným krokem národa válkou sice ztýraného, ale i pevně a silně věřícího ve své šťastnější příští a proto jeho lapidární věty zasluhují, aby si je naše mládež hluboko vryla v paměť a ostříhala je jako náš celonárodní program. Provolání zní:

»Nesmírná válka celého světa dostupuje svého vrcholu. V bolu a hrůzách stojí nepřehledné zástupy mužů a žen československých. V potocích tryskala a tryská na bojištích krev československá.

... (Cens.) ... Nepodlomen, utrpením zocelen, věřil a věří národ náš, že z bouří světové války vykvete na konec také jemu nový, lepší život a že touhy jeho všelidské posváceny budou mírem všeobecným, jenž lidstvo na věky ochrání od opakování katastrofy dnešní. Nechtěli jsme a nechceme nežli žítí životem svobodným a samostatným, spravovati osudy své... (Cens.) ... a budovati nepoutání a volní bytí svoje, jak o to usiluje každý uvědomělý národ po všem kulturním světě. To je právo naše nejposvátnější, právo národní... (Cens.) ... právo národa, jenž má zásluhy o kulturu světovou a jenž svou vzdělaností, svými silami mravními a svým rozvojem hospodářským s hrдостí se postavil vlastní prací svou do prvé řady demokratických národů světa.

Taková je jednotná a svorná vůle národa!
... (Cens.) ...

Náropde československý!

Shromáždili jsme se zde jako povolání zá-
stupcové Tvoji, abychom... (Cens.) ... manifesto-
vali, že všechen národ, sjednocen tak, jak toho
dějiny Tvoje nejsou pamětníky, stojí jako žulová
hradba za vším tím, co Tvoje poselstvo v památ-
ných svých a historických deklaracích zjevilo. Tak
zde stojíme!

A v pevné, nezlomné důvěře v konečné ví-
tězství nejsvětějších práv svých, v důvěře ve ví-
tězství spravedlnosti, ve vítězství práva nad ná-
silím, svobody nad porobou, demokracie nad vý-
sadami a pravdy nad klamem ve velikém rozhrá-
nění dějin světových, zvedáme ruce své a při dra-
hé památce předků, před očima vzkříšeného ná-
roda a nad hroby padlých v mohutném souzvuku
všech duší svých slibujeme dnes a pro všechnu
budoucnost:

Zůstaneme, kde jsme stanuli!

Věrní v práci, věrní v zápase, věrní v utrpení,
věrní až do hrobu!

Vytrváme, dokud nevítězíme!

Vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého
národa!

Zdráv buď národe československý!

Zůstávej ratolestí rostoucí, přijdiž čas Tvůj!

Rostiž a vzkvetej svobodný ve vlastech
Svých a ve velké bratrské rodině národů světa
pro štěstí Svoje i pro blaho příštího osvobozeného
lidstva!

Nepovolíme! Neustoupíme! Vytrváme!«

13. květen zůstane pro vždy svátkem každé-
mu českému člověku a v historii našich politic-
kých zápasů bude ho vždycky vzpomínáno jako
významné etapy v boji o národní neovislost. —

Válka a náboženství. Způsob psaní »Sv. Voj-
těcha« vyvolává všeobecnou nevoli; píše nám o
tom jeden kněz: Časopis »Sv. Vojtěch« v článku
(v 1. a 2. č. r. 1918) dokazuje prapodivným způ-
sobem, že války — musí býti. Tak v 2. čísle píše:
»Války musí býti pro špatnost lidskou, pro žá-
dostivost a touhu po panování, pro lakotu a nená-
vist národa proti národu.« — Sv. Otec Benedikt
XV. v mírovém svolání ze dne 28. července 1915
naopak píše: »Nikdo neříkejž, že ohromný konflikt
nemůže býti odstraněn bez branné moci.« Dále
navrhuje válčícím státům v mírové notě ze dne 1.
srpna 1917, »aby na místo hmotného násilí zbraní
nastoupila mravní moc práva... aby na místa
vojsk nastoupila zřízení rozhodčích soudů.« — Kdo
z obou má pravdu? Je už nejvyšší čas, aby vše-
cky časopisy katolické svorně řídily se v názorech
na válku — stanoviskem mírumilovného sv. Otce
a odložily válečný patriotism tam, kam patří. To
je hotové a přímé poškozování církve!

Politikum. V politickém životě rakouském do-
stala se na povrch jedna událost toho druhu, kte-
ré obyčejně přicházejí ve známost až v historii.
A bylo toho hned celé předeno, spojené pro laika
nitkami neviditelnými. První část tvořila řeč mi-
nistra zahraničních záležitostí Czernina. Pozval
k sobě vídeňskou městskou radu a prohlásil před
ní, že mimo jiné prodlužují válku také čeští poli-
tikové, kteří informují čtyřdohodu a vzbuzují v ní
naděje, že Rakousko se samo zhroutí. Tuto pilulku

chtěl Czernin osladiti Čechům tak, že odlišoval v
národě občany loyální a velezrádce. Projev Czer-
ninův přišel náhle a nečekaně. Proč tak mluvil?
Netřeba daleko ale jíti. Války už mají všichni dost,
nejenom Čechové, nýbrž i Němci. I ve Vídni je
hlad a hladoví Vídeňáci jsou proti vládě nakvaše-
ni. Proto chtěl svěsti jejich zlost Czernin na Če-
chy, aby se Němci nebouřili proti vládě. Selhalo!
V zápětí následovala aféra druhá. Czernin se za-
pletl do polemiky s Clemenceauem a tu vyšlo na
jevo, že náš panovník Karel, který jest naplněn
úsilovnou snahou o mír, psal bratru své choti,
parmskému princovi Sixtovi, dva dopisy, které měly
přivoditi počátek jednání mírového s Francií! Jed-
nání se nezdařilo. Dle francouzských zpráv byl
císař Karel ochoten podporovati zájmy Francie v
Elsasku-Lotrinsku. To ale císař sám rozhodně vy-
vrátil. Polemika končí nerozhodně, neboť asi má
každá strana v něčem pravdu, ale nemůže nyní
dát na světlo vše. Po této aféře Czernin padl a v
Německu vznikla špatně tajená nevole. Ústavá-
ká, t. j. všenněmecká šlechta rakouská, došla si
pro posilu do Německa a nyní bojuje proti »**ne-
ústavním a nezodpovědným činitelům**«, kteří chtěli
působiti na rychlé uzavření míru. A spolu hrozí,
že by Němci mohli mysleti i na odtržení od Ra-
kouska. (S tím lze srovnat, že liberečtí Němci si
přejí, aby byli zásobováni z Německa, ježto Če-
chové prý je chtějí vyhladověti.) Koho těmi »**ne-
zodpovědnými místy**« Všeněmci myslí, jest známo.
Jistý jejich list napsal, že už dávno minuly časy,
kdy Parma rozhodovala o válce a míru. List ci-
sařův, který jest výrazem přání po míru, které
chová nejen on a jeho choť Zita, nýbrž všekero
občanstvo říše, až na několik všenněmeckých štvá-
čů a šlechticů, přinesl mnoho světla do vnitřních
poměrů říše a ukázal, na jakých základech spo-
čívá věrnost rakouských Němců k habsburskému
rodu.

**Odpověď na útok Czerninův a přísaha ná-
rodní.** Czernin chtěl český národ rozdvojit, proto
ve své řeči chválil strany a politiky, kteří jsou
rakouskému státu věrní. Vláda rakouská potřebuje
míti v Čechách stranu, o kterou by se mohla opřít
a s níž by mohla vyjednávat o reformu říše dle
svých plánů. Kdyby ji měla, tu by s ní uzavřela
národní pakt — a slibuje už daleko více, než
Čechové chtěli před válkou, ale málo na to, co
chtějí nyní — a před cizinou by se mohla vyká-
zati, že vládne nad Čechy s jejich vůlí. Ale té strany
nemá. Sice někteří politikové nesouhlasí s pasivitou
a usilují, aby poslanci do jednání s vládou vstou-
pili, ale ti se podrobují národní kázni, která nyní
jest proti takové politice. Dle našeho názoru ne-
možno kaceřovati ani aktivisty, ani pasivisty.
Není možno v otázkách taktických smýšleti stejně.
Proto bylo by též nezávadno, kdyby Čechové do
ústavního výboru vstoupili a tam Němce o našem
programu informovali a s nimi se dohodnouti po-
kusili. Než taková taktika zdá se v nynější době,
kdy jsou protivy národní tak přiosťřeny, bezvý-
sledná.

Dlužno spíše se připravovati, propracovávat
českou ústavu a sporné problémy, aby doba příští
nezastihla nás bez přípravy. Politiku úplného od-
poru zastávají u nás hlavně »Národní Listy«, or-
gán státoprávní demokracie, třeba nikoli většina

bývalých mladočeských poslanců. Patronové »Národních Listů« totiž nemají důvěry v nynější českou delegaci poslaneckou a bojí se, že by neobstála v zápasu duševním s protivníky ani rozmově, ani, což jest povážlivější, mravně. Do boje za svůj stát musí český národ poslati charaktery a nikoli poslance charakterů často nepřilíš pevných.

Aby vláda a vůbec celý svět, který sleduje zápas českého národa za samostatný stát poznal, že český národ ve svém úsilí o tento svůj cíl jest jednotný a že celý odmítá proposice vládní, sešel se v Praze všechen český lid, zástupci všech politických stran, kruhů vědeckých a literárních, a tam složil slavnou přísahu, že jest jako jeden muž svorný ve svém boji za samostatnost. Na 6000 účastníků bylo a 6000 ruk zvedlo se k slavné přísaze, kterou předčítal spisovatel Jirásek. Přísaha tato jest odpovědí Czernínovi, jest projevem pro cizinu a konečně upokojením a zárukou českému lidu, že v boji nejtěžším nenaleznou se Milotové.

Reforma učitelských ústavů. V posledním období parlamentním předložila vláda osnovu zákona, kterým se má upravit výchova učitelů škol národních. Ponechává se dosavadní systém, ale ústavy se rozšiřují o jeden ročník. V čase takto získaném mají se hlouběji probrati některé nauky, tak aby dosáhly asi stupně, jaký jest zaveden na gymnasiích a reálkách. Tak zvláště má býti zavedena analytická geometrie a trigonometrie v matematice a celé vyučování matematické dostati ráz vědecký — důkazový. Oproti projektované reformě zdvihl se odpor hlavně v učitelstvu českém, které už dávno žádá, aby výchova učitelů prováděla se tak, že by kandidáti studovali na jednotné střední škole, která má nahraditi gymnasium a reálku a pak by dvě léta studovali odborné otázky pedagogické na universitě, kde by příslušné stolice pedagogické byly zřízeny. Reformy učitelských ústavů jest jistě potřebí. Úroveň vyučování jistě nestačí pro úkoly, s kterými se učitel setkává v životě. Vyučování jazyku českému jest příliš gramaticko-formalistické a působí, že i způsob literatury učitelské nese se tímto směrem na úkor stránky obsahové. Vyučování počtům jest úrovně velice nízké a v osnově jsou dosud zachovány různé partie početní, které mají původ ve středověku a pro nynější život se naprosto nehodí. Za to jest téměř opomenuto účetnictví (složitě), které přece v životě učitelském při působení ve spolcích peněžních hraje důležitou roli. Mimo to jest způsob, jakým se počty na učitelských ústavech probírají, velice mělký, což ani jinak býti nemůže při malém počtu hodin a při velikém počtu žáků, které profesor má v jednom měsíci vyzkoušeti. Rozvrh vyučování přírodopysného jest nad poměry nízký. V ročníku I. je látky směšně málo a úroveň nízká, ve III. však má se při dvou hodinách týdně probrati celá mechanika těles tuhých, kapalín i vzdušín, celá akustika a konečně optika. Příprava pak matematická nedostačuje naprosto, aby o zjevech fyzikálních žák mohl získati hlubšího porozumění.

Vyučování dějepisné trpí týmiž chybami, jako na gymnasiích.

Celá reforma učitelských ústavů směřuje ku povznesení výchovy učitelů, čehož jest v zájmu celé výchovy národní vřele si přáti. Ovšem podání osnovy zákona v nynější době, kdy se hraje o tak vážné osudy lidstva, bylo se strany vlády jen gestem a ničím více. Reformu celého školství bude nutno provésti v budoucím českém státě se zřetelem na potřeby a ducha celého národa.

O stavu českých středních škol za války rozepsal se v »Národě« (21. III.) Flor. Horut a jeho vždy věcný a doklady opatřený relief není právě potěšující. Pozoruhodna je stať o počtu žactva: »Počet žactva,« píše, »na školách klesl, avšak nikoli o tolik, jak se čekalo. Proti době předválečné byl na počátku školního roku 1916—17 úbytek žactva na všech českých gymnasiích, reál. gymnasiích a reálkách ve všech třídách 618 žáků veřejných, úbytek však ve dvou nejvyšších třídách gymnasiálních a reálně gymnasiálních a v poslední třídě reální činil sám 811 žáků. Z toho vysvitá, že v nižších třídách středních škol žactva přibýlo, takže úbytek jest způsoben jedině vojenskou službou nejstarších žáků. Mimořádně nízká čísla počtu žactva v nejvyšších třídách na počátku školního roku 1916—17 zaznamenávají: po 2 žácích VIII. tř. g. ve Vysokém Mýtě a VII. tř. v Zábřeze, po 3 ž. v VIII. tř. g. v Prostějově, Třebíči, Zábřeze, rg. v Domažlicích, Holešově a Orlové, po 4 ž. VIII. tř. kn.-arcib. g. v Kroměříži a g. v M. Ostravě a VII. tř. r. v Příboře, po 5 ž. VIII. tř. g. v Brně (II.), Kroměříži a Přerově, po 6 ž. VIII. tř. g. v Boskovcích, Strážnici, rg. v Král. Dvoře, Litomyšli a VII. tř. r. v Jevíčku. Z 19 tříd zde jmenovaných jest 14 na morav. školách. Obdobné poměry byly i na jiných školách. Tak ve III. a IV. ročníku prostějovské obchod. akademie bylo v tomto škol. roce po 8 žácích. Prohlídky konané ve škol. roce 1916—17 nanovo oslabily počet žactva; tak na př. na rg. ve Dvoře Králové zůstal konečně jediný žák a na mnoha ústavech měly maturitní komise koncem škol. roku velmi snadnou práci. Neběrou-li se do počtu nepravdivé poměry haličské a bukovinské, ubylo v době válečné v celé naší polovici 11.489 středoškolských žáků; počet žaček však stoupl o 873.

Území českých škol leží od počátku mimo pásmo válečné, ale přes to bylo v prvním roce války uzavřeno české reálné gymnasium v Kyjově, jeho žáci rozvedeni po sousedních ústavech a jeho učitelé skoro vesměs povoláni k vojenské službě. Tato přísná opatření vyhovovala nedočkavé touze některých místních činitelů, aby se vrátily dřívější doby, v nichž vládli ve městě proti české většině. Kyjov byl místem, v němž řádilo rozpoutané udavačství. Teprve svolání říšské rady způsobilo, že v tomto školním roce bylo reálné gymnasium Kyjovu zase vráceno.

Neméně byla by zajímavá kapitola o vlivu války na mravní život žáků. Že není nijak utěšný, o tom není pochyby.

STUDENTSKÁ HLÍDKA

REVUE ČESKÉHO KATOLICKÉHO STUDENTSTVA.

ROČNÍK VIII.

1918.

ČÍSLO 4.

JINDŘICH SMRČEK:

STÁTNÍ KATOLICISM.

Každému soudnému člověku jest zjevno, že katolická církev není dílem lidským. Kdyby tomu tak bylo, dávno již by byla vymizela z historie lidstva; ale ona přečkala všechny vnější nárazy, doby velkého úpadku, schismat, heresí, doby annátů, expektancí, odpustků, vnitřních otřesů a ještě dnes stojí tato mohutná skála uprostřed lidstva, předmět obdivu, lásky a zášti, ale stojí přec. Je to nezmar; kolikrát už se zdálo — vzpomeňme na př. jen Lutherovy reformace! —, že neodolá a podlehne, když národ za národem ji opouštěl a kolikrát zase se zvedla, aby tím silněji mluvila k lidským svědomím, hlásajíc člověku smysl jeho práce, bolesti, nadějí, zápasů a vítězství, tedy smysl toho, co ve svém celku tvoří a skládá lidský život.

Historie její jest pohnutá; ignorována zprvu římským imperiem stává se časem obětí nejzuřivějšího pronásledování. Decius, Valerian, Dioklecian vidí v ní nejnebezpečnějšího nepřitele všemocného římského státu a žádný prostředek není jim dosti zavržitelný, aby ho proti církvi nepoužili. Až r. 313 vydává Konstantin s Liciniem svůj pamětihodný edikt; církev si volněji oddechla, leckterá privilegia obdržela, aby hned v zápětí byla dušena a svírána caesaropapismem. V druhé polovici V. stol. hroutí se říše západořímská a papežové se opírají o francké krále, ale opět na úkor své vnitřní neodvislosti. Karel Veliký řeší dogmatické spory, visitují se kláštery, vydávají státní předpisy o postech, liturgii, o svátcích.

Přichází doba slavného rozmachu a svět-
ské slávy; Jindřich IV. jde do Kanossy, Inno-

cens III. hlásá, že mu přísluší osazování trůnů, Bonifác VIII. vydává známou bullu „Unam sanctam“. Papežské slovo jest v Evropě rozhodující, interdikty a exkomunikace účinkující. Ale přece jeden stín plouží se za touto skvělou a pompésní epochou: Konstantinopol s Photiem a Michalem Caerulariem . . . V nitru církve propuká reakce proti přílišné vnějškovosti, světské moci a panstvíchtivosti; vznikají Valdenští, Albingenští, povstává Hus, Wiklif, Savonarola. Nadchází velké církevní schisma, 70 let trvá zajetí Avignonské. Marně se snaží reformační sbory v Pise, Kostnici a Basileji o radikální nápravu.

V Německu vystupuje Luther, uzavírá se augsburský mír náboženský a mír vestfálský, ve Francii se ozývá gallikanism, v Rakousku nadchází doba Josefinská. Doba úpadku a pokoření, generálních seminářů, josefinské štol, konfiskací, saekularisací . . . Až rok 1848 přináší nový ruch; uzavírá se církvi příznivý konkordát r. 1855, ale již za 12 let mluví státní základní zákon o omezeních mrtvé ruky a rok 1868 a 1874 dokonávají pak své potupné dílo. Církevní stát padá do rukou sardinského vítěze a papež se prohlašuje dobrovolným zajatcem.

Jaká to úžasná historie, jaké vlnění, jaké pády a jaká vítězství! Které dílo rukou lidských neleželo by dávno v rozvalinách a nepatřilo nenávratné minulosti? A církev žije a my věříme pevně tomu, co pravil o ní apoštolu Petrovi božský její Zakladatel

*

Není tak hned příkřejších protiv, jako jest dnešní kapitalistický, byrokraticko-vojenský stát a církev, hledíme-li na ni se stanoviska její pravé vnitřní podstaty a cílů jí sledovaných. Světová válka ukázala tyto protivy v nezastřené příkrosti. A proto tím více zaráží fakt, jde-li dnes oficiální církev ruku v ruce s válčícím státem, ač by vlastně proti němu měla státi v prudkém boji. Ale církev — to jest její polehčující okolnost — je tak přes všechny zdánlivé výsady státem izotročena, že se nemůže volněji pohnout.

Všimněme si poměrů v Rakousku, jemuž se — jaká krutá ironie — přezdívá tu a tam „katolické“. Pozorujme, jak u nás stát církev sevřel a s jakou chladnou bezohledností učinil si z ní prostředek ke sledování svých ryze světských a imperialistických cílů! Z církve, jejímž působištěm je celý svět a jejímiž syny jsou národové všech dílů světa.

*

Odstrašujícím příkladem toho, že stát ve svém vlivu na církev nezastavuje se ani u stolce Petrova, jest volba předchůdce nynějšího papeže, kdy rakouský kardinál (na pópud Německa) položil veto proti volbě kardinála Rampolly, na jehož stranu schylovala se již žádoucí většina a jehož silné osobnosti Německo se obávalo. (Bohudík, pro budoucnost takových zjevů netřeba se obávat, jelikož toto právo exkluzivity bylo Piem X. konstitucí „*Commissum nobis*“ roku 1904 odstraněno, kardinálům pak pod přísnými tresty zakázáno podobné mandáty od vlád přijímati.)

Rakousko osobuje si nárok na t. zv. korrunní kardinály, nominuje biskupy a panovník přijímá od nich přísahu věrnosti (je přirozeno, že vláda neosadí biskupský stolec člověkem, který by dovedl mít také své mínění a vládě by se případně vzepřel), uděluje jim titul tajných radů,

biskup je zavázán současně s publikací svého pastýřského listu předložit jej zemské vládě; stát si vyhradil zeměpanské potvrzení každé kanonické volby (posílá k volbě vládního komisaře), hrozí zavedením farních obcí s korporačními, pro církev nepřijatelnými oprávněními, odevzdává beneficiátům při nastoupení úřadu temporalie, presentuje na všechny církevní úřady a prebendy, pokud ne-

podléhají soukromému patronátu a dostávají dotaci z veřejných důchodů, negativní vliv (osoby politicky zachovalé!) vyhradil si při osazování úřadů všech, biskup smí provést u nižších úřadů instituci teprve po 30 dnech, nevystoupila-li do té doby vláda se svým vetem; stát určuje přípustnost konfessí na svém teritoriu, sám a jednostranně stanoví si hranice mezi vlastním a církevním zákonodárstvím, z kněží nadělal po sekularisaci církevního majetku státní zřízení. na církevní slavnosti komanduje vojsko a úředníky,

faráři mají povinnost vést seznamy branců a obstarávat celou řadu kancelářských prací, stát stanoví podmínky, za kterýchž do státního území uveden býti může nový řád či založen klášter řádu již stávajícího, v státním základním zákonu z 21. prosince 1867. mluví o omezeních pro mrtvou ruku, pokud jde o její právo disponovat nemovitostmi, vydává předpisy o zcizení a zavazení církevního majetku. . . bylo by možno tímto způsobem citovat do nekonečna hříchy a přehmaty rakouského státu vůči katolické církvi. Uvedená ustanovení však snad demonstřují dostatečně všemohoucnost státu na straně jedné a nešťastné postavení církve na straně druhé.

Může být smutnějšího obrazu?

*

Ejhle, státní katolicismus! Státem sevřený a sobecky zneužitý, státem fedrovaný a za jeho hříchy pykající!

Ejhle, církev protežovaná a státní exekutivou chráněná, církev byrokratů, církev jdoucí s vládnoucími proti ovládaným, ale také církev houfně lidem opouštěná, lidu lhostejná a zhusta jím i nenáviděná — —

Kdy konečně přijde den, kdy pozvedne svého hlasu a ozve se proti tomuto nedůstojnému, nemožnému stavu? Její nepřátelé si mohou mnout ruce; čím déle tento nemravný stav potrvá, tím pro jejich cíle lépe. Ale jaký úkol vzchází tu těm, kdož jsou přesvědčeni o vyšším poslání církve a kdož vzpomínají slov jejího Zakladatele, pronesených k sv. Petru?

Jsou lidé malé víry a úzkého obzoru, kterým naskakuje husí kůže, jakmile slyší o rozluce církve a státu a kteří hned vidí

haeretiky v těch, kdož s nimi nevolají hlučné totéž. (Budiž však hned dodáno, že to nejsou ti, kdož nebažíce po světské slávě, hodnostech a vezdejších statcích, dívají se na své kněžství se svatých výšin vroucnějšího pochopení, obětí a lásky, kdož žijí přímo mezi lidem, znají jeho sklony a psychologii a vidí poněkud dále, nežli ti, kteří se pohybují v nepravdivém byzantském ovzduší a znají lid jen dle toho, co jim poví jejich rádce či důvěrník. A že velkým pánům se zřídka poví přímo do očí nepřijemná pravda, je známo dostatečně.)

Tedy odluka! Slyším tisíce ustrašených a výstražných hlasů, ukazujících na Francii. Proč neukazují na Belgii, kdež přece také zákonodárství provedlo odluku? Záleží přec na tom, kdo tu rozluky provádí. Zda ten, kdo chce ta pouta rozrazit, či ten, kdo církev chce zdeptat. Než nepřirovnávejme katolicism francouzský s rakouským! Špatně bychom mohli dopadnout. Ve Francii, je pravda, církev znásilnili a ožebračili. Zničit ji ovšem nemohli. A hle: co má dnes francouzská literatura nejkrásnějšího, nej-

vzácnějšího a nejmodernějšího, jest — katolické . .

Jaká je v tom malá víra, jaká úzkoprsost a omezenost, domnívá-li se kdo, že v ten den, kdy kolem jedoucí Jeho Eminenci nevzdá vojenská stráž čest a nakomandovaná setnina nevypálí říznou salvu o Božím Těle Tomu, jenž je tichý a pokorný srdcem, že v ten den, kdy stát zavře svou kapsu, takže kleru bude snad strádati a jeho život bude velikou obětí denně přinášenou na oltáři svatého kněžství, se zhroutl církev a atheism na celé čáře opanuje pole! Jako by to zrno hořčičné mohlo být udušeno nějakým paragrafem, byrokratickým aparátem a vládní nepřizní! Právě tehdy ukáže se jeho nezmarná síla, jeho věčné mládí, jeho nepomíjející hodnota a živoucí klad.

Je možno, že vsadí církvi na hlavu trnovou korunu pronásledování a útisku, že ji budou podle pruského vzoru pokutovat a žalářovat. Ale je jisto, že by z těch bouřných otřesů vyšla jen očištěna. vnitřně posílena, tím horoucněji milována, majíc na skráních korunu — vítězství

DR. FR. X. NOVÁK:

P R Á C E

(Stav, Závěr.)

Jen jednou volí dívka v lásce, volí pro život. A tak bývá i s opravdovým, zvláště vyšším stavem: volí se jen jedenkrát. Pozdější rozluka je obyčejně nemožnou, jak v manželství, tak v povolání jednou přejatém. A dojde-li k ní přece, obejde se málokdy bez velikých ztrát, otřesů, bez velikého utrpení, bez životního neštěstí. Máme-li na mysli, jaký jest dosah stavu pro životní dílo muže, pro životní jeho štěstí, pak samo od sebe nám vynikne, kterak nesmírně jest důležité, abychom v mládí volili si povolání svědomitě a dobře.

Mit hundert Masten verlässt der Jüngling den Hafen; kaum auf gerettetem Kahn kehrt der Greis in den Hafen zurück. Jest mládí doba květů a snů. V ten čas každá dívka sní svůj sen lásky. V tu dobu každý ušlechtilý jinoch má svá geniální tušení. Ale ne každý květ dozraje v plod, ne každé mladické tušení korunováno bude výsledkem. Aby alespoň větší neb menší část toho, po

čem mládí se rozešlo, vyplnilo se ve stáří! Abychom ve stáří nemusili trpce si doznati: in vanum laboravimus, pracoval jsem na marno.

Správná volba stavu tu rozhoduje nejvíce.

*

Žádný zkušený zahradník nezasadí třeshně do močálu a vrby na skálu, ale bude bráti ohled na to, že naopak vrba miluje půdu vlhkou, mastnou, třeseň zase půdu skalnatou a suchou. Má každý člověk svoje sklony a svoje vlohy i dary. Tím pak, že Bůh různým lidem vložil do duše různé vlohy, již napřed určil je též pro různé stavy. Obíraje si jinoch svůj životní stav, podobá se zahradníku, který zasazuje mladý štěp do nové půdy, ve které má růsti, kvést, přinášeti ovoce: přesazuje sám svou drahou duši, své vytoužené štěstí, svou nadějnou budoucnost a ani snad netuše odsuzuje sebe buď k radostnému květu a bohatému ovoci nebo

k smutnému živoření a konečnému neplodnému zaniknutí.

*

Zná pravý zahradník povahu stromku, který přesazuje, zná i vlastnosti půdy, do které jej přesazuje. Má též jinoch sebe sám pozorovati, síly své nějak zkoumati, své náklonosti studovati, má se i vroucně modliti, aby se poznal pro onu vážnou chvíli, kdy vole stav, vyřkne ortel nad sebou i nad svou budoucností. Má toto studium sebe sama (nikdy ono *γνώθι σε αὐτὸν* není tak naléhavé jako zde) podnikati ne ve chvílích vášně a bouřného rozčilení, ale ve chvíli vnitřního sebrání, vnitřní tichosti a především vnitřní čistoty, po zpovědi, po sv. přijímání, před tváří Boha vševědoucího a svatého.

*

Lidsky má voliti, abych neřekl svatě.

Nerozhoduje, drahý jinochu, o ceně života, o životním štěstí, o spokojenosti srdce a požehnání tvých skutků, o nejvyšších metách a statcích životních to, co máš, ale to, co jsi. Ani to, co umíš, ale to, co konáš. Ne to, čemu ses naučil, avšak to, co jsi strávil. Ne to, čím se oblékáš, co pojídáš, avšak jak žiješ. Abych krátce to řekl: o ceně tvého života a o tvém životním štěstí nerozhoduje tělo a jeho žádosti, ale duše a její tak zřídka kdy uznávané, tak přechasto (zvláště v mládí) nohama šlapané nároky, práva a potřeby.

Dle toho zachovej se v jedinečné oné chvíli, kdy určíš si stav a se stavem životní směr! Aby tu nebylo posledním, co opravdu v životě je prvním, a naopak, aby nebylo prvním, ne-li jediným, co opravdu v životě je sotva podružným a vedlejším.

Od sebe vol, to jest od své duše, a ne od svého těla; tím méně pak od peněz a příjmů!

Od hloubky vol, a ne od plytkosti a povrchnosti!

Od šířky a dálky vol, ne od úzkosti a obmezenosti!

Vol od zápasu a námahy, ne od lenosti a pohodlnosti!

Vol od oběti a čistoty, ne od špíny a zakrnělosti!

Vol od velké lásky k Bohu, k lidstvu, k národu, ale ne od mrzkého, kletého egoismu — —

Vol, ne jak volí mravní sketa, který v žádném stavu nebude šťastným, který v každém povolání sobě a jiným bude břemenem, ale vol, jak volí nadšený bojovník za říši pravdy a práva, lásky a cnosti, svobody a čistoty, a splní se i na tobě slovo Páně: *quaerite primum regnum Dei et iustitiam eius et cetera omnia adiicientur vobis* — hledejte nejdříve království Boží a jeho spravedlnost, a všechno ostatní bude vám přidáno.

*

A tu maně mi připadá, kterak právě naše mládež, a to velická část naší mládeže inteligentní, luští tu nejosobnější všech otázek mladosti, která jako žádná jiná by se měla luštiti sub specie aeternitatis, čistě stádově, čistě materialisticky, čistě chvílkově a prospěchářsky.

Ve kterém povolání vydělám si víc peněz?

Ve kterém stavu budu spíše zaopatřen?

Kde mi kyne jistější kariéra?

Taková hlediska rozhodují při největší části naší „vyšší“ mládeže. Jako banausové nastoupili životní dráhu a celý jich pozdější život byla vtělená banauserie, neradostné nádenictví, nečestné mamonářství, ne-li hříšná zrada, tam kde měl se rozvíjeti život na nejplnějším výsluní ideálnosti, čestnosti, obětovnosti pro lid a národ. Počátek oné tolikrát trpce vzpomínané banauserie našich nejedněch vyšších stavů bývá hned při volbě povolání a zde má svůj kletý pramen i původ.

Co bychom řekli, kdyby naše dívky jen a jen pro peníze a za peníze volily své ženichy? Tam, u „slabé“ dívky, to s opovržením nazýváme „prodávati se.“ A u nás, jakého jména zaslouží ta zrada, ta předběžná generální licence budoucích životních zrad, u nás „silných“, vzdělaných, ideály odchovaných, životem snad vyhýčkaných mužů — —?

*

Znal jsem mladého obchodníka, právě po vyučení. Tomu se nabízelo velmi výhodné místo v Paříži. Opatřil mu je vlivuplný přítel rodiny, aby nadějnému hochu poskytl příležitost vzdělati se na muže ve svém odboru dokonalého. A onen náš mladý obchodník — odmítl. Prý má již pěkné příjmy (platilo se mu asi 40 zl. měsíčně). Prý je to příliš daleká cesta. A mohl by se zkazit (jakoby

nebylo v jeho moci a vůli, použití prostředků záchrany v Paříži tak jako v Čeehách!) A zůstal na slepičím dvoře, kdy se mu otvírala perspektiva orlů. Zakrněl na bahnitém vesnickém rybníku, kdy před ním byla možnost vyplouti do širokých zdravých proudů světových. Tak volil náš český člověk — dal by Bůh, aby on sám jediný byl tak volil a aby neměl nesčetných následovníků ve stavech jiných i nejvyšších!

*

A druhý obrázek. Žel Bohu, ne z našich luhů. Při jednom z nejkrásnějších alpských jezer znal jsem osobně hoteliera — Krále. Jeho jméno bylo známo daleko za hranicemi říše, jeho hotel byl dostaveníčkem vynikajících turistů několika nejpřednějších národů. Kdysi, ve chvíli odpočinku, vypravoval mi historii svého mládí. Byl sám synem zámožného hoteliera ve St. Hradci. U svého otce vychodil nižší obchodní školu, doma též dostal za vyučenou v povolání svém nynějším. Bylo mu tehda asi osmnáct let. Byl vlastně hotov s učením, ale cítil, že — nic neumí. Nerozmýšlel se dlouho ten rázný, podnikavý jinoch. Vyprosil si od otce něco málo peněz, co stačilo na cestu a pro nejhorší příhody, a odebral se — do Paříže. Neměl s počátku štěstí a po dvou, třech nedělích chodíval v Paříži na oběd do hotelu u slunce — živil se pouhým chlebem. Peníze mu skoro již došly a on byl stále ještě bez místa. Konečně uchytil se v jednom velkém podniku — jako umývač kávových šáleků. „Čtyři měsíce jsem umýval ty šálky“, vypravoval doslovně, „a to byl počátek mé hotelierské kariery. Pak jsem postoupil, směl jsem zase čtyři měsíce utřít kávové sklenice. A tak jsem se stal povlovně číšníkem, na konec i ředitelem toho hotelu — trvalo to plná čtyři léta.“ A co potom? vpadl jsem mu do řeči. „Pak jsem se odebral do Londýna, a začal jsem skoro doslovně znovu tak se učit vedení hotelů anglických. A pak teprv jsem se vrátil domů. Jak víte, mám mezi svými nynějšími hosty právě nejvíce Angličanů a Francouzů . . .“

*

A když již jsem se octl při vzpomínkách, tedy do třetice všeho dobrého. Vzpomínám, co jsem kdysi četl v životopise ctihodného

Jana Nep. Neumanna, rodáka prachatického a slavného missionáře amerického. Když se roku 1842. jeho babička dověděla, že se chystá přes moře do Ameriky, tu mu napsala psaní hodné české babičky. „Synu“, napomínala ho, „až do té Ameriky pojedáš, drž se stále hezky břehu; tak nejlépe se spasíš, kdyby se přihodilo nějaké neštěstí.“

Drž se hezky břehu, je jediná myšlenka nesčetných mladých mužů, kteří volbou stavu mají se vydati na životní okeán. A než by obětovali osobní bezpečnost a pohodlnost, raději obětují — okeán život.

*

„The few who conceive of a better life, are always the soul of the world,“ praví Emerson. „Duší světa tvoří řídci oni snaživci po životě lepším a vyšším. Ať se jejich činnost rozvíjí tak či onak, společnost nemůže a nesmí jich pohřešiti, neboť již pouhá jejich přítomnost cítí se jako mravní závazek snah vyšších a nadprostředních. V této zemi (v severní Americe), kde touha po penězích zplodila téměř obecnou prostřednost myšlenkovou a duševní, zvláště potřebujeme všeho, co jakkoli vyniká velikomyslností a krásou charakterní — we need whatever is generous and beautiful in character.“

Opakuji, buď dobrý a ušlechtilý, buď silný a čistý, buď vážný a prohlédavý v mladém věku svém! Buď tím vším nejvíce v oné svaté chvíli, kdy volíš svůj stav!

*

Řekl jsem hned na počátku, že práce jako výraz pudu sebezachování, slouží přímo jedinci a nepřímě ovšem též lidstvu, které jedinci trvá. A naopak, že láska - rodina jako vtělení pudu pohlavního přímo dotýká se společnosti, lidstva, nepřímě pak jedince, který ve společnosti žije.

Ten původní charakter jak lásky, tak práce neudržel se téměř nikde v plné své čistotě, právě pro mohutné ony nepřímé vlivy tu (při práci) společenské, tam (při lásce) osobní a privátní. Jen ještě u primitivních národů, v nekulturních dobách, zemích a stavech, problém lásky pohlavní luští se z největší části od společnosti. Jen tam manželství uzavírá se bez všeliké „osobní romantiky“, z vůle rodičů, dle zvyku země a národa, za nimiž stojí společnost sama. A podobně jen na ta-

kových stupních kultury zůstává práce ve všem všudy něčím čistě osobním. Kdyby lidé byli zůstali jen rolníky, jen nádeníky a nanejvýše snad malořemeslníky, nebyla by nikdy povstala moderní otázka práce jako tržního zboží.

Čím více však poměry prvotní ustupují složitým životním podmínkám kulturním, tím více jeví se snaha uplatnit ve společenském zákonu manželském, v lásce, nároky o s o b n í — nezávislost osobní, volnost osobní, osobní náchylnost. A naopak, práci vykořistiti též s o c i á l n ě, v zájmu společnosti, od ní samé. Jako trvání jedince a trvání lidstva věčným je konfliktem mezi dáváním a přijímáním buď se strany jednotlivce, buď se strany celku, tak i zde, v práci a v lásce, povstávají pak spory hlubší nebo plytší, lehčí nebo těžší, ale vždycky přibarvené kulturou o n o u, v jejímž rámci se odehrávají. (Proto, mimochodem řečeno, je na velikém omylu známý universitní professor, který naše problémy pohlavně manželské luští podle receptu—čínského!) Ty konflikty jsou svým způsobem nevyhnutelné. Jsou též oprávněné a mají jistotně své dobré stránky. Krise nastává tu teprve tehda, když dotekly se samé podstaty ať práce ať lásky, měnice to, co podstatně jedinci slouží, v majetek čistě společenský, to pak, co podstatně jest společenské, v majetek pouze privátní a osobní. Tu již viklají se základní sloupy, na nichž stojí společnost, a s těmi sloupy viklá se i padá sama společnost.

*

Tak bylo v dávné kultuře pohanské.

Znehodnocením pracující osoby (pohanství neznalo lásky, neznalo ohledu k malým, slabým, chudým) dostala se na trh sama práce. Práce stala se zbožím, s kterým kupčeno. To bylo za antického otrokářství!

Naopak zase pošinula zmáhající se nemravnost antická sociální instituci manželskou na pole čistě osobní, učinivši z ní, ať právem ať *via facti*, brloh volné lásky. Ony dva hlavní sloupy společenské, láska-rodina a práce-povolání byly otřeseny — a osud kulturních národů antických byl zpečetěn.

Křesťanství, po stránce přirozené, zde počalo své spasitelné dílo. Posvětilo a ze rmutu mravního úpadku pozvedlo rodinu; povzneslo

a ochrannou zdí obehlo práci. Doba *κατ' ἐξοχήν* křesťanská, středověk, vyznamenává se dvěma vymoženostmi: netušeným dříve až i veřejné instituce zasahujícím rozkvětem rodinným, a nikdy před tím ani potom nevidaným zmohutněním stavů pracujících, t. z. středních.

*

Dnes, za nových a zvýšených kulturních podmínek, nově a zvýšeně stojí v popředí obě ony otázky, jak otázka práce povolání tak otázka lásky rodiny. Při práci dospíváme cestou opačnou výsledků podobných časům antickým. Klassický věk antický hodil na trh osobu a s ní práci. Doba naše vrhá na trh práci a s ní osobu. Neboť se nedají od sebe odloučiti práce a člověk. Není nic platno, že se mluví a píše a horuje o lidských právech osobních, o svobodě člověka, o rovnosti a bratrství mezi lidmi. *Via facti* s prací prodává se člověk v tom, co tvoří nejpodstatnější část jeho vyšší stránky lidské, jeho vyšší lidské bytosti.

A podobně se má věc v otázkách pohlavně manželských, v lásce. Pořád více ztrácí se nám porozumění pro stránku m r a v n ě s p o l e č e n s k o u lásky a pořád více vítězí j e d i n e c z v í ř e v tom nad míru složitým problému všelidském.

Otázka práce a otázka lásky stala se znovu a stejnoměrně obtěžkací zkouškou naší kultury moderní.

*

Dvěma sloupy jsem nazval lásku a práci, na nichž stojí všechno přirozeně zdravé a silné jak v jedinci tak v lidstvu. Aby mi nebylo chybně rozuměno. Sloup je něco nehybného, neorganického, ale v člověku i v lidstvu všechno žije, mísí se a navzájem doplňuje, všechno vzájemně se podmiňuje. Řekl-li jsem tedy „sloupy“ o práci a o lásce, mínil jsem jich mohutnou sílu, ana nese lidstvo a jeho vyšší kulturu. Ale chtěl-li bych vyjádřiti jejich vzájemnou souvislost, jejich stále se podmiňování, mohl bych je správněji nazvati hlavními cívami krevními, jimiž proudí vyšší mravnost do organismu všelidského. Nejsou neorganicky vedle sebe láska a práce, ale působí s s e b o u a společně, právě jako ani muž a žena nejsou dvojí lidstvo, ale lidstvo jedno, třebaž na dvojí pohlaví rozdělené.

*

A ďalej. Ako jedno a totéž jest lidstvo, tak jsou jedny a tytéž zákony mravní pro obojí lidské pohlaví, pro muže i ženu. Tedy i zákon práce i zákon lásky platí jak pro muže tak pro ženu, a jak muž tak žena rostou, kvetou, sílí láskou i prací. Jen způsob jest jiný, jakým oba ty zákony účinkují, dle různého určení muže neb ženy.

U muže, který stojí pod přímým vlivem práce, předchází pravidelně námaha, nápor práce, následuje pak teprv odměna, blaho lásky. Muž, který není schopen veliké životní práce, není schopen ani veliké životní lásky. Proto též pro muže otázka lásky neobmezuje se pouhou láskou pohlavní. Muž zná i lásku vyšší, jejíž svatý oheň vzněcuje se krušněji, ale pak i hřeje tím vroucněji. Běží-li o lásku pohlavní, tu ovšem pud pohlavní, jak přirozeno, koná neodvisle od práce účinek svůj i v muži, ale i tehda ten počátečný pud rozkvete u muže ve vyšší lidský cit milosti jen tehda, kdy se schopností práce, s přilnutím k práci muž podal důkaz své opravdové charakternosti.

Žena zase, jsouc přímou poddanou lásky pohlavní, jest tím poddána osobě. Jí tedy

svítí láska, láska osobní na cestě do říše práce. Aby mohla celou puší pracovat, musí žena odravdově milovat. A jako její vůdce v práci, tak jest sama práce ženy. Osobní, až na řídké výjimky, jest její láska a osobou podmíněná, osobou obmezená, osobě posvěcená a osobou odměněná jest její práce. Je-li muž prací svou mohutný, do říše všelidství haluze rozpínající strom, jest žena svou láskou, cizopasník (ve smyslu nej-, ušlechtilejším a nejlidštějším to slovo zde rozumím), který hluboko do něho zapouští kořeny své duše, jím žije a jemu na požehnání pracuje.

*

Abych dokončil své vážné myšlenky. Na počátku lásky stojí práce. A na konci práce stojí láska. Na počátku lásky—životu stojí práce—bolest, a na konci práce—bolesti stojí láska—život. Neboť bolesti počíná a roste každý život v nás, ale v lásce nalézá svou míru, svůj cíl, svou nejkrásnější odměnu.

Proto je zahálka negací všilásky a tím i počátkem všech hříchů, jak učí Písmo.

Z O S L O V E N S K A.

V predošlom článku som opísal smutný stav slovenského školstva a našej osvety vôbec. Otázka je teraz, čo máme robiť, aby sme mohli z tohoto desperatného stavu vyviaznúť? Keď budeme ďalej kráčať na tejto ceste, pomaly síce, ale iste podľaňneme vždy väčšími a väčšími vzťahajúcemu sa šovinistickému nátlaku, ktorý sa stáva čím ďalej nesnesiteľnejším. Udalosti svetovej války, jej zdanlivé úspechy ešte väčšími posilnili zúrivost maďarského šovinizmu a oni sa už začínajú tak chovať voči nám, akoby oni boli previedli všetky výkony centrálnych mocností, akoby sami boli zachránili našu vlasť. Tato šovinistická drzosť ohrožuje i pozostatky nášho národného školstva, veď i hlasovacie právo idú dať — po jednoročnej komedie — len tým uhorským občanom, ktorí dokážu odbavenie 6 tried (maďarskej) elementárnej školy! (Poznamenávam, že v menších slovenských dedinách 6 elementárnych tried ani niet!)

Uhorská škola je veru pre nás stratená, v tej sa slovenský šuhaj nenaučí nič dobrého.

ho, len trochu maďarčiny a dávku nenávisti proti všetkému, čo není maďarské. Charakteristicky líči vzduch maďarskej školy A. Štefánek: „Klamať, historiú falšovať, defom opovrhovanie slovenčiny do hlavy vbíjať, na inej strane Maďara za pána, Slováka za otroka, Maďara za smelého, veľkodušného, dobrého, statočného, Slováka za pravý opak toho vyhtasovať, každým len možným spôsobom úctu k slovenčine podkopávať, taká je pädagogická činnosť maďarských ústavov. Vzorem je zeman, džentrík, pán, a naopak Slováč je ubohé stvorenie, len z lásky a preukrutnej útrpnosti Maďarov v krajine a pri živote trpený. Preto Maďari stavajú maďarské školy, lebo slovenčinou, rečou to sedliackou „parasztnyelvom“, otrockým slovenským duchom, vyziablou drotárčinou predsa nemožno ľuďa k dačomu vyššiemu, lepšiemu, kultúrnejšiemu vychovávať. Týchto chudšasov vychovávať, ľudského ducha do nich vliať, k tomu slobodno i drastických, prípadne i nezákonných a nemravných prostriedkov užívať. A tak naši šuhajci od prvej triedy

gymnaziálnej až po matúru nepočúvajú iného iba hanobenie, uponižovanie všetkého toho, čo doma videl, počul a užil. A tak nám kynozia mládež roľnícku, remeselnícku, obchodnícku a značnou mierou i synkov z domov intelligencie slovenskej. Maďarské školy nevychovávali mravných, seriózných, po vede a pravde túžiacich mladých ľudí, ale fičúrov, hazafíkov, pyšných a strašne obmedzených nedoukov, ľudí, ktorí noviny čítajú, fúzy a nechty dva razy do dňa obstrihávajú, na nohaviciach pekne složených spávajú (aby totiž za žehlenie tol'ko neplatili), borozóvy (vinárne) a ľahký, záhaľcivý život so šampaňským, s kartami a dievčatmi viac obdivujú než všetku vedu, úmenie, literatúru demokratickú, drobnú prácu atď. atď.“ (Obrozenie na Slovensku, Slovenská čítanka 221.)

My musíme paralyzovať tento neblahý vliv maďarskej školy a zachrániť národu podrosten. Treba nám energicky propagovať medzi žiactvom naše myšlienky, naše ideály. Každý slovenský šuhaj musí dostať do ruky slovenskú knižku, každý musí byť poučený o lžách, o krivdách, v ktorých maďarská škola a maďarský verejný život našich synkov vychováva. Bude to ťažká práca, lebo my žijeme akoby vo vymýnecnom stave, naši protivníci sa usilujú fanatickým terrorom ešte v zárode udusiť všetky naše národné podujatia, znemožniť všetky naše námahy, a v tomto ich všemožne podporuje veškerá verejná moc: zákonodarstvo, administrácia, polícia a žandarmeria.

Jednako však to už ďalej nemôže hatiť všestranný vývin nášho národného života. Je to ozaj potešiteľná vec, že v najnovšom čase práve táto zterrorizovaná študujúca mládež sa hlásí ku práci „na národa roli dedičnej“ so všetkých strán krásneho Slovenska — a to sama od seba, z vlastnej iniciatívy! Svetová vojna, jej krvavé udalosti otriasli duchom našej mládeže, vtipnejší mladíci začali otvorenými očami hľadiť okolo seba, a čoskoro museli zbadáť, že boli umele zaslepovaní, zavedení, že s ich najsvätejšími, najčistejšími citmi hrála nízka zášť špatnú komédiu. Ozývajú sa teraz, volajú o pomoc, o vymanenie z duševnej poroby, prizvukujú potrebu zorganizovania sa národne smýšľajúcej mládeže.

Treba nám úplne využiť tento prajný psychologický moment a všemožne napomáhať

mládež v tomto boji. Zaopatriť ich potrebnými knihami, poskytnúť im príležitosti, aby sa mohli v drahej materčine vzdelávať, s našimi národnými pomermi, úlohami obznámiť, ukázať im smer, v ktorom majú pracovať a na život sa pripravovať — to všetko vyžaduje mnoho obezretnosti a obetivosti a musí sa to konať dôsledne, systematicky.

Musíme byť pripravení i na to, že takto prebudenú, k národnému povedomiu prichádzajúcu mládež budú maďarské vrchnosti všemožne prenasledovať, zo škôl vytvárať, vyhadzovať, dl'a starého receptu. Toho sa však najmenej budeme ľakať, lebo takto doma znemožnení mladíci pôjdu jednoducho ďalej študovať — do Čiech! Pre nás to bude z každého ohľadu výtaná príležitosť, lebo s jednej strany vzdelaný svet na vlastné oči sa presvedčí, čo znamená v Uhrách pánom Wekerlom tak hrdo hlásaná teória o národnostnej slobode — s druhej strany však jednotlivé vrstvy a kmene nášho národa sa väčšmi zblížia, jednota československého národa sa tým väčšmi utuží. Lebo každý rozumný človek musí nahl'adiť konečne, že naše národné nešťastie väzí práve v tom, že náš 10miliónový národ je nesjednotený, na kusy roztrhaný. Sjednotiť sily národa aspoň na poli kultúrnom a hospodárskom — musí byť vrúcna túžba a praktická snaha každého národovca. Teda čím viac bude tých vyhodnotených študentov, tým lepšie pre nás. Keď každého Slováka vyhodnia z maďarskej školy, — všetkých pošleme do Čiech, a to bude pre nás iste najvýhodnejší a najvýtannejší výsledok maďarizácie!

Lenže to bude vyžadovať mnoho obetivosti od jednotlivcov, a mnoho hmotnej a duševnej podpory od celého národa; ale národ, ktorý v týchto ťažkých časoch tak krásne preukázal svoju silu a povedomosť, svoju hrdú samostatnosť a cieľavedomosť — iste najde prostriedky i k tejto prvotriednej národnej akcie! Naši nepriatelia sa musia konečne presvedčiť, že márna je všetka lož, všetké násilníctvo. lebo „žije, žije duch slovenský. bude žiť na veky.“ Mládež československá sa chopí práce a vyplní želanie nášho nesmrteľného Hviezdoslava:

Ó, krivda hrozná umára môj ľud!
A niet mu znikiaľ spolubližnej lásky.
Tak rád bych súdbou jeho prevrtníť:
no zahladím-li mu i len jednej vrásky

Mlad' jeho! Ty sa vzmuž i spamätaj!
Máš ruky, um, máš duše hybké krýdla;
len zahor láskou — zdolá všetko vraj —;
i pomôžeš mu z poníženia bydla.

Ty zastaň sa ho, uháj jeho práva!
Ty klebetníkov zavráf, podraz lesť —
Veď jak je otca, matky svätá hlava,
či drahšieho čo v širom svete jest?

Tys' jarom jeho! Ako slnka lúč,
ó, zohrej jeho zmeravelé údy!
Do noci zastrč milej piesne kl'úč:
nech rozbrieždi sa, a on nech sa vzbudí!

Ypsilon,

J. ŽAL:

M A T K Y.

(Fragment.)

Matky, jediné, jež milujete bez nároků,
jediné, jež ustoupíte, ucítivše, že jste
zbytečny, jediné, jež ničeho nechcete
a dáváte všecko —

jediné, jež nežárlíte, jsouce opomíjeny a
nevšímány a v opuštěnosti své stopu-
jete s radostí stoupání naše

jediné, jež nám nezávidíte lásku jiných,
ale radujete se z ní,

jež nechcete být slaveny za zásluhy své
ani viděny,

skromné a přející, jež nikomu nepřekážíte
v růstu,

jež sebe kladete k nohám milenců svých,
aby přes vás kráčeli do náruče jiných,

jediné, jež milujete a na něž nejsnáze za-
pomínáme,

ženy dobré a pokorných srdcí, ženy bla-
hoslavené —

jediné, jež ve dnech slávy naší usedáte v
ústraní, čekající se strachem a hrů-
zou, zda se nezvrtne štěstí naše a jež
první přispěcháte, když vše nás opu-
stilo, jež nás milujete, když celý svět
nás zavrhl a proklel, jež odpouštíte i
nejhorší nevděk, jejichž láska jako stín
nám v patách jde a již necítíme ani,

ženy veliké, o nichž nikdo nemluví,
trpitelky prosté, plné soucitu a lásky,
matky. jež pláčete nad ztrátami našimi a
nad našimi hroby —

zda může zoufat, za koho vy se modlíte?
Zda může být svět zavržen pro vás?

Tisíckráte nešťastni, kdož nepoznali v ži-
votě matky své!

FRANT. HEPPNER:

FRAGMENT DOPISU.

Dnes daleko jsem od vás, hostitelko moje!
Je časně z rána,
v táborech mdloba leží
a vřavou zkolébána
vesnice s nízkou věží
a s domky rozbitými
tu na rovině leží,
kde zastihly nás boje...
Dnes slovy svými
nemohu napsat myšlenky vám svoje. —

Snad Whitmann, jehož básně čtete, ještě
cos vám poví!

Kdo ví?

Však jistě více!...

Již třeshně pod mým oknem odkvétají
a ševel léta za večera slyším.

V drobivém zdivu, tam kde hnízdo mají,
podobné dřám myším,

mně z rána štěbetají

tři vlaštovice...

Laskání orlů tuším v horkých dnech
 jak v zašlých snech...
 Angelo Gaudens dosud sám jen rakve robil.
 Před týdnem vrátila se žena k němu...
 a smutný byl, neb scházel, kdo by práci
 zdobil. —
 Po ženě tesknil... Veselo teď je mu! —
 A říkal, že šla do zahrady v travu
 natrhat jemu bolehlavu...
 Z domova zprávy nemám. — Nikdo nepíše
 mi!

Je Milča moje tance žádostiva?
 Znam modrých očí jas
 i její vlas! —
 Což Jozka plavý
 je stále hravý? —
 Zřím domu štít, pak oplotěné sady
 a vinohrady...
 A zdravím vás! — Jde v dálku rozbráz-
 děná niva,
 stín po ní lét', — a teskno je mi!...

C H V Á L A S A M O T Y.

Až zatoulám se k tobě, má samoto tichá,
 pak přijde chvíle pro mne nejkrasší...
 U tebe bude duhou svítit les
 a prázdná lícha,
 dubnovým deštěm zalitá
 mne s polem, sadem uvítá
 i křivá mez...

Ze samot vyšel jsem a do samot se
 vracím. —

Šel život kolem;
 pohřební průvod, křtiny, na pouť celá ves,
 do krčem muži, dovádívá chasa,
 kvílely housle, harmonika, basa
 a kňučel pes
 na svahu holém...

V červenci říčka zkonejší mne v stínu
 jak vzácný soucit lidský
 Zazvoní píseň s kosou
 a s jitřní rosou
 po krátkém snu,
 k parnému vzbudí dnu
 jak loni a jak vždycky...
 Sežloutne alej v září, réva v plavém říjnu
 v listopad balladický

Bahnité bude nebe — zrezavělá niva,
 zoufalá úzkost, spleen a nostalgie. —
 Samoto snívá!
 Ve chvílích zjitřených jen má jsi relikvie,
 samoto! —

Z knihy »Extase«.

J. D.

Z VOJÁKOVA DENÍKU.

Na ostnatých, rezatých drátech v před-
 polí zákopů slabě se zatřásla sluneční zář,
 napouštějíc je krví, a stoupá pomalu v mra-
 ky. Krvácející kouli vzadu na obzoru utíkal
 poslední život z žil a mdlé mátohy, mo-
 dravé a vlhké, lehaly na zem jak bezvě-
 domí na oči umírajících. Chlad a klid vstá-
 val ze země. Údy zdály se povolovat, my-
 šlenky se rozbíhat a tělo by se kladlo od-
 počínout.

A právě nyní začíná v zákopech život.
 Z večera vychází nepřítel —. Noční hlídky
 a stráže s nasazenými bodáky jdou po zá-
 kopech k východům v předpolí, tiše, beze
 slova. U malého, zakrytého otvoru sejmou
 zbraně s ramen a na okamžik stanou. Mlu-
 ví cosi. Mladý hoch jenž zavádí hlídky, še-
 ptá dvěma starším mužům heslo: „Polní he-
 slo: bodák“. Oni je ještě tišeji opakuji. Pak

lezou obezřele ven a kráčeji opatrně k drá-
 těným zásekům. Občas kleknou, kryjíce se
 před světlem vystřelené rakety a opět se
 plazí vpřed. Propletou se opatrně klikatým
 průchodem mezi dráty a skočí rychle kus
 od sebe do malých děr pro jednoho muže.
 Položí zbraň před sebe na hromádku hlíny
 a zatknou oči do šera. Mladý hoch poučí
 staré záložníky, oznámí, nač zvláště dnes
 mají dát pozor a vrací se obezřele zpět.
 Noční hlídky jsou zavedeny. Hoch se pro-
 tahuje známou cestičkou, vyhýbá se pečlivě
 kladeným minám, nataženým drátům, jež spo-
 jují ony dva muže se zadními a vklouzne
 do zákopu.

Je zde tma. Jen černými, malými otvory
 svítá šero a číhají z nich smrtelné hlavně
 pušek, připraveny k výstřelu. Jsou namíře-
 ny na kraj mlází, asi dvě stě kroků odtud,

jež není ovšem vidět, — vlastně, napneš-li dobře zrak, uvidíš vysoký slabý stromek, nakreslený na průsvitné obloze. Tam je ono mlází.

Nikdo nemůže tušit, že za tímhle náspem, zvolna se zvedajícím nad zem, bdí sta očí, šeptají sta hlasů, že zde dřímá připravený život, že všichni dávají pozor a napiatě naslouchají každému podezřelému šustotu. Že oči jejich jak tykadla posunuty jsou ven, tam před dráty, aby pozorovaly nepřítele. Nikdo by toho netušil, jen nepřítel všechno ví. On stejně bdí.

Člověk má většího nepřítele než tam ty naproti —. Proč nebdíme opatrně celý život svůj, pátrajíce, aby nás nepřepadl? Zde je vše připraveno k boji a člověk v životě je tak bezbranně lehkomyšlný, když se jedná o jeho všecko. On zná vše do nejtajnějších podrobností, jeho hlídky jsou právě tak ven, vidíš, tam v tom podrostu bukovém na kraji, něco přes dvě stě kroků od našich drátů, stojí jeho hlídka. Snad je v noci bude vidět. Jistě je bude cítit jako jiné noci podle zrádných, žhavých uhlíků cigaret. Oni kouří.

Proč nebdíme v úzkostech celý život svůj?

*

„Hotovo“ — křikl kdosi vzadu — a již malá kára, na níž seděl vůdce dlouhé řady vozů, předjela čtverec až do předu. „Najíždět“. První vozy se hnuly. Rada za řadou zajížděla v levo po louce na silnici, písčitou a měkkou, jeden za druhým a trvalo to dlouho, než poslední vozík před nimi se rozkolíbal. „Hyštá“ — — pobídl vozka malého koníka, vychrtlého jak vojáci a ten zabral. Kola se otočila a vozík vjel na silnici. Bylo již šero, průsvitné, zelenavé šero a z temného závoje nad zemí prozařovala třesoucí se světla, lampičky jakési, malé a tiché, a odrážely se hluboko v očích poručíka, jenž leže na voze, obracel hlavu vzhůru. Vozík se kymácel těsně za předním a těsně před druhým, jenž následoval. Několik set vozů s raněnými jako had šinulo se cestou —.

„Hyštá, hyštá“, tiše a pravidelně jako ukočebavka volal Rusín v předu na koníka a plácal ho opratí. Na chvíli umlkl a pak obraceje nemotorně půl těla, přidržoval se rukou vozu. Podíval se dolů na raněné za sebou a tiše je oslovil: „Paně, jedete do-

mů?“ Těžce, snaže se, aby mu rozuměli a pak jako pro sebe pokračoval: „Že by te vojne byl zaraz už konec — pro čego je vojna“ — a chtěje zapřísti hovor, neboť mu bylo ticho nepříjemné, tázal se znovu: „Odkud jsou páni?“

Ti dva vzadu mu nerozuměli. Byli Němci. Poručíka dotkla se neobyčejně jeho otázka i přízvuk její —. „Do Čech jedeme, v Čechách máme domov —“ a náhle se mu chtělo vypravovat dlouze o rodné zemi mezi horami; o krásné zemi protékané síť řek, o městě nad Vltavou, o rodném městě — — ale hovor ho namáhal. „Víš, kde jsou Čechy?“ „Neviem paně.“ „Vidíš, tam, co slunce zapadá — — a je tam krásně“ —

Sedlák, Rusín ze vsi, několikrát vydrancované a polozničené, neklidně vzdychl: „Není tam vojna. A pán jede rád domů! Že by už nemusel na vojnu. Že by už ciesař zrobil konec a se Panbog smiloval nad ludmi, pro čego je vojna?“

Rusín nechápal, proč je válka. Vida však, že druzí dva mlčí, sedl rovně a poručíkovi pravil: „Pan chce spat — to bolí — dobru noc, paně“ — a nečekaje plácl koně opratí a jednostejně po chvílích pobízel: „Hyštá — hyštá.“

Jeli kolem březového hájku k bývalé vesnici. Baráky doutnají, dohořívají, sem tam praská ještě oheň, světélkují doutnající dřeva — a mezi tím pobíhají vojáci. Zápach spáleniště, prosycený vlhkostí večera sedá na vše a dráždí čich. Přece několik domků zůstalo. Kolem nich vojsko. Zálaha. Bavorské vojsko jde do fronty — a zde se připravovali — vyklízeli ves. Stádo dobytka řvalo za vsí a s nimi řvaly ženy. Bavoři pekli maso a stahovali dobytek.

Rusín na voze sebou trhl a spatřiv čepice vojáků, s hrůzou zašeptl: „Germani.“

V jediné to slovo soustředil celou bázeň a úžas a nenávist, pokud jí vůbec byl schopen. Pak odvrátil oči násilně a pobízel koníka odtud pryč: „Hyštá — hyštá.“

*

Srdce jeho přetévalo pokojným, svatým štěstím. Jede tichou nocí domů. Domů, ach domů! Zavřel víčka a pod nimi zřel ještě chvíli třásti se hvězdy — a v tu chvíli pocítil vzácnou silou štěstí okamžiku, ucítil ruku na své tváři, ústa čísi na hořícím čele, polibek čísi, veliké dobré oči na něm spoči-

nuvší, pokojná slova v ucho šeptaná a pocítil, jak až do nitra duše proniká a prochvívá se záře, zlatá a slavná a poprvé v životě si uvědomil štěstí v přítomnosti, vedle sebe, u sebe. A jako malé dítě matku chytá za sukni, tak on chopil se rukama stříbrného roucha vteřiny a chvíle, líbal je, položil hlavu do klína jejího a slzel velikou vlnou niterné radosti a lásky — a v té chvíli nepřál si nic, než moci vždycky, do smrti své, věčně takhle na voze jet, hvězdnou nocí, ujíždět z pekla jistou cestou, smět prchat a blížít se k cíli, věčně spěchat domů, daleko, předaleko, necítit než jediné: jízdu domů.

Tak. Vědomí, že jedeme k štěstí, že brzo budem blaženi, ach tu vteřinu moci zachytit pro věčnost, vteřinu blaha před cílem, před naplněním, před vrcholem. Je sladšího a opojnějšího vína nad víno naděje, šťastnější chvíle a závratnější nad okamžik jízdy před cílem?

Když saháme duší po svých snech než je uchopíme rukou nešťastnou? Když spějeme ke konci, k vrcholu, k naplnění?

Chvíle, jež nám dává tolik štěstí a ještě více slibuje? Požehnaná a svatá je chvíle ta a požehnaný a šťasten, kdo ji nepřežije. Žádný okamžik žití není větší a plnější a

nejméně ten, v němž ruka naše utrhla již ovoce touhy své.

*

Vzduch páchne hlínou a chladem, silnou vůní země, tělesnou, sladkou. Pod malým návrším roztáhl mlžný pták křídla, dlouhá a jemná, a tiše plul nad řekou. Jen vršky stromů zvedaly hlavy a došky baráků. Nízce při zemi letí zpoždění ptáci. — Náhle ovane ti tváře teplý proud, plný vůně, hladký jak ženské ruce, a hned za ním chladný polibek vzdušný, jak dech vodních hloubek.

Cítíš, jak země pomalu, volně dýchá.

*

Zdá se mi, že přec je jakási spravedlnost v žití, nad životem. Úhrnná spravedlnost, která staví dílo proti jeho původcům, která zvrací úmysly jejich a obrací zbraně jejich proti nim samým, která zabíjí jednoho každého jeho vlastní zbraní. Tak pozoruji s klidným zadostiučiněním vzrůst nenávisti proti těm, kdož tento požár vznítili, v ústraní zatínané pěsti a pokosené vyhrůžky proti těm, kdož si hrají s národy. Lidé se ptají, zač bojují, začínají cítit tíhu pout. V díle svém bude jeden každý oslaven i pomstěn.

DR. FR. X. NOVAK:

NĚKOLIK MYŠLENEK O ZPOVĚDI.

Hlasy protestantských církevních shromáždění:

Na synodě v Bremách r. 1852. „Příšerná známka moderního člověka jest hřešiti a nelitovati. Zavínil pak ten stav duší hlavně úpadek zpovědi.“

„Zpovědnice jest procitlým svědomím v pravdě branou, kterou se vchází do evangelia.“

Na generální konferenci protestantských pastorů ve Wittenberku r. 1857. „Zpověď jest srdcem každého opravdového vedení duší, veškeré církevní kázně. Stojí na stráž u dveří ku svatostánku.“

Alevšcky pokusy těch synod zavésti obecně mezi protestanty zpověď soukromou, se nezdařily. Důkaz to, že kdyby Kristus nebyl sv. zpověď sám ustanovil, žádná lidská moc by jí nedovedla prosaditi.

*

Hlasy protestantských theologů a myslitelů:

Největší německý filosof a polyhistor Leibniz: „Nedá se upříti, že toto celé zařízení zpovědní není než dílo božské moudrosti a že v celém křesťanství není nic, co by zasluhovalo větší chvály. Zpovědníka vážného, zbožného a moudrého pokládám za veliký nástroj Boží ku spáse duší. Příteli věrnějšího nad zpovědníka sotva lze na zemi nalézt. Tím více si ho máme vážiti, pomníme-li, že pod přísahou jest povinen držeti se víry a pomáhati duším. Mír duše, čestnost, osvětlení a vnitřní neodvislost dává zpovědník.“ A jinde: „Jistotně, je-li v křesťanském náboženství něco krásného a chvály hodného, pak jest to sv. zpověď, již sami Číňané a Japonci se podívovali. Mnohé, zvláště ty, kteří ještě v hříších se nezatvrдили, zastraší od zlého myšlenka, že se musí z toho zpo-

vidati. Těm, kteří padli, je zpověď pramenem útěchy. tak že myslím, že zbožný, usedlý a moudrý zpovědník je velkým nástrojem Božím ku spáse duší. Jeho rada napomáhá přemáhati své vášně, poznati své chyby, vyvarovati se hříšných příležitostí, navrátiti odcizené, nahraditi škodu učiněnou, odstraniti pochybnosti duše, povznést v pokleslosti a vůbec odstraniti neb alespoň zmírniti všechny rány duší. A je-li na zemi dobrodiním snad ze všeho největším míti dobrého přítele, čím důležitějším jest pro nás naléztí přítele, který pod nezrušitelným závazkem božské svátosti k věrnosti a pomoci vůči nám je povinen.“ —

Slavný protestantský pedagog Pestalozzi i záviděl katolické mládeži, že právě v letech prvních a nejrozhodnějších bojů duševních má milost zpovědníka, kterého v jistých dobách a chvílích ani vlastní otec a matka nenahradí. Litoval, že reformace odstranila zpověď, „o které nedá se pochybovati, že na povznešení a zušlechtění lidu má velký účinek.“ —

Anglikánský protestant Hallam píše: „Nejživotnější kázeň církve katolické, pramen větší části toho dobrého, co působí, prýští ze zpovědnice. Tam, ve zpovědnici jsou klíče království nebeského, tam hoří ona lampa, jež paprsky svými veškeren život církve ozařuje. Která církev vzdala se zpovědnice, vzdala se možnosti trvale vládnouti duším; která církev má zpovědnici, nemůže nemíti naděje a vyhlídku státi se lodivodem lidstva.“ —

Protestantský myslitel Steffens: „Zpověď všeobecná*) není vůbec žádná zpověď. Jen tehda zpověď oblažuje, když skrze ni církev se dělí se mnou o mé duševní utrpení, o trpký můj vnitřní boj. . . I zpytování sebe může trvale klamati. kdy bázeň a naděje navzájem se potírají. Kdo však církvi se svěřil, nechť neustane, dokud se s ním nerozdělí o každý duševní boj, dokud mu nepomůže urovnati každý vnitřní rozpor, zvítěziti nad každým zlým skutkem.“

Konečně, abych jen ještě jeden hlas uvedl, praví protestantský filosof Wagner: „Nikdo nechť neodchází z tohoto světa bez zpovědi; neboť není dosti na tom poznati své

hříchy; jest potřebí se z nich též vyznati... Kdo umírá bez zpovědi, nebyl hotov ani se sebou ani se světem. Wer ohne Beichte verscheidet, ist mit sich selbst und der Welt nicht fertig geworden.“*)

*

Tyto výroky protestantských myslitelů o sv. zpovědi jsou podstatně kusé, ježto ničeho nepraví o milosti posvěcující i pomáhající, které účasten stává se kající a která na duši působí jako tichý déšť na jarní osení.

Jsou však i vysoce zajímavé svým vroucím zájmem pro vnitřní duševní život člověka a jeho boje, pro pomoc, kterou právě v těch bojích může naléztí kající.

Jsou po této stránce též zahanbující pro všechny ty, kteří při svátosti tak hluboko zasahující do života myslí jen čistě negativně, dětinsky povrchně, myslí jen — na hříchy.

*

Lékař léčí nemoc, aby pomohl životu, aby snad život zachránil. Proto nestačí, vzkáže-li nemocný po poslu lékaři, nebo řekne-li mu sám osobně: mám bolesti v žaludku, v plicích, v hlavě...

Což duše méně jest než tělo? A přistupují napořád do zpovědnic lidé, i vzdělanci (a ti snad nejčastěji), kteří přinášejí jen hříchy, jen hříchy. Duše do zpovědnice nepřinášejí, tu před knězem všemožně a se vši snahou skrývají.

A zase jsou zpovědníci, kteří o duši kajícíkovu vůbec nemají zájmu. Nemají zájmu o její vlohy a dary, o její útrapy a boje, o její pokrok a povznešení, o její budoucnost a štěstí. Jim stačí spočítati hříchy a udělat nad nimi kříž. . . Jest jejich práce marná? Nepravím toho. Ale kusá jest a z daných okolností i nedostatečná. Povrchní jest a tudíž neradostná a neuspokojující. I hříšná jest, když kající byl potřebným a schopným povznešení a zpovědník vlastní vinou, vlastní pohodlností, hříšnou nevědomostí, mu k tomu nepomohl.

*

Dobrým lékařem jest ten, kdo je dobrým diagnostikem. Kdo dovede nejen tázati se

*) Citáty jsou vzaty z mnichovské revue „Die Wahrheit“ 1901, str. 146. násl.

*) Známe v Čechách kraje, kde katolický lid napořád zpovídá se protestantsky, všeobecně: „hřešil jsem myšlenkami, řečí, skutky“ — a dosti. Mnozí pak katoličtí vzdělanci, když přece se zpovídají, hlavně o to pečují, aby knězi řekli co nejmeně, aby se zpovídali co nejvšeobecněji.

nemocného, ale i sám proniknouti stav jeho nemoci a jeho veškerého ústrojí.

Dobrým zpovědníkem jest kněz, jenž se umí dobře tázati ve sv. zpovědi. Kdo má zájem i schopnost zmocniti se veškeré duše kajícíkovy, aby ji očistil, uzdravil a povzněl.

Nejsou denním zjevem ani dobří lékaři, ani — dobří zpovědníci. Nechodí též těžce nemocní s každou nemocí ku každému lékaři. Radím ti, trpíš-li těžce na duši své, zastaralým hříchem, mocnou a vše zachvacující vášní, pochybnostmi, které kořeny životními otrásají, nechod ku každému knězi, ale nešetři modlitby, přeptávání, snad i oběti a výloh, aby ses dostal ke zpovědníku, knězi podle srdce Božího. A najdeš-li takového zpovědníka, nechod k němu ve chvíli, kdy houfy jiných kajících obléhají jeho zpověnici, kdy únavou a prací je vyčerpán. Zajdi si k němu ve chvíli tichou, sebranou, jak sluší na dobu, která rozhodne snad o mnohém, ne-li o všem.

*

A ještě vzpomínku z dávných, dávných let. Znal jsem hošíka, ještě před rokem 1868 — býval vždy „prvním premiantem“ své třídy. V létě nevidal jsem ho nikdy jinak, než s holou hlavou (vlasy jak ježek, každý postavený jinam) v košilce a jedné kalhotě, bosého, s nohama, „že by řepu byl mohl na nich sázet“. Všim prachem se brodil, všechny louže vymetl, do každé díry vstrčil ruce. ale když matka někdy ve všední den ho honila, „jdeš se umýt!“, odpo-

vídal naivně a přesvědčeně: „Ale, maminko, vždyť jsem se přece myl teprv v neděli.“ Později ten hošík studoval, stal se „pánem“, bydlil v pokojích jako sklo čistých a brával do rukou jen péro, jen knihy krásně vázané . . . A divná věc, právě nyní — umýval se denně, ano často, často za den a nikdy se mu nezdálo, že toho umývání je přespříliš . . .

Často vzpomínám toho hochy, když slyším, že lidé, kteří po léta vyhýbají se zpovědníci, vymlouvají se zcela přesvědčivě a naivně: „Nevím, z čeho bych se zpovídal, nemám žádných hříchů.“ Opravdu nemají hříchů? Prostřed těžkých bojů a vášní mladých let, prostřed zkázy velkoměstské a různých příležitostí ke hříchu zůstali úplně čisti? Opravdu nemají hříchů? Jen tehda bych jim to uvěřil, kdyby mi řekli, že též ani nemají duše. A možná, že opravdu nemají duše, a mají-li přece, pak je ta duše jejich maličká, plytká, jako lžička vody. A ovšem ani ve lžičce vody ani v zahradním basseně nezuří bouře, nepotopují se lodě.

Prý kultura toho kterého národa cení se (to platilo ovšem před válkou!) podle spotřeby mýdla. Vyšší čistota duší cení se podle spotřeby onoho duchovního mýdla, které se nazývá sv. zpověď. Propadáme se hloub a hloub do neřestí a plytkostí a nespravedlností a hříchů privátních i veřejných. Syfilis stala se signaturou našeho moderního života. A při tom jsme pořád „čisti“ a „nemáme se z čeho zpovídat“. Tak čisti jak onen hošík z moravské vesnice před padesáti skoro lety.

VÁCLAV SLABÝ:

ČASOVÁ REFORMA.

Články dra Kordače v časopise „Das Neue Österreich“, které vzbudily velikou pozornost v interesovaných kruzích německých, přinesly krásný passus o reformě vzdělání kněžstva a zcela pochopitelnou narážku na obsazení stolic historie a dogmatiky na theologické fakultě v Praze. Pro jasnost podávám zde ono zajímavé místo pokud vztahuje se k reformě vzdělání kněžského dorostu, další vynechávám, protože zmínil se již o tom pan JUC. Kníže minule v článku „Náboženská výchova“.

Místo ono doslovně zní: „... Proto bude rakouský episkopát po válce nucen ve své známé oddanosti k náměstku Kristovu uči-

niti vodítkem časové reformy theologických studií silně odůvodněné příkazy papežů Pia IX., zvláště však Lva XIII. (Encycl. Aeterni Patris) a Pia X. (Encycl. Pascendi), aby se vyhovělo scholastické filosofii, sociologii a jiným dobou nutným disciplinám. Český klérus pocituje a velmi lituje toho nedostatku a každému pedagogovi jest zcela jasno, že prohloubení studií filosoficko-dogmatických má podstatný vliv na prohloubení a zocelení kněžského charakteru.“

K této reformě výchovy dovoluji si připojit několik myšlenek. Vycházím při tom ze tří bodů. Kněz musí býti předně důkladně vzdělán v theologii a v ostatním musí míti

takové poznatky, aby se mohl vskutku stát duchovním vůdcem lidu. Theologie jest vedle toho vědou zasahující do všech skoro oborů vědních, takže v každém může najíti inter-essenta, i když si odmyslíme její vznešený úkol. A konečně výchova má se díti pěstěním charakteru. Tyto požadavky však nedocházejí v nynější výchově kněžstva plného zřetele. Dovolují si podotknouti, že málo je stavů, které by měly mezi sebou jednotlivce buď s velmi širokým vzděláním nebo opět speciálním, ale tak hluboko založeným, jako stav kněžský. Ale to vše jest přičísti pouze vlastní pílì, vyvěrající z vysokého pojetí kněžského života. To by se však dalo dokázati u většiny kléru. Kdyby se užilo těchto tří principů, jistě první výsledek by byl, že více skutečně zbožných jinochů věnovalo by se stavu duchovnímu.

V čem záleží reforma, obsaženo jest ve slovech prof. Kordače. Ale jest otázka, jak ji provést. Poukází na dva důležité momenty. Theologická fakulta v Praze jest počtem posluchačů i profesorů proti ostatním fakultám slabá a nerepresentuje celý český klérus proti jiným stavům na universitě zastoupeným a nemůže zdůrazniti historickou vážnost theologické fakulty jakožto první. A druhý moment jest, že v mnohých seminářích se doslovně živoří. Ne že by bohoslovci nebyli snaživí a byl nedostatek znamenitých profesorů, naopak u snaživých bohoslovců zájem o vědu se ubíjí a profesoři nemohou se nikam dopracovati, poněvadž scházejí jim prostředky. Proto jest nutnou radikální reforma, totiž, aby ne jednotlivci, nýbrž všichni bohoslovci posíláni byli na vzdělání ve filosofii, sociologii, biblických vědách, dogmatice, morálce a v historii na universitu a pouze jeden rok aby studovali na př. pastorálku v diecési. Opakuji s důrazem: nikoliv jednotlivci, nýbrž všichni. Tím by ovšem posluchačstvo theologické fakulty počtem zesílilo, výběr profesorů z celého českého duchovenstva byl by lepší, takže dosáhly by stolic universitních skutečné authority. Zrušením seminářů mohlo by se příslušných prostředků použití ke zřízení nových profesur (církevní umění, missijní věda, rhetorika, vědecké semináře knihovna). Musíme si uvědomiti, že nejsou to žádné fantasie; taková zařízení nebo aspoň jich

počátky již na některých universitách existují! (Víděň, Inšpruk). Obory mohly by se specialisovati tak, že by na př. církevní dějiny mohlo přednáseti více profesorů a nikoliv jeden, aby se mohly probírat kriticky. Některé discipliny bez nutných pomůcek vy-padají velmi uboze, na př. vědy biblické. Jaké to důležité pole vědecké: Co by mohlo být vynikajících českých biblistů! Toho všeho dalo by se docílit touto centralisací výchovy kněžského dorostu na universitě. Při theologické fakultě mohla by býti zrušením seminářských knihoven pořízena velká knihovna aspoň všech theologických spisů. Jest dokázáno, že profesor jednoho semináře si stěžoval, že nemůže mnohé otázky kriticky řešit, poněvadž nemá pramenů, sám vše si opatřit nemůže a větší knihovny po ruce není. V universitním městě mohl by se bohoslovec zapracovati do otázky politické. (Dle nového „Kodexu“ jest vlastně čtení novin a časopisů dovoleno.) Myšlenky tyto jsou potvrzeny dvěma fakty, a to nařízením papežským, aby někteří posíláni byli na universitu a dále skutečností moderní výchovy na mnohých theologických fakultách. Veliký význam této reformy tkví však také v jejím vlivu na výchovu.

Stav duchovní jest spojen s velikými obětmi a sebezapíráním. Vítězství však jest zaručeno jenom tomu, jehož duch je upoután k takovému předmětu, že může rozvinouti úplnou svoji činnost, která ruší vliv smyslnosti a aequivalentně vrací se zpět k osobě a je příčinou radostného vědomí síly ducha a moci nad tělem. To je pak stanovisko ode všech přijaté, že v těchto dobách vývoje jest zajímavější duševní práce jedinou přiměřenou zbraní. Moderně zřízená fakulta theologická, jež poskytovala by tolik pole činnosti a studia mladým nadšencům, by jistě je cele zaujala pro vědu, vynikl by jim její vznešený cíl, radost a láska k svému stavu. Mimoděk vzpomínám si na spis dra Nováka: „Pohledy do života bohoslovců a kněží“, kde poukazuje autor na zarážející zjev, že v knihovnách kněží najde se samá beletrie, ale theologických spisů nebo jiných příbuzných velmi málo nebo vůbec nic! Podotýkám k tomu, že u mnohých byly by schopnosti, ale zájem musí se pěstovat, zdvihat a ne ubíjet!

K TRÍSTALETÉMU VÝROČÍ PRAŽSKÉ DEFENESTRACE.

Celých 300 let nemohlo přikrýti rouškou zapomenutí vzrušující událost na hradě pražském; 23. květen 1618 zůstane navždy důležitým mezníkem našich dějin, protože odtud datujeme ztrátu své samostatnosti, „počátek všechných našich následujících běd a neřestí“ (Komenský). Veškeren denní tisk vzpomenu této velké události, ale většina referentů dala se svěsti k manýře let předválečných, aby psala tendenčně a nevědecky. Nebudeme následovat příkladu jejich a poukážeme stručně na světlé i stinné stránky památné vzpoury stavovské.

Čin českých stavů a vše, co s ním souvisí, možno posuzovati s několika hledisek.

V ohledu státoprávním znamená porážka stavů na Bílé Hoře nesporně porážku národa, neboť jedině stavové byli politickými representanty národa. Stavové mysli a jednali za národ a lid měl býti teprve tímto rozhodným činem získán. Stavové přeceňovali své síly, jako podceňovali moc krále a jeho spojenců. Doufali v příznivou konstelaci zahraniční, ale byli proti očekávání zklamáni a opuštěni. I tak nemusili podlehnouti, kdyby neměli proti sobě elementy ukázněnější a odchované vyšší kulturou.

To, co následovalo po Bílé Hoře, nemusilo znamenati ztrátu samostatnosti českého státu. Habsburkové neměli také dosti sil k provedení takového plánu, měli-li ho vůbec, a historik musí dnes přiznati, že reformy osvícené císařovny Marie Terezie a Josefa II. více ublížily českému státnímu právu, než neblahé pokusy Ferdinandovy. Obnovené zřízení zemské ponechává na př. stavovskému sněmu právo povolovati berně, což byla jedna z největších výsad sněmu vůbec.

V ohledu náboženském znamenala Bílá Hora nesporně zjednodušení náboženských poměrů a tím i ozdravení. Stav utraquistické církve nebyl utěšený. Většina nekatolíků byla vlastně protestanty, kteří nedovedli se snést ani s Českými Bratry, neřku-li s katolíky. Rekatalisace země měla nesporný vliv na národnostní poměry v Čechách, ale myslíme, že dnes málokterý Čech, vyjímaje Herbena, by litoval, že raději není protestantem. Protestantství by přetvořilo i naši povahu. Pohledme jen na poněmčené Slovany polabské, z kterých vyvinuli se časem nejznamenitější

Prušáci. Ono učinilo německou povahu nenesitelně praktickou, čistě rozumářskou a brutální tak, že Němce titulují nepřátelé barbary a Huny. Než tu necháváme mluvit vědce prvního řádu, univ. profesora J. Peckaře, který skoro vždy přijde s názorem prozrazujícím, že nemíní koncedovati nic z poznané historické pravdy, i kdyby se tu a tam nelíbila.

V serii feuilletonů uveřejňovaných v „Národní Politice“ (III.) píše o národnostním rázu českého povstání: „Němci šli s Čechy, když ještě Čechové s nimi jíti váhali.“

Tu jsme u zjevu, jenž Čechu doby moderní zdá se zvlášť nápadným. Český odboj jest provázen nejen zřejmými sympatiemi Němců v zemích koruny české i v sousedství, ale někdy se dokonce zdá, že o odboj větší zásluhu měli čeští Němci než Čechové, že německo-český živel (smíme-li to tak pojmenovati) má, zejména s počátku, vedení a že vůbec máme v té době co činiti se značným poněmčením české politické společnosti. To poněmčení není chápáno ovšem po stránce jazykové (tu by bylo lze spíše mluvit o počestěných Němcích), ale šlo i o značné poněmčení fyzické, kmenové a s ním jazykové. Ono nezasáhlo ovšem všech vrstev české společnosti, ale ta část, jež mu nejvíce podléhala, měla na vývoj událostí od května 1618 vliv snad rozhodující. Hrabě Thurn a Linhart Colona z Felsu, nejagilnější a nejvlivnější vůdci hnutí, byli Němci; Thurn uměl nedokonale česky; oba hrabata Šliky lze také stěží klásti za uvědomělé Čechy. Mezi direktory ze stavu rytířského a městského bylo dobře na třetinu členů z rodin v Čechách novotných, německých, více nebo méně počestěných, v tom zejména mužové, kteří za zvlášť schopné platili, jako Martin Fruewein (a bratr jeho) a Petr Milnar z Milhauzu. Roku 1618 poprvé od té doby, co stavovský sněm český trval, zahajována byla jeho jednání vedle nábožné písně české také písní německou... A to stalo se tři roky potom, co na sněmu českém r. 1615 přijat byl zákon, jenž měl zastaviti pokračující germanisaci země a jenž mimo jiné stanovil, že napříště žádný cizozemec, jenž by česky neuměl, nemá býti přijat do země za obyvatele, ani do měst za měšťánina —

t. j. za jednoho z těch 20.000 plnoprávných státních občanů českých — a jenž vypovězením ze země hrozil těm, kdož se mezi sebou zavázali (jako prý některé osoby ze stavů), aby při shledání společném žádný jazykem českým nemluvil . . .

* * *

Kdo vzpomene doby před dvěma sty let, doby husitské, kdy spodním nosným proudem živelné revoluční vůle toužící po osvobození byla myšlenka národní, kdy veliký duchovní zápas jevil se v praxi jako vášnivý boj Čechů s Němci, jehož výsledkem bylo také zlomení postavení německého měšťanstva a německého kléru v zemi, zastaví se nikoliv bez hlubokého podivu před tou změnou fronty, ku které došlo v Čechách během dvou set let. Je známo, že o ni zasloužila se reformace Lutherova — sto let po upálení Husově stáli Čechové takřka na místě hanby mezi národy, nenávidění jako ohavní kacíři: pochopíme, že když konečně týž národ, v němž zloba nad českým poblouzením žila nehlouběji, dal za pravdu stanovisku prokletých, ano zašel dále než sami Čechové v kacířské odvaze, přihlásil se u izolovaných Čechů nejen pocit radostného zadostiučinění, ale i touha po vzájemném dorozumění, sblížení a pomoci. Tak vyvíjelo se přátelství českoněmecké, tak luteranismus šířil se znenáhla po Čechách — nejdřív mezi německou menšinou při hranicích, čím dále však tím více i mezi Čechy, až většinu obyvatelstva českého si podmanil a staré následovníky husitských kompaktát stlačil na minoritu čím dál tím více hynoucí.

Méně je známo, jak nebezpečnou germanisaci zevně měl tento obrát v zápětí: počalo se německé stěhování do Čech a to ze všech stran. Ze zemí rakouských přicházeli Němci, vypuzení vládou pro náboženství, ze zemí saských a jiných Němci, tištění v svědomí svém ve sporu zápasících náboženských stran. Byla to drobná šlechta i měšťané, hlavně však měšťané řemeslníci. A brzo začalo se stěhování německých sedláků do Čech, jež lákalo především výhodné postavení českých poddaných a láce českých gruntů. My teprv nedávno ze studií Wintrových poznali jsme s úžasem rozsah této immigrace německé do Čech,

zejména v posledním padesátiletí před rokem 1618: poznali jsme, jak zněmčena byla Praha (zejména Staré Město a Malá Strana), jak poněmčily se Teplice, Ústí nad Lab., Most, Stříbro a jak ve velké části jiných měst, částečně dříve ryze českých, vznikly silné německé menšiny. V Praze slavili r. 1611 němečtí vyznavači české konfese, vskutku luteráni, položení základního kamene ke dvěma velkým kostelům — u sv. Salvatora na Starém Městě a u nejsv. Trojice na Malé Straně — oba slavnostní akty, při nichž přední úlohu hráli Thurn, Fels a Jáchym Šlik — tedy ti, kteří hráli přední roli i r. 1618 — dali pocítiti Praze, co znamená majestát po stránce národnostní. A spolu s poněmčováním měst šlo v neméně povážlivém rozsahu poněmčování venkova: sám poznal jsem neobyčejný rozsah tohoto zakupování půdy poddanské německými příchozími na Kostecku — a z úvodu jazykového zákona z r. 1615 i ze Stránského varovného výkřiku proti hrozícímu nebezpečí (vyšel r. 1619) soudím, že nabylo, zejména na severu českém, rozsahu nebezpečného, že jemu děkujeme poněmčení celých částí Litoměřicka a Žatecka. Mnoho, velmi mnoho takto příchozích se počestilo, ale příliv spíše rostl, než ustával; že nebezpečí bylo veliké, svědčí právě zákon z r. 1615, i okřik Stránského i nové vydání Dalimilovy kroniky Ješínem z Jelčan. Od 13. století, od doby velké kolonisace německé na východě nebylo tak silného přílivu německého živlu do naší země jako v letech 1540—1618, tedy v době, kdy vláda i správa království byla v rukou ryze českých.

Za takového stavu věci nemohla se česká společnost uvarovati ani značné germanisace své orientace duševní. Luteránská šlechta česká dávala syny své na vychování na německé akademie, povolávala německé informatory, vyhledávala osobní vztahy k německým dvorům knížecím — u staré české rodiny pánů z Vartenberka lze ukázati, jak to vedlo takřka k poněmčení této původně českobratrské rodiny, jejíž náčelník v době Ferdinanda I. neuměl slova německého. Nemyslím, že tu jde o ojedinělou výminku. Přistěhovalci, třebaž částečně počestění, nevzdali se, jak přirozeno, styků s bývalou vlastí, tam, na př. v Drážďanech luteránská šlechta viděla svou Paříž, českobratrská tíhla zase k politickým a kulturním centrům světa

kalvínského — a tak myšlenky a naděje valné části našeho národa spoutány byly s německým životem a autonomie české mysli ohrožena byla patrně. A to tím více, čím skrovnější bylo její duchovní spojení s mateřskou půdou české reformace, s dobou husitskou, čím silnější byl vliv přítomnosti, ovládané vzory a myšlenkami ciziny. Kulturní prázdnota tehdejšího německého luteranismu byla špatnou náhradou za duševní bohatství doby husitské.“ Potud prof. Pekař.

V dalším líčí, jak bychom při klidném vývoji mohli i jako protestantský národ čerpati z kulturně vyšších zemí Francie, Holandska a Anglie, přes Německo, které nám nemohlo nic nového dát.

Autor vidí v českém povstání vybití a srážku dvou kultur: románské a germánské. Práví: „I katolíci čeští spravovali se duchem a heslem z ciziny vycházejícím; kulturní prostředí vlašské a španělské, o něž se opírali, bylo tou dobou v Evropě svým bohatstvím a významem daleko nejsilnější. Ve středu těch románských vlivů a vztahů stál dvůr císařský, nepozorujeme však, že by dvůr nebo čeští katolíci pokusili se užiti v Čechách proti pokrokům protestantismu jako populární zbraně myšlenky národní. Král sází na důležité prebendy duchovní naopak bez rozpaků Němce. Krátce, myšlenka národní ustupuje na obou stranách jako živel méně důležitý do pozadí — a tak na české půdě roste a prohlubuje se zápas, v němž Čechové sami jeví se víc předními voji a bezmála nástroji dvou cizích, k srážce se chystajících světů a kultur, z nichž jedna byla v jádře svém románská, druhá germánská. Hluboká nenávist domácích českých kohoutů se nevzpírala, nýbrž spíš sama nabízela pro tuto roli — a většina české obce národní měla státi v šiku germánském. Když pak tato většina korunovala své přiznání k německému vedení volbou německého krále, Fridricha Falckého, na český trůn — vzpomeňme, že r. 1615 bylo vyloučeno zákonem, aby kdo nabyt práv státního občanství v Čechách, kdo by neznal češtiny! — nabyta česká válka i přímo silného rázu války německé: o výsledku jejím rozhodovala měrou vynikající říšskoněmecká konstelace sil, poměrů a nenávistí, a to tak, že nevyhneš se otázce, zda na Bílé Hoře nezvítězila víc spojená nenávist Bavora a Sasa proti kalvínské Falci než pomstychtivost Ferdinanda II. nad českou rebelií.

Neboť nejnečekanějším a nejtrapnějším plodem toho českého oddání se německému světu protestantskému bylo, že hlavní evangelický stát německý, v jehož zemi vznikla reformace Lutherova, že Sasko spojilo se — nejen z rozčilení nad povýšením Falce a rozmachem kalvinismu, ale i za bídný zisk hmotný, za kus českého státu — s císařem a vpadlo svým českým souvěrcům zrádně do zad! Nezapomeňte na to, Čechové, budete-li čísti obvyklé chvály o mravní výši německé reformace nebo o německé věrnosti; nezapomeňte, vstoupíte-li kdy do některého z krásných měst lužických — tam shrábla vlast Lutherova jidášskou odměnu! Nic nepřekáželo saskému kurfiřtovi, že konflikt český vznikl pro ohrožené právo jeho německých souvěrců v Hrobech a v Broumově, nic fráse, které jeho dvorští karatelé dovedli přepěkně soukati ze sebe, fráse o evangelické věrnosti a o nouzi svědomí, od papeženců potlačeného, nic námluvy s náčelníky Čechů, jejichž tichou nadějí bylo, že česká koruna bude nabídnuta jemu!

Ale nedosti na tom: i evangelická unie, t. j. skupina spojených protestantských knížat říšských, kupících se kolem Falce, smluvila v rozhodné chvíli s katolickou ligou, vedenou Bavorskem, že bude s vojskem svým nečinně přihlížeti, až Maxmilián Bavorský vtrhne do Čech a vrhne se na českou armádu!“

Profesor Pekař vzpomíná přetrpké žaloby Allanovy: „Proč jste se zpronevěřili určení, jež dáno bylo vašemu národu v díle dob? Proč vymknuli jste se z řádu, v němž jste stáli? Mystická a rytířská kultura obrodné doby gotické přichází z románského západu, vám dala v 14. a 15. století vítězný a radostný vzrůst — proč jste se odvrátili od románského zřídla života o dvě stě let později, kdy nová vlna obrozené gotiky, kdy vítězná kultura baroku byla by vaší duší dala novou horoucnost a sílu? Proč jste se spojili proti harmonii, kázni a jasnosti románské kultury s cizotou protestantské negace, proč nečelili jí kladem národní vůle, slovem života? Vykrváceli jste se za německý protestantismus. Aby postavil hráz vítězné protireformaci a za ní kupčil skrytě se zájmy pramálo náboženskými, zneužil protestantismus vaší již zakalené tradice, vaší rytířské lehkověrnosti, zneužil odboje a vzdoru, jež jsou vám vrozeny — aby na konec „zapomněl“, chytře na národ, který se pro něj dal všecek, krví i duchem...“

Kritickou chvíli pro českou orientaci světovou nevidí Pekař v době Budovcův a Thurnově, nýbrž v době o 100 let mladší, v prvních srážkách lutheranismu se starým husitstvím.

O příčinách porážky samé praví: „Čechové byli na Bílé Hoře poraženi nikoliv Ferdinandem II., nýbrž Maxmilianem Bavorským. Bavorské vévody Maxmiliána mají mnoho povahových vlastností pozdějšího Pruska. Maxmilián dlouho se zdráhal, ale pak zajišťiv si aliance, peněžité podpory a odměnu, připravil se dokonale vojensky a vedl ránu smrtící. Praví se, že Čechové kapitulovali hanebně po jediné, krátké bitvě. Ale nezapomínejme, že jí předcházela víc než dvouletá válka. Na válku tak dlouhou český stát a česká společnost té doby nestačila. Čechům mohl dát vítězství prvý rok války, kdyby aliance se strany ostatních zemí Matyášových byly včas smlouveny a rázně využity — v té souvislosti opět namítá se myšlenka na osudnou politiku pana Karla z Žerotína. Žerotín byl pro revoluci proti legitimnímu králi r. 1608, když k ní sváděl rakouský arcikníže, ale zavrhoval revoluci r. 1618, když ji chtěli českobratrští souvěrci v bratrské české zemi! Na válku dlouhou nestačil český stát především finančně. Doba znala jen jedno cenné vojsko: žoldnéřské a to stálo neslýchané peníze, neboť platy mužstva musily býti veliké, platy důstojnictva kavalírské. Rok, snad dva, bylo by to lze s pomocí konfiskací vydržeti, ale dále bez velké cizí podpory to bylo nemožno. Nadto stát se svou sousedskou stavovskou správou, s málo disciplinovanou šlechtou, zvyklou plnit nedbale veřejné povinnosti, nedovedl postihnouti s dostatek pomocných sil i tam, kde se jich nenedostávalo. Ale na devše chybělo ducha, ducha, který by odhadl nebezpečí, dal vzněcující propagační sílu, učil obětování a vytrvání. Snad přispělo k tomu poněkud, že mnozí viděli v odboji dílo vysoké stavovské diplomacie, jehož nutkavých pohnutek mravních a jehož zájmu celkového nepostřehli. Ale tato okolnost tuším padala jen málo na váhu — hlavní bylo, že společnost byla tak zmaterialisovaná, zlenivělá, jako snad nikdy v našich dějinách. Jaký to rozdíl proti době husitské! Tam společnost národní ve všech svých vrstvách, uvědomě-

lého sedláka nevyjímajíc, chvějící se touhou činu i oběti, společnost skrz naskrz bojovná, typ hrdiny i mučedníka v tisícových variacích — zde národ duševně zpoehodnlý laciným blahobytem, ideálům světského i duchovního rytířství, jež byly slávou předků, slovy snad, ne skutkem sloužící, štítící se vojny a prolité krve a víc než jindy opatrující pečlivě své dobré bydlo. Jest neuvěřitelné, čteš-li, co Čechové 16. stol. denně snědli, co piva vypili (o Němcích se tvrdilo — užívám massivního výrazu, době vlastního — že nemají soupeře v chlastu, o Češích, že v žraní), nebo sleduješ-li, co mladých šlechticů dovedlo pro naděj bohatství pojmouti za choť starou bohatou vdovu, co jiných pro naděj kariéry změnití náboženství! S tímto materialismem pojil se přirozeně celkem chudý život kulturní. Hmota vítězí nad duchem, takže se nevyhneš otázce, odkud hluboká vroucnost náboženská této perody? Ale i tu vnucuje se pochybám kus vysvětlení: zdá se, že Pána Boha měli také proto, nebo z velké části proto, aby, kde potřeba, nahradil jejich neschopnost činu, aby pomohl, kde nechtělo se člověku, aby si pomohl sám! Nevím, nekřivdím-li předkům našim takovýmto výkladem, ale vnucuje se často, vidíš-li bezradnou schoulenost té doby, svíjející se v modlitbě před Hospodinem, i tam, kde by jistěji pomohla obět krve nebo statku.

* * *

S tím vším souviselo, že nebylo mužů, kteří by dovedli býti opravdu vůdci. Bylo by snadno pokusit se o lacinou kritiku předáků české revoluční vlády. Tím snazší, že víme, že dílo jejich skončilo katastrofou. Soudím, že výběr jejich nebyl nijak tak špatný, aby předem úspěch vylučoval. Byli mezi nimi mužové vši úcty hodní a vlastenečtí v nejlepším smyslu slova, na př. starý Budovec, politický vůdce Jednoty. Ale mám za to, že strana protivná měla v hlavním štábu svém muže větších schopností, většího rozhledu a tvrdší vůle. Byla v tom prostě převaha kulturně i tradičně výše stojící společnosti románské, byla v tom i jará radostná síla obrozeného katolicismu, dávajícího se na cestu bezohledného výboje. Tato společnost, vyšlá v podstatě z vlašského kulturního prostředí, dovedla sic také ztráviti hodiny na modlitbách, ale argumenty moci vládla, nejenom dík svým větším hmotným

prostředkům, mnohem dokonaleji a uměla pro větší slávu boží býti naprosto nevybíravou ve volbě prostředků. Ti tam daleko v Čechách, co tohoto kulturního střihu, jenž byl módou nejvznešenější společnosti, ještě nedorostli, ti posedlačení čeští zemané, jimž nepochopitelný byl kult skvělého tyrana a obdiv násilných praktik jeho, nestáli ovšem v očích italských dvořanů vysoko. Ti dívali se na ně jistě hodně s patra, a nebyli asi daleci úsudku o „tölpische böhmische Janků“, jak to jednou řekl Valdštejn o české šlechtické mládeži.

* * *

Ale toto dobové hodnocení rozdílu národů a kultur nesmí nás mýlit, abychom si neuvědomili, že vnějšími kulturními prostředky a vnitřní disciplinovaností chudší společnost našich zemí, již měřiti se bylo s mocným soupeřem, bojovala a podlehla konec konců za zásadu mravního sebeurčení, tedy za princip svobody. Jakkoli rozdílné vlivy a motivy nabyly účasti v české vojně, je ona a zůstane v podstatě své plodem obavy před násilím mravním, aktem obrany proti methodě násilné protireformace, vtělené ve Ferdinandu II. To pak musí konečně rozhodovat o mravním a tím ve vyšším smyslu i o kulturním hodnocení stran. To jest: na Bílé Hoře nezmohla kultura vyšší. Jakkoli vysoko vznesly se kupole barokních kostelů a honosné fronty barokních paláců v kačířské kdysi Praze, nemohl nikdy vítězný

postoj jejich zaplašiti z duše pokořeného národa památku slz a krve, jimiž v letech hrůzy po Bílé Hoře naplnil brutální vítěz znásilněnou zemi.“

* * *

Je těžko předpovídat, jak by se vytvářel náš další vývoj bez Bílé Hory. Tolik jest jisto, že bychom měli samostatný stát, ale také šlechtu, která by nebyla o nic lepší než šlechta polská a maďarská. Lid náš by úpěl pod nedemokratickými řády, zdaleka neproniklo by šlechtictví ducha do širokých vrstev lidových, a tak — i kdybychom se uvarovali germanisace — kdo ví, stáli-li bychom si celkově lépe než dnes, kdy celý národ, spoléhaje toliko na právo a spravedlnost, hlásí se o své sebeurčení, ztracené před 300 lety.

Otiskujeme Pekařovy výborné statě proto, že v našem katolickém táboře strkali t. zv. historici hlavu do písku a přinášeli spoustu argumentů, aby z černého udělali bílé. Před pravdou nesmíme nikdy zavíratí oči a báti se jí, jinak bychom si nedobyli ve světě nikdy respektu ani pro svá dobrá díla. Nesmíme se snižovati k něčemu podobnému, jako na př. dr. Vratislav (Kněz Loskot) ve Večeru.

Katolicismus a církve vůbec mohou býti opravdu vědeckým a nestranným spracováním pramenů historických jen rehabilitovány.

BĚLA P.:

R O Z H O V O R.

»Jaká noc! Hleďte, kamenná pohádka hradčanská! A naše zlatá kaplička, s níž vlají prapory červeno-bílé! Jak je to dnes slavnostní všecko, jak to rozradovává oči! A Vltava šumí doprovod k písním, jež do ní vpadají se Žofína a k nimž echo doznívá ještě na Václavském náměstí. Slyšíte? Srdce se chvěje v hrudi jak stěny žestového nástroje při slavnostní fanfáře. Jak člověk cítí dnes svoje češství! Slavná noc...

Proč mlčíte?

Mně se chce dnes vyhovorit ze dna srdce, zadout svoji slavnostní fanfáru z plných plic, dřív než se hrud' rozskočí. Tak mne nadšení dusí.

Vy ale, zdá se, jste kamsi zasněna?»

»Na místo, kde já pocítila nejlouběji své češství.«

»Poslouchám.«

»Neuslyšíte mnoho. Když mne nadšení dusí, hraji na viole d'amour con sordine v kapli své duše. Bohu a sobě.«

»Vezměte mne do kaple. Nejsem dnes rouhavě naladěná. Příliš se dnes ozývaly Prahou »vlast a národ« v refrainech písní — zpíval jsem zbožně ssebou. Jde-li o lásku, kdo by se nestal pověřčivým? Rozžehnu svíci svatému ve Vaší kapli...«

»Můj svatý vám děkuje. Přijímá svíce jen od věřících, ne od pověřčivých.«

»Nechte mne tedy za dveřmi a hrajte

si con sordine. Mám dobrý sluch. — Prosím!«

— — — — —
»Stanula jsem mezi sloupy s krychlovými hlavicemi před kamenným náhrobkem. V zadu za oltářem prosvítalo sem světlo barevnými okny, řízou svatých Kosmy a Damiana. Šero a vlhko dýchlo na mne dechem tisíciletí. Cítila jsem pod klenbou tísniti se a prostupovati modlitby milionů českých srdcí; ach, bylo možno jen dotknouti se kamene a zazpíval by: Nedej zahynouti nám ni budoucím!«

»Stará Boleslav!«

»Tam to bylo.«

A dnes na to musím vroucně vzpomínat. Tam je ticho a pusto teď, v té podzemní svatyni. A tady jása národ sjednocený. Tam zaplacená daň české nesvornosti krví čistého svatého. Tam jsme byli vykoupeni, my, již po tisíciletí nepoznáváme dne navštívení svého.

»To ti Bůh odpust, bratře!« v umírání řečené jakoby na věčné časy chtělo zakřiknouti všecky sváříci se. Postava bratra bratrem ubitá stojí na prahu našich dějin jako memento a hledí očima dálkou časovou vždy hlubšíma, nesmírně smutnými, milujícíma a varujícíma na svůj rod.

Znáte legendu, jež praví, že po třech letech při převážení těla světce k sv. Vítu shledáno, jak všecky jeho rány byly zahojeny, pouze ta první, bratrská, ještě zela a krvácela?«

»Podivuhodno, že tak hluboce uvědomoval si národ hřích, kterého se tak často dopouštěl.«

»Ano. Stokrát jsme ty smutné oči zarmoutili, ale svůj hřích cítili jsme palčivě a hleděli k nim zas a zas, pro odpuštění, pro posilu. A dotud byli jsme na postupu. Ve jménu velikého svatého, jež národ sám svatořečil, jsme rostli a mohutněli. Nejmohutnější byli jsme za největšího cítěle a proselyta myšlenky svatováclavské.

A když nás plamenné oči světce víc neuhlídaly a neuprosily, když jsme rozpoutali bratrovražedné boje, které nikdy neomluví náboženská exaltace, odstoupil Bůh od nás, zašlo slunce naší slávy a samostatnosti.«

»Pro vás tedy doba husitská není nejslavnější érou v našem trvání?«

»Slávou světa. Pravda je, že od těch dob až po naše dny stůněme malostí. Že jsme po tak slavné éře zůstali vnitřně rozbiti až do dnes. A že se zbožnou závisť hledíme ke stupni samostatnosti zpět, kde jsme byli tehdy.

Stali jsme se nevěrnými našemu svatému. Svůj idol národní jsme zaměnili. Mnoho bratrské krve na hlavách našich, zlořečených do devátého pokolení.«

»Černě vidíte. A což dnešní den? Celý ten vývoj od časů probuzení?«

»Nezastře vnitřní rozpoltěnosti. Může ji zakrýt na čas, ale to není rána vyléčená. Jen pavučinou přikrytá. A proto, odpusťte, nemohu dáti zazvučet svým slavnostním fanfárám. Na viole d'amour lkám k Bohu, všecky své svíce rozsvěcím svatému našemu dědici v takovéhle dny. Má láska se bojí, hledíc vpřed.«

»Ne bát se, odvažovat se musíme. — Něco na tom přece je, na té výtce passivnosti svatováclavskému češství... Nemyslíte?«

»Láska se bojí z opatrnosti, ne ze zbabělosti. A proto hledí vzad i před sebe napiatým pohledem. Hledí ke kořenům věcí. Původ béd u nás? Nesvornost — již v poslední době paralelisuje daná situace; budiž. Příčina nesvornosti? Začneme od Chrudoše: Dědictví otné. Primát. — Hmotářství a pýcha. To šlo s námi — s většinou národa. Co vytýkali našemu světci? Poplátek. Škodou a pokořením. Proto byl jim slabochem. Někdo tak udatný osobně a demokratický. »Co proti sobě máme, vyřídíme si bojem mezi sebou sami dva.« — Jiný národ než náš by jej za tenhle výrok v době světové války svatořečil! Tak šetřiti české krve! Oči sv. Václava viděly asi příliš daleko. Je nás málo a na sebe jsme odkázáni. Máme v Slovanstvu zvláštní, zcela svéráznou úlohu a vždy ji budeme mít. Písně bratrů mohou nás povzbuzovat, ale spoléhat nutno jen na sebe. A proto třeba jednoty do poslední duše. Vyzdvihovati všecky jednotící momenty, potírat všecko, co stojí svornosti v cestě. Náš kníže to dovedl. Legenda praví, že na své cestě do St. Boleslavi byl černým jezdce varován. A přece šel. Dobrovol-

ný beránek obětní české nesvornosti. Tak jej znal lid jeho.

Proč zpronevěřili jsme se kultu svatováclavskému? To nás stálo naše porážky.

Přišel jiný prorok. Ukázav davu na církevní statky, uvolnil hmotářské pudý. Nepokořiv se, zalichotil pýše, sám oběť české národní povahy, vlastně jejich tragických chyb. Byl čist — a to nás zmátlo.

Vyměnili jsme idoly nepozorujíce, že první tmelil národ svou krví, druhý jej — snad navždy — roztříštil. Náš druhý idol stojí před námi ve vzdorné pose a my ležíme s přeraženou páteří pod cizími trůny.«

»My vstáváme.«

»My ještě nestojíme. A až se postavíme, pak teprve budeme vystaveni vichřicím, jež budou ukládat o náš pád. A sem až dohlédá opatrná láska češství svatováclavského, jež bylo a jest i bude nejvyšší hodnotou a titulem národním. Nikdo nemá plamennější touhy po samostatnosti, než Čech svatováclavský; ta touha je u něho tradiční a symbolem jejím koruna svatováclavská. Při otevření Nár. divadla pronesl Rieger politickou řeč, kde nemluvil o samostatnosti Čech, jen o koruně svatováclavské a celý národ mu rozuměl. Svatováclavský Čech je si vědom, že křesťanství na slovanské lípě sv. věrozvěstů Cyrila a Methoda štípené má pro nás Čechy jednotící momenty a že německý protestantismus, v novější době pouhý plášť volné myšlenky u nás, nás rozštěpuje, jako nás jednou na staletí rozštěpil. Svatováclavský Čech, který nikdy neignoroval ztrouchnivělé pergameny, bude svým idealismem stavěti se proti zhmotnění; nepřítel pýchy, bude ušlechtilé hrd a učitelem svornosti ne z okamžitého pro-

spěchu, když hrozí nebezpečí, ale klidnou cohesí ze sjednocenosti myslí, jež nám zabezpečí nejen pozvednutí se, ale i další trvání naší samostatnosti.

Vyzdvihujíce příkaz svornosti jdeme svorně s celým národem v jeho požadavcích. Co do prostředků a cest uložili jsme si tím mnohdy vědomě passivitu. Ale pokud i byla mimovolná, byl to zjev přechodný. Jako neubiješ češství, tak neubiješ myšlenky svatováclavské, ani činorodé lásky k vlasti. Čech svatováclavský mohl půl století prospat v Blaníku, ale on se probudí včas, a vnitřní svoji cenu položí těžce co závaží na misku, až bude odvažován osud národa.«

»Jste tím tak jista?«

»Nezvratně. My měli církev národní, opravdu celonárodní, a to byla ta svatováclavská. Vzpomínky na to jsou příliš hluboké, kořenné. Vzpomeňte jen na den, jímž vypukla válka. Tehdy ve St. Boleslavi byla pronesena slova, jež byla s to probudit blanické. Ryk válečný je přehlušil na čas, ale neumlčel jich, byť i umlčel na vždy ústa, jež je pronesla se vši vroucností a vážností, s vírou, jež hory přenáší. Takové odkazy se nezapomínají.«

»Nepřipomínejte raději. Ještě to bolí. Pohřbená naděje.«

»Naděje se pohřbívají jen jako semeno. Nové, zkrášlené a zmnožené vyrůstají znova. Naděje jednotlivce — snad. Ale ušlechtilé naděje národa nacházejí vždy odůvodnění: Jednou nutno dosáhnouti jistě mety, protože jiní dosáhli a my ne. Podruhé nutno jí dosáhnout právě proto, že jsme u ní už jednou byli. — A my byli samostatní a mocní a slavní, když jsme byli až do dítěte svatováclavskými.«

JAR. ZNOROV

S L O K Y V P R Ó S E.

PŘÍTOMNOST.

Stojí tak přísná a umlčuje vzdechy těch, jež zraňuje. Ztvrdlé rysy její měknou jen pohledem na několik vyvolenců, na něž padá úsměv dnešků a jímž v ruce rozkvétá mžikový květ lidského štěstí. Ale bičíky výčitek stíhá ty, jímž květ v horké ruce oprchal...

Nedbá nářků, nevšímá si odvolání, ale chtivě ssaje pot upracovaných a krev raněných v boji dne.

MINULOST.

Cesta její vede pod horizont přítomna a jasně se v dálce stříbrnou linií, na niž padá tajemné světlo zapadlých dnů. Kve-

STUDENTSKÁ HLÍDKA.

REVUE ČESKÉHO KATOLICKÉHO
STUDENTSTVA.

ROČNÍK VIII.

1917—1918.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.
TISKEM ČESKOSLOVANSKÉ AKC, TISKÁRNY, PRAHA II., SPÁLENÁ UL. 15.

O B S A H:

<i>Dr. Jos. Čihák:</i>		K reformě školství	20
Školství v novém církevním zákonníku	70	K problemu ethiky	34
<i>J. D.:</i>		<i>Ph. C. Antonín Novák:</i>	
Z vojákovy deníku	24, 50, 106	K třistaletému výročí pražské defenestrace	112
O konservativismu	66	<i>N. N.:</i>	
<i>Heppner František:</i>		Modlitba	49
Slovácké jaro	80	<i>Běla P.:</i>	
Bruggy	88	Naše babička	53
Fragment dopisu	105	Hnědý šátek	55
Chvála samoty	106	Noci a slova	82
—er:		Dlouhočekání	88
Auguste Rodin	51	Rozhovor	116
<i>J. K.:</i>		Buď — anebo	119
O demokratismu a demagogii	45	<i>J. P.:</i>	
—k:		Hostýn	10
Svaz a my	17	Naše jaro	65
<i>JUC. Antonín Kníže:</i>		Březnové ráno	78
Náš domov	14	<i>Rozgaj Slavko:</i>	
A ještě náš domov	47	Život a organisace chorvatského katol.	
Náboženská výchova	85	studentstva	16
<i>Prof. dr. František Kordač:</i>		<i>Jar. Ř.:</i>	
Mír na základě práva a mravnosti	33	Na rozhraní	2
<i>Dr. F. X. Novák:</i>		<i>Václav Slabý:</i>	
Práce	39, 74, 99	Časová reforma	110
Několik myšlenek o zpovědi	108	<i>F. S.:</i>	
<i>Dr. Josef Novák:</i>		Z dob válečné persequce	3
Nové výchově vsťřic	6	Proti rektoru-theologu	19
Disciplina na školách středních	11		

<i>Smrček Jindřich:</i>		<i>Ž.:</i>	
Státní katolicism	97	Na jarmarce	80
<i>Jan Šanda:</i>		Královně	80
Z cyklu „Hoch zpívá“	49	Rhapsod	81
		Boj	81
<i>Ypsilon:</i>		<i>J. Žal:</i>	
Od slovenských bratří	13	1914—?	3
Čomu sa učí Slovák v maďarskej škole	44	Podřatá bříza	5
Osvěta na Slovensku	67	Verše	48
Zo Slovenska	103	Matky	105
<i>Jar. Znorov:</i>			
Mše .	72		
Sloky v próse .	118	Co život dal	27, 57, 89, 120

tou zde květy minulých sluncí, průhledným vzduchem klenou se barvy zapadlých hvězd a v srdce padají hymny i elegie zemřelých životů.

Všude tu poletují motýlové vyprchlých úsměvů, padá rosa vychladlých slz a všechny ty zkazky zašlých dob září na své obrubě duhovým zbarvením usmířeného minula. A v každém koutě chvěje se pohádka nesmrtelných duší, jež z večera přicházejí, aby se osvěžily vzduchem první své mladosti. Dvojice jejich procházejí se alejí smutečných jasanů a splývají v mlčení a pochopení společného života.

BUDOUNOST.

Stojí na rozhraní nového života, jež zastírá bílou rouškou mlh a dohadů.

BĚLA P.;

B U Ď — A N E B O.

Mé nitro nerozvlní
dnů všedních radost, žal,
jak vlnou marně smýván
je v moři útes skal.

Já čekám víc — a klidně
dnů nesu chlad i pal.
Mé radosti jsou výše
a hlouběji tkví můj žal.

Má radost — písnička jásavá v závratné
výši,

kam nedolét' by pták,
má bolest — kámen je ve vodní tiši,
kam nedohlédne zrak.

Má radost — světélko jasné je v majáku
věži
a plane v širý svět,
má bolest — mrtvý, jenž na vlnách leží
a křiví němý ret.

Ale přec rýsují se před zrakem duše v
dálce siluety neznámých bílých cest, jež
tratí se kdesi až ve výši mléčné dráhy.

A obrubu kolem cesty tvoří pinie a cypřiše neznámých území a v dálce se tratí
obrysy listů palmových.

Po nerozjeté cestě zardívají se poupata
příštího rozkvetu a květy příštího dozrání.

Ve vzduchu šumí akkordy příštích citů,
tužeb a modliteb a v plynutí obláček
nesou se příští slzy a pláč.

A na vše padají první paprsky svítání
a odrážejí se předtuchou do lidských duší...

Zda vzdech můj poslední písničkou
jásavou vyzní
ve sladkém ztrnutí,
či hluše zapadne do moře bezměrných
trýzní,

co kámen bez hnutí?

Pozdvihnu světlo své v majáku touženou
výši

za naděj bloudícím —
utonu v hříchů svých mrtvolné říši
s celým svým bohatstvím?

Můj Bože, mezi dvojí
se chvějí možnosti
a že se redám středem,
mne znáš v Své moudrosti.

Však Ty-li neuchvátíš
mé srdce, Bože, Sám,
kdo vymrští mne z hlubin
mých hříchů ku hvězdám?

CO ŽIVOT DAL.

Abiturientům. Nadchází konec školního roku a s ním pro ty, kdož absolvovali poslední třídu střední školy, rozhodující chvíle volby povolání. Na jiném místě přinášíme o thematicu tom hrst vážných myšlenek. Zde chceme toliko své přátele, kteří se rozhodnou pro pražské vysoké školy, zváti vše a přátelsky do svého středu, do České Ligy Akademické. Naleznou tu řadu dobrých druhů ze všech fakult a spolkový život poskytne jim hojnou příležitost k uplatnění literárních, řečnických atd. sklonů. Těm, kteří by snad přišli mezi nás toliko s lichými nadějemi nějaké protekce či dobrého zaopatření, radíme, aby se obrátili jinam. Necítili by se mezi námi doma. Do svého středu nikoho nelákáme a na svědomitě plnění členských povinností klademe rozhodný důraz. Nejedná se nám o to, aby náš počet byl pokud možno největší, nýbrž o to, aby každý byl činitelem, na něhož by bylo lze jak v životě spolkovém, tak při veškeré příští činnosti úplně spoléhnout. Tedy na shledanou v prvních dnech říjnových v naší České Akad. Lize!

Cosí... »Konečně po 25 letech zase se c o s i hlásí, co slibuje, že chce něco nového a lepšího,« těmito slovy, jimiž ostře proráží povýšené hledisko pisatelovo, uvítal feuilletonista »Našince« (17. III. 1918) novou generaci, hlásící se k životu v naší »Stud. Hlídce«. A toto »cosí« předkládá dnes veřejnosti čtvrtý sešit mladé revue a reklamuje si hned právo po prázdninách pokračovat se zdvojeným úsilím v práci na pracně obdělávaném kamenném našem úhuru. Řekli jsme dosti zřetelně, jak patříme na události, řítící se kolem nás, a nebáli jsme se říci pravdu ani do vlastních řad, třebaže jsme věděli, že mnohá veličina uzoučkého obzoru vypoví nám své přátelství a zařadí nás na svůj index. Touž přímočarou neohroženost naleznou naši čtenáři i v ročníku následujícím. Budeme pokračovat ve svém boji proti demagogii, lživým a prázdným heslům, proti překotnému pokrokářství, budeme usilovat o očistu našeho života národního i církevního, v němž až dosud tolik se hřešilo blahovolným zamhuřováním očí, sousedskou kritikou a vzájemným podkuřováním, v němž se zbytečně mnoho mluvilo, ale bědně málo pracovalo a pracovalo-li se přece, pak používáno prostředků a method, jež snad postačily před 25 roky, ne však dnes.

Nevyrovnali jsme se snad jiným revuím počtem spolupracovníků; ale kdežto jiné naše časopisy, starší i novější, ubíraly se pohodlně vyšlapanými starými cestami, nesmí nám nikdo upřít toho, že my jsme se českým životem vlastními silami začali probíjet s novou myšlenkou. Zmíněnému feuilletonistovi »Našince« se zdálo, že celý náš list je psán jakoby jednou rukou. To je ovšem velký omyl, současně však i doklad, jak nás táž myšlenka stmelila v jednotné těleso, vzájemně se doplňující.

Idea, za níž se bijeme a již i v budoucnosti chceme věnovat všechny své slabé síly, není populární. Ale který prorok nebyl ve své vlasti ukamenován a která nová myšlenka nebyla zprvu,

než si podmanila svět, jen zrnem hořčičným? Právě nepřízeň a zápas odhaluje její hodnotu a bohatý, slibný klad.

Opíraje se o žulové, věkovité základy křesťanské kultury, budeme se snažit dát českému životu směr, který by vyhovoval i jeho staré náboženské tradici i poskytl mu plnou a širokou možnost vývoje na všech polích jeho myšlení i podnikání.

Chceme zůstat věrnými syny katolické církve a toužíme, aby odvrhla všechna pouta a všelikou přítěž, již si sama aneb kdo jiný vložil na její šíji.

Každým úderem svého srdce budeme dobrými Čechy, bez výhrad, poctivě a věrně, a za šťastnou budoucnost své milované a týrané vlasti chceme obětovat vše, co zoveme svým.

Půjdeme se vztyčeným čelem: věříme, že budoucí dny budou naše. Jestliže však jsme přišli příliš brzy a nepřízeň doby nám vyrve úspěch z rukou, pak klesneme sice, ale hrdě, aniž bychom zradili nejmenší součástky svého programu.

Polemické střípky. V 2. čís. »Stud. Hl.« ohradili jsme se energicky proti »Mladé Generaci«, v níž (číslo 5—6) p. J. Kozák způsobem nanejvýš hrubým otřel se o naši revui a ještě neslušněji napadl Českou Ligu Akademickou, vytknův jí, že prakticky korumpuje studenty slabšího charakteru. Nazvali jsme toto tvrzení infamií a vyzvali pisatele, troufale tvrdícího, že má dosti důkazů, ať je předloží veřejnosti a to plnými jmény. Čekali jsme klidně, až pan Kozák tak učiní. Čekáme však dodnes marně. Ani výboru Č. L. A., ani v »Mladé Generaci« p. Kozák své důkazy nepředložil. Vmetl nám ve tvář škaredou urážku a teď mlčí. Vidí, že se nebojíme, a dostal strach sám. Potupil nás, své tvrzení však ani nedokázal, ani neodvolal. Přibíjíme toto jednání, o němž si čestní lidé udělají svůj úsudek.

Týmž tónem, jakým na nás vyjel p. Kozák, píše o České Lize pan —fk— v 15. čísle »Ml. Generace«, kde se opět objevují termíny o puritánech, chudých duchem atd. pro Gehrockovo motto na tiskopisech podpůrného oddělení. Národní uvědomění je pěkná věc, ale hypernacionální střetnost je směšná a protivná zároveň.

Tuto počestnou dvojici doplňuje ještě agrární »Večer« a »Venkov«, které přinesly zprávu, že prý naším čestným členem je známý německý tepelský opat Helmer. Lež má ovšem krátké nohy a tak čtenáři »Venkova« se v brzké z úřední opravy přesvědčili o pravdomluvnosti pisatele oněch jízlivých lokálek.

Nemilujeme a nechceme pěstovati polemiky; jsme však daleci toho, abychom si nechali líbit každou urážku a lež, jimiž nás naši odpůrci tak rádi častují.

Byli jsme požádáni za uveřejnění následujícího provolání: »Zachraňte odkaz bývalých studentských středisek »Akad. Čten. Spolku« a »Slavie«. Téměř od půl století střádá české studentstvo za účastenství hloučku svých přátel haléř

k haléři, aby postavilo si v Praze vlastní dům. V něm mají býti jídelny Akademické Mensy, Akademická Knihovna, Akademická Čítárna. V něm má býti společenské středisko českého studentstva v Praze. Úkolu ujal se spolek »Akademický Dům«, kterému obec pražská svěřila jmění bývalého A. Č. S. a který koupil knihovnu a inventář bývalé »Slavie«. »Akademický Dům« jest tudíž dědicem obou těchto nejznámějších studentských spolků slavné paměti a zaslouží stejnou přízeň všeho českého lidu, jaké požívala tato nejstarší dvě studentská střediska. Žel, válečná léta zasadila »Akademickému Domu« ránu, která jest s to ochromiti jeho činnost na desetiletí a oddáliti dosažení cíle do doby nedozírné. Spolek ztratil totiž za dvě válečná léta na 20.000 K a žádá veškeru veřejnost za přispění. (Adresa: Praha II., Spálená 20.) Mezi prvými příspěvky vděčí spolek panu kom. r. Pucovi v Praze za dar 1000 K.« — Dopřávajíce ve »Stud. Hlídce« místa této petici, vyslovujeme očekávání, že akademický dům bude skutečně domem akademickým a ne doménou některé, politicky určitě zabarvené skupiny.

Oslava padesátiletí Národního divadla v Praze ve dnech svatojanských převýšila daleko počtem účastníků, svým významem, strhujícím všeobecným nadšením a úchvatnou, ne však přepjatou pompézností všechny podobné slavnostní projevy, na něž si u nás v Čechách dosti potrpíme. Ta naše zlatá kaplička nad Vltavou, kterou vlastními penězi a vlastními obětmi jsme si vybudovali, stala se nám v těch vzrušených dnech něčím víc, než prostým objektem a středem jubilejních oslav. Cítili jsme všichni, že ta monumentální stavba je nám přímo symbolem našeho češství, symbolem výmluvně hlásajícím národní energii, obětavost a i naše ideály. A tak zatím, co na frontách duněla děla a vrhaly se kostky o osudech národů, seskupili jsme se vroucně a s písní na rtech u svého Národního divadla a ve všech našich srdcích vřela veliká touha, aby naše kaplička a s ní celý národ přestál všechny otřesy nekonečné světové války, a aby s jistotou vzcházejícího míru vzešlo i jemu jítro lepšího bytí, o něž již po tolik století marně a úporně zápasí.

Ponecháváme stranou politickou stránku oslav, proti níž měli bychom nejednu námitku; nechceme však vnášeti do vzpomínek na tento národní svátek tóny disharmonické. A tak rekapitulujíce stručně dojmy oněch dnů, pronášíme přání, aby Národní divadlo bylo pro všechnu budoucnost stánkem ryziho umění, naší chloubou, radostí a nadějí, naší zlatou kapličkou nad Vltavou, všemi milovanou v nadcházejících dobách, k nimž vzhlížíme s vážnou a odhodlanou myslí. —

K problému náboženské výchovy. Článek JUC. Ant. Knížete v předešlém čísle »St. Hl.« měl v zápětí řadu dopisů, jež nám byly z různých stran o této naléhavé, důležité a bolestné otázce zaslány. Píše nám o tom kněz, známý církevní spisovatel: »Co píše p. Kníže o přijímání sv. svátostí, je velmi cenné. Jen toho jest se obávat, aby se dle jeho návodu nedospělo k extremu opačnému, aby se totiž s odstraněním formy (jistotně nevhodné), neodstranila i věc, aby se zákonem nezabíla se i láska. U mládeže je to nebezpečí zvlá-

ště veliké a téměř jisté. I zde, jako ve snažení vědeckém a v obcování společenském i jiném, má mládež k plnému a blahodárnému užívání svobody býti teprve vychována. Dejte mládeži na střední škole v učení, v životě spolkovém atd. tu svobodu, které se těší student universitní (ani ten jí nedovede vždy správně užítí) a co zbude z jejího vědění a práce? Svoboda u hochů ještě nedospělého snadno se zvrací v nevázanost a jen skoro tak se jí v těch letech rozumí. Ovšem je rozdíl mezi svobodou studia universitního a mezi ducha ubíjejícím papouškováním nějakého pedanta profesora. Tak asi by se mělo rozuměti výchově náboženské vůbec a jejímu nejjemnějšímu květu, přijímání sv. svátostí zvlášť. Co jmenovitě těch se týče, rozhodně by se měla (zvláště ve vyšších třídách) odstraniti stádovost a co s ní souvisí. Snad by se ta těžká otázka dala luštit tak, že by (jmenovitě ve vyšších ročnících) v určitý den (snad dvakrát týdně) určitý malý počet studentů se dostavil na př. do gymnasijské kaple či na jiné vhodné místo a zde sám, privátně, ve volném rozhovoru otevřel by student katechetovi své srdce. Chtěl-li by se zpovídati, záleželo by na studentu samém. Druhý den by pak šel privátně ku sv. přijímání, kam by chtěl.

Jedná se tedy o to, aby student v určitých dobách otevřel katechetovi duši svou, ostatní by bylo věci privátní katechetovy pastore. Tím »otevřením duše« rozumím jen to, že by student katechetovi měl alespoň nějak označiti své stanovisko náboženské, své námitky ve víře, svou případnou nevěru, a že by mu bylo úplně zůstaveno na vůli, co konečně učiní, zda se chce zpovídati (zpověď by byla pak hned na místě), přijímati, či ne. Katecheta by tu měl příležitost odstraniti snad jen nahodilé balvany nevěry, pochybování atd. Ty všechny hovory by spadaly přísně »sub sigillo« a studenti by musili míti jistotu, že, s čím se takto katechetovi svěří, nijak nebude míti vlivu na jejich známku z náboženství, mravů atd. Snad by měli sami p. katechetové se o tom dle vlastních zkušeností blíže vyjádřiti.« —

Neméně zajímavá jsou slova laika, středoškolského profesora: »Radostně mne vzrušuje letošní ročník »Stud. Hl.«, poněvadž v ní konečně vane svěží vzduch. Vysvobozující slovo bylo proneseno v posledním jejím čísle o nuceném přijímání svátostí na středních školách. To je snad z nejhorších úkazů austrokatolicismu. Přijímání nevěřících hochů se vždycky děsím a bývá mi úzko v těch dnech. Jako by se opakovalo mučení Spasitelovo: »Vydán bude Syn člověka pohanům, bude posmíván a uplván a když jej ubíjejí, zabijí jej,« t. j. zabijí Ježíš v sobě. Při nynějším způsobu nic se nedbá na slova Písma: Neházejte Svatého psům ani perel svých před svině, aby snad nepošlapaly jich nohama svými a obrátíce se, neroztrhaly vás.

Slyšel jsem před válkou, jak kdosi vypravoval o sobě a jiných, že celou noc hýřili a ráno z hospody šli k přijímání, jednou kdosi jiný se chlubil, že hostii vypustil z úst do zpěvníku a pak s ní rouhavě zacházeli ve vinárně. I takové hrůzné věci se dějí. Mně odtud vzešlo mnoho vnitřních úzkostí, poněvadž si nemohu býti jist, zdali i v mé blízkosti nedějí se podobné věci, třebaš i ve formě méně hrozných. Vždycky je mi trpké, mám-li

konati t. zv. dozor při zpovědi či sv. přijímání. V kostele v lavicích ze studentů skoro nikdo neklesne; tu se stane, (jako kdesi na Moravě), že kdosi v kostele před zpovědí čte Zolovu Nanu, jinde zas něco jiného, ale přejde se přes to nějak dál, dá se karcer nebo důtka a tím jakoby věc byla odbyta...»

To jsou hrozná slova! Kdy konečně povolané církevní instituce začnou se zabývat touto tak nesmírně palčivou otázkou, aby ji rozřešily účelně a vhodně? Není přece možno, aby se přes tyto otrásařící zjevy přešlo s klidem k dennímu pořádku, aniž by se v tom prstem hnulo. Zde se něco stát musí! Jen že to adresujeme těm, jimž něco podobného nestačí říci jednou, nýbrž stokrát, aby se problémem začaly zabývat od kořene a vyřešily jej ne chvilkově, neupřímně a polovičatě, nýbrž trvale a rázně. —

Epilog. Dodatkem ke kontroverze o válečné písni Karla Dostála-Lutinova uvádíme slova Viktora Háňka z »Videňského Deníku« 12. V. 1918, aby bylo zřejmo, jak o věci soudí třetí nesúčastný. V kapitole »Básníci minulosti« píše Hánek: »Podivný chorál zněl mou duší. Orám, orám, orám... Chorál, který napsal K. Dostál-Lutinov. Zhudebnělý stal se záhy majetkem všech. Chorál zněl... Marně jsem probíral knihy na stolku ležící. Lutinov měl mezi nimi dvě. Pohádku o Popelce, podanou něžně a beznáročně dětským duším. A pak knihu básní, těžkých básní: Písně tvorů. Ten dojem, když jsem četl Vrchlického pozdně oplodňující knihu Strom Života, se vracel. Dostál propracoval se až ke své nejlepší metě. Uznával jsem hloubku a krásu knihy, její jedinečnost do konce.

Četl jsem. Dočetl jsem. Najednou krásu přeshla. Jakoby přes slunce přelila se vlna krutých, zmar slibujících mraků.

Karel Dostál Lutinov...

Psal verše dobře, a psal verše špatně, dvacet let se bil o poesii, kterou u nás představuje X. Dvořák. Poesie náboženská, poesie chrámů.

Bil se a bit byl. To bývá v zápase vždy. A v zápase se umdlí. Přejde slabá chvíle. Je lépe couvnouti, než poddati se slabosti. Couvnout a nabrat síl. Anebo... vytrvat a padnout.

Hymnou, kterou K. Dostál Lutinov napsal na výzvu České Akademie, získáváje i cenu, opustil své umělecké poslání, vydal v plen práci dvacet let, a kdyby to byla práce sto let, jakoby nebyla!

Po té práci otevřela se ohromná, vše pohlcující propast: soud národa. Jsou okamžiky, které se stávají věky pro význam světového názoru. A v tu propast propadl se Lutinov se svou prací.

V té době, kdy Čechy se zachvívaly pod kolesy války, pevně vzdorující ničivému chvatu jejímu, soustřeďujícímu všechny složky ku zmaru, byl jeden z těch, co zapomenul na prapor. A nezbylo, než zapomenouti na něho.

Byl dlouho oráčem na své roli. Ale nyní vydal roli svou na pospas dennímu prospěchu, vřavě dne; a ta role měla být majetkem národa! Byla to hřívná dědictví, které bylo postoupeno za mísu čočovice.

To bylo to, co mně vzalo krásu z poesie poslední knihy Dostálové. Snad bude více knih, ke kterým se s oddaností, s důvěrou a láskou ne-

skloním. Umělec musí jíti vždy za uměním, za posláním své duše. Jeho umění musí býti zakořeněno v roli národa, v citu a v srdcích toho lidu, kterému je dáváno.

Po válečné hymně Dostálově nikdy v Čechách už nesmí zníti Dostálovo: Orám, orám, orám...

Neboť neodvedl národu, co národa bylo!«

O tom není sporu, že Lutinov tentokrát chybil, kterýžto fakt se nevyvrátí žádnou polemikou ani epigramem. Svě mínění o tom jsme otevřeně řekli a dále se touto trapnou událostí zabývatí nehodláme. —

Národní církev. Není divu, že v době velikého sesílení nacionálního vědomí stalo se heslo »národní církev« opět modním a to v nejhorším slova smyslu. Mody se chytá, kdo nemyslí a národ: církev propagují u nás lidé, kteří nepochopili především, co je to náboženství a kdo nepochopili ani významu národnosti.

Jedněm se stala národnost bohem, obsahem a náplní života; promítli ji až za hranice jejího skutečného významu, hledajíce v ní surogát náboženství. V takovém metafysickém pojetí vidí národ a národnost Dr. Uhlíř. Zdánlivě jest atheistou; dnes však není možno být atheistou a také Dr. Uhlíř na dně svého myšlení, aniž by to věděl, je stále a stále trochu křesťanem. S náboženstvím je hotov, ale hledá náhradu za ně a tu našel v pojmu národ. Co nutno nahrazovat, co nelze úplně zahodit jako bezcenné, to se nepřežilo. Má-li Dr. Uhlíř nějaké přívržence, jsou to jen ti, kdož jsou strženi vášní dne. Dr. Uhlíř je typem. Typ člověka dneška. Mělký, jak mělká je celá jeho filosofie. Jedinec — rodina — národ — náboženství... to jsou přirozené základní stupnice vývoje lidského, stupně, po nichž stoupá rostoucí duše, na nichž vychází ze sebe k lásce ke druhému a posléze ke všem. Náboženství je to, jež stírá a otupuje hroty národnostních vášní a výbuchů a dává nám seznati, že všechny národy jsou si rovny.

Ideu národní církve vyvrcholili v Německu. V národnosti vidí tam náboženství. O Německu mají za to, že jest jediným na světě. »Deutschland, Deutschland über alles«. Němectví je Němci posledním důvodem života. Německo ideou národní církve žije. Každý filosof jejich je především Němcem a pak teprve člověkem. Katolíci němečtí jsou nejdříve Němci a teprve v druhé řadě členy církve, již vyznávají svými ústy. Obdobně je to u tamějších sociálních demokratů. Na tomto pojetí národnosti stojí jejich »Wille zur Macht« a na ní stojí Německo.

Dr. Uhlíř přišel pozdě se svou filosofií; přišel v době, kdy umírá, kdy věříme, že zemře, že bude poražena; on není svým duchem Čech, neboť češství jeho je založeno na vylučování něčeho, co vyloučeno být nemůže, jsouc kamenem úhelným. Nechápe, co se v dnešní válce rodí a co umírá. Myslí, že dnes umírá náboženství. Jaká krátkozrakost! Jak by mohlo umírat, když všechna kultura minulých století na něm nestála a proto právě se také zhroutila? Dr. Uhlíř nechápe, že křesťanství, jež on prohlásil za mrtvé, vstává z šíleného požáru světa, bílý sen z krvavých trámů naší shroucené kultury; nerozumí paradoxu Boha,

jenž vraždě, učí nás milovat život, jenž niče práci staletí učí nás chápat smysl práce, jenž válkami živí mír, jenž učí nás věřit, kdy je k tomu nejméně příčin, jako dnes.

Náš národ to pochopil, neboť věří v své příští, ač nikdy nebyl k tomu čas zdánlivě tak nepříznivý jako dnes. Jsme oblití mořem, stažení ocelí. A přece jsme našli svojí víru. A proto budeme žít, Dr. Uhlíř toho nechápe, neboť je člověk malého ducha a nízkých obzorů.

Je-li Uhlíř jedním typem, je Dr. Herben druhým. Neříká o sobě, že je ateista, třeba že ve skutečnosti věří málo, případně nic. A takoví lidé, jako on, lidé nevěřící, chtějí křísit novou národní církev, nové náboženství. Podřadit náboženství národnosti není možno, nemáme-li dospět tam, kde je dnes Německo, kde bylo sřícené Rusko. — Celá reformace byla nesmírně výš, než ji vidí člověk typu Herbenova. Čeští Husité a Táboři chápali obsah náboženství i národnosti a jen proto, že my Češi jsme před 500 lety domyslili smysl života nejvýš, jen proto není dnes žádné církve husitské, která byla a musila být zatlačena lutherstvím. Naši lidé, chtějíce křísit husitskou církev, chtějí křísit formu, ne ducha jejího; nechápají ducha Husitů, neboť sami nevěří. To je také paradox.

Jak jinak, hlouběji, všelidsky a dávno před Nietzschem »nadlidsky« pochopilo náboženství 12 učeníků z Galileje... tak, jak jim to kázal ten veliký, jenž pravil: Milujte nepřátele své!

O dánském studentstvu rozepsal se v 13. čísle »Kmenu« Emil Walter způsobem velmi pozoruhodným; předkládáme čtenářům malý úryvek jeho široké studie: Pro dánské studentstvo je příznačno, že jsou dosud v popředí veřejného zájmu. Chci tvrdit naproti Davidu Sprengelovi, že dánský student tvoří vznikající typ, že existuje ještě jako určitá představa. Srovnává-li se se studentem švédským, jak činí D. Sprengel ve své knize o moderním Dánsku, pak ovšem vynikají rozdíly. Dánský student je dítě velkoměsta, je lehce vyváděn nebezpečí, ztratit se ve městě, utonout, zevšednět a pozbyt typičnosti. Švédský student žije zpravidla v malém městě, kde se všechno soustřeďuje kolem university, Uppsala i Lund jsou takovými utěšenými hnízdy, kde studenti ovládají občany, kde si domýšlejí, že něco jsou, jen proto, že jsou studenty; zde nabývají třídního citu a třídní pýchy. Dánský student není vzdalován skutečného života, ani nemá příležitosti, aby si tvořil jakékoli představy o své důležitosti. Ale typem je a typ svůj chrání si úzkostlivě. Jako existuje dánský chalupník jako typ, jako existuje Kodaňanka jako typ, tak také existuje typ dánského studenta. Dály se pokusy — a vycházely ze Studentské Společnosti — aby vymizeli studenti jako třída, jako kasta, ač ve skutečnosti třídou nebyli; chtěli, aby jednak žil student ve spojení s většinou nejlepších, nejvýznamnějších lidí své země (víme, kterých), jednak aby ve spojení s »velikou masou«, nechťeli, aby znal pojmů »nahore« a »dole«. Byly to zbytečné starosti, neboť dánský student stojí nejen prostřed demokracie, nýbrž i prostřed lidu. Typ není ještě kasta.

Co jej činí tak svérázným, typickým, je svoboda, naprostá svoboda na všechny strany, svoboda ve studiích, svoboda v soukromém životě,

otevřený zrak a tradiční vědomí. Na přání studentské rady vzdala se universita posledního prostředku, jenž obmezoval akademickou svobodu: vysvědčení o pilnosti. Především není nebezpečí pro mladého dánského studenta, že zaběhne, když uvážíme, jak vyzbrojen vstupuje na vysokou školu. A pak je třeba se jen rozhlédnouti po kulturní úrovni, probrat jednotlivé obory vědění, aby bylo patrné, jak veliký má význam svobodné rozhodování a pěstění sklonů a zálib na studiích.

Je proto zvláštní, že muž jako Johannes V. Jensen volá po zavedení anglického nebo amerického způsobu kolejí. Přeje si prostě, aby dánští studenti se stali skutečnou třídou, kastou, aby vyhladili to, co bylo výsadou individuálně rostoucích osobností, svobodné určování a tuhou volní kázeň.

Píše v Akademickém Týdenníku z roku 1916: »Na dobu svých studií, která spadá v leta 1893 až asi 1897, načež jsem přešel z medicíny k literatuře, nemám dobrých upomínek. Škaredá a hořká kniha (Dánové), kterou jsem tehdy napsal a která je už vyprodána, podává obraz toho, jak se měli někteří studenti na sklonku XIX. století. Pozdější zkušenosti utvrdily ve mně přesvědčení, že naše akademická soustava vyučovací je ve svém základě pochybená. Místo aby se pouštěli naprosto neznalí lidé do velkého města a nechávali se o samotě v bezradostných najatých bytech, bez jiných pravidel pro jejich studia, než jaká si sami určí, měl by se zavést systém kolejí, kde mladí studenti žijí pohromadě v kázni a požívají fysické i vědecké výchovy. »Svobodu« na naší universitě pokládám za méně klasickou než omezenou a provinciální. —

XII. řádná valná hromada České Ligy Akademické. Po čtvrté za války konala Česká Liga Akademická řádnou valnou hromadu. Do spolkového salonu sešla se řada seniorů a několik zvaných hostů, z nichž vítali jsme obzvláště rádi Msgra Kordače a Dra Čiháka. Valnou hromadu zahájil dosavadní předseda kol. Novák, který po uvítání hostů referoval o činnosti minulého správního roku asi takto:

Letošní valnou hromadu konáme proti očekávání opět za poměrů minořádných. Bohudík neubývá nás tolik, co minulá léta. Přes to je nás tu v Praze jen hrstka, asi 25 členů; soudě dle počtu, mohl by si leckdo mysliti, že živoříme. Není tomu tak. Již sama »Stud. Hlídka« ukazuje, že těch několik zbylých má vůli pracovat a dokumentuje opět, že naše Liga má zdravé základy. Kádr našich členů dlí na bojišti: 70 je již ve frontě, 13 v zajetí, 6 mrtvo. Rovy naše rozmnožily se opět o 2 nové; jeden kryje jednoho z nejzdatnějších kolegů L. Skalického, seniora a bývalého redaktora »Stud. Hlídky«. Nezapomenutelné památky jeho bylo již tu vzpomenu.

Spolková činnost se povznesla, jak si výbor určil při svém nastoupení. Podniknuto několik spolkových výletů, prohlédnuta strahovská obrazárna, uspořádána řada přednášek a debatních večerků; prohlubování duchovního života rovněž nebylo puštěno ze zřetele. Vykonány exercicie, navštěvovány akad. bohoslužby, v koleji Arnošta z Pardubic navštěvovány májové pobožnosti s promluvami Dra Čiháka.

Kus poctivé práce vykonán s vydáváním našeho časopisu, jež svěřeno seniorům. Finančně nestojí si špatně.

Po referátech ostatních členů výboru, z nichž zvláště pokladní zpráva sl. Novotné přijata byla s povděkem a po udělení absolutoria, přikročeno k volbám nového výboru, když vyhověno návrhu, aby se protokol minulé valné hromady nečetl a zvoleni 2 verifikátoři.

Do nového výboru zvoleni aklamací většinou členové starého výboru s přibráním několika mladších sil a sice: za předsedu PhC. A. Novák, za místopředsedu PhC. M. Hulvová, za pokladníka PhC. Zdeňka Novotná, za I. jednatele Ph. St. K. Fiala, za II. jedn. IngC. J. Zadražil, za archíváře MUST. Ed. Šklíba, za knihovníka PhSt. J. Krlín, za zapisovatele JUSt. A. Všetická, za správce domu JUC. Konst. Hořínek.

Za náhradníky: MUST. M. Radoušová, PhSt. J. Jebavý, JUC. J. Duchoň a MUC. Čihák.

Do čestné rady zvoleni: Dr. Nosek, Dr. Hronek, Dr. Novák, Dr. Srb, Dr. Preininger, Dr. Plch, Dr. Kolín, kol. Kníže, Varaus a Lukáš.

O dalších úkolech spolku rozhovořil se pak nově zvolený předseda kol. Novák, zejména o nutnosti vydávat přiměřený časopis pro nižší třídy škol středních, učitel. ústavů a pro měšťanky. Přípravné práce byly již zahájeny.

Msgr Prof. Kordač vítá svěží vzduch vanoucí ve spolku a přál by si toliko, aby při vši novotě bylo znáti, že spolek svým křesťanským základem chce býti orientačním střediskem těch živlů, kteří se nenachávají bezmyšlenkovitě unášet proudem dne. — Dp. Chlumský zve členy ke spolupráci v nově vznikající organizaci mládeže, dr. Čihák podává náměty o stycích Ligy se spolkem katechetů, což s povděkem bylo kvitováno. — Doslovem kol. Nováka, kterýž shrnul přednesené myšlenky a povzbuzoval k další práci, byla zdařilá valná hromada ukončena.

Velehradská pouť a akademie českých bohoslovců stanovena je letos na 29. červenec. Súčastní se jí i zástupcové České Ligy Ak. a holešovské sociální stud. sdružení chystá při této příležitosti rozhovor o některých aktuálních otázkách, zejména o spolupráci bohoslovců a akademiků, kterážto věc přes všechny theoretické úvahy nevstoupila ještě ve stádium praktického spolupůsobení, o jehož ceně žádný člověk dobré vůle nepochybuje.

Nelze déle mlčet! O poměrech v olomouckém semináři jsme dosud, až na případ zákazu »Stud. Hl.«, nepsali; dnes však situace jest již taková, že dále mlčet bylo by hříchem. Proč letošní ročník »Stud. Hl.« byl bohoslovcům zakázán, marně jsme dosud pátrali. Víme toliko, že v roce 1915 nesměla bohoslovci čtena býti z toho důvodu, poněvadž v příloze »Jitro«, obsahující nevínoúčké básnické studentské pokusy, byla prý i jakási báseň zá-

vadná... *Risum teneatis amici!* Jak to mají krásně v semináři zařízeno, ukazuje dále neuvěřitelný fakt, že mezi proskribovanými autory a časopisy je také Karel Dostál-Lutinov a revue »Archae«. Neboť i ty by patrně mohly bohoslovce pohoršit a zkazit! (P. Kořistka tento moudrý zákaz odůvodňoval tím, že »Archae« je prý pokračováním »Nového Života«.). **Nespravedlivé, svrchovaně křiklavé a na výsost urážející** jsou na theol. fakultě poměry národnostní. Mezi seminaristy je nepatrný, mizivý zlomek Němců (ze 70 toliko 6!) a přece přednášky jsou toliko latinské a německé. Německy se přednáší: methodika, paedagogika a pastorální bohověda. Ostatní přednášky dějí se latinsky. Ve IV. ročníku kromě církevního práva, jež se přednáší latinsky, jsou přednášky vesměs německé. **A tak je neuvěřitelným, úžasným a do nebe volajícím faktem, že český posluchač na theologické fakultě v Olomouci neuslyší po celou dobu svého studia ani jediné přednášky ve svém mateřském jazyku...** V seminářích v Čechách nejsou tu a tam poměry také nejružovější, ale s Olomoucí konkurovat neodvažuje se žádný. A ještě v jednom směru uhájil si olomoucký seminář primát: kdyby se sestavila statistika, z kterého semináře v posledních 10 letech bohoslovci nejvíce utíkali, byl by olomoucký na místě prvním.. Poměrů v Olomouci hodláme si všimati i v budoucnosti a nepustíme těchto úžasných zjevů se zřetele. Takhle se vychovávají ve XX. století kněží? A proč katolická Morava nesprovedí tuto nesmrtelnou ostudu se světa? Kdy se stane jaká náprava? Kde je také národní uvědomění?

»Sdružení české katol. mládeže« jest název nového sdružení, utvořeného letos v květnu o sv. Janě na místě dosavadních roztržštěných organizačních útvarů, na různých místech v Čechách působících. Úkoly Sdružení jsou veliké a závažné; v dnešní době, kdy mládež ze škol vycházející vlivem neutěšených poměrů propadá namnoze mravní zkáze a kdy jest snahou politických stran z mládeže škole sotva odrostlé tvořiti předvoje ideové propagandy bez ohledu na to, že tímto stržením ve vír politického života zanedbává se výchova charakteru a stěžuje nesmírně každá tichá práce — bylo utvoření Sdružení opravdovou a naléhavou nutností. Sdružení je přirozeně nepolitické. Prvním jeho úkolem jest sprostředkovati členstvu bez školské šablony povšechné a odborné vzdělání, výchova a vypěstění charakteru na zásadách křesťanských a ušlechtilá zábava. Teprve v řadě druhé přichází v úvahu příprava pro život veřejný. Kleru i inteligenci laické naskýtá se tu bohaté a obsáhlé pole působnosti; jest potřebí zdatných rukou a vřelého srdce, aby z této skromné a nehluché setby vzešla bohatá žeň, pro niž není vděčnějšího pole nad mládež, vycházející školu a činící první nesmělé a přece tak závažné kroky do života.

